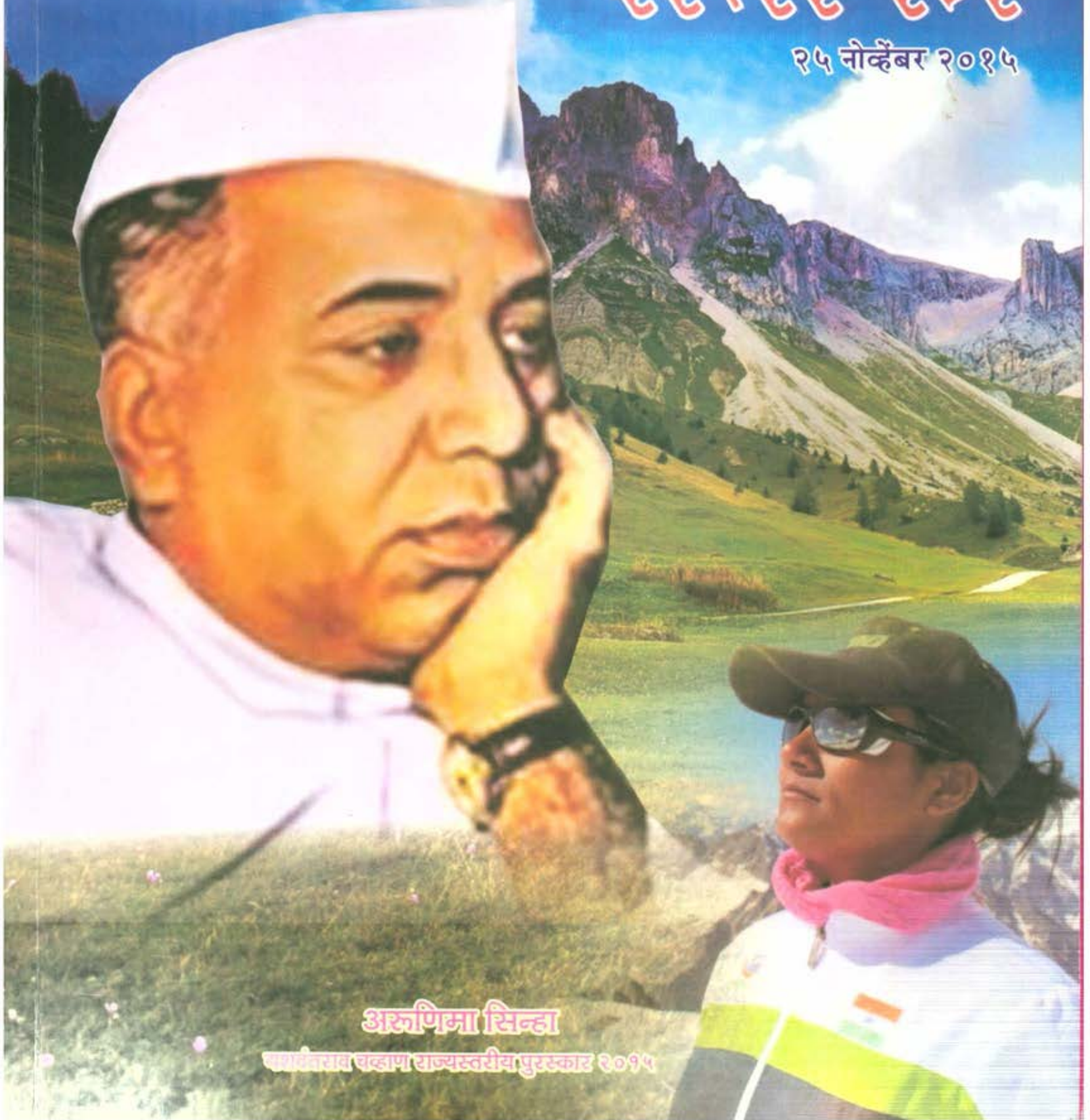

यशवंतराव चव्हाण
प्रतिष्ठान, मुंबई

चातरायत्र

२५ नोव्हेंबर २०१५

अरुणिमा सिन्हा

यशवंतराव चव्हाण राज्यस्तरीय पुरस्कार २०१५

टाटा समुहाचे निवृत्त अध्यक्ष, मा. श्री. रतन टाटा यांना
 'यशवंतराव चव्हाण राष्ट्रीय पुरस्कार - २०१४' सन्मान सोहळा,
 ग्रंथ प्रकाशन व संकेत स्थळाचे उद्घाटन प्रसंगी प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष व मान्यवर

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई

ट्रस्ट रजि. नं. एफ. १०६४३, दिनांक १७ सप्टेंबर १९८५, सोसायटी रजि. नं. एम.एम.एच./बी.ओ.एम.-५३९/८५

यशवंतराव चव्हाण सेंटर, जन. जगन्नाथराव भोसले मार्ग, मुंबई - ४०० ०२१.

दूरध्वनी क्रमांक : २२०२८५९६, २२८५२०८१, २२०४५४६० • फॅक्स : २२८५२०८१/८२

● विश्वस्त मंडळ सदस्य ●

१. मा. श्री. शरदराव पवार	अध्यक्ष
२. मा. श्री. अरुण गुजराथी	उपाध्यक्ष
३. मा. सौ. सुप्रिया सुळे	कार्याध्यक्ष
४. मा. श्री. श. गं. काळे	सरचिटणीस
५. मा. श्री. हेमंत टकले	कोषाध्यक्ष
६. मा. श्री. शिवाजीराव पाटील-निलंगेंकर	
७. मा. श्री. राम प्रधान	
८. मा. श्री. वसंतराव कार्लेकर	
९. मा. श्री. बी. के. अग्रवाल	
१०. मा. श्री. दिलीप वळसे-पाटील	
११. मा. श्री. अजित निंबाळकर	
१२. मा. श्री. अमित डहाणूकर	
१३. मा. श्री. डॉ. समीर दलवाई	
१४. मा. श्री. ना. धों. महानोर	
१५. मा. सौ. प्रभा कुलकर्णी	

महाराष्ट्र शासन प्रतिनिधी

१६. मा. श्री. नितीन करीर
प्रधान सचिव, नगर विकास विभाग

● कार्यकारिणी मंडळ सदस्य ●

१. मा. श्री. शरदराव पवार
२. मा. श्री. अरुण गुजराथी
३. मा. सौ. सुप्रिया सुळे
४. मा. श्री. श. गं. काळे
५. मा. श्री. हेमंत टकले
६. मा. श्री. जयंत पाटील
७. मा. श्री. राम ताकवले
८. मा. श्री. ना. धों. महानोर
९. मा. श्री. लक्ष्मण माने
१०. मा. श्री. विनायकराव पाटील
११. मा. श्री. के. बी. आवाडे
१२. मा. श्री. प्रकाश कुलकर्णी
१३. मा. श्री. जीवनराव गोरे
१४. मा. श्री. विजय शिर्के
१५. मा. श्री. जयराज साळगांवकर
१६. मा. श्री. गणपतराव अप्पासाहेब पाटील
१७. मा. श्री. अंकुशराव टोपे
१८. मा. श्री. बाळासाहेब ऊर्फ शामराव पां. पाटील
१९. मा. श्री. यशवंतराव गडाख-पाटील
२०. मा. अध्यक्ष
- महाराष्ट्र राज्य सहकारी बँक लि. (पदसिध्द)

महाराष्ट्र शासन प्रतिनिधी

२१. मा. श्री. नितीन करीर
प्रधान सचिव, नगर विकास विभाग

● कार्यकारी समिती ●

१. मा. श्री. शरदराव पवार	अध्यक्ष	५. मा. श्री. हेमंत टकले	कोषाध्यक्ष
२. मा. श्री. अरुण गुजराथी	उपाध्यक्ष	६. मा. श्री. अजित निंबाळकर	विश्वस्त सदस्य
३. मा. सौ. सुप्रिया सुळे	कार्याध्यक्ष	७. मा. श्री. जीवनराव गोरे	सदस्य
४. मा. श्री. श. गं. काळे	सरचिटणीस	८. मा. श्री. यशवंतराव गडाख-पाटील	सदस्य

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई

विभागीय केंद्रे

विभागीय केंद्र, कराड	अध्यक्ष	श्री. बाळासाहेब ऊर्फ शामराव पां. पाटील
विभागीय केंद्र, पुणे	अध्यक्ष	श्री. अजित निंबाळकर
विभागीय केंद्र, नागपूर	अध्यक्ष	श्री. गिरीश गांधी
विभागीय केंद्र, नाशिक	अध्यक्ष	श्री. विनायकराव पाटील
विभागीय केंद्र, रत्नागिरी	अध्यक्ष	श्री. राजाभाऊ लिमये
विभागीय केंद्र, औरंगाबाद	अध्यक्ष	श्री. नंदकिशोर कागलीवाल
विभागीय केंद्र, लातूर	अध्यक्ष	श्री. डॉ. जनार्दन वाघमारे
विभागीय केंद्र, अमरावती	अध्यक्ष	श्री. यशवंतराव गडाख
विभागीय केंद्र, अहमदनगर	अध्यक्ष	श्री. गो. मा. पवार
विभागीय केंद्र, सोलापूर	अध्यक्ष	श्री. द्वारकानाथ लोहीया
विभागीय केंद्र, अंबेजोगाई	अध्यक्ष	

विविध विभाग

सृजन	संकल्पना व संयोजक	सौ. सुप्रिया सुळे
शिक्षण विकास मंच	निमंत्रक	सौ. सुप्रिया सुळे
	प्रमुख संयोजक	डॉ. वसंत काळपांडे
नवमहाराष्ट्र युवा अभियान	संयोजक	श्री. दत्ता बाळसराफ
	सहसंयोजक	श्री. विश्वास ठाकूर
	संघटक	श्री. निलेश राऊत
अपंग हक्क विकास मंच	निमंत्रक	सौ. सुप्रिया सुळे
	संयोजक	श्री. विजय कान्हेकर
वसुंधरा पर्यावरण संवर्धन अभियान	निमंत्रक	सौ. सुप्रिया सुळे
महाराष्ट्र महिला व्यासपीठ	संयोजक	श्रीमती रेखा नार्वेकर
	कार्यकारी संयोजक	श्रीमती ममता कानडे
कृषी व सहकार व्यासपीठ	अध्यक्ष	श्री. अजित निंबाळकर
कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला फोरम	सदस्य सचिव	श्री. म. बा. पवार
यशवंतराव चव्हाण सभागृह व कलादालन रंगस्वर	व्यवस्थापक	श्री. विजय देसाई
यशवंतराव चव्हाण राष्ट्रीय ग्रंथालय	ग्रंथपाल व संदर्भ अधिकारी	श्री. अनिल पाझारे
यशवंतराव चव्हाण माहिती व तंत्रज्ञान प्रबोधिनी	संचालक	ब्रिगेडीअर श्री. सुशील गुप्तन

मुख्य कार्यालय

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई	कार्यक्रम संयोजक	श्री. दत्ता बाळसराफ
यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई	प्रमुख लेखाधिकारी	श्री. महेश चव्हाण
मानद वास्तु विशारद		मे. शशी प्रभू अॅण्ड असोसिएट्स
सांविधिक लेखा परिक्षक		मे. सी.व्ही.के. असोसिएट्स, मुंबई
अंतर्गत हिशेब तपासनीस		मार्क अॅण्ड असोसिएटस्
		चार्टर्ड अकाउंटंट

पूर्ती आणि संकल्प....

एकात्म भारताच्या उभारणीचे स्वप्न ज्या पिढीने पाहिले, त्या पिढीचे अग्रगण्य नेते आणि आधुनिक महाराष्ट्राचे शिल्पकार दिवंगत यशवंतराव चव्हाण यांच्या ३१ व्या पुण्यतिथीनिमित्ताने यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानच्या विविध उपक्रमांचा कार्यवृत्तांत आपल्या हाती देताना मला विशेष आनंद होत आहे.

प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष आणि सर्वांचे लाडके नेते मा. शरद पवार यांच्या अमृतमहोत्सवी वाढदिवसाचे हे वर्ष संपूर्ण महाराष्ट्रात विविध उपक्रमांनी उत्स्फूर्तपणे साजरे होते आहे. प्रतिष्ठाननेही सुरुवातीलाच हे वर्ष विशेष उपक्रमांनी साजरे करण्याचे ठरविले होते. पवारसाहेबांना विविध विषयात असलेली रुची, गती आणि विकासात्मक प्रकल्पाविषयी असलेली आस्था लक्षात घेऊन त्याला साजेसा उपक्रम प्रतिष्ठानने करावा, असा विचार पुढे आला. महाराष्ट्राच्या भवितव्याचा विचार करणारे विचारमंथन यानिमित्ताने घडवून आणावे, अशी सूचना त्यातून पुढे आली आणि त्यानुसार महाराष्ट्रामध्ये १४ महत्वाच्या विषयांवर चर्चासत्र मालिका नक्की झाली. 'महाराष्ट्र २०२५' असे सूत्रही त्यासाठी ठरले. प्रगत महाराष्ट्रापुढील आज असलेली आव्हाने आणि देशातील अन्य राज्यांच्या तुलनेत महाराष्ट्राला यापुढे करावी लागणारी वाटचाल-या अनुषंगाने चर्चासत्राचे विषय ठरवले गेले. आतापर्यंत त्यातील ११ चर्चासत्रे पूर्ण झाली असून येत्या ५ डिसेंबरपर्यंत उर्वरित चर्चासत्रही पूर्ण होतील.

बदलते तंत्रज्ञान, जागतिकीकरण आणि वाढते शहरीकरण या तिन्ही घटकांच्या संदर्भात महाराष्ट्राची येत्या १० वर्षांतील वाटचाल आव्हानात्मक असणार, हे उघड आहे. हवामानातील बदल, पर्यावरणाचे प्रश्न आणि शेतीसमोरची आव्हाने महाराष्ट्राला पेलावी लागणार आहेत. या अनुषंगाने त्या त्या क्षेत्रातील महत्वाच्या तज्ञांना निमंत्रित करून प्रतिष्ठानने ही चर्चासत्र महाराष्ट्रातल्या विविध भागांमध्ये आयोजित केली. पवारसाहेबांवर निरतिशय प्रेम करणाऱ्या अनेक संस्था त्यासाठी सहकार्य करण्यास पुढे आल्या. या चर्चासत्रातून मांडल्या गेलेल्या मुद्द्यांच्या आधारे महाराष्ट्राची येत्या १० वर्षांतील वाटचाल एकत्रितरित्या मांडण्याचा प्रयत्न केला जाणार आहे. शिवाय, प्रत्येक चर्चासत्रात झालेल्या विचारमंथनाची स्वतंत्र पुस्तिकाही प्रसिध्द केली जाणार आहे. ज्यांना या चर्चासत्रामध्ये सहभागी होता आले नाही किंवा उपस्थित राहता आले नाही, त्यांना या पुस्तिकांच्या आधारे महाराष्ट्राच्या विकासाचा विचार त्याद्वारे आणखी पुढे नेता येईल.

सोशल मिडियाचा प्रसार स्वागतार्ह असला तरी त्याची दुसरी बाजू म्हणून या माध्यमाचा वापर करून मोठ्या प्रमाणावर वैचारिक प्रदूषण करण्याचे, समाजाची दिशाभूल करण्याचे घातक उद्योगही मोठ्या प्रमाणावर सुरू आहेत. प्रतिष्ठानला हे वैचारिक आव्हान स्वीकारावे लागणार आहे. वैचारिकदृष्ट्या प्रगल्भ कार्यकर्ते घडवणे आणि त्यांच्या माध्यमातून समाजाचे प्रबोधन करणे, हा त्यावरचा सर्वात प्रभावी उपाय असणार आहे. प्रतिष्ठानने म्हणूनच मे महिन्यामध्ये 'आकलन महाराष्ट्राचे' हे तीन दिवसाचे शिबिर पुण्यात आयोजित केले होते. महाराष्ट्रातील निवडक ८० युवक कार्यकर्त्यांनी या शिबिराचा लाभ घेतला. महाराष्ट्राचे प्राचीन आणि अर्वाचिन संचित नव्या पिढीपर्यंत पोहोचवितानाच त्यांना पुरोगामी विचारांचा समर्थ वारसा आहे, हा आत्मविश्वास देण्याचे काम या शिबिराने केले. तरुण कार्यकर्त्यांमध्ये वैचारिक स्पष्टता येण्यासाठी अशी आणखीही शिबीरे आयोजित करण्याचा आमचा विचार आहे.

तरुणांमधील व्यसनाधीनतेला आळा घालण्यासाठी अथक प्रयत्नांची गरज आहे. विशेषतः तंबाखूचे भीषण दुष्परिणाम वैद्यकशास्त्राने स्पष्ट केल्यानंतर या व्यसनापासून तरुणांना आणि नागरीकांनाही परावृत्त करणे आपल्या कार्यक्रमाचा महत्त्वाचा भाग आहे. नाशिक, औरंगाबाद आणि तासगाव या तीन ठिकाणी गेल्या सहा महिन्यात आपण विविध उपक्रमांद्वारे तंबाखूमुक्तीचा संदेश पोहोचवला. 'सलाम बॉम्बे फाऊंडेशन'नेही या उपक्रमात हिरीरीने भाग घेतला. या तिन्ही ठिकाणी शालेय विद्यार्थ्यांपर्यंत आपण तंबाखूमुक्ती घेऊन गेलो. महाराष्ट्राला व्यसनमुक्त करण्याच्या ध्येयातील ही महत्त्वाची पावले आहेत, असे खात्रीने म्हणता येईल.

सृजन, शिक्षण विकास मंच, नवमहाराष्ट्र युवा अभियान, अपंग हक्क विकास मंच, वसुंधरा पर्यावरण संवर्धन अभियान, महाराष्ट्र महिला व्यासपीठ, कृषी व सहकार व्यासपीठ, कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला फोरम, यशवंतराव चव्हाण राष्ट्रीय ग्रंथालय, यशवंतराव चव्हाण माहिती व तंत्रज्ञान प्रबोधिनी, रंगस्वर या आपल्या विविध व्यासपीठांच्या कार्यक्रमांनाही यावर्षी खूप चांगला प्रतिसाद मिळाला. दरवर्षीच्या कार्यक्रमांमध्ये या सर्वच व्यासपीठांनी यावर्षी अभिनव भर घातली आणि समाजाच्या विविध थरात पोहचविण्याचा आपला प्रयत्न यशस्वी केला. यापूर्वीच्या आठ विभागीय केंद्रांमध्ये यावर्षी आपण आणखी तीन केंद्रांची वाढ केली आहे. अहमदनगर, सोलापूर आणि अंबेजोगाई ही तिन्ही नवीन केंद्र येत्या काळात आपल्या नाविन्यपूर्ण उपक्रम आणि कार्यक्रमांनी प्रतिष्ठानच्या लौकिकात मोलाची भर घालतील, यात शंका नाही. या अहवालामध्ये विभागीय केंद्रांच्या विविधांगी कार्यकर्तृत्वाचा आलेख

पुढील पानांमध्ये मांडला आहे. तो आपण पाहालच. येत्या अहवालामध्ये नव्या केंद्रांच्या कार्यक्रम-उपक्रमांची त्यात भर असेल.

मा. चव्हाणसाहेबांच्या स्मृतीला वंदन करताना, आज २५ नोव्हेंबरच्या कार्यक्रमात आपण काही मौलिक उपक्रमांचे आपले संकल्प पूर्ण करतो आहोत. इतिहासाचार्य वि. का. राजवाडे यांचे महत्त्वाचे साहित्य वेबसाईटच्या रुपाने आपण जगभरातील संशोधक, अभ्यासकांसाठी उपलब्ध करून देत आहोत. डॉ. भावना पाटोळे यांनी चव्हाण साहेबांवर लिहिलेल्या चरित्रग्रंथाचे प्रकाशन याच कार्यक्रमात होत आहे. नॅशनल बुक ट्रस्टने 'राष्ट्रीय चरित्र' मालिकेत हे पुस्तक प्रकाशित केले आहे. चव्हाण साहेबांच्या दीक्षांत भाषणांच्या 'माझ्या विद्यार्थी मित्रांनो' या पुस्तकाचे प्रकाशनही याच समारंभात होईल. रोहन प्रकाशन आणि प्रतिष्ठानने हे पुस्तक प्रकाशित केले आहे. या शिवाय यावर्षीचा 'यशवंतराव चव्हाण राज्यस्तरीय पुरस्कार' अपंगत्वावर मात करणाऱ्या एव्हरेस्टवीर अरुणिमा सिन्हा या दुर्दम्य इच्छाशक्तीला, झुंजार वृत्तीला देत आहोत! पूर्ण झालेल्या उपक्रमांची सार्थता अनुभवत असतानाच या दिवशी नवे संकल्प करण्याची आपली प्रथा आपण यावर्षीही पाळणार आहोतच. मा. पवारसाहेबांची दीर्घ संसदीय कारकिर्द आपल्या सर्वांना माहित आहेच. त्यांच्या विधी मंडळातील आणि संसदेतील निवडक भाषणांचा संग्रह आपण खंडरुपाने प्रकाशित करणार आहोत. ज्येष्ठ पत्रकार पद्मभूषण देशपांडे आणि अनंत बागाईतकर त्याचे संपादन करत असून येत्या वर्षात हा महत्त्वाचा दस्तावेज आम्ही आपल्या हाती देणार आहोत.

प्रतिष्ठानचे कार्य महाराष्ट्रात विविधांगांनी फुलते आहे. बालकांपासून ज्येष्ठ नागरीकांपर्यंत त्यांच्या गरजांनुसार आपण पोहोचतो आहोत. त्या सर्व प्रयत्नांना प्रतिसादही भरभरून मिळतो आहे. त्यातून आपला उत्साह वाढतो आहे. माझ्या सर्व सहकाऱ्यांचे, प्रतिष्ठानच्या हितचिंतकांचे आणि आमच्या वैचारिक सहप्रवाशांचे त्यासाठी मनोमन आभार मानायला हवेत.

धन्यवाद, आणि सर्वांना शुभेच्छा !

— मानद संपादक

वार्तापत्र

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई. स्व. यशवंतराव चव्हाण यांना ३१ वी पुण्यतिथी दिनानिमित्त विनम्र अभिवादन.

वर्ष : १९ वे ♦ अंक ३६ वा ♦ प्रकाशन : २५ नोव्हेंबर २०१५

♦	सल्लागार
♦	मा. शरद काले
♦	मा. हेमंत टकले
♦	मानद संपादक
♦	सुप्रिया सुळे
♦	कार्यकारी संपादक
♦	दत्ता बाळसराफ
♦	सहसंपादक
♦	सुरेश पाटील
♦	निलेश पुराडकर
♦	विशेष सहाय्य
♦	पद्मभूषण देशपांडे
♦	सहाय्य
♦	अनिल पाड्यारे
♦	रमेश मोरे
♦	मीनल सावंत
♦	केंद्रातील सहकारी:
♦	संजय बनसोडे, विद्याधर खंडे, संगीता गवारे, स्मिता रायकर,
♦	महेश चौधरी, यतीन घोडेकर, राजेंद्र रुपवते, शोभा लोंढे,
♦	अनिल चिंदरकर, सुकेशनी मर्चंडे-शेवडे, सुहास बाभल, प्रियंका
♦	देसाई, विजय नागरे, जयेश गुजराथी, विश्वदत्त मुळे, सुरेश
♦	कोठावळे, महादेव सगरे, सुरेश सावंत, अशोक जाधव, मंगेश
♦	शिंदे, सतिश लाड यांनी दिलेल्या सहकार्याबद्दल आभार

अनुक्रमणिका

●	वर्गसंघर्ष आणि जाती संघर्ष	७
●	सह्याद्रीचा कडा कोसळला !	१०
●	श्रीमती अरुणिमा सिन्हा - मानपत्र	१३
●	महाराष्ट्र २०२५ : चर्चासत्र मालिका	१५

मध्यवर्ती कार्यालय व विविध विभाग

●	नवमहाराष्ट्र युवा अभियान	२२
●	तंबाखू मुक्त अभियान	२७
●	अपंग हक्क विकास मंच	२८
●	शिक्षण विकास मंच	३४
●	सृजन	३९
●	वसुंधरा पर्यावरण संवर्धन अभियान	४०
●	कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला फोरम	४२
●	महाराष्ट्र महिला व्यासपीठ	४६
●	यशवंतराव चव्हाण राष्ट्रीय ग्रंथालय	४८
●	माहिती व तंत्रज्ञान प्रबोधिनी	५०

विभागीय केंद्र, कार्यवृत्त

●	कृषी व सहकार व्यासपीठ	५२
●	विभागीय केंद्र, पुणे	५५
●	विभागीय केंद्र, रत्नागिरी	५६
●	विभागीय केंद्र, औरंगाबाद	६४
●	विभागीय केंद्र, नागपूर	६९
●	विभागीय केंद्र, कऱ्हाड	७४
●	विभागीय केंद्र, नाशिक	७७
●	विभागीय केंद्र, लातूर	८३
●	प्रतिष्ठानची प्रकाशने	८६

रचना : अनोखी पब्लिकेशन्स, मुंबई, अक्षरजुळणी : मांडरे आर्टस्. हे त्रैमासिक मुद्रक-प्रकाशक-कार्यकारी संपादक श्री. दत्ता बाळसराफ यांनी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई करिता, मयुर प्रिंटर्स, ५०६/मयुरेश, दत्ताराम लाड मार्ग, काळाचौकी, मुंबई-३३ येथे छापून यशवंतराव चव्हाण केंद्र, जनरल जगन्नाथराव भोसले मार्ग, मुंबई ४०० ०२१ येथे प्रकाशित केले. नोंदणी क्र. ७१५८७/९९

वर्गसंघर्ष आणि जाती संघर्ष

— मा. यशवंतराव चव्हाण

मार्क्सने मांडलेले वर्गसंघर्षाचे तत्त्व, हा इतिहास-शास्त्रातील एक क्रांतिकारक सिद्धान्त आहे. तो अमुक एका देशाला लागू आहे आणि अमुक एका देशाला लागू नाही, असे होऊ शकत नाही. हिंदुस्थानलाही तो लागू आहे. जोपर्यंत समाजात शोषित-पिडीत लोक आहेत आणि त्यांना शोषून काढणारे लोक आहेत, तोपर्यंत मार्क्सचा सिद्धांत भारतातही आहेच. शोषकांचे अत्याचार वाढतील, तसतसा हा वर्गसंघर्ष वाढत जाईल, यात मला मुळीच शंका वाटत नाही माझे तर उलट असेच मत आहे की, हिंदुस्थानात वर्गसंघर्ष नव्हता, असे कधी झाले नाही. त्या संघर्षाची व्याप्ती अधूनमधून कमी-अधिक झाली असेल, इतकेच काय ते. पण, संघर्षाची ही भावना अगदी पूर्वीही होती आणि आजही आहे. आणि मला वाटते, ती यापुढेही राहणार आहे. कारण आपण इतर वर्गापेक्षा श्रेष्ठ आहेत, असे मानणारा वर्ग भारतात आजच्याप्रमाणेच पूर्वीही होता आणि त्याचे ते वर्चस्व न मानता ते झुगारून द्यावे, असे वाटणारा वर्ग पूर्वीही होता व आजही आहे. तेव्हा हिंदुस्थानामध्ये वर्गसंघर्ष ही काही नवीन घटना नव्हे.

वर्ग समन्वयाची भावना व भाषा आपल्या संस्कृतीत आहे, असे मानून घेणे हीदेखील एक प्रकारची सोयीस्कर गैरसमजूत आहे. उलट, भारतीय संस्कृतीच्या निर्मात्यांनी या दीन-दलितानाही काही मन आहे, भावना आहेत, याचा फारसा विचार केलेला नाही, असे खेदाने म्हणावे लागते. समन्वयाची भाषा करताना, ती घडवून आणतानाही नेहमी दलित वर्गांना शोषणाखाली कायमचे जखडले जाईल, असाच प्रयत्न झालेला आहे. हा आपल्या समाजव्यवस्थेचा दोष आहे. शोषित आहे, तो शोषित राहू नये, असा प्रयत्न कधी झाला नाही. शोषिताने प्रतिकार करावा, इतके सामर्थ्य त्याला समाजव्यवस्थेने कधी प्राप्त होऊ दिले नाही.

भारतीय संस्कृतीच्या अगदी भरभराटीच्या काळातही

चातुर्वर्ण्य-प्रणाली निर्माण करून समाजात कायमचा जातीभेद निर्माण करण्यात आला. जो शूद्र आहे, तो शूद्रच राहिला पाहिजे, असे युगानुयुगे सांगितले गेले. तेव्हा ज्या व्यवस्थेने माणसामाणसांत भेद केला, काही लोकांना हीन मानले, त्या व्यवस्थेत समन्वय हा शब्दही वर्णाश्रमव्यवस्थेला कायमरूप देण्यासाठी होता, असेच म्हणावे लागते. हिंदुस्थानच्या इतिहासाचा असा समन्वयवादी अर्थ लावणे, हे वास्तवाकडे पाठ फिरवणे होणार आहे. शोषण करणारा समाज, वर्ग किंवा जाती आहेत, तोवर शोषित राहणारच आणि शोषित असले की, असंतोष किंवा संघर्ष येणार. हजारो वर्षांपासून हेच होत आलेले आहे आणि शोषणरहित समाजाचा उदय सर्व जगभर होईपर्यंत असेच घडत राहणार आहे.

वर्गसंघर्ष म्हटला की, तो अहिंसक असणे संभवत नाही. कारण एक तर वर्गविग्रहाची भावना पराकाष्ठेला पोहोचल्याशिवाय संघर्ष पेटणार नाही, अशी व्यवस्था करायला हवी. वर्गसंघर्षाने हिंसक वळण घ्यायला नको असेल, तर वर्गविग्रहाची भावना दूर करायला हवी. आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल आहे, एवढ्याच खातर कुणावर अन्याय होणार नाही, याची दक्षता घ्यायला पाहिजे आहे. आजही कुणी दरिद्री असेल, गरीब असेल, तर दोष त्याचा नसून संपूर्ण समाजव्यवस्थेचा आहे, असे मानले पाहिजे. ते न करता वर्गसंघर्ष हिंसक राहणार, की अहिंसक राहणार, ही चर्चा नुसती पोकाळ व कोरडी ठरणार आहे. समाजात विविध स्तरांवरील वर्ग आहेत व त्यातला एक वा अनेक सबल वर्ग दुसऱ्या कमकुवत वर्गाचे शोषण करतात, छळ करतात, हेच वर्गसंघर्षाचे मूळ कारण आहे. पूर्वी आपला समाजच अशिक्षित होता. आपल्यावर अन्याय होत असला, तरी ते 'आपले नशिब' असे मानण्याची शिकवण त्याला देण्यात आली होती. आता समाज जागा होतो आहे. हरिजनही आता साक्षर होत आहेत, शहाणे होत आहेत. त्यांच्या नव्या पिढीला परंपरेने चालत

आलेले अन्याय, अत्याचार सहन होत नाहीत. ते दूर करण्यासाठी आजचा शोषित कंभर कसून उभा राहू म्हणतो आहे. त्याचा त्याच्या हक्कासाठी होणारा लढा हा वास्तविक समाजाने कौतुकाने स्वीकारला पाहिजे आहे. इतकेच नव्हे, तर मी तर म्हणेन, त्याला सर्वतोप्रकारे मदत केली पाहिजे. हा संघर्ष अटळ आहे. आणि एकदा तो अटळ आहे, हे मान्य केले की, मग ती एक लढाई ठरते आणि लढाई नेहमी अहिंसकच राहिली पाहिजे, ही इच्छा चांगली आहे, पण व्यवहारात तसे घडणे अशक्य आहे.

मला वाटते, हरिजनांना अन् शोषितांना त्यांच्याच बाबतीत समाज पक्षपात करतो, असे वाटू न देणे, ही सर्वात महत्वाची गोष्ट आहे. जातपात कोणतीही असो, सामाजिक प्रतिष्ठा असो वा नसो, आर्थिक स्थिती खालवलेली असो वा चांगली असो, सारा समाज आपल्याकडे 'माणूस' म्हणून पाहतो आहे, ही भावना त्यांच्यात वाढीस लावली पाहिजे. ते होणार नसेल, तर तो वर्ग संघटित होणार व आपल्या हक्कांसाठी संघर्षाला सज्ज होणार. परंतु, हा वर्ग असा उग्र बनणार नाही, हिंसाचार करणार नाही, यावर उत्तम उपाय म्हणजे, समाजातील आर्थिक आणि सामाजिक विषमता दूर करणे हाच आहे. मार्क्सने सांगितलेली वर्गविग्रहाची कल्पना किंवा वर्गसंघर्षाचा सिद्धान्त त्याच्या देशात होता, तसाच्या तसा कदाचित हिंदुस्थानात दिसत नसेल. येथील निरनिराळ्या वर्गांची कल्पना व रचना कदाचित निरनिराळी असेलही. परंतु, वर्ग आहेत, विषमता आहे, त्यांच्या हितसंबंधात विरोध आहे. पिढ्यान् पिढ्या तो वाढतो आहे. जातिव्यवस्था ही अत्यंत वाईट स्वरूपाची वर्गविग्रह व्यवस्थाच आहे, असे माझे स्पष्ट मत आहे. या जातिव्यवस्थेला सध्या जे विकृत स्वरूप आले आहे, त्या स्वरूपासाठी त्या निर्माण करण्यात आलेल्या नव्हत्या, असे म्हणण्यात फारसा अर्थ नाही नि तसे म्हणणे म्हणजे स्वतःची फसवणूक करणे ठरेल. आपल्या समाजात प्रत्येक पिढीत किंवा युगात म्हणा हवे तर, जातिव्यवस्था ही कायम स्वरूपाच्या जातिभेदात बदलत चालली आहे, हे ओळखणारे नेते किंवा समाजसुधारक नव्हते, की काय? पण तरीही हा न्हास झाला व समाजजीवनात

जातिभेदाचे हे विष खोलवर भिनले. कामावरून ठरवलेली जात, जन्मावरून ठरणाऱ्या जातीला वाट करून का गेली? काम कोणतेही असो, आधी जात कोणती, याचा विचार त्यानंतर बळावला. त्यातूनच कामापेक्षा जन्म महत्वाचा ठरला आणि येथूनच आमच्या देशात जातिभेद हेच वर्गभेदाचे दुसरे नाव होऊन बसले.

आज हरिजन हा वर्ग राहिलेला नाही, ती जात बनली आहे. कदाचित शोषितांची आणि शोषकांची नवी जातच या देशात तयार होण्याचा धोका आहे. ती जात जन्मावरून नव्हे, तर आर्थिक संपन्नतेवरून किंवा विपन्नतेवरून ठरणार आहे. म्हणजे मार्क्सचा सिद्धान्त प्रत्यक्षात आलाच. भारतात तरी वर्गसंघर्ष आणि जातिसंघर्ष यांचा तोंडवळा बऱ्याच अंशी एकसारखाच आहे.

जयप्रकाशांनी हरिजनांवर होणाऱ्या अत्याचाराच्या संदर्भात वर्गसंघर्षाची कल्पना मांडली आहे. परंतु माझ्या मते अशा वर्गसंघर्षातून हरिजनांचा लाभ होणार आहे, की नाही, या तात्त्विक चर्चेचा हा प्रश्न नाही. हरिजनांची आजची परिस्थिती काय आहे, हा महत्वाचा प्रश्न आहे. हिंदुस्थानमध्ये आज अत्याचार ज्या पद्धतीने होताहेत, त्याची माहिती काढायचा जर प्रयत्न केला, तर असे दिसून येईल की, या सर्वांचे मूळ कारण सामाजिक अहंकाराचे आणि मोठेपणाचे जुने विचारच आहेत. त्याचबरोबर आजचे जे आर्थिक कार्यक्रम आहेत, त्या आर्थिक कार्यक्रमांना विरोध म्हणून हरिजनांवर हे अत्याचार होत आहेत.

या अत्याचारांची पाहणी करण्यासाठी माझ्या पक्षाने खासदरांच्या ज्या तुकड्या बिहार, गुजरात, उत्तरप्रदेश या राज्यांत पाठवल्या होत्या, त्यांनी आणलेल्या माहितीवरून दिसते की, ज्यांना जमिनी नव्हत्या, त्यांना जमिनी दिल्या, म्हणून त्यांच्यावर राग काढण्यात आला. कालपर्यंत बिनजमिनीचे असलेले हे लोक आता जमिनीचे मालक व्हायला लागले, जमीनदार व्हायला लागले, हे अनेकांना पाहवले नाही.

त्याचप्रमाणे ज्यांना राहणारा जागा नव्हत्या, त्यांना त्या मिळाल्या, तर अत्याचार करणाऱ्यांनी त्या परत

हिसकावून घेतल्या. वेठबिगारी पद्धतीत पिढीजात गुलामी करायला माणसे मिळत होती. त्यांना वर्षाकाठी काही धान्य दिले, थोडे कपडे दिले आणि पिढ्यान् पिढ्या आमचेच काम केले पाहिजे, म्हणून बांधून घेतले. तर अशी जी वेठबिगारी चालू होती, तिला विरोध करायला लोक उभे राहिल्याबरोबर त्यांच्यावर अत्याचार झाले आहेत. त्यातून हा संघर्ष निर्माण झालेला आहे.

म्हणजे हा संघर्ष मुळामध्ये आहेच. त्यांचे शोषण चालूच होते. त्यांचे सामाजिक, आर्थिक शोषण वर्षानुवर्षे चालले आहे आणि आज त्यांनी बरोबरीच्या नात्याने वागायचा प्रयत्न करतो म्हटल्याबरोबर, त्यांच्यावरती, जणू काही आपले जन्मसिद्ध अधिकार जातील, या भावनेने शोषक त्यांच्यावर नुसती कुरघोडीच नव्हे, तर हिंसक हल्ले करतो आहे. हे चित्र काय दर्शवते? हेच की, हा वर्गसंघर्षच आहे. दुसरे काहीही नाही. आणि हा जो शोषक आहे, तो हिंसेचा वापर करून शोषिताला दाबायचा प्रयत्न करतो आहे. अशा परिस्थितीत तो शोषित वर्ग जर प्रतिकाराला उभा राहिला, तर त्याच्याविरुद्ध तक्रार कशी करता येईल?

अशा परिस्थितीत या वर्गाने त्यांच्यावर जो अन्याय होतो आहे, त्याच्याविरुद्ध संघटित झाले पाहिजे आणि त्याचा संघटित प्रतिकार केला पाहिजे. अर्थातच संघर्ष केला पाहिजे. कारण हा त्यांच्या मुलभूत हक्काचा प्रश्न आहे. या संघर्षासाठी समाजातील सुजाण व्यक्तींनी त्याला आपणहून सर्व प्रकारची

मदतही केली पाहिजे. कारण अशा संघर्षातून त्याला जो लाभ मिळेल, तो चिरस्थायी राहणार आहे. कुणाच्या तरी उपकाराने किंवा उदारतेमुळे त्याला काही दिले, तर त्याने त्याचे भागायचे नाही. त्याचे समाधानही होणार नाही. कुणी त्याला दया दाखवली तर त्याने काय होणार? अशा कृत्रिम मदतीने किंवा दयेने सामाजिक अन्याय, अत्याचार कधीच दूर होत नसतात. वरून येणाऱ्या कुणाच्या तरी दयेवर अवलंबून राहून सामाजिक एकता कधीच निर्माण होत नसते.

मी काही समाजात वितुष्ट निर्माण करावे, अशा मताचा नाही. वितुष्टे टाळली पाहिजेत. वितुष्टे निर्माण होणार नाहीत, असे प्रयत्न केले पाहिजेत, अशाच मताचा मी आहे. त्यासाठी समाजातल्या सर्व लोकांनी, शासकांनी, नेत्यांनी प्रयत्न केले पाहिजेत. याच भावनेने आमच्या पक्षातील खासदारांनी आणलेल्या माहितीच्या आधारे आपले पंतप्रधान मोरारजी देसाई यांना मी पत्र लिहिले आहे की, शासनाने आपली सर्व यंत्रणा या लोकांवरील अत्याचाराच्या प्रतिकारासाठी आणि असे अत्याचार होणार नाहीत, याची खबरदारी घेण्यासाठी सज्ज उभी करायला पाहिजे. हे शासनाचे काम आहे. सामाजिक, सांस्कृतिक क्षेत्रांतील जे कोणी नेते असतील, त्या सर्वांचे हे काम आहे. हा काही एका पक्षाचा वा राजकारणाचा प्रश्न नाही. समाजातील न्यायाचा प्रश्न आहे.

(‘भूमिका’तून साभार)

सह्याद्रीचा कडा कोसळला !

यशवंतराव चव्हाण यांच्या आकस्मिक निधनाने संपूर्ण देशालाच धक्का बसला. २ डिसेंबर १९८४ रोजी प्रसिद्ध झालेल्या मार्मिक मधील संपादकीयातून बाळासाहेब ठाकरे यांनी त्या भावनेला शब्दरूप दिले होते.

त्या संपादकीयाचा हा अंशतः संपादित भाग -

माणसाच्या कुंडलीत जे अनेक योग लिहिलेले असतात त्यात मृत्यूयोग हा सर्वात उदात्त मानला जातो. पण तरीही तो योग मानवी जीवनाचा आलेख संपुष्टात आणतो. जीवन हीही एक कादंबरी असते त्या कादंबरीतील पाने माणूस स्वतःच लिहितो आणि स्वतःच वाचतो. पण, एखादी कादंबरी अशीही असते की, ती इतरांनाही पुन्हा वाचावीशी वाटते आणि वाचता वाचता ती संपू नये असेही वाटते. पण वाटून काय उपयोग ? कारण तिथे शब्द जरी मानवलिखित असले तरी तिचा शेवट विधिलिखित असतो. अशाच एका झंझावाती जीवनाच्या कादंबरीचे शेवटचे पान विधात्याने रविवारच्या सूर्यास्तानंतर लिहिले आणि पूर्णविराम दिला. यापुढे त्या पानावर शब्द लिहिले जाणार नाहीत आणि वाचकांशी ते बोलणारही नाहीत. कारण, त्या कादंबरीचा नायकच अंतर्धानात विलीन झाला आणि त्याचे शब्द निःशब्द झाले. महाराष्ट्राच्या ग्रंथ भांडारात आणखी एका बहुमोल चरित्र ग्रंथाची भर पडली. पण, त्या चरित्र नायकाला मात्र हे जग कायमचे दुरावले ! यशवंतराव गेले आणि या देशाने ऐन आणीबाणीच्या प्रसंगी एक सुपुत्र गमावला. नेहरू गेले. त्यानंतर इंदिराजीही गेल्या आणि आता तिसऱ्या पिढीवर या देशाचा भार पडला असताना नेहरूंचा एक निष्ठावंत सहकारी यशवंतरावांच्या रुपाने राजदरबारात असल्याने या देशाला तो एक फार मोठा आधार होता. राजीव गांधी हे वयाने लहान असून अननुभवही आहेत. त्यांच्या अवतीभवतीची सगळीच माणसे चांगली आहेत असे नाही. या देशात आज न भूतो न भविष्यती अशी परिस्थिती निर्माण होऊन कोणते संकट केव्हा कोसळेल सांगता येणार नाही. अशावेळी पंतप्रधान राजीव गांधींना कुरुक्षेत्रावर अर्जुनाच्या सावधानतेने लढण्यासाठी त्यांच्यामागे कृष्णरुपाने उभ्या राहिलेल्या यशवंतरावांची खरी गरज होती. पण, आज त्या कुरुक्षेत्रावर

श्रीकृष्णाचेच महानिर्वाण झाल्याने अर्जुन एकाकी पडला आहे.

यशवंतराव चव्हाणांच्या निधनाची बातमी महाराष्ट्रावर उल्कापाताप्रमाणे आदळली आणि सारा महाराष्ट्र व्याकुळ झाला. कारण दिल्लीच्या तख्तावर धडक देणारी यशवंतराव चव्हाण ही एकमेव अशी व्यक्ती होती की, तिचा उभ्या महाराष्ट्राला सतत आदर वाटत राहिला. सत्तेवर असोत अगर नसोत, यशवंतराव जसे या देशाचे एक शूर सेनानी होते त्याचप्रमाणे महाराष्ट्राचे अनभिषिक्त राजे होते. या राजाने केलेले सारे अपराध पोटात घालून महाराष्ट्राने त्यांच्यावर अखेरच्या क्षणापर्यंत उदंड प्रेम केले. कारण, यशवंतराव म्हणजे महाराष्ट्राची अस्मिता होती. महाराष्ट्राची शान होती. गेली बावीस वर्षे त्यांचे दिल्लीतील अस्तित्व म्हणजे महाराष्ट्राचे राजधानीतील राजकीय, सामाजिक आणि सांस्कृतिक केंद्र होते. महाराष्ट्र वेळोवेळी यशवंतरावांच्या मुखानेच दिल्लीशी बोलत राहिला आणि दिल्लीही यशवंतरावांच्या नजरेतून महाराष्ट्राकडे पहात आली. यशवंतराव गेले आणि दिल्ली आणि महाराष्ट्राला जोडणारा एक अमोलिक दुवाच निखळून पडला. यशवंतराव दिल्लीला गेल्यानंतर महाराष्ट्रात जरी नेत्यांची मालिका निर्माण झाली तरी यशवंतरावांचे महाराष्ट्रातील स्थान अढळ राहिले. विशेष म्हणजे, यशवंतराव सत्तेवरून दूर झाल्यानंतर काही काळ ते इंदिरा काँग्रेसपासून दूर झाले तरी त्यांची प्रतिमा डागळली नाही. याचे कारण त्यांचे स्वतःचे व्यक्तिमत्त्व अलौकिक आणि तेव्हाचे तेजस्वी होते. कारण यशवंतराव स्वकर्तृत्वावर सामान्याकडून असामान्याकडे पोहोचले होते. असा सन्माननीय आणि वैभवी राजकीय प्रवास महाराष्ट्रातच नव्हे तर या देशात इतर कोणाच्याही वाट्याला आला नाही. संबंध महाराष्ट्राला रोमांचित करणारा तो क्षण होता, ज्यावेळी उत्तरेकडून होणारे चीनचे आक्रमण थोपवण्यासाठी पंडितजींनी महाराष्ट्रातून या

मराठी गड्याला बोलावून त्याच्या मस्तकावर संरक्षण मंत्र्याचा मुकुट चढविला. हे भाग्य लाभण्यास सात जन्माची पुण्याई लागते. त्या पुण्याईच्या बळावरच हा मराठा गडी सतत यशाचा धनी ठरला. युधिष्ठिरालाही मागे टाकणारे त्यांचे धिरोदत्त स्वरूप महाराष्ट्राने अनेकदा अनुभवले. कारण यशवंतराव म्हणजे संयमाचा आणि सहनशक्तीचा महासागर होता. पण, त्यांचे ते सारे अवसान आणि धिरोदात्तपणा गळून पडल्याचे आम्ही वेणूताई गेल्या तेव्हा पाहिले. नेहमी पहाडाप्रमाणे उभे रहाणारे यशवंतराव, ते व्यक्तिमत्त्व वेणूताईच्या निधनानंतर जे कोसळले ते पुन्हा कधीच उभे राहिले नाही. सार्वजनिक कार्यकर्त्यांच्या जीवनातील धर्मपत्नीचे स्थान समाजाच्या दृष्टीने जरी अंधारात राहिले नाही तरी त्या कार्यकर्त्यांच्या दृष्टीने तो त्याच्या जीवनातील एकमेव प्रकाश असतो. वेणूताई म्हणजे यशवंतरावांची प्रेरणा होती, आणि तोच एक त्यांना विश्वसनीय आधार होता. त्यामुळे, वेणूताईच्यानंतर यशवंतराव केवळ एक कर्तव्य म्हणून जगत होते. त्या जगण्यातील उन्माद आणि आवेश वेणूताईच्या बरोबरच संपला होता.

१९६२ ते १९६५ हा यशवंतरावांचा खराखुरा वैभव काळ होता. ज्या दिवशी त्यांनी संयुक्त महाराष्ट्राचा कलश आणला. तो त्यांच्या जीवनातील मंगलदिन ठरला. ज्यावेळी यशवंतरावांना पंडितजींनी देशरक्षणासाठी पाचारण केले, त्यावेळी यशवंतरावांना ती जबाबदारी झेपणार नाही असा अभिप्राय विचारवंतांनी दिला होता. पण, केवळ संरक्षण मंत्रीपदावरच नव्हे तर त्यानंतर गृहमंत्रीपदाची, अर्थमंत्रीपदाची आणि परराष्ट्र खात्याची जबाबदारीही यशस्वीपणे सांभाळून त्यांनी साऱ्या देशाला थक्क केले.

शिवाजी महाराजांचे गुणगान सारेच गातात. पण त्यांचे गुण आत्मसात करण्याचे प्रयत्न करणारे यशवंतरावांच्यासारखे फार थोडे लोक असतात. महाराजांच्याबद्दल नितांत निष्ठा हे यशवंतरावांच्या यशाचे खरे गमक होते. संयुक्त महाराष्ट्राच्या आंदोलनात मोरारजींनी व्यापलेले मुख्य मंत्रीपदाचे आसन बदनाम होऊन विस्तारप्रमाणे तापत चालले होते. ते आसन ज्यावेळी यशवंतरावांना स्वीकारावे लागले, त्यावेळी त्यांच्या जीवनातील खरी कसोटी

पणास लागली. पण, सर्वांना बरोबर घेऊन आणि मुत्सद्देगिरीने यशवंतरावांनी त्यातूनही मार्ग काढला. द्विभाषिकाच्या निर्मितीने महाराष्ट्रात असंतोषाचा वणवा पेटला होता. त्या वणव्यातच यशवंतरावांना राज्यकारभार हाकावा लागला आणि त्याचवेळी येथील लोकशोभा ठिणगी पंडितजींच्या आसनापर्यंत न्यावी लागली आणि तेव्हाच दिल्लीला पटले की, मुंबईसह संयुक्त महाराष्ट्राशिवाय दुसरा पर्याय नाही. नभोमंडळातील साऱ्या ग्रहांच्या साक्षीने संयुक्त महाराष्ट्राची निर्मिती झाली. तीनशे वर्षांनंतर शिवबाच्या या महाराष्ट्रात प्रथमच खऱ्याखऱ्या महाराष्ट्रधर्माची स्थापना झाली. त्या धर्मस्थापनेचा मान यशवंतरावांना मिळाला. ज्या मुत्सद्देगिरीने यशवंतरावांनी संयुक्त महाराष्ट्राचा प्रश्न हाताळला त्यावर दिल्लीही लुब्ध आणि प्रभावित झाली आणि ज्यावेळी शांततेची कबुतरे उडविणाऱ्या चाऊ एन. लायने भारतावर विश्वासघातकी हल्ला केला, त्यावेळी हादरलेल्या पंडितजींना यशवंतरावांची आठवण झाली. त्या हाकेला ओ देऊन यशवंतराव जेव्हा हिमालयाच्या दिशेने धावले तेव्हा 'हिमालयाच्या रक्षणार्थ सह्याद्री धावला' या उत्तुंग भावनेचा अंगार साऱ्या देशात सळसळला आणि महाराष्ट्राची मान ताठ झाली. सारा देश महाराष्ट्राकडे शूरांची भूमी; वीरांची भूमी म्हणून पुन्हा आदराने पाहू लागला आणि खरोखरच सह्याद्रीने त्या बिकट प्रसंगी हिमालयाचे रक्षण केले. आम्हा कोटीकोटी मराठमोळ्या जनतेला सह्याद्रीची उंची हिमालयापेक्षाही अधिक भासू लागली आणि जोपर्यंत मराठ्यांचा सह्याद्री उभा आहे, तोपर्यंत या देशाकडे कोणी वाकड्या नजरेने पाहू शकणार नाही हा आत्मविश्वास साठ कोटी भारतीयांच्यात निर्माण झाला. पण, सह्याद्रीचा कडाच कोसळला. महाराष्ट्राची धरती धरणीकंपाप्रमाणे हादरली. महाराष्ट्र आणि दिल्लीला खऱ्याखऱ्या भावनेने जोडणारा सेतू कोसळला. आता दिल्ली आम्हाला पुन्हा दुरावली काय ? राजधानातील महाराष्ट्राचे समर्थ बोल अबोल झाले काय ? राजधानीतील महाराष्ट्राची सांस्कृतिक वकीलात निर्माल्य झाली काय ? दिल्लीच्या कुशीत वसलेल्या 'वन, रेसकोर्स' या महाराष्ट्राच्या हक्काच्या वास्तूचे दरवाजे बंद झाले काय ? हे सारेच प्रश्न आज

मनाला व्याकुळ करताहेत. कारण दिल्लीत जाणाऱ्या मराठी माणसाची पावले प्रथम त्या यशवंत पंढरीकडे वळायची आणि मग ती राष्ट्रपती भवनाकडे जायची. आता त्या पावलांनी कुठे जायचे ? ती पावले राजकारण्यांची होती, त्याचप्रमाणे समाज धुरिणांचीही होती, कलाकाराची होती त्याचप्रमाणे साहित्यिकाची होती, खेळाडूंची होती आणि खेडुतांची होती. गरीबाची होती, श्रीमंताची होत. आबालवृद्धाची होती, तशी ती बालकाचीही होती. साऱ्या साऱ्यांना त्याच्या देवतेकडे नेणारी ती दैवाची पावले होती. आज ते दैव फिरले, कारण त्या वास्तूच्या कमानीखाली सर्वांचे अत्यंत विनम्रतेने आणि तेवढ्याच हसतमुखाने स्वागत करणारा तो यशवंत आधार गेला ! जयवंत गेला ! महाराष्ट्राच्या हृदयासनावर गेले पाच शतक विराजमान झालेला भाग्यवंत गेला, महाराष्ट्र मातेचा पुत्र गेला, सह्याद्रीचा भाऊ गेला आणि घाटावरील माती पित्याच्या मायेने ओंजारणारा गोंजरणारा मायबापही गेला !

महाराष्ट्र आज खऱ्या अर्थाने पोरका झाला, ज्याच्याकडे आम्ही अभिमानाने बोट दाखवू शकू असा एकही नंदादीप आता दिल्लीत राहिला नाही. आता तेथे राहिले ते सगळे हुजरे आणि सत्तेचे लाचार. यशवंतरावांनी खूप खूप सहन केले. देशाच्या सार्वभौम सत्तेपुढे ते नतमस्तक झाले. पण, देशाभिमानापोटी इंदिरा-काँग्रेसमध्ये त्यांनी पुनःप्रवेश केल्यानंतर या वयोवृद्ध युगप्रवर्तकाला इंदिराजींनी दीर्घकाळ उंबरठ्यावरच ताटकळत ठेवले, त्यावेळी यशवंतरावांचा संयम पणाला लागला होता. पण, यशवंतरावांचे त्या कसोटीच्या काळातील वागणे विलक्षण संयमाचे होते. इंदिराजींच्यापेक्षा पक्ष श्रेष्ठ आहे, या एकलव्याच्या श्रद्धेने यशवंतरावांनी आपल्या तपश्चर्येत खंड पडू दिला नाही आणि अखेर इंदिराजींनाच उंबरठ्यापर्यंत चालत येऊन देशाची कोसळणारी अर्थव्यवस्था सावरण्यासाठी यशवंतरावांना

फायनन्स कमिशनच्या अध्यक्षपदी सन्मानाने बसवावे लागले.

राजीव गांधी पंतप्रधान झाले. त्यांनी काळाची पोकळी ओळखून यशवंतरावांना सातान्याचे तिकीट दिले. याचे कारण यापुढे यशवंतरावांना देशाच्या राजकारणात राष्ट्रपित्याची भूमिका बजावावी लागणार होती. फुटीरांनी उधळलेल्या अश्वाला लगाम घालावा लागणार होता. राष्ट्रद्रोह्यांची पाळेमुळे खणावी लागणार होती. धोक्यात आलेल्या सीमेली १९६२ प्रमाणे पुन्हा संरक्षण द्यावे लागणार होते. नेहरू, शास्त्रीजी, इंदिराजी आणि राजीव या चार पिढ्यांतील निर्माण झालेल्या काळाची पोकळी भरून काढण्याची ऐतिहासिक जबाबदारी ज्या काळाने यशवंतरावांवर टाकावी तोच काळ आज त्यांच्यावर उलटला आणि त्यांनी यशवंतरावांच्यावर झडप घातली. देशाचे आणि महाराष्ट्राचे तर अपरिमित नुकसान झालेच पण, आमचीही व्यक्तीशः शब्दापलिकडील हानी झाली आहे. दादांच्याप्रमाणे आम्हाला मार्गदर्शन करणारा एक पितृतुल्य मार्गदर्शक गेला. सागराच्या मुखावरील 'रिव्हेरा'तील यशवंतरावांचा दरबार कायमचा मूक झाला. 'वन, रेसकोर्स'चे दरवाजे बंद झाले. महाराष्ट्राची अस्मिताच आज खचल्यासारखी झाली. रोमारोमात मराठी माणसाचा अभिमान बाळगणारा, सह्याद्रीच्या छातीचा एकमेव मराठा सेनानी एकाएकी गेल्याने आज कुरुक्षेत्रच ओस पडले आहे. सोळाशे ऐंशीनंतर आज पुन्हा महाराष्ट्र हादरला आहे. बावरला आहे. नेतृत्वहीन झाला आहे.

आठवण होते ती ज्ञानेश्वराच्या समाधीसमोर पिळवटलेल्या हृदयातून उमटलेल्या शब्दांची :

आता ऐसे होणेची नाही ...

होणेची नाही ...

होणेची नाही ...

‘यशवंतराव चव्हाण राज्यस्तरीय पारितोषिक २०१५’

मानपत्र
अरुणिमा सिन्हा

श्रीमती अरुणिमा सिन्हा यांचा जन्म दि. २० जुलै १९८६ रोजी आंबेडकर नगर, उत्तर प्रदेश येथे झाला. त्या राष्ट्रीय स्तरावरील व्हॉलीबॉल व फूटबॉलच्या खेळाडू आहेत. त्यांना केंद्रीय औद्योगिक सुरक्षा बलामध्ये नोकरीसाठी परीक्षा देण्याकरिता दिल्लीला जावयाचे होते. त्यासाठी त्या पद्मावत एक्सप्रेस या गाडीने लखनौहून दि. ११ एप्रिल, २०११ रोजी दिल्लीला जायला निघाल्या. त्यांची सोन्याची साखळी आणि बॅग हिसकाविण्याचा प्रयत्न करणाऱ्या चोरांना त्यांनी प्रतिकार केला व दुर्दैवाने त्या चोरांनी त्यांना आगगाडीतून बाहेर ढकलून दिले. ही झटापट चालू असतांना दाटीवाटीने भरलेल्या डब्यांतील एकही महाभाग त्यांच्या मदतीला आला नाही किंवा त्यांना गाडीतून ढकलून दिल्यावर साखळी ओढून गाडी थांबविण्याचा प्रयत्न कोणीही केला नाही. त्याच वेळी समोरून येणारी एक आगगाडी त्यांच्या पायावरून गेली. त्यांना स्थानिक रुग्णालयात हलविण्यात आले व नंतर दिल्लीच्या ऑल इंडिया इन्स्टिट्यूट ऑफ मेडिकल सायन्सेसमध्ये पुढील उपचाराकरिता दाखल करण्यात आले. या निर्घृण कृत्याला वृत्तपत्रांमध्ये व दूरचित्रवाणीवर प्रसिध्दी मिळाल्यामुळे उपचारात हयगय झाली नाही. परंतु, बरेली जिल्हा रुग्णालयात डावा पाय गुडघ्याखाली कापण्याच्या भूलतज्ञाशिवाय कराव्या लागलेल्या शस्त्रक्रियेच्या वेदना त्यांना सहन कराव्या लागल्या. ऑल इंडिया इन्स्टिट्यूट ऑफ मेडिकल सायन्सेस मधील त्यांच्या सर्व उपचारांची व खर्चाची जबाबदारी मात्र केंद्र सरकारने स्वीकारली. चार महिन्यांच्या उपचारानंतर त्यांना कृत्रिम पाय बसविण्यात आला. मध्यंतरी त्यांनी आत्महत्येचा प्रयत्न केला असावा किंवा रेल्वेचा रुळ ओलांडताना हा अपघात घडला असावा, असा दावा पोलीसांमार्फत करण्यात आला. परंतु, अलाहाबाद येथील उच्च न्यायालयाच्या लखनऊ खंडपीठाने भारतीय रेल्वेने श्रीमती अरुणिमा सिन्हा यांना ५ लाख रुपये नुकसान भरपाई द्यावी, असा आदेश दिला.

ऑल इंडिया इन्स्टिट्यूट ऑफ मेडिकल सायन्सेस मध्ये उपचार चालू असताना त्यांच्या कुटुंबाने अतुलनीय मनोधैर्य दाखविले. विशेषतः त्यांच्या मेहुण्याने सर्वतोपरी साहाय्य केले. माउंट एव्हरेस्टवर चढून जाण्याची कल्पना त्यांनीच सुचविली. ते असाध्य वाटणारे ध्येय मनोमन स्वीकारल्यानंतर अरुणिमांचा जणू पुनर्जन्म झाला. ‘एका अमानुष आघाताच्या बळी’ ही ओळख पुसून ‘माउंट एव्हरेस्ट चढून जाणारी पहिली अपंग महिला’ म्हणून विक्रम नोंदविण्याचा त्यांचा निश्चय व त्यासाठी त्यांनी केलेले परिश्रम अलौकिक म्हणावे लागतील. क्रिकेटपटू युवराज सिंग यांनी त्यांना आयुष्यात काही तरी करून दाखवावे अशी प्रेरणा दिली. त्या प्रेरणेतून त्यांनी उपचार संपल्यानंतर उत्तर काशी येथील नेहरू गिर्यारोहण संस्थेमध्ये मूलभूत प्रशिक्षण घेतले. त्यानंतर माउंट एव्हरेस्टवर चढणाऱ्या प्रथम भारतीय महिला श्रीमती बचेद्री पाल यांच्याकडून मार्गदर्शन घेऊन त्यांनी एव्हरेस्ट सर करण्याची तयारी सुरु केली.

दि. १ एप्रिल २०१३ रोजी त्यांनी माउंट एव्हरेस्टवरची चढाई सुरु केली व ५२ दिवस अनेक अडचणींवर मात करून दि. २१ मे २०१३ रोजी श्रीमती अरुणिमा सिन्हा यांनी माउंट एव्हरेस्टवर विजयाचा झेंडा रोवला. अशा तऱ्हेने या जिद्दी व धाडसी युवतीने एक पाय गमाविल्यानंतरही माउंट एव्हरेस्टवर यशस्वी चढाई करून अपघात व आघात यावर आत्मिक बळाने कशी मात करता येते हे दाखवून दिले. अशा शारीरिक अवस्थेत माउंट एव्हरेस्टवर चढणाऱ्या त्या पहिल्याच भारतीय महिला आहेत. या अपूर्व यशाला पूर्णविराम न मानता त्यांनी दक्षिण आफ्रिकेतील किलिमंजारो, रशियातील एलब्रस आणि ऑस्ट्रेलियातील कोस्कीउस्को या पर्वतांची उच्च शिखरे गाठली. या वर्षात दक्षिण अमेरिकेतील अकॉन्कागुआ या पर्वत शिखरावर चढून जाण्याचा त्यांनी निश्चय केला असून त्यानंतर उत्तर अमेरिकेतील मॅककिनले पर्वताचे शिखर गाठणे, अंटार्क्टिकामध्ये पाऊल ठेवणे असे भव्यदिव्य ध्येय त्यांनी आपल्या पुढे ठेवले आहे.

त्यांच्या या आश्चर्यचकित करून टाकणाऱ्या यशाबद्दल भारत सरकारने २०१५ मध्ये त्यांचा 'पद्मश्री' देऊन गौरव केला. त्याशिवाय त्यांना अनेक सन्मान प्राप्त झाले. उदा. टेंझिंग नॉर्गे पारितोषिक, सलाम इंडिया पारितोषिक, मलाला पारितोषिक, उत्तर प्रदेश शासनाने त्यांना रु. २० लाखाचे पारितोषिक दिले असून अशाप्रकारे मिळणाऱ्या पारितोषिकांच्या रकमेमधून गरीब व विकलांग व्यक्तींसाठी एक विमुक्त क्रीडा प्रबोधिनी स्थापण्याचे त्यांचे स्वप्न आहे. त्यांनी 'पर्वतावर झालेला पुनर्जन्म' या नावाने आपली कहाणी लिहिली असून त्या पुस्तकाचे प्रकाशन मा. पंतप्रधान मंत्री नरेंद्र मोदी यांच्या हस्ते डिसेंबर २०१४ मध्ये झाले.

आपल्यावर ओढवलेल्या अचानक संकटाने खचून न जाता आपले मनोबल अभंग ठेवून, जगातील अनेक सर्वोच्च गिरिशिखरांवर मात करून त्यांनी युवा पिढीला आणि देशाला अत्यंत प्रेरणादायी संदेश दिला आहे.

'यशवंतराव चव्हाण राज्यस्तरीय पारितोषिक २०१५' श्रीमती अरुणिमा सिन्हा यांना देताना यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबईला विशेष आनंद होत आहे.

मुंबई

दिनांक : २५ नोव्हेंबर २०१५

शरद पवार

अध्यक्ष,

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई

महाराष्ट्र २०२५ : चर्चासत्र मालिका

दिवंगत यशवंतराव चव्हाण यांच्या विचार व कार्यातून प्रेरणा घेऊन प्रगतिशील व समतावादी महाराष्ट्र घडविण्यासाठी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई प्रयत्नशील आहे. महाराष्ट्राच्या जनमानसाच्या दृष्टीने महत्त्वाच्या असणाऱ्या प्रश्नांचा वेध घ्यावा आणि सामाजिक कार्य करणारी माणसे तयार व्हावीत या भूमिकेतून गेली ३० वर्षे यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान कार्यरत आहे.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबईचे अध्यक्ष मा. शरदचंद्र पवार दिनांक १२ डिसेंबर २०१५ रोजी ७५ वर्षे पूर्ण करीत आहेत. या अमृत महोत्सवाचा योग साधून 'महाराष्ट्र २०२५' या संकल्पनेवर आधारीत महाराष्ट्रासमोरील आगामी दशकातील काही कळीच्या प्रश्नावर चर्चा घडवून आणणारी १४ चर्चासत्रे यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानतर्फे जून ते डिसेंबर या सहा महिन्यात राज्यातील प्रमुख शहरांत आयोजित करण्यात येत आहेत.

या चर्चासत्रांतून त्या त्या क्षेत्रात आगामी दशकात महाराष्ट्रात कोणती महत्त्वाची आव्हाने उभी राहतील, त्यासाठी कोणत्या उपाययोजना आखता येतील तसेच येत्या दशकात संबंधित क्षेत्रातील चित्र नेमके कसे असेल, या संदर्भात मांडणी

व्हावी, अशी कल्पना आहे.

एका दिवसाच्या चर्चासत्रात एकूण ४ सत्र असतील. प्रत्येक सत्रात आपल्या विषयाची मांडणी करण्यासाठी वक्त्याला ४५ मिनिटे देण्यात आली आहेत. १५ मिनिटे प्रश्नोत्तरे होतात. चर्चासत्रासाठी निवडण्यात आलेल्या विषयातील प्रश्नांमध्ये आस्था असलेल्या महाराष्ट्रातील सुमारे १५० ते २०० मान्यवर, अभ्यासक, कार्यकर्ते, धोरणकर्त्यांना मुद्दाम या चर्चासत्रात आमंत्रित करण्यात येते. त्यांच्या उपस्थितीत आणि सहभागाने हे चर्चासत्र अधिक फलदायी होते, असा विश्वास आहे. या चर्चासत्रातून आगामी दशकातील कृती कार्यक्रमाची दिशा स्पष्ट होईल, अशी अपेक्षा आहे. चर्चासत्रानंतर विषयानुरूप झालेल्या मांडणीचे स्वतंत्र व एकत्रित अशा दोन्ही स्वरूपात ग्रंथ प्रकाशित करण्यात येणार आहेत. या पुस्तकाचे प्रकाशन यशवंतराव चव्हाण यांच्या जयंतीदिनी १२ मार्च २०१६ रोजी यशवंतराव चव्हाण सेंटर, मुंबई येथे करण्यात येईल.

सदर चर्चासत्र मालिकेमध्ये एकूण १४ चर्चासत्रे नियोजित आहेत. ती खालीलप्रमाणे :

नाशिक

क्र.	विषय	दिनांक	ठिकाण
१.	प्रशासनापुढील आव्हाने	१३ जून	यशवंतराव चव्हाण सेंटर, मुंबई
२.	स्त्रीप्रश्न - स्वरूप आणि आव्हाने	२७ जून	एस्. एम. जोशी सोशालिस्ट फाऊंडेशन, पुणे
४.	शेती, पाणी आणि आधुनिक तंत्रज्ञान	११ जुलै	जैन हिल्स, जळगाव
५.	सामाजिक न्याय	२५ जुलै	जे. एन. ई. सी. महाविद्यालय, औरंगाबाद
६.	सर्वंकष ग्रामविकास	१६ ऑगस्ट	राजाराम बापू, इन्स्टिट्यूट ऑफ टेक्नॉलॉजी, सांगली
७.	देवस्थान न्यासांची सामाजिक जबाबदारी	२० सप्टेंबर	श्री. संत गजानन महाराज कॉलेज ऑफ इंजिनिअरींग, शेगांव
८.	साहित्य, संस्कृती व कला : शासकीय धोरण आणि सामाजिक पर्यावरण	१७ ऑक्टोबर	कुसुमाग्रज प्रतिष्ठान, नाशिक
९.	व्यवस्था आरोग्याची	१ नोव्हेंबर	महाराष्ट्र राष्ट्रभाषा सभा, नागपूर
१०.	औद्योगिक विकास	६ नोव्हेंबर	महाराष्ट्र चेंबर्स ऑफ कॉमर्स एन्ड इंडस्ट्रीज, पुणे
११.	क्रीडा धोरण व क्रिडा संस्कृती	२१ नोव्हेंबर	वानखडे स्टेडिअम, मुंबई
१२.	शिक्षण	२८ नोव्हेंबर	रयत संस्था परिसर, सातारा
१३.	विज्ञान आणि तंत्रज्ञान	५ डिसेंबर	यशवंतराव चव्हाण सेंटर, मुंबई
१४.	अपंगांचे मुख्यप्रवाहातील स्थान - २०२५	डिसेंबर	यशवंतराव चव्हाण सेंटर, मुंबई

चर्चासत्र पहिले - प्रशासनापुढील आव्हाने

महाराष्ट्रातील प्रशासन एके काळी देशात अव्वल मानले जात होते. मा. शरद पवार आणि त्या प्रशासनाचे नाते प्रशासक आणि प्रशासन यांतील नाते कसे असावे याचे उत्तम उदाहरण म्हणून दिले जात होते. महाराष्ट्राच्या प्रशासनाच्या या लौकीकाला आता काहीसा छेद गेला आहे. समाजाच्या विविध थरातील वाढत्या अपेक्षा आणि त्याला अपुरे पडणारे प्रशासन हाही सध्या चर्चेचा महत्त्वाचा विषय आहे. त्यामुळे मा. पवार यांच्या अमृतमहोत्सवी वाढदिवसानिमित्त आयोजित करावयाच्या चर्चासत्र मालिकेतील पहिले चर्चासत्र मुंबईत यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानच्या रंगस्वर सभागृहामध्ये 'प्रशासन' या विषयावरच आयोजित केले गेले.

प्रतिष्ठानचे सरचिटणीस शरद काळे हेही महाराष्ट्रातील नावाजलेल्या प्रशासकांपैकी असल्याने या चर्चासत्राला त्यांच्याच प्रास्ताविकाने सुरुवात झाली. चर्चासत्र मालिकेची कल्पनाही त्यांचीच असल्याने त्यांनी आपल्या प्रास्ताविकात विषयाबरोबरच चर्चासत्र मालिकेच्या आयोजनामागील भूमिका विशद केली.

महाराष्ट्र राज्याचे माजी मुख्य सचिव द. मा. सुकथनकर यांनी उद्घाटनपर भाषणात आपल्या दीर्घ प्रशासकीय अनुभवांच्या आधारे प्रशासन व्यवस्थेबाबतची निरीक्षणे मांडली. त्याआधारे प्रशासनापुढील आव्हानांची व्याप्तीहत्यांनी स्पष्ट केली. मुंबईचे माजी पोलीस आयुक्त सतिश सहानी यांनी 'कायदा व सुव्यवस्थेसाठी प्रशासन' या विषयावर आपली मते मांडली. लाचलुचपत प्रतिबंधक महासंचालक प्रविण दिक्षीत यांनी 'प्रशासनामध्ये पारदर्शकता आणि प्रामाणिकपणा' या विषयावर आपली भूमिका मांडताना सद्यःस्थितीतील उदाहरणे देत लाचलुचपत प्रतिबंधक विभागाने केलेली कारवाई आणि त्यादरम्यान आलेले अनुभव सांगितले. खाजगी संस्था, शाळा, कॉलेज, हॉस्पिटल यांना भ्रष्टाचाराविरोधी कायद्यामध्ये सामिल करण्यासाठी भारताच्या विधी आयोगाने शिफारस केल्याचे अधोरेखित केले. ज्येष्ठ पोलीस अधिकारी श्री. व्ही. बालचंद्रन यांनी 'राष्ट्रीय

सुरक्षेसमोरील आव्हाने' या विषयावर उहापोह केला. सध्या राष्ट्रीय सुरक्षेपुढील आव्हानांचा सामना करताना विविध राज्यांच्या पोलीस दलांमध्ये दिसून येणारा समन्वयाचा अभाव त्यांनी अधोरेखित केला. गुप्तचर विभाग सक्षम करण्यासोबतच सुरक्षेच्यादृष्टीने महत्त्वाच्या घटनांना सामोरे जाण्याकरीता जलद आणि प्रभावी काम करणाऱ्या यंत्रणांची गरज त्यांनी मांडली.

'नागरिकांचे सक्षमीकरण आणि पारदर्शकता' या विषयावर आपले मत मांडताना राष्ट्रीय माहिती आयुक्त शैलेश गांधी म्हणाले, माहितीच्या अधिकाराच्या कायद्याने सामान्य नागरीकाच्या हाती एक प्रभावी शस्त्र दिले आहे आणि त्यामुळे प्रशासनाचा चेहरा बदलण्यास मदत होते आहे. ज्येष्ठ अर्थतज्ञ आणि नगरनियोजन विषयातील तज्ञअभय टिळक यांनी 'नागरीकरण आणि प्रशासन' या विषयावर बोलताना 'नागरीकरणाच्या मुद्यावर महानगरांच्या समस्यांकडेच प्रामुख्याने पाहिले जाते, परंतु छोट्या शहरांची लोकसंख्या झपाट्याने वाढताना दिसते. त्यामुळे त्या शहरांसमोरील आव्हानांना प्राधान्य देण्याची गरज' मांडली.

ज्येष्ठ अणुविज्ञानतज्ञ डॉ. अनिल काकोडकर यांनी 'विज्ञान व तंत्रज्ञान क्षेत्रापुढील प्रशासकीय आव्हाने' या विषयावर सादरीकरण केले. या क्षेत्रात प्रगती करताना प्रशासकीय व्यवस्थेला दुर्लक्षून चालणार नाही, हे सांगताना त्यांनी प्रत्येक जिल्ह्यामध्ये सायन्स सेंटर, फिरती विज्ञान प्रदर्शने, इंडस्ट्री इंटर्नशीप आणि नवीन रिसर्च पार्कची गरज प्रतिपादन केली. प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष शरद पवार, मुंबईचे माजी पोलीस आयुक्त ज्युलिओ रिबेरो, महाराष्ट्र राज्याचे माजी मुख्य सचिव जॉनी जोसेफ, प्रतिष्ठानच्या कार्याध्यक्ष खा. सुप्रिया सुळे, ज्येष्ठ पत्रकार प्रताप आसबे, पद्मभूषण देशपांडे, 'ग्रंथाली' चे सुदेश हिंगलासपूरकर असे अनेक मान्यवर उपस्थित होते. अनेकांनी प्रश्नोत्तराच्या सत्रात सहभागदेखील नोंदवला. सूत्रसंचालन ज्येष्ठ पत्रकार आणि संयोजक सदा डुंबरे यांनी केले.

‘विचारसूत्रे’चे प्रकाशन

प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष आणि ज्येष्ठ नेते शरद पवार यांचा विविध क्षेत्रांचा व्यासंग सर्वश्रुत आहे. पन्नास वर्षांची दीर्घ संसदीय कारकीर्द, राज्य आणि देश पातळीवरील महत्वाच्या धोरणांच्या निर्मितीतील सहभाग, राजकारणाचा प्रदीर्घ अनुभव आणि यशस्वी प्रशासक म्हणून त्यांचे व्यक्तिमत्त्व देशपातळीवर सर्वमान्य आहे. विविध क्षेत्रातील त्यांचा अभ्यास आणि वावर अचंबित करणारा राहिला आहे. त्यामुळे त्यांनी विविध प्रसंगी व्यक्त केलेले विचार सद्यस्थितीत भावी पिढीला अनमोल मार्गदर्शनाचे ठरू शकतात. त्यांनी गेल्या पंधरा-वीस वर्षात केलेल्या महत्वाच्या भाषणांतील विचार संकलित स्वरूपात ‘विचारसूत्रे’ या पुस्तकातून प्रकाशित करण्यात आले. यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानने प्रसिध्द केलेल्या या पुस्तकाचे प्रकाशन याच चर्चासत्राच्या उद्घाटनावेळी महाराष्ट्राचे माजी मुख्य सचिव द. मा. सुकथनकर आणि मुंबईचे माजी पोलीस आयुक्त ज्युलिओ रिबेरो यांच्या हस्ते करण्यात आले. प्रतिष्ठानचे कोषाध्यक्ष हेमंत टकले आणि सरचिटणीस शरद काळे तसेच ‘विचारसूत्रे’ चे संपादक पद्मभूषण देशपांडे त्यावेळी उपस्थित होते.

चर्चासत्र दुसरे - ‘स्त्रीप्रश्न : स्वरूप आणि आव्हाने’

मालिकेतील दुसरे चर्चासत्र २७ जून २०१५ रोजी पुण्यास एस. एम. जोशी सभागृहात आयोजित करण्यात आले होते. या चर्चासत्राचे उद्घाटन खासदार सुप्रिया सुळे यांनी केले. ज्येष्ठ स्त्रीवादी कार्यकर्त्या विद्या बाळ, डॉ. विद्युत भागवत, प्रा. डॉ. श्रुती तांबे, प्रा. डॉ. राजेश्वरी देशपांडे, करुणा गोखले, प्रा. डॉ. बेनझीर तांबोळी, प्रा. डॉ. जया सागडे यांनी स्त्रीचळवळ आणि स्त्रीवादाशी संबंधित मुद्द्यांवर चर्चासत्रात सखोल चर्चा घडवून आणली.

खा. सुळे यांनी एक स्त्री म्हणून आलेले अनुभव कथन केले. त्यांच्या आजी शारदाबाई पवार यांनी घराची जडणघडण केली, त्यांचे नेतृत्वगुण पुढच्या पिढीत आले. सुप्रिया सुळे यांच्या आईच्या आईंनी पतिनिधनानंतर धैर्याने मुलींचे संगोपन केले. तसेच त्यांच्या आईने आजूबाजूच्या सामाजिक आणि राजकीय वातावरणात आत्मविश्वासाने सांभाळलेले घर-अशी स्वानुभवाधारीत उदाहरणे देत स्त्रीच्या जडणघडणीची वैशिष्ट्ये मांडली. संसदेतला महिला खासदार म्हणून असलेला अनुभवही त्यांनी उपस्थितांसमोर मांडला.

विद्युत भागवत यांनी आपला शोधनिबंधातील सारांश कथन करतांना राज्यसंस्था, न्यायसंस्था, कुटुंबसंस्था आणि अर्थव्यवस्था या सगळ्यांची सांगड स्त्रीप्रश्नांशी जोडली जाणे महत्वाचे असल्याचे सांगितले. श्रुती तांबे यांनी ‘स्त्रीवादा

चळवळ आणि सामाजिक परिवर्तन’ या विषयावर आपले विचार मांडताना ‘आजची समतावादी, विज्ञाननिष्ठ म्हटली जाणारी समाजव्यवस्था कोणतेही सोहळे साजरे करताना काळाच्या काही पावले मागे चाललेली दिसते. यातून समाजाची छिन्नव्यक्तिमत्त्वाची लक्षणे दिसून येतात’ असे निरीक्षण नोंदविले.

‘राजकीय प्रक्रियेतील स्त्रियांचा सहभाग’ यावर बोलतांना राजेश्वरी देशपांडे यांनी ‘राजकारणातील वर्गावर किंवा व्यक्तींवर स्वतःसोबत इतरांचा विचार करण्याची अधिकची देखील जबाबदारी असते,’ असे सांगितले. ‘७३ व ७४ व्या घटना दुरुस्तीनंतर स्त्रियांच्या सहभागाची जितकी चर्चा झाली, त्याप्रमाणात विधानसभा, लोकसभा या निवडणूका तसेच उमेदवारी यांमध्ये महिलांची टक्केवारी वाढलेली नाही, स्त्रियांच्या राजकीय सहभागाबद्दल महिलांच्या सक्षमीकरणाबरोबरच पुरुष राजकीय नेतृत्वाच्या सक्षमीकरणावर अधिक भर दिला पाहिजे, स्त्रियांचे राजकारण हे कडेकडेने मुख्य प्रवाहातील संघर्षाला टाळून चालावे असेच आजच्या राजकीय व्यवहाराला अपेक्षित आहे,’ अशी टीका केली.

जया सागडे यांनी ‘महिलांची सुरक्षितता व कायदे’ या विषयीची माहिती दिली. करुणा गोखले यांनी आजच्या

कुटुंबव्यवस्थेतील स्त्रीचे बदलते स्थान सांगतांना मूल्यव्यवस्थेतील बदल हे स्त्रीच्या दर्जामध्ये बदल घडवण्यास कारणीभूत कसे ठरतात, हे विस्ताराने सांगितले. स्त्रियांना आपले स्थान बळकट करण्यासाठी लोकशाही व्यवस्था सुदृढ करावी लागेल, ती कुटुंबात रुजवावी लागेल, असे सांगितले. ज्येष्ठ सामाजिक कार्यकर्त्या विद्या बाळ यांनी समारोपाच्या

सत्रात संपूर्ण दिवसभरात वक्त्यांनी मांडलेल्या विचारांचा आढावा घेतला.

या चर्चासत्राच्या समारोपास खा. वंदना चव्हाण प्रमुख अतिथी म्हणून उपस्थित होत्या. महिलांचे प्रश्न राजकीय व्यवस्थेत हाताळतानाचे अनुभव त्यांनी कथन केले.

चर्चासत्र तिसरे - शेती, पाणी आणि आधुनिक तंत्रज्ञान

मालिकेतील तिसरे चर्चासत्र जळगाव येथील जैन हिल्सच्या गांधीतीर्थावर ११ जुलै रोजी आयोजित करण्यात आले. शरद काळे यांनी उपस्थितांचे स्वागत केले. 'जैन इगिरगेशन'चे संस्थापक अध्यक्ष भंवरलालजी जैन यांनी अध्यक्षीय भाषण केले. 'ज्याच्याकडे पाणी आहे. त्याला गरीब शेतकरी म्हणता येणार नाही. जमीन, पाणी आणि नियोजनाचे कौशल्य ज्याच्याकडे आहे, तो श्रीमंतच असायला हवा', असे प्रतिपादन त्यांनी केले.

महाराष्ट्रात बहुतांश जमिनीवर ७०० मि. मि. इतका सरासरी पाऊस पडतो. पाण्याचे योग्य नियोजन आणि व्यवस्थापन केले तर एवढे पाणीही पुरेसे आहे. पण, त्यासाठी शेतकऱ्याला सध्या वापर होत असलेल्या पाण्यामध्ये बचत करायला शिकावे लागेल. वाचविलेले पाणी आपल्याला शेती उत्पादनासाठी चांगल्या पध्दतीने वापरता येईल,' असे सांगून ते म्हणाले, उद्या कदाचित शेतकऱ्याला पाण्याचे मार्केटींग करता येईल. आपल्याकडून वाचविलेले पाणी एक शेतकरी दुसऱ्या शेतकऱ्याला विकू शकेल. मात्र, त्यासाठी पाणी मोजण्याची, मोजून देण्याची आणि मोजून वापरण्याची पध्दती आपल्याला विकसीत करावी लागेल. प्रत्यक्ष अनुभवातील अनेक उदाहरणे देत जैन यांनी आपला शेती आणि पाणी वापराबाबतचा आधुनिक दृष्टिकोन उपस्थितांबरोबर मांडला.

प्रतिष्ठानचे उपाध्यक्ष, विधानसभेचे माजी अध्यक्ष अरुणभाई गुजराथी यांनी 'सरकार चलन निर्माण करू शकते; पाणी नाही' अशी वास्तवाची कल्पना देत 'सध्या पाण्याची चोरी होते. उद्या ढगांचीही होईल' असे मिशकील प्रतिपादन

केले. 'शेतकरी हा शरद पवार यांच्या विचारांचा आणि धोरणांचा केवळ केंद्रबिंदूच नाही तर प्राणबिंदू आहे,' असे सांगून शरद पवार यांच्या अमृतमहोत्सवी वर्षानिमित्त प्रतिष्ठानने महाराष्ट्र - २०२५' या मालिकेअंतर्गत आयोजित केलेल्या त्यांनी चर्चासत्राचे कौतुक केले.

प्रतिष्ठानच्या कार्याध्यक्ष खासदार सुप्रिया सुळे यांनी उपस्थित तज्ज्ञ आणि शेतकऱ्यांचे प्रतिष्ठानच्यावतीने स्वागत करताना चर्चासत्रामागील हेतू विषद केला. प्रतिष्ठानचे सरचिटणीस शरद काळे यांनी प्रास्ताविकात महात्मा गांधींचा शेतीविषयक दृष्टीकोन मांडला. खा. ईश्वरलालजी जैन, संयोजक सदा डुंबरे व्यासपीठावर उपस्थित होते. जलअभ्यासक, ज्येष्ठ पत्रकार डॉ. सुधीर भोंगळे यांनी चर्चासत्राचे सूत्रसंचालन केले.

माजी वृषी सचिव नानासाहेब पाटील यांनी सुरुवातीलाच 'शरद पवार यांना देशात 'दुसऱ्या हरित क्रांतीचे जनक' म्हणून ओळखले जाते. पण, महाराष्ट्रात मात्र तसा उल्लेखही होत नाही,' याबद्दल खंत व्यक्त केली. महाराष्ट्राची शेती ही मुख्यतः पावसावरच अवलंबून आहे. त्यामुळे इथे मोठ्या धरण प्रकल्पांपेक्षा जलसंधारण आणि छोट्या प्रकल्पांना महत्त्व द्यायला हवे, असे आग्रहपूर्वक सांगून प्रत्यक्षात महाराष्ट्रात आजही जलसंधारणापेक्षा मोठ्या प्रकल्पांसाठी पाटबंधारे विभागालाच भरघोस आर्थिक तरतूद केली जाते. जलसंधारण योजना इथे रोजगार हमी योजनेशी जोडली गेल्यामुळे बदनाम झाली. पण, गुजराथने मात्र त्याचे महत्त्व ओळखले. आज गुजराथमधील बहरलेल्या शेतीचे श्रेय नर्मदासागर प्रकल्पाला दिले जाते. पण, ते खोटे आहे. केशुभाई

पटेल मुख्यमंत्री असताना त्यांनी जलसंधारणाच्या कामाला दिलेल्या प्राधान्यामुळे गुजराथचे चित्र पालटले, असा दावा त्यांनी केला.

आपल्या दीर्घ प्रशासकीय कारकिर्दीतील अनेक किस्से सांगत पाटील यांनी महसूल, शेती आणि पाटबंधारे विभागाची आकडेवारी कशी सद्योपस्थितीत याची उदाहरणे दिली. प्रत्येक गोष्टीत भ्रष्टाचाराचा संशय व्यक्त करण्याची विचित्र संस्कृती महाराष्ट्रात रुजू पाहते आहे. त्यापासून सावध राहून नीट अभ्यास करून वस्तुस्थिती मांडायला शिकले पाहिजे, असा सल्लाही त्यांनी दिला. वातावरणातील बदलामुळे हंगामी पिके धोक्यात येणार असून शेतकऱ्यांनी यापुढे फळबागा आणि पशुसंवर्धनावरच भर द्यावा, असे मतही त्यांनी मांडले.

वृषितज्ज्ञ आणि शेतकी यांच्यातील सुसंवाद शेतीविकासाच्या दृष्टीने अत्यंत महत्वाचा असून शेतकऱ्यांना रुचेल अशा भाषेत शेतीतज्ज्ञ आपली मांडणी करू लागले तर कृषीशास्त्राच्या प्रगतीच्या दृष्टीने ते अत्यंत उपयोगी ठरेल, असे विचार ज्येष्ठ हवामानतज्ज्ञ डॉ. रंजन केळकर यांनी येथे मांडले.

गेल्या ४० वर्षांतील प्रत्येक दशक त्या आधीच्या दशकापेक्षा उष्ण आहे हे खरे असले तरी या वातावरण बदलावर आपल्या शेतकऱ्यांनी मात केली आहे. स्वातंत्र्य प्राप्तीनंतर आपल्या लोकसंख्येत ४ पटीने वाढ झाली असली तरी धान्योत्पादनात मात्र पाच पटीने वाढ झाली आहे. येत्या काळात वाढणाऱ्या लोकसंख्येचा विचार करता आपल्याला एकूण उत्पादकतेतच वाढ करण्याचे आव्हान असून काळजी करायचीच तर त्याची करायला हवी, असे डॉ. केळकर म्हणाले. आपण बदलू, जग बदलेल पण, हवामान मात्र आहे तसेच स्थिर राहिले पाहिजे, ही कल्पना चुकीची असल्याची जाणीव करून देऊन ते म्हणाले, वातावरणातील कार्बनच्या प्रमाणात सातत्याने वाढ होत असली तरी त्याचा फायदा आपल्याला पीक वाढीसाठी कसा करू घेता येईल, याचा विचार केला गेला पाहिजे. अल् निनो आणि ला नीना या दोन्ही वैश्विक संकल्पना समजावून देऊन त्याचा आपल्याकडील पर्जन्यमानावर थेट परिणाम झालेला दिसून येत नाही. पाऊस लांबला किंवा लवकर संपला तरी त्याचा

ऋतुचक्राच्या बदलाशी काही संबंध नाही. ऋतुचक्र आणि हवामानबदल यांचा परस्परांशी संबंध नाही, हेही त्यांनी स्पष्ट केले. पावसाच्या प्रमाणापेक्षा पावसाचे वितरण, म्हणजे तो किती काळात व कसा पडतो हे जास्त महत्वाचे आहे. त्यामुळे त्याचा अंदाज वर्तविण्याबाबत अधिक संशोधन झाले पाहिजे, असेही डॉ. केळकर यांनी सांगितले.

कडधान्ये, तेलबिया आणि कमी पावसावर घेतले जाणाऱ्या ज्वारी, बाजरी व मका अशा पिकांचे उत्पादन किफायतशीर ठरू लागले तर आजपर्यंत सर्वात किफायतशीर ठरलेल्या नगदी पिकाच्या शेतीसाठी समर्थ पर्याय निर्माण होऊ शकतात. कोरडवाहू शेती शाश्वत ठरू लागली तर महाराष्ट्रातील कोरडवाहू शेतकऱ्यांसाठी ती आनंददायी व सुखकारक प्रक्रिया ठरेल आणि कोरडवाहू शेतीच्या विकासाची ती मंगल पहलसुद्धा ठरू शकेल, असा विचार 'कोरडवाहू शेतीचे नियोजन' या विषयावर जलतज्ज्ञ विजयअण्णा बोराडे यांनी व्यक्त केले.

सोयाबीन, हरभरा, तूर, मूग या पिकावर प्रक्रिया करणारे कारखाने काढा व चांगला भाव द्या. लातूर परिसरात जिथे सोयाबीनचे उत्पादन होते, त्या परिसरात सोयाबीनवर प्रक्रिया उद्योग बहरले आहेत. जालन्याला लोखंड निर्मितीचा उद्योग आहे. उदाहरण देत पीकपध्दती बदल करण्याबाबत 'महाराष्ट्रातील शेती व पाणी व्यवस्थापन' या विषयावर मार्गदर्शन करताना डॉ. दि. मा. मोरे म्हणाले, मोसंबी, डाळिंबाच्या जळीत बागेच्या जागी आंब्याच्या बागा लावा. दुष्काळातून धडा घेण्याची गरज असल्याचे प्रतिपादनही त्यांनी केले.

वॉटर फूट 'प्रिंट' बाबत जैन इरिगेशनचे वरिष्ठ अधिकारी डॉ. डी. एन. कुलकर्णी यांनी मार्गदर्शन केले. ब्यू, ग्रीन आणि ग्रे अशा पध्दतीने वर्गीकरण करता येते. शेतीसाठी, उद्योगासाठी आणि पिण्यासाठी पाण्यासंदर्भात त्यांनी उपस्थितांना सोदाहरण सांगितले.

शेती विषयावर काम करणारे कार्यकर्ते, विचारवंत व प्रगतीशील शेतकरी यांनी या चर्चासत्रास आवर्जून उपस्थिती नोंदवली.

चर्चासत्र चौथे - सामाजिक न्याय

‘विविध सामाजिक विषयांवर मत व्यक्त करणे, त्यावर विचारविनिमय होणे यासाठी विविध चर्चासत्रांचे आयोजन सातत्याने होण्याची गरज आहे. विधायक विषयांवर वादविवाद ही महाराष्ट्राची परंपरा आहे’. असे मत खा. सुप्रिया सुळे यांनी ‘सामाजिक न्याय’ या विषयावरील चर्चासत्रात बोलताना व्यक्त केले. सामाजिक न्यायासंदर्भातील अशी चर्चासत्रे लोकप्रतिनिधींसाठीही वेळोवेळी आयोजित करणे गरजेचे आहे. यामुळे महाराष्ट्राच्या राजकारणाला व येथील सामाजिक जीवनाला वेगळी दिशा मिळेल व महाराष्ट्राच्या सामाजिक विकासाला आणखी भक्कम बळ मिळेल, असेही त्या म्हणाल्या.

विभागीय केंद्र औरंगाबाद व महात्मा गांधी मिशन यांच्या वतीने प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष मा. शरद पवार यांच्या अमृतमहोत्सवी वर्षानिमित्त महाराष्ट्राच्या भावी विकासाच्या दृष्टीने महत्वाच्या १३ विषयांवर चर्चासत्रांची मालिका आयोजित करण्यात आली आहे. शनिवार, दि. २५ जुलै २०१५ रोजी चौथे ‘सामाजिक न्याय’ या विषयावरील चर्चासत्र एम.जी.एम.च्या आईन्स्टाईन सभागृहात संपन्न झाले. यावेळी खा. सुप्रिया सुळे, विभागीय केंद्राचे अध्यक्ष नंदकिशोर कागलीवाल, कोषाध्यक्ष सचिन मुळे, प्रा. प्रताप बोराडे, प्रा. सुधीर देशमुख, महेश चव्हाण, प्राचार्य डॉ. जनार्दन वाघमारे, डॉ. गंगाधर पानतावणे, प्रताप आसबे, हरी नरके, मिलींद आवाड, जहीर अली, आनंद करंदीकर, स्मिता अवचार, संपत काळे, सदा डुंबरे आदींनी विविध सत्रात मार्गदर्शन केले.

स्वागतपर बोलताना डॉ. वाघमारे यांनी ‘शरद पवार यांनी राजकीय सत्तेमार्फत वेळोवेळी वंचित घटकांना उचित न्याय देण्याचा सातत्याने प्रयत्न केला, असे गौरवोद्गार काढले.

उद्घाटनपर भाषणात डॉ. पानतावणे म्हणाले, ‘सामाजिक न्याय ही संकल्पना जातीनिर्मूलनासाठीच असून ती प्रभावीपणे राबविण्याची गरज आहे. विविध साधनसंधी

साधनवंचितांना मिळवून देण्यासाठी जुन्या मार्गाबरोबरच नवनवे मार्ग शोधण्याची आज गरज आहे.’ ‘सामाजिक न्याय’ विषयाची पार्श्वभूमी त्यांनी मांडली.

चर्चासत्राचे बीजभाषण करताना, ज्येष्ठ पत्रकार आसबे यांनी सामाजिक न्यायावर तळमळीने विचार मांडले, ‘देशाला प्रगतीपथावर नेण्याची पंतप्रधान नेहरुंनी बरेच प्रयत्न केले परंतु त्यानंतरची धोरणे वरवरची होती, ‘गरीबी हटाव’, ‘अच्छे दिन’ या घोषणा सामाजिक न्यायाकडे दुर्लक्ष करणाऱ्या आहेत. बलवान लोकांभोवतीच यंत्रणा फिरत असल्यामुळे जागतिकीकरणात संपत्तीचे केंद्रीकरण वाढले आहे’, असे म्हणत, ‘समाजव्यवस्थेतील शोषण संपविण्यासाठी मार्क्सने शास्त्रशुद्ध विचार मांडले. त्यांच्या दबावामुळेच सामाजिक न्यायाची संकल्पना भांडवली जगाने स्वीकारली. मात्र, अजूनही तीस टक्के प्रभावी लोकांसाठीच यंत्रणा कार्यरत असते’ असे परखड मत त्यांनी व्यक्त केले.

‘जात, आरक्षण व सामाजिक न्याय’ या विषयावर बोलताना ज्याषेठ विचारवंत प्रा. नरके म्हणाले, ‘भारतातील प्रत्येक जात ही स्वतंत्र राष्ट्र आहे, असे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर म्हणाले होते. जात विषमतेतून मुक्त होण्यासाठी आरक्षणाची संकल्पना राबविली गेली, ५२ टक्के ओबीसींना २७ टक्के आरक्षण दिले. पण, प्रत्यक्ष नोकऱ्यात साडेचार टक्केच वाटा मिळाला एखाद्या जातीला आरक्षण देणे म्हणजे सामाजिक न्याय प्रस्थापित करणे हा चुकीचा समज आहे. राज्यातील १०० खुल्या प्रवर्गातील जातींना ‘ओबीसी’ प्रवर्गात जायचे आहे तर ओबीसीतील काही जातींना ‘एनटी’ आणि ‘एससी’ प्रवर्गात जाण्याची इच्छा आहे. सर्वानाच आरक्षण हवे असल्याने सध्या आपला देशाला मागासलेपणाचे डोहाळे लागलेले आहेत’ असे मत त्यांनी व्यक्त केले.

‘जागतिक स्तरावर उजव्या विचारांच्या लोकांचे हितसंबंध प्रभावी ठरत असून उपेक्षित घटकांच्या चर्चेला पूर्णविराम देणारी शक्ती वेगाने कार्यरत होत आहे, कल्याणकारी शासनाची भूमिका बदलत चालली आहे यासाठी

नव्या जाणीवा घेऊन शासनाने आर्थिक क्षेत्रातील सामाजिक न्यायाविषयीच्या संकल्पना स्पष्ट करणे गरजेचे आहे.' असे मत विविध दाखल्यांसहित 'आर्थिक क्षेत्रातील सामाजिक न्याय' या विषयावर बोलताना प्रा. आवाड यांनी व्यक्त केले.

'अल्पसंख्यांक समाज व सामाजिक न्याय' या विषयावर बोलताना 'मुस्लिम समाजाला चौकटबंद करून ठेवण्याचे प्रयत्न सातत्याने होत आलेले आहेत. भारताचे धर्मनिरपेक्ष स्वरूप लक्षात घेऊन हिंदू-मुस्लिमांनी या विषयी सखोल विचार करण्याची गरज आहे. यामुळे भारताचे धर्मनिरपेक्ष स्वरूप निश्चितपणे टिकून राहील.' असे मत प्रा. अली यांनी यावेळी व्यक्त केले.

'शिक्षण हे सामाजिक न्यायाच्या दृष्टीने अतिशय महत्वाचे आहे. शिक्षणहक्क कायदा हमी जगभरातील १३५

देशांनी दिली आहे. त्याच्या कार्यवाहीतून सामाजिक न्याय प्रस्थापित व्हायला मदत होईल. भारतातही ते लागू आहे. परंतु त्याची अंमलबजावणी अजून प्रभावीपणे होत नाही', अशी खंत प्रा. करंदीकर यांनी 'शिक्षण व सामाजिक न्याय' या विषयी बोलताना व्यक्त केली.

यासोबतच 'स्त्रिया व सामाजिक न्याय' या विषयावर प्रा. अवचार तर 'नैसर्गिक संसाधने व सामाजिक न्याय' या विषयावर प्रा. काळे यांनी आपले विचार मांडले. कार्यक्रमाच्या समारोपप्रसंगी सदा डुंबरे यांनी या चर्चासत्रातील मान्यवरांच्या भाषणांचे लवकरच पुस्तकरूपात संपादन करण्यात येणार असल्याचे सांगितले व सर्व मान्यवरांचे आभार व्यक्त केले. दोन्ही सत्रातील चर्चासत्राचे संचलन ज्येष्ठ पत्रकार पद्मभूषण देशपांडे यांनी केले.

चर्चासत्र पाचवे - सर्वंकष ग्रामविकास

महाराष्ट्राच्या दृष्टीने जिव्हाळ्याच्या मानल्या जाणाऱ्या 'सर्वंकष ग्रामविकास' या विषयावरील चर्चासत्राच्या आयोजनामध्ये राजारामबापू पाटील प्रबोधिनीने प्रतिष्ठानला सहकार्य केले. प्रबोधिनीचे कार्यवाहक श्यामराव पाटील यांनी सुरुवातीलाच त्यामागील आपला हेतू कथन केला. कै. राजाराम बापूंनी ग्रामविकास मंत्री म्हणून प्राधान्य क्रमाने राबविलेल्या धोरणाचा आढावा घेतानाच मतदारसंघात त्यांनी पदयात्रांद्वारे गावागावंत जाऊन केलेल्या जलसाक्षरतेच्या कामाचा गौरव त्यावेळी केला.

या विषयावरील बीजनिबंधाचे सादरीकरण करताना नानासाहेब पाटील यांनी ग्रामविकासाकरीता स्वातंत्र्यपूर्वपासून झालेल्या प्रयत्नांचा आढावा घेतला. त्याचबरोबर ग्रामविकासांतर्गत येणाऱ्या विविध घटकांची आणि आपल्यासमोरील आव्हानांची मांडणी केली.

श्री. माधवराव पाटील शेळगावकर यांनी आपल्या भाषणात ग्रामीण विकासासाठी शेतीसोबत जोडधंद्यापेक्षा गावामध्ये उद्योगधंदे कसे येतील याकडे पाहिले पाहिजे, असा आग्रह धरला. ग्रामीण उद्योगांसाठी त्यांनी मार्गदर्शन केले. त्याचबरोबर निर्मलग्राम, व्यसनमुक्ती आणि तंटामुक्तीवर

भर दिला.

श्री. अविनाश पोळ यांनी ग्रामविकासासाठी स्वच्छतेचे महत्त्व पटवून दिले. त्याचबरोबर यासंबंधी काम करत असताना आलेले अनुभवदेखील विस्ताराने सांगितले. सध्या ग्रामीण विकासाकरीता जलसंधारणाच्या कामांना प्राधान्य दिले पाहिजे, अशी मांडणी केली. जलसंधारणाची कामे करताना मोठ्या आर्थिक तरतुदीपेक्षा लोकांनी स्वयंप्रेरणेने पुढे येण्याची गरज असल्याचे त्यांनी सांगितले.

श्री. सुरेश खानापूरकर यांनी आपल्या सादरीकरणादरम्यान 'शिरपूर पॅटर्न' समजावून सांगितला. नाल्यांचे रुंदीकरण व खोलीकरण असे साधे स्वरूप असलेल्या या 'पॅटर्न' वर काम करताना मात्र शास्त्रशुद्ध पद्धतीने आखणी करण्याची आणि प्रामाणिक अंमलबजावणीची गरज त्यांनी मांडली. 'शिरपूर पॅटर्न'च्या तांत्रिक बाबींसोबतच त्याद्वारे झालेल्या जलसाठ्याची छायाचित्रे आणि व्हिडिओ ध्वनिचित्रफिती सादर केले.

या चर्चासत्रास माजी ग्रामविकास मंत्री जयंत पाटील, खा. सुप्रिया सुळे, जिल्हा परिषद अध्यक्ष, सदस्य, सरपंच मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

नवमहाराष्ट्र युवा अभियान कार्यवृत्त

‘नवमहाराष्ट्र युवा अभियाना’चे काम संयोजक दत्ता बाळसराफ, संघटक निलेश राऊत हे पाहतात. विजय कान्हेकर आणि वैशाली मोटे या समन्वयक आहेत, तर कार्यालयीन संघटक म्हणून सुरेश पाटील व सहाय्यक म्हणून मिनल सावंत, निलेश पुराडकर, रमेश मोरे हे काम पाहतात.

‘आकलन महाराष्ट्राचे’ - तीन दिवसीय अभ्यास शिबीर दिनांक २२, २३ आणि २४ मे, पुणे

नव महाराष्ट्र युवा अभियानतर्फे युवांसाठी अभ्यास शिबीरे आणि कार्यशाळांचे नियमित आयोजन केले जाते. याचाच एक भाग म्हणून ‘आकलन महाराष्ट्राचे’ या तीन दिवसीय अभ्यास शिबिराचे आयोजन केले. शिबिरामध्ये सामाजिक क्षेत्रात कार्यरत असणाऱ्या तसेच संबंधित विषयाचे अध्ययन, चिंतन करणाऱ्या निवडक युवांना नोंधणी प्रक्रियेद्वारे प्रवेश देण्यात आला. शिबिरास महाराष्ट्राच्या अनेक जिल्ह्यांतील विविध विषयांवर विविध संस्थांसोबत काम करणारे ८० युवा उपस्थित होते.

ज्येष्ठ पत्रकार पद्मभूषण देशपांडे आणि श्री. बाळसराफ यांनी शिबीराची आखणी केली. सामाजिक क्षेत्रामध्ये कार्यरत असणाऱ्या युवांना सर्वप्रथम महाराष्ट्राची नीट ओळख होणे आवश्यक आहे. एखाद्या वैचारिक चष्म्यातून महाराष्ट्र न पाहता महाराष्ट्रातील समाजजीवन समजावून घेणे, विविध दृष्टिकोनांची माहिती असणे आवश्यक ठरते. हे उद्देश समोर ठेवून शिबीराची आखणी केली गेली. त्यामध्ये पहिल्या दिवशी ‘महाराष्ट्राचे धर्मजीवन’, दुसऱ्या दिवशी ‘महाराष्ट्रातील सामाजिक चळवळी आणि’ तिसऱ्या दिवशी ‘निवडणूकांचे राजकारण’ अशा सूत्रानुसार ज्येष्ठ विचारवंत आणि अभ्यासकांनी वेगवेगळ्या विषयांची मांडणी केली.

दिवस पहिला - महाराष्ट्राचे धर्मजीवन

ज्येष्ठ पत्रकार श्री. सदा डुंबरे यांनी या तीन दिवसीय शिबिराचे उद्घाटन केले. उद्घाटन पर सत्रात बोलतांना श्री. सदा डुंबरे यांनी पत्रकारिता करत असतांना महाराष्ट्र नावाचा हा ऐवज समजून घेणे किती महत्वाचे ठरते याची गरज अधोरेखित केली. महाराष्ट्र समजून घेतांना इतिहास, भूगोल, साहित्य, संस्कृती हे वेगवेगळ्या ठिपके एकत्रित जोडले गेले तर महाराष्ट्राचे आकलन होण्यासाठी मदत होईल असे सांगितले. महाराष्ट्राची एकूण प्रकृती संयत, मध्यममार्गी, विवेकाचा दोर हातातून न सोडलेली अशी आहे. स्वातंत्र्यचळवळीतले महाराष्ट्राचे योगदान कोणीही नाकारू शकणार नाही असेही यावेळी सांगितले.

पहिल्या सत्रात बोलतांना अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलनाचे अध्यक्ष डॉ. सदानंद मोरे यांनी संतपरंपरा उलगडून सांगितली आणि त्याचबरोबर इतर समकालीन प्रवाहांची माहिती दिली. लोकसंग्रहाची भूमिका वारकरी संप्रदायाने घेतल्याने तो महाराष्ट्रात अधिक रुजला. वारकरी संप्रदाय, नाथ संप्रदाय, रामदासी परंपरा यांनी महाराष्ट्राच्या समाजमनाची जडणघडण कशी झाली याची व्यापर मांडणी केली. वैदिक किंवा हिंदू म्हणवल्या गेलेल्या धार्मिक विचारांसोबतची या संप्रदायांची देवाणघेवाण आजच्या अभ्यासकांन आणि सामाजिक कार्यकर्त्यांनी समजून घेणे कसे आवश्यक आहे हे त्यांनी अधोरेखित केले.

डॉ. आ. ह. सालुंखे यांनी महाराष्ट्रामधील जैन परंपरा उलगडून सांगताना जैन समाजाची अधिक लोकसंख्या असणाऱ्या जिल्ह्यांतील जैन समाजातील लोकांचे सामाजिक जीवन व त्यांचे योगदान याबाबत मांडणी केली. बौद्ध धर्माची विस्तानाने मांडणी करताना भारतातील व महाराष्ट्रातील आज असणाऱ्या विविध पंथांमध्ये, संप्रदायांमध्ये व धर्मांमध्ये बौद्ध व जैन संप्रदायाची शिकवण कशा प्रकारे आत्मसाद केली

आणि व्यवहारात आणण्याचा प्रयत्न केला याबाबत मांडणी केली.

श्री. अनिल दहिवाडकर यांनी भारतामध्ये ख्रिस्ती धर्मप्रचारकांद्वारे आलेले बदल जसे शाळा, छापखाना इत्यादी गोष्टींचा उल्लेख करून ख्रिस्ती धर्माचे वैचारिक योगदान याबाबत विवेचन केले. आजच्या महाराष्ट्रातील ख्रिस्ती समाजाची धार्मिक समजूत आणि आचार याबाबत देखील त्यांनी विवेचन केले.

दिवस दुसरा - महाराष्ट्रातील सामाजिक चळवळी -

श्री. राजीव साने यांनी महाराष्ट्राचा इतिहास आणि सामाजिक चळवळी समजवून घेत असतानाच आजच्या आर्थिक आणि सामाजिक परिस्थितीचे भान असण्याची गरज अधोरेखित केली. त्यांनी जागतिक पटलावरील बदलत असणारी आर्थिक परिस्थिती आणि विचार मांडून आजच्या परिस्थितीचे विवेचन केले. त्याचबरोबर महाराष्ट्रातील कार्यकर्त्यांच्या विचारांची दिशा ही भविष्यवेधी असावी यावर भर दिला. श्री. जयदेव गायकवाड यांनी आंबेडकरी चळवळीबद्दल मांडणी करताना चळवळीची वैचारिक विस्ताराने सांगितली. त्याचबरोबर महाराष्ट्रातील सामाजिक-राजकीय घडामोडी आणि आंबेडकरी चळवळ यांचे परस्परांवरील प्रभाव याबाबत आपले मत व्यक्त केले. श्री. अजित अभ्यंकर यांनी साम्यवाद आणि कामगार चळवळीचा इतिहास मांडला. आज मोठ्या प्रमाणात असणाऱ्या अशंघटीत कामगारांपर्यंत कामगार चळवळ पोहचत नाही. पण त्याचबरोबर कामगारांपुढील अनेक समस्या लक्षात घेत या चळवळीची बदलत्या काळात देखील कशाप्रकारे गरज आहे याचे विवेचन केले. शिबिरीच्या संध्याकाळी विदांच्या कवितांवर आधारित 'विदांची त्रिपदी' हा कार्यक्रम श्री. आनंद करंदीकर आणि श्रीमती सरीता आन्हाड यांनी सादर केला. करुणा गोखले आणि स्त्रीचळवळीची भूमिका विस्ताराने मांडली. व्यवहारामध्ये वेगवेगळ्या पातळ्यांवर दिसून येणारी स्त्री-पुरुष असमानता आणि त्याबाबत स्त्रीचळवळीचा

दृष्टिकोन त्यांनी उदाहरणांसह समजावून सांगितला.

दिवस तिसरा - निवडणूकांचे राजकारण -

डॉ. सदानंद मोरे यांनी स्वातंत्र्यपूर्व काळातील निवडणूका, टिळक-गांधी युग याबद्दल उपस्थितांना माहिती दिली. पगडी-गांधी टोपी याचा रंजक इतिहास उलगडून सांगताना त्या काळातील संदर्भ त्यांनी चपखलपणे दिले. ब्रिटीशांची राजवट, महाराष्ट्रातील वेगवेगळे प्रवाह, संयुक्त महाराष्ट्र चळवळ महाराष्ट्रातील महत्त्वाचे नेते त्यांचा राज्यातील राजकारणावर असलेला प्रभाव याचीही माहिती दिली. प्रा. शैलेंद्र खरात यांना स्वातंत्र्योत्तर काळातील राजकारण, १९५२ नंतरच्या निवडणूका ७० च्या दशकातले बदलते राजकारण ते आत्ताच्या सोशल मिडियाची व्याप्ती असणारे राजकारण याची माहिती दिली.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानच्या कार्याध्यक्ष खा. सुप्रिया सुळे यांच्या प्रमुख उपस्थितीत आज शिबिराचा समारोप झाला. यावेळी बोलतांना सुप्रिया सुळे यांनी दिल्लीतील राजकारणात महाराष्ट्राचे नेमके आज स्थान काय हे सांगितले. राज्याराज्यात असलेले स्पर्धा, महाराष्ट्राची बदलती ओळख याचे महत्त्व त्यांनी अधोरेखित केले. अशा प्रकारच्या कार्यशाळा आगामी काळात यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान सातत्याने आयोजित करेल आणि त्यातून नव्या पिढीला महाराष्ट्राचे समग्र आकलन होण्यास मदत होईल, खरा इतिहास, खरा इतिहास समजून घेता येईल असेही त्यांनी यावेळी सांगितले.

श्री. दत्ता बाळसराफ यांनी आगामी काळात महाराष्ट्रातील राजकारण, स्त्री-पुरुष विषमता, मराठी भाषा कला व साहित्य संस्कृती याबद्दल कार्यशाळा आयोजित करण्याचा मनोदय व्यक्त केला. ज्येष्ठ पत्रकार पद्मभूषण देशपांडे यांनी तीन दिवसीय शिबिराचा आढावा घेतला. नवमहाराष्ट्र युवा अभियानचे संघटक निलेश राऊत यांनी सर्वांचे आभार मानले.

शनिवार, १८ जुलै - चाळीस वर्षांनंतर 'सामना' आजही तरुण असल्याचा सूर :

'सामना'ची चाळीशी: 'सिनेमा व चर्चा' या कार्यक्रमातून पुढे आला. या चित्रपटाला चाळीस वर्षे पूर्ण झाल्याच्या निमित्ताने 'चित्रपट चावडी' व 'सम्यक संवाद फिल्म क्लब'च्या वतीने यशवंतराव चव्हाण सेंटर येथे या चित्रपटाचे प्रदर्शन आयोजित करण्यात आले होते. या सिनेमाबाबत या चित्रपटाचे निर्माते रामदास फुटाणे, चित्रपट समीक्षक अशोक राणे आणि अभिनेते-दिग्दर्शक नंदू माधव यांनी उपस्थितांशी संवाद साधला.

विजय तेंडुलकरलिखित, जब्बार पटेल दिग्दर्शित, रामदास फुटाणे निर्मित आणि निळू फुले, डॉ. श्रीराम लागू, स्मिता पाटील, मोहन आगाशे अभिनित 'सामना' सिनेमाला या वर्षी ४० वर्षे पूर्ण झाली. महाराष्ट्राच्या ग्रामीण राजकारणातील सहकार साम्राज्याच्या दहशतीचे पैलू उलगडणाऱ्या या सिनेमाने तेव्हा खळबळ उडवली होती. बेरकी नेता, सहकारसम्राट हिंदूराव (निळू फुले) व या सम्राटाच्या विरुद्ध उभा राहिलेला फाटका मास्तर (डॉ. श्रीराम लागू) यांच्या अभिनयाची अप्रतिम जुगलबंदी हेही या सिनेमाचे एक मोठे वैशिष्ट्य आहे.

मराठी सिनेमाचा मानबिंदू असलेला हा सिनेमा सामूहिकरित्या पुन्हा एकदा पहाणे व त्यात दर्शवलेल्या राजकारणात गेल्या ४० वर्षांत काय बदल झाले, याचा वेध घेण्यासाठी हा कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला होता. या सिनेमाच्या चर्चेसाठी तरुणांची तिनशेहून अधिक असणारी उपस्थिती या सिनेमाची आजच्या परिस्थितीशी असलेली समर्पकता दर्शवत होती.

'सामना'चे निर्माते रामदास फुटाणे यांनी चित्रपटाची पूर्वपीठिका सांगताना चित्रपटाच्या यशाचे श्रेय लेखक विजय तेंडुलकर यांना बहाल केले. तेंडुलकर या सिनेमाचे लेखन करण्यापूर्वी महाराष्ट्रातल्या विविध भागात कसे हिंडले, साखर सम्राटांच्या वागण्याचे, तेथील वातावरणाचे कसे बारकाईने निरीक्षण केले याचे वर्णन त्यांनी केले. कोणी कशी मदत केली हे सांगताना लता मंगेशकरांनी गाणे गाण्याची बिदागी कशी घेतली नाही, याचाही कृतज्ञतेने उल्लेख फुटाणे यांनी

केला. चित्रपट समीक्षक अशोक राणे यांनी असंख्य वेळा हा चित्रपट पाहिल्यानंतरही आज परत त्याच ताजेपणाने कसा पाहू शकतो, याचे रहस्य सांगताना 'मी प्रेक्षकांच्या नजरेतून तो पाहत असल्या'चे सांगितले. उपस्थित तरुणांचे त्यांनी खास कौतुक केले. प्रसिध्द अभिनेते व दिग्दर्शक नंदू माधव यांनी लहानपणी जत्रेत पाहिलेल्या 'सामना'चे व त्याच्या प्रभावाचे वर्णन करून निळू फुले, डॉ. लागू या चळवळीतील मंडळींचा हा सिनेमा असल्याने तो चळवळीचा सिनेमा असल्याचे सांगितले. प्रेक्षकांमधून अनेक प्रश्न नंदू माधव व अशोक राणे यांना विचारण्यात आले तसेच अनेक मंडळींनी त्यांच्यावरील 'सामना'च्या प्रभावाचे वर्णन केले. तरुणांनी त्यांना हा सिनेमा का भावतो, याबद्दल आपल्या प्रतिक्रिया दिल्या.

चर्चेच्या या कार्यक्रमाचे संचालन उल्का महाजन व दत्ता बाळसराफ यांनी केले.

युवा स्वातंत्र्यज्योत रॅली

दिनांक १४ ऑगस्ट २०१५ रोजी स्वातंत्र्य दिनाच्या पूर्व संध्येला राष्ट्रपुरुषांना अभिवादन करण्यासाठी व तरुणांमध्ये स्वातंत्र्यदिनाविषयी आदराची जाणीव व जागृती निर्माण व्हावी यासाठी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबईचे नवमहाराष्ट्र युवा अभियान आयोजित युवा स्वातंत्र्यज्योत रॅलीचे भव्य स्वरूपात आयोजन करण्यात आले.

सहभागी तरुण-तरुणींचे व प्रमुख पाहुणे श्री. नरेंद्र राणे (अध्यक्ष, श्री सिद्धीविनायक गणपती मंदिर न्यास) यांचे स्वागत झाल्यानंतर स्वातंत्र्य मिळवण्यासाठी अनेक स्वातंत्र्यसैनिकांनी आपल्या प्राणाची आहुती दिली. आपल्या संसार, घरादाराची पर्वा न करता स्वातंत्र्याच्या वेलीवर आपला बळी दिला. अशा शौर्य व त्यागातून आपल्याला आजचे स्वातंत्र्य मिळाले आहे, अशा प्रकारे स्वातंत्र्यदिनाचे महत्त्व विषद करण्यात आले.

राणे यांच्या हस्ते प्रबोधनकार ठाकरे यांच्या पुतळ्याला पुष्पहार अर्पण करून रॅली मार्गस्थ झाली. पुढे सेनापती बापटांच्या पुतळ्याला वंदन करून आदरांजली वाहण्यात आली. शिवाजी पार्क येथील शिवाजी महाराजांचा पुतळा

व शेजारीच असलेल्या स्वातंत्र्यवीर सावरकरांच्या स्मारकालाही फुले वाहून अभिवादन करण्यात आले. रॅलीमध्ये, विशेष सहभागींमध्ये चित्राताई वाघ (महाराष्ट्र महिला आयोगाच्या सदस्या) प्रमोद पाटील, आदिती तटकरे, उमा भास्करन, वंदना माने आदींचा समावेश होता.

रॅलीचा समारोप चैत्यभूमी येथे भारतीय राज्यघटनेच्या सरनाम्याचे सामूहिक वाचन करून करण्यात आले. आलेल्या पाहुण्यांचे व उपस्थितांचे आभार मानण्यात येऊन सामूहिक राष्ट्रगीताने रॅलीचा समारोप करण्यात आला. रॅलीमध्ये सुमारे दीडशे तरुणांचा समावेश होता.

रॅली यशस्वी करण्यासाठी आदिती नलावडे यांनी विशेष परिश्रम घेतले. उमाकांत जगदाळे, रमेश सांगळे, सूरज चव्हाण, अर्जुन बचुटे, राकेश कांबळे, राजकुमार चव्हाण यांचे त्यांना विशेष सहकार्य लाभले.

यासोबतच महाराष्ट्रातील इतर १३ शहरांमध्ये देखील स्वातंत्र्यज्योत रॅलीचे आयोजन करण्यात आले. या सर्व शहरांमध्ये युवांनी स्वातंत्र्य ज्योत रॅलीला उत्स्फूर्त प्रतिसाद दिला व मोठ्या संख्येने युवा या रॅलीमध्ये सामिल व्हावे.

शहर	आयोजक
यवतमाळ	- विवेक गावंडे, राहुल कानारकर
अकोला	- अविनाश चव्हाण
अमरावती	- सुशील गावंडे
परभणी	- सुमंत वाघ, मंगेश उबाळे
धुळे	- विजय महाले
सोलापूर	- मा. दिनेश शिंदे
डोंगरकडा	- मा. शिवाजी गावंडे
वसमत	- नामदेव दळवी
अंबेजोगाई	- डॉ. नरेंद्र काळे, नेताजी साळुंके
नाशिक	- मा. विश्वास ठाकूर, भूषण काळे, वैभव गांगुर्डे
गडचिरोली	- लीलाधर भराडकर

नागपूर

-

अभिजीत राऊत,
जगदीश पंचबुद्धे,
निशिकांत काशीकर

यशवंत युवा फेलोशिप

घसरलेली शैक्षणिक गुणवत्ता, अपुऱ्या शैक्षणिक सोयीसुविधा, शाळा गळतीचे वाढते प्रमाण, विद्यार्थी आत्महत्या, व्यावसायिक कौशल्यांचा अभाव, वाढती बेरोजगारी, ढासळलेले शारीरिक व मानसिक आरोग्य, अपुऱ्या आरोग्य सुविधा, शेतकरी आत्महत्या, शेतमालाला न मिळणारा भाव, वाढती रासायनिक शेती, नष्ट होत चाललेली जैवविविधता, वाढते तापमान, पाणी व विजेचा अनावश्यक वापर, वाढती व्यसनाधीनता, जातीयता अशा एका ना अनेक समस्यांना अनेक सामाजिक संस्था, संघटना आपापल्या परीने उत्तरे शोधत आहेत. या संस्था संघटनांबरोबरच काही नव्या दमाचे युवकदेखील स्पर्धात्मक जगाच्या चाकोरीतून बाहेर पडून आपापल्या परीने धडपड करीत आहेत. खऱ्या अर्थाने सामाजिक बदलांची धुरा सांभाळणाऱ्या या युवांना आर्थिक सक्षम करण्यासाठी पुरेसे ज्ञान, आर्थिक पाठबळ व योग्य मार्गदर्शनाची आवश्यकता आहे. युवांची ही गरज ओळखून यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठाठान, मुंबईच्या वतीने यशवंत युवा फेलोशिप २०१० पासून सुरू करण्यात आली आहे.

समाजाला भेडसावणाऱ्या प्रश्नांवर मात करण्यासाठी सामाजिक क्षेत्रात रचनात्मक कार्य सुरू केलेल्या युवांना मार्गदर्शन, आर्थिक पाठबळ व प्रोत्साहन देणे हा यशवंत युवा फेलोशिपचा उद्देश आहे.

कार्यरत फेलो

१. श्री. सिद्धार्थ रामचंद्र खरात-

सामाजिक क्षेत्रामध्ये स्वयंसेवक म्हणून गेली अनेक वर्षे कार्यरत. दलित इलेक्शन वॉच व एस.सी.एस.टी. सबप्लॅन अंमलबजावणीकरिता काम. बांधकाम मजदूर सभा, महाराष्ट्र या संघटनेचे नितीन पवार यांच्या मार्गदर्शनाखाली सातारा जिल्ह्यातील ११ पैकी ८ तालुक्यात असंघटित कामगारासोबत काम सुरू आहे. असंघटित कामगारांत त्यांचे हक्क आणि शोषणाबाबत प्रबोधन करणे, तसेच त्यांच्या

न्यायिक आणि मूलभूत प्रश्नांवर काम.

मार्च ते ऑगस्ट दरम्यान कचरा वेचक महिला बचत गटांच्या फेडरेशनच्या स्थापनेचे काम पूर्णत्वाकडे नेत आहेत. या कालावधीमध्ये कचरा डेपोमध्ये काम करणाऱ्या महिलांचे आरोग्य शिबीर आयोजित करण्यात आले त्याचबरोबर सातारा नगर परिषद नोनगाव कचरा डेपो बायो मायणीग व कंपोस्ट निर्मिती बाबत मुख्याधिकाऱ्यांकडे प्रस्ताव सादर करण्यात आला. सातारा शहरातील ४ रुग्णालयांतील आयास, मदतनीस, नर्सेस अशा महिलांचा बैठक घेऊन त्यांच्या मागण्यांचा पाठपुरावा करीत आहेत. जाली तालुक्यातील कातकरी आदिवासी समाजाची स्वतंत्र काण्हेर धरण हद्दीत मच्छीमारासाठी सहकारी विकास संस्था नोंदणीकृत झाली.

२. श्री. अमोल काटकर -

मौजे किरकसाल या गावी आदर्श गाव योजनेमध्ये डॉ. अविनाश पोळ आणि श्री. पोपटराव पवार यांच्या मार्गदर्शनाखाली कार्यरत. फेलोशिपच्या माध्यमातून वृक्षारोपण, जलसंधारण, मृदसंधारण याबाबत जनजागृती करणे, किमान कौशल्यावर आधारित व्यावसायिक शिक्षण क्षेत्रात कार्य व प्रसार, ग्रामीण भागातील नागरिकांचे स्थलांतर थांबविण्यासाठी संस्थात्मक कामे उभी करणे. याशिवाय आदर्श गाव निर्मितीसाठी विविध उपक्रम राबविण्याचा मानस. मौजे किरकसाल या गावचा महाराष्ट्र शासनाच्या आदर्श गाव योजनेत समावेश होण्यासाठी महत्त्वपूर्ण योगदान.

३. कु. अमृता ढगे-

‘आनंदनिकेतन’ या नाशिकमधल्या प्रयोगशील शाळेत शिक्षिका म्हणून कार्यरत. ‘आनंदनिकेतन’ या शाळेची प्रयोगशील शिक्षण पद्धती समजून घेऊन सर्जनशील काम करण्यासाठी फेलोशिपच्या माध्यमातून काम करण्याची इच्छा.

फेब्रुवारी ते सप्टेंबर या कालावधीमध्ये पहिली ते चौथीच्या विद्यार्थ्यांना ऑइल पेस्टल च्या सहाय्याने मुक्त चित्र काढण्यासाठी प्रोत्साहन देवून निरीक्षणे नोंदवली त्याचबरोबर इयत्ता आठवीच्या मुलांना ‘कोरल ड्रॉ’ च्या

माध्यमातून भेटकार्ड बनवता येतील अशाप्रकारे विविध साधनांची (टूल्स) ची ओळख करून दिली. भाषा शिक्षणासाठी विविध पुस्तकांचा तसेच दैनंदिन जीवनातील संवादाचा वापर केली. विज्ञान शिक्षणाकरीता अनेक प्रयोग घेतले.

नवमहाराष्ट्र युवा अभियान आणि पिन्कल क्लब गिर्यारोहण कार्यक्रम

“पिन्कल क्लब” आणि “नवमहाराष्ट्र युवा अभियान” यांच्या संयुक्त विद्यमाने फेब्रुवारी ते ऑगस्ट २०१५ दरम्यान अनेक गिर्यारोहण कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले. ०८ फेब्रुवारी २०१५ रोजी सांकशी किल्ला (बद्रुधिन), १५ फेब्रुवारी २०१५ रोजी माणिकगड, ८ मार्च १५ रोजी पनवेल जवळील कलावंतीण, ७ जून २०१५ रोजी राजमाची किल्ला, २८ जून १५ रोजी नाखिंड, १७ ते १९ जुलै १५ रोजी सातारा येथील चंदन-वंद, पाठेश्वर, ठोसेघर, सज्जनगड आणि अजिंक्यतारा, २६ जुलै २०१५ रोजी गंभीरगड, ९ ऑगस्ट २०१५ रोजी भीमाशंकर, १५ ते १७ ऑगस्ट २०१५ रोजी घनगड आणि अंदारबन, २२ ऑगस्ट १५ रोजी माहुली किल्ला येथे पदभ्रमण कार्यक्रम आयोजित करण्यात आले होते.

ओ.एन.जी.सी. सायन कार्यालयातर्फे अग्नि सुरक्षा सप्ताहानिमित्त आयोजित कार्यक्रमांमध्ये १५ आणि १६ एप्रिल २०१५ रोजी १२ माळ्याच्या उंच इमारतीवरून प्रस्तरावतरण (रॅपलिंग) करण्यात आले. संस्थेने तेथील कर्मचाऱ्यांना रॅपलिंगचे प्रशिक्षण दिले. त्यांनी रॅपलिंगचे प्रात्यक्षिक करून दाखविले. त्यात तीन महिला कर्मचाऱ्यांनी देखील सहभाग घेतला होता.

२२ ते २५ मे २०१५ रोजी नेरळ येथे लहान मुलांसाठी ना नफा - ना तोटा तत्त्वावर साहस शिबिराचे आयोजन करण्यात आले. त्याचा लाभ ३६ बालगिर्यारोहकांनी घेतला.

संस्थेच्या दोन सभासदांनी गरजू रुग्णांना रक्तदान केले. सर्व कार्यक्रम यशस्वी होण्यासाठी सर्व श्री. संतोष कल्याणपूर, सचिंद्र आयर, यतिन कोरे, राजेश वरळीकर, विजय शहा यांनी मेहनत घेतली.

तंबाखूमुक्त महाराष्ट्र अभियान
तंबाखू विरोधी पदयात्रा
नाशिक, औरंगाबाद, तासगांव (सांगली)

समाजात तंबाखूविरोधी जनजागरूकता निर्माण व्हावी आणि महाराष्ट्र तंबाखूमुक्त व्हावा यासाठी सलाम मुंबई फाऊंडेशन आणि यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, यांनी 'तंबाखूमुक्त महाराष्ट्र अभियाना'ची सुरुवात केली आहे. १६ एप्रिल २०१५ रोजी नाशिक शहरातून माननीय खासदार सुप्रियाताई सुळे या हयांच्या हस्ते अभियानाची सुरुवात करण्यात आली. नाशिक मध्ये झालेल्या रॅलीमध्ये एकूण १५०० विद्यार्थी आणि कार्यकर्त्यांनी सहभाग घेतला.

औरंगाबाद जिल्हा तंबाखूमुक्त व्हावा हयासाठी २५ जुलै २०१५ रोजी तंबाखू विरोधी पदयात्रेचे आयोजन सलाम मुंबई फाऊंडेशन, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान आणि औरंगाबाद शिक्षण विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने करण्यात आले या पदयात्रेमध्ये १ हजार विद्यार्थी आणि १ हजार शासकीय आणि अशासकीय पदाधिकारी आणि कार्यकर्ते सहभागी झाले होते. मुलांनी या पदयात्रेमधून तंबाखूविरोधी घोषणा देत औरंगाबाद जिल्हा तंबाखूमुक्त करण्याचा संदेश दिला.

छत्रपती संभाजी चौक ते संत तुकाराम महाराज नाट्यगृह अशी तंबाखूविरोधी पदयात्रा काढण्यात आली. खासदार सुप्रियाताई यांनी पदयात्रेला हिरवा बावटा दाखविला. पदयात्रेत शालेय विद्यार्थी, कॉलेज तरुण, औरंगाबादमधील पदाधिकारी आणि सामाजिक संस्थांनी पुढाकार घेतला होता. पदयात्रेच्या सांगतेप्रसंगी विद्यार्थ्यांनी पदाधिकार्यांना महाराष्ट्राला तंबाखूमुक्त बनवण्यासाठी निवेदन सादर केले. तसेच यावेळी औरंगाबाद जिल्ह्यातील फुलंब्री तालुक्यातील जि. प. प्रा. शाळा नरळे ही शाळा 'तंबाखूमुक्त' म्हणून घोषित करण्यात आली व खासदार सुप्रियाताई यांच्या हस्ते गौरव करण्यात आला.

तंबाखूमुक्त महाराष्ट्र अभियानांतर्गत माजी

उपमुख्यमंत्री स्व. आर. आर. पाटील हयांच्या पहिल्या जयंतीनिमित्ताने १६ ऑगस्ट २०१५ रोजी तासगाव (जिल्हा सांगली) येथे सलाम मुंबई फाऊंडेशन, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई व राजारामबापू ज्ञान प्रबोधिनी आणि प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण विभाग, सांगली यांच्या संयुक्त विद्यमाने तंबाखूविरोधी पदयात्रा काढण्यात आली.

मुलांनी या पदयात्रेमधून तासगाव तंबाखूमुक्त व्हावा यासाठी घोषणा दिल्या. या पदयात्रेची सुरुवात व सांगता वि. स. पागे हायस्कूल येथे करण्यात आली. पदयात्रेची सांगतेप्रसंगी विद्यार्थ्यांनी पदाधिकार्यांना तासगाव व महाराष्ट्राला तंबाखूमुक्त बनवण्यासाठी निवेदन दिले. सांगली जिल्ह्यातील तासगाव तालुक्यातील आर. आर. पाटील (आबा) ज्ञानप्रबोधिनी शाळा व कनिष्ठ महाविद्यालय (अंजनी) व वाळवा तालुक्यातील जि. प. प्रा. शाळा (दुधारी वसाहत) श्री. वाटेश्वर कन्या शाळा (वाटेगाव) ह्या शाळा तंबाखूमुक्त म्हणून घोषित करण्यात आल्या. खासदार सुप्रियाताई, आमदार सुमनताई पाटील व जि. प. अध्यक्ष यांच्या हस्ते त्यांचा गौरव करण्यात आला.

पदयात्रेमध्ये ३ हजार विद्यार्थी आणि १ हजार शासकीय आणि अशासकीय पदाधिकारी आणि कार्यकर्ते सहभागी झाले होते. तसेच जयंतराव पाटील (माजी ग्रामविकास मंत्री), सुमनताई पाटील (आमदार), कु. स्मिता पाटील (आर.आर.पाटील हयांची ज्येष्ठ कन्या), श्रीमती रेशमावका होर्तीकर (जि. प. अध्यक्ष), श्री. लिंबाजी पाटील (जि. प. उपाध्यक्ष) यासह इतर मान्यवरांनी तंबाखूविरोधी पदयात्रेत सहभाग घेतला.

अपंग हक्क विकास मंच कार्यवृत्त

महाराष्ट्रातील अपंग व्यक्तींच्या विविध समस्यां संवाद व समन्वयाच्या भूमिकेतून सोडविण्यासाठी अपंग हक्क विकास मंचाची निर्मिती करण्यात आली. मंचाच्या निमंत्रक मा. सुप्रिया सुळे आहेत. मंचाचे संयोजक विजय कान्हेकर व दत्ता बाळसराफ तर समन्वयक सुहास तेंडुलकर, अभिजीत राऊत आणि संघटक सुकेशनी मर्चंडे-शेवडे हे काम पाहतात. या मंचामार्फत महाराष्ट्रातील विविध जिल्ह्यांत शिबिराचे आयोजन करून सर्व प्रवर्गांतील अपंगांना त्यांच्या आवश्यकतेनुसार कृत्रिम अवयव व साहित्य साधनांसाठीचे मोजमाप घेऊन, अपंगांना कृत्रिम अवयव व साधने मोफत उपलब्ध करून दिली जातात. या मंचामार्फत प्रत्येक अपंगांना त्यांच्या समस्येनुसार योग्य ती माहिती व सल्ला दिला जातो. अपंगांना आपल्या स्तरावरून सतत योग्य ते सहकार्य व मदत करण्याचा मंचाचा प्रयत्न असतो.

महाराष्ट्रातील विविध जिल्ह्यांत सामाजिक न्याय व अधिकारिता मंत्रालय (भारत सरकार, नवी दिल्ली), यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, अपंग हक्क विकास मंच (मुंबई), महात्मा गांधी सेवा संघ (परभणी) यांच्या संयुक्त विद्यमाने आणि समाज कल्याण विभाग, जिल्हा परिषद यांच्या सहकार्याने एडीप योजने अंतर्गत महाराष्ट्रातील सर्व प्रवर्गांतील अपंगांसाठी कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिरांचे आयोजन करण्यात आले होते. या शिबिरांच्या यशस्वीतेसाठी महात्मा गांधी सेवा संघ व अपंग हक्क विकास मंचाचे कर्मचारी, कार्यकर्ते आणि सहकारी यांनी परिश्रम घेतले. त्याची तपशिलवार माहिती :

‘कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिर’ - धुळे (२६ मे)

धुळे येथे आयोजित शिबिरासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी वासुदेव पाटील, मूकबध्दी विद्यालयाच्या मुख्याध्यापिका श्रीमती कल्पनाताई पाटील

आदी मान्यवर उपस्थित होते. या शिबिरात एकूण ५५ अपंग लाभार्थ्यांची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून ३८ गरजू लाभार्थ्यांना साहित्य वाटप करण्यात आले. यामध्ये ४ जयपूर फूट, ८ कॅलिपर, १ व्हिलचेअर, २६ श्रवणयंत्र, १ निकेज, ७ कुबडीजोड, १ एल्बो क्रचेस, १ क्वॉटरपॉड आणि १ ट्रायसिकल इत्यादी साहित्याचे वाटप करण्यात आले. इतर लाभार्थ्यांना रोजगार, स्वयंरोजगार, शैक्षणिक विषयाचे मार्गदर्शन करण्यात आले.

कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिर - वाशिम (दि. २८ मे)

वाशिम येथे आयोजित शिबिरासाठी विशेष अतिथी म्हणून शेगांव संस्थानचे श्री. नाना महाराज, कल्याण महाराज, डॉ. सखाराम जोशी, राजू खवसे, सुर्वे सर, श्री. आरकराव सर, प्रा. जोशी सर आदी मान्यवर उपस्थित होते. शिबिरात ७० अपंग लाभार्थ्यांची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून ४८ गरजू लाभार्थ्यांना साहित्य वाटप करण्यात आले. ७ जयपूर फूट, ७ कॅलिपर, २ व्हिलचेअर, १३ ट्रायसिकल, ७ क्रचेस, ४ श्रवणयंत्र, २ अंधकाठी, ३ गॉगल, १ कॉकप, १ क्वॉटर पॉड, १ वॉकर इत्यादी साहित्याचे वाटप करण्यात आले. तर इतर लाभार्थ्यांना रोजगार, स्वयंरोजगार, शैक्षणिक विषयाचे मार्गदर्शन करण्यात आले. साहित्याचे वाटप मान्यवरांचे हस्ते करण्यात आले.

‘कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिर’ - जालना

जालना येथे आयोजित शिबिरासाठी विशेष अतिथी म्हणून जिल्हा परिषद सदस्य रामेश्वर सोनावणे, सरपंच शिवाजी पुंगळे, उपसरपंच मुसासेठ सौदागर, आप्पासाहेब साखरे आदी मान्यवर उपस्थित होते. या शिबिरात अपंग ९५ लाभार्थ्यांची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून ५२ गरजू लाभार्थ्यांना साहित्य वाटप करण्यात आले. ७

जयपूर फूट, ४ कॅलिपर, २ अँकल बेल्ट, ६ ट्रायसिकल, ७ क्रचेस, ९ श्रवणयंत्र, ४ अंधकाठी, ६ गॉगल, १ कॉकप, ४ क्वॉटर पॉड, २ निकेज इत्यादी साहित्याचे वाटप करण्यात आले. इतर लाभार्थीना रोजगार, स्वयंरोजगार, शैक्षणिक विषयाचे मार्गदर्शन करण्यात आले. साहित्याचे वाटप मान्यवरांच्या हस्ते करण्यात आले.

‘कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिर’ - परभणी (दि. २९ मे)

परभणी येथे आयोजित या शिबिरासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून आमदार श्री. विजय भांबळे, समाजकल्याण सभापती गिरीजाबाई पुंजारे, नानासाहेब राऊत, प्रसादराव बुधवंत, विजय कान्हेकर, कपिल फारुकी, राहुल कनकुटे आदी मान्यवर यावेळी उपस्थित होते. शिबिरात एकूण ३५४ अपंग लाभार्थींची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून ८९ गरजू लाभार्थींना साहित्य वाटप करण्यात आले. २७ ट्रायसिकल, १९ क्रचेस, ३४ क्वॉटर पॉड, १ क्मोड चेअर, १ कॉकप स्लिट, ६ ए एफओ, १ वॉकर इत्यादी साहित्याचे वाटप करण्यात आले. तर इतर लाभार्थींना रोजगार, स्वयंरोजगार, शैक्षणिक विषयाचे मार्गदर्शन करण्यात आले. साहित्याचे वाटप मान्यवरांच्या हस्ते करण्यात आले.

‘कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिर’ - पुणे (दि. १ जून)

पुणे येथे आयोजित या शिबिरासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून डॉ. रजनी इंदूलकर, धर्मेद्र सातव, कारभारी चौधरी, हरीदास शिंदे, वैसाका श्रीमती मंजिरी देशपांडे, अपंग हक्क विकास मंचाचे संयोजक विजय कान्हेकर आदी मान्यवर उपस्थित होते. शिबिरात एकूण ११० अपंग लाभार्थींची नोंदणी करण्यात आली. तपासणी करून त्यापैकी ८० गरजू लाभार्थींना साहित्य वाटप करण्यात आले. ३ जयपूर फूट, ८ कॅलिपर, ५ व्हिलचेअर, ५ ट्रायसिकल, ४ क्रचेस, २५ श्रवणयंत्र, १४ अंधकाठी, १४ ब्रेल किट, १ कॉकप पॉड इत्यादी साहित्याचे वाटप करण्यात आले.

‘कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिर’ - अकोला (दि. २ जून)

अकोला जिल्ह्याच्या अकोट तालुक्यात हरिओम वासुदेवराय समिती कार्यालय येथे आयोजित शिबिरासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी श्रीमती मायाताई केदार, सुरेश सेदाणी, भरत बुध्ददेव, बाबाभाई सेजपाल, प्रकाश अवचार, दिपक देव, डॉ. कासट, कमल वर्मा, श्री. चिंचोडकर आदी मान्यवर उपस्थित होते. या शिबिरात एकूण ८६ अपंग लाभार्थींची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून ७६ गरजू लाभार्थींना साहित्य वाटप करण्यात आले. २ जयपूर फूट, ९ कॅलिपर, ६ निकेज, ६ ट्रायसिकल, २ क्रचेस, २१ श्रवणयंत्र, २ अंधकाठी, ३ अंध गॉगल, १४ ब्रेल किट, ४ नि ब्रेस, १ हॅण्ड ग्लोज, १ वॉकर, १ क्वॉटर पॉड, ४ व्हिलचेअर इत्यादी साहित्याचे वाटप करण्यात आले.

‘कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिर’ - भंडारा (दि. ३ जून)

भंडारा येथे आयोजित शिबिरासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून पंचायत समितीचे डॉ. केंद्रीले, जन चेतना मूकबधीर विद्यालयाचे संस्थापक संजय घोडके, मुख्याध्यापक श्री. शहारे, शिक्षक इत्यादी मान्यवर उपस्थित होते. या शिबिरात एकूण ७५ अपंग लाभार्थींची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून ४८ गरजू लाभार्थींना साहित्य वाटप करण्यात आले. ५ जयपूर फूट, ५ कॅलिपर, २ क्वॉटर पॉड, ४ व्हिलचेअर, १ निकेड, २ ट्रायसिकल, ३ क्रचेस, २६ श्रवणयंत्र इत्यादी साहित्याचे वाटप करण्यात आले.

गोंदिया, दिनांक ४ जून २०१५

‘कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिर’

गोंदिया येथे आयोजित या शिबिरासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून नगरसेविका श्रीमती निर्मला मिश्रा, माजी नगरसेवक रमेश कुरील, संस्थेचे संस्थापक नवीन बांबोळे, मुख्याध्यापक

मृणाल बांबोळे, प्रेमलता गिरीपुंजे इत्यादी मान्यवर उपस्थित होते. या शिबिरात एकूण ११० अपंग लाभार्थींची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून ५१ गरजू लाभार्थींना साहित्य वाटप करण्यात आले. २ जयपूर फूट, २ कॅलिपर, १ क्वॉटर पॉड, ३ व्हिलचेअर, १ निकेज, २ ट्रायसिकल, २ क्रचेस, ३० श्रवणयंत्र, २ वॉकर, १ ब्लाइंड स्टिक, ५ एम आर कीट इत्यादी साहित्याचे वाटप करण्यात आले.

गडचिरोली, दिनांक ५ जून २०१५

‘कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिर’

गडचिरोली येथे आयोजित या शिबिरासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून समाजकल्याण अधिकारी श्री. कोलते, वैसाका श्री. कोपुलवार, सहाय्यक लेखाधिकारी देवतळे, प्रकल्प समन्वयक जितेंद्र दाभाडे, मुख्याध्यापक ए. जी. भागवत इत्यादी मान्यवर उपस्थित होते. या शिबिरात एकूण ९० अपंग लाभार्थींची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून ४१ गरजू लाभार्थींना साहित्य वाटप करण्यात आले. ३ जयपूर फूट, १ कॅलिपर, १ ब्लाइंड गॉगल, १ व्हिलचेअर, ४ क्रचेस, ३० श्रवणयंत्र, १ ब्लाइंड स्टिक इत्यादी साहित्याचे वाटप करण्यात आले.

अहमदनगर, दिनांक ८ जून २०१५

‘कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिर’

अहमदनगर येथे आयोजित या शिबिरासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून उपनगराध्यक्ष ज्ञानेश्वर गंगाधर गोंदकर पाटील, श्री साईश्रद्धा ग्रामीण मुकबधीर विद्यालय संस्थेच्या अध्यक्षा सौ. आशा चौधरी, संस्थेचे मुख्याध्यापक श्री. माधवराव चौधरी इत्यादी मान्यवर उपस्थित होते. शिबिरात एकूण ७० अपंग लाभार्थींची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून ४७ गरजू लाभार्थींना साहित्य वाटप करण्यात आले. ६ जयपूर फूट, २ कॅलिपरस, ३ व्हिलचेअर, २ ट्रायसिकल, ३ क्रचेस, ३२ श्रवणयंत्र इत्यादी साहित्याचे वाटप करण्यात आले.

नाशिक, दिनांक ८ जून २०१५

‘कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिर’

नाशिक येथे आयोजित शिबिरासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून समाजकल्याण वैसाका पी.यु.पाटील, श्री. विश्वास ठाकूर, प्रतिष्ठानचे विनायक रानडे, शाहीन शेख, प्रसाद पाटील इत्यादी मान्यवर उपस्थित होते. शिबिरात एकूण १६० अपंग लाभार्थींची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून ७० गरजू लाभार्थींना साहित्य वाटप करण्यात आले. ११ जयपूर फूट, १४ कॅलिपर, १ कॉकप, १६ ब्लाइंड गॉगल, १ व्हिलचेअर, ३ ट्रायसिकल, २ क्रचेस, ६ श्रवणयंत्र, १६ ब्लाइंड स्टिक इत्यादी साहित्याचे वाटप करण्यात आले.

जळगांव, दिनांक ११ जून २०१५

‘कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिर’

जळगांव येथे आयोजित या शिबिरासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून सिव्हील सर्जन आर. के. शेळके, विजय कांबा, सुरेश हासवाणी, अॅड. धनंजय बेद्रे, अशोक शिंदे, सतीश देशमुख, उध्दव मराठे, शशिकांत धांडे, व्ही. एस. पाटील, रामजी सुर्यवंशी इत्यादी मान्यवर उपस्थित होते. शिबिरात एकूण ६५ अपंग लाभार्थींची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून २८ गरजू लाभार्थींना साहित्य वाटप करण्यात आले. १६ जयपूर फूट, ९ कॅलिपर, १ व्हिलचेअर, १ श्रवणयंत्र, १ एल्बो क्रचेस इत्यादी साहित्याचे वाटप करण्यात आले.

ठाणे, दिनांक १४ जून २०१५

‘कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिर’

ठाणे येथे आयोजित या शिबिरासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून आमदार जितेंद्र आव्हाड, सय्यद अली, श्रीमती ऋता आव्हाड, आश्रफ पठाण, सिद्दीकी शेख, वनिमा ताटे, राहुल मस्के इत्यादी मान्यवर उपस्थित होते. या शिबिरात एकूण ४५ अपंग लाभार्थींची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून, ३७ गरजू लाभार्थींना साहित्य वाटप करण्यात आले. १२ जयपूर फूट, ६ कॅलिपर, १ कॉकप, १ निकेज, १ एल्बोक्रचेस, १ कुबडी जोड, ७ व्हिलचेअर, २ श्रवणयंत्र, ६ ट्रायसिकल इत्यादी साहित्याचे वाटप करण्यात आले.

सोलापूर, दिनांक १६ जून २०१५

‘कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिर’

सोलापूर येथे आयोजित शिबिरासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून तहसिलदार श्री. बालाजी सोमवंशी, विजय कान्हेकर, डॉ. भरत गायकवाड, श्री. अरुण बारबोले, मोहन लोहार आदी मान्यवर उपस्थित होते. शिबिरात एकूण १४० अपंग लाभार्थींची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून ८१ गरजू लाभार्थींना साहित्य वाटप करण्यात आले. ११ जयपूर फुट, ३ व्हिलचेअर, १ कमोड चेअर, १ ब्लाइड स्टिक, ११ कॅलिपर, ४ निकेज, २ निकॅप, १ वॉकर, ९ क्वॉटर पॉड, १० ट्रायसिकल, ८ क्रचेस, २० श्रवणयंत्र इत्यादी साहित्याचे वाटप करण्यात आले.

कोल्हापूर, दिनांक १७ जून, २०१५

‘कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिर’

कोल्हापूर येथे आयोजित शिबिरासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी कार्यालयाचे वैसाका श्री. फडतरे, तहसिलदार श्री. सचिन गिरी, श्री. राजेंद्र पाटील यड्रावकर, नगराध्यक्ष श्रीमती सुनिता खामकर, न. प. सदस्य श्रीमती रुपा राजेंद्र पाटील, अपंग पुनर्वसन संस्थेचे तानाजी देसाई आदी मान्यवर उपस्थित होते. शिबिरात एकूण ९० अपंग लाभार्थींची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून ५२ गरजू लाभार्थींना साहित्य वाटप करण्यात आले. ५ जयपूर फुट, २२ कॅलिपर, ३ निकेज, १ कॉकप, १६ ब्लाइड गॉगल, २ व्हिलचेअर, ५ ट्रायसिकल, १ क्वॉचर पॉड, ७ क्रचेस, १ कमोड चेअर, २ एम.आर.कीट, १२ श्रवणयंत्र, १ निकॅप, १ सर्जिकल शुज, १ वॉकर इत्यादी साहित्याचे वाटप करण्यात आले.

रायगड, दिनांक १७ जून २०१५

‘कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिर’

रायगड येथे आयोजित शिबिरासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी कार्यालयाचे वैसाका श्री. वेखंडे, श्री. साईनाथ पवार, अनिस खान इत्यादी आदी

मान्यवर उपस्थित होते. शिबिरात एकूण ४० अपंग लाभार्थींची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून ३२ गरजू लाभार्थींना साहित्य वाटप करण्यात आले. ५ कॅलिपर, १ निकेज, १ कॉकप, २ ब्लाइड गॉगल, २ ब्लाइड स्टिक, ११ व्हिलचेअर, १ ट्रायसिकल, २ क्वॉटर पॉड, २ क्रचेस, १ कमोड चेअर, ४ निकॅप इत्यादी साहित्याचे वाटप करण्यात आले.

रत्नागिरी, दिनांक १८ जून २०१५

‘कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिर’

रत्नागिरी येथे आयोजित या शिबिरासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी कार्यालयाचे वैसाका श्री. पवार, श्रीमती स्नेहल पाटील, श्रीमती जोशी, श्रीमती ताटके आदी मान्यवर उपस्थित होते. शिबिरात एकूण ३० अपंग लाभार्थींची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून १३ गरजू लाभार्थींना साहित्य वाटप करण्यात आले. ४ कॅलिपर, २ निकेज, २ सी. पी. चेअर, ५ ट्रायसिकल इत्यादी साहित्याचे वाटप करण्यात आले.

सिंधुदूर्ग, दिनांक १९ जून २०१५

‘कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिर’

सिंधुदूर्ग येथे आयोजित शिबिरासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी कार्यालयाचे वैसाका श्री. यतीन अहिरे, श्रीमती गायकवाड, श्री. किरण पटवर्धन आदी मान्यवर उपस्थित होते. शिबिरात एकूण २२ अपंग लाभार्थींची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून १२ गरजू लाभार्थींना साहित्य वाटप करण्यात आले. ६ श्रवणयंत्र, १ व्हिलचेअर, १ क्रचेस, २ वॉकर, २ निकेज इत्यादी साहित्याचे वाटप करण्यात आले,

नांदेड, दिनांक २० जून २०१५

‘कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिर’

नांदेड येथे आयोजित शिबिरासाठी प्रमुख पाहुणे जिल्हा म्हणून समाज कल्याण अधिकारी श्री. सुनिल खमितकर,

सभापती स्वप्निल चव्हाण अतिरीक्त मुख्य कार्यकारी अधिकारी जिल्हा परिषद श्री. इगळे, जिल्हा परिषद सदस्य श्रीमती सरवदे आदी मान्यवर उपस्थित होते. शिबिरात एकूण ७० अपंग लाभार्थींची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून ६१ गरजू लाभार्थींना साहित्य वाटप करण्यात आले. १५ जयपूर फूट, ९ कॅलिपर, ३ निकेज, १ कॉकप, २ ब्लाइंड गॉगल, १ ब्लाइंड स्टिक, ५ व्हिलचेअर, ५ ट्रायसिकल, ४ क्वॉटर पॉड, ९ क्रचेस, ४ श्रवणयंत्र, २ एल्बो क्रचेस, १ निकॅप इत्यादी साहित्याचे वाटप करण्यात आले.

सातारा, दिनांक २४ जून २०१५

‘कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिर’

सातारा येथे आयोजित शिबिरासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानचे श्री. बापू बोभटे उपस्थित होते. या शिबिरात एकूण ६० अपंग लाभार्थींची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून २६ गरजू लाभार्थींना साहित्य वाटप करण्यात आले. ६ जयपूर फूट, १ कॅलिपर, २ निकेज, २ निकॅप, १ कॉकप, १ एलएस बेल्ट, ३ ब्लाइंड गॉगल, २ ब्लाइंड स्टिक, १ व्हिलचेअर, ३ ट्रायसिकल, १ क्वॉटर पॉड, २ क्रचेस, २ श्रवणयंत्र इत्यादी साहित्याचे वाटप करण्यात आले.

सांगली, दिनांक २७ जून २०१५

‘कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिर’

सांगली येथे आयोजित शिबिरासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी सचिन कवले, नगरसेवक संजय मेंढे, अध्यक्ष भारत निकम, जिल्हा समाज विभाग कार्यालयाचे अध्यक्ष कोरडे आदी मान्यवर उपस्थित होते. शिबिरात एकूण ९० अपंग लाभार्थींची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून ८० गरजू लाभार्थींना साहित्य वाटप करण्यात आले. ७ कॅलिपर, ६ निकेज, २ क्रचेस, ३ ट्रायसिकल, १४ ब्लाइंड गॉगल, ८ व्हिलचेअर, ४० श्रवणयंत्र इत्यादी साहित्याचे वाटप करण्यात आले.

औरंगाबाद, दिनांक ३० जून २०१५

‘कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिर’

औरंगाबाद येथे आयोजित शिबिरासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून खासदार श्री. चंद्रकांत खैरे, अधिष्ठाता श्रीमती कानन येळीकर, वैद्यकीय अध्यक्ष श्री. सुहास जेवळीकर, उपाध्यक्ष डॉ. सुधीर चौधरी, श्री. नंदकुमार घोडेल, विजय कान्हेकर, सुहास तेंडुलकर आदी मान्यवर उपस्थित होते. शिबिरात एकूण १२५ अपंग लाभार्थींची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून ५८ गरजू लाभार्थींना साहित्य वाटप करण्यात आले. ५ कॅलिपर, २ क्रचेस, १२ व्हिलचेअर, २० ट्रायसिकल, १६ श्रवणयंत्र इत्यादी साहित्याचे वाटप करण्यात आले.

बीड, दिनांक ४ जुलै २०१५

‘कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिर’

बीड येथे आयोजित शिबिरासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून डॉ. पी. एस. पवार, श्रीमती संगीता ठोंबरे, मनोज रावल, अॅड. जयसिंग चव्हाण, अॅड. शरद लोमटे, श्री. संभाजी लांडे आदी मान्यवर उपस्थित होते. शिबिरात एकूण ३५ अपंग लाभार्थींची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली. २१ गरजू लाभार्थींना साहित्य वाटप करण्यात आले. ५ जयपूर फूट, ३ कॅलिपर, २ निकेज, २ ब्लाइंड गॉगल, २ ब्लाइंड स्टिक, १ व्हिलचेअर, १ ट्रायसिकल, १ एलएस बेल्ट, ३ क्वॉटर पॉड, १ क्रचेस इत्यादी साहित्याचे वाटप करण्यात आले.

मुंबई शहर, दिनांक ५ जुलै २०१५

‘कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिर’

मुंबई शहर जिल्ह्यात येथे आयोजित शिबिरासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून श्री. अरविंद मंडलिक, श्रीमती नंदिनी मंडलिक, श्री. रमेश सांगळे आदी मान्यवर उपस्थित होते. शिबिरात एकूण २० अपंग लाभार्थींची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून १२ गरजू लाभार्थींना साहित्य वाटप करण्यात आले. १ कॅलिपर, १ ट्रायसिकल, १० श्रवणयंत्र

इत्यादी साहित्याचे वाटप करण्यात आले.

मुंबई उपनगर, दिनांक ६ जुलै २०१५

‘कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिर’

मुंबई उपनगर जिल्ह्यात येथे आयोजित शिबिरासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून मुंबई उपनगर जिल्हा अधिकारी मा. देवशेटवार, श्री. सोनवणे, शेवडे आदी मान्यवर उपस्थित होते. शिबिरात एकूण ५० अपंग लाभार्थींची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून ४४ गरजू लाभार्थींना साहित्य वाटप करण्यात आले. १ जयपूर फूट, ६ कॅलिपर, १ कॉकप, २ एल्बो क्रचेस, १ एमआरकीट, ४ व्हिलचेअर, ४ ट्रायसिकल, १ एलएस बेल्ट, २ क्वॉटर पॉड, ५ क्रचेस, १ निकॅप, १ ६ श्रवणयंत्र इत्यादी साहित्याचे वाटप करण्यात आले.

नंदूरबार, दिनांक ६ जुलै २०१५

‘कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिर’

नंदूरबार येथे आयोजित शिबिरासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी श्री. वळवी, वैसाका

गोरे, मुकबधीर विद्यालयाचे अध्यक्ष राजेश चौधरी आदी मान्यवर उपस्थित होते. शिबिरात एकूण ५८ अपंग लाभार्थींची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून ५२ गरजू लाभार्थींना साहित्य वाटप करण्यात आले. ५२ श्रवणयंत्राचे वाटप करण्यात आले.

अंध प्रवर्गासाठी चर्चासत्र :

अपंग हक्क विकास मंच आणि ब्लाईंड ग्रॅज्युएट फोरम यांच्या विद्यमाने गेल्या दोन वर्षांपासून दर महिन्याच्या चौथ्या शनिवारी अंध प्रवर्गासाठी चर्चासत्राचा उपक्रम नियमितपणे राबविला जातो. या सत्रात अंध व्यक्तींशी विविध क्षेत्रातील मान्यवर तज्ज्ञांना बोलावून मार्गदर्शनपर चर्चा केली जाते. आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर, शिक्षणातील झालेले बदल, नोकरीत, सामान्य जीवनात येणारे अडथळे अशा विषयांवर चर्चा केली जाते. त्यामुळे या प्रवर्गातील अपंगांना त्यांचे आयुष्य कसे सोप्या पध्दतीने जगता येईल, याबद्दल विशेष मार्गदर्शन मिळते आणि समाजाच्या मुख्य प्रवाहात येण्यास मदतही होते. या कार्यक्रमाच्या यशासाठी अपंग हक्क विकास मंचाच्या संघटक सुकेशनी मर्चंडे-शेवडे विशेष परिश्रम घेतात.

शिक्षण विकास मंच कार्यवृत्त

शिक्षण विकास मंचाने आपल्या कर्तृत्वाच्या जोरावर महाराष्ट्राच्या शैक्षणिक क्षेत्रात आपली एक वेगळी ओळख निर्माण केली आहे. श्रीमती सुप्रिया सुळे या शिक्षण विकास मंचाच्या निमंत्रक म्हणून तर डॉ. वसंत काळपांडे मुख्य संयोजक आणि श्रीमती बसंती रॉय विशेष सल्लागार म्हणून जबाबदारी सांभाळत आहेत. श्री. दत्ता बाळसराफ हे संयोजक, श्री. सुरेश पाटील, माधव सूर्यवंशी समन्वयक, मिनल सावंत, रमेश मोरे हे सहाय्यक म्हणून काम पाहतात तर श्रीमती नजमा काझी, श्रीमता सुभदा चौकर व श्री. विकास कांबळे यांचे विशेष सहकार्य लाभते.

शिक्षण कट्टा :-

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई शिक्षण विकास मंचच्या वतीने घेतल्या जाणाऱ्या 'शिक्षण कट्ट्या'वर शैक्षणिक गणांची मैफल होत असते. शिक्षण क्षेत्रातील संबंधित मंडळी आपसामध्ये विषय ठरवून गप्पा मारण्यासाठी या 'कट्ट्या'वर जमत असतात. यात आपले अनुभव, आपली मते मोकळेपणाने मांडण्याची मुभा प्रत्येकालाच असते. गेल्या तीन वर्षांपासून महाराष्ट्रातील वेगवेगळ्या विभागात सातत्याने 'शिक्षण कट्ट्या'चे आयोजन होत आहे.

विद्यार्थ्यांची सुरक्षितता - दि. २५ एप्रिल २०१५

शालेय शिक्षणात विद्यार्थी हा सर्वात महत्त्वाचा घटक आहे. शिक्षणाची व्यवस्था प्रामुख्याने विद्यार्थ्यांना केंद्रबिंदू मानून करण्यात आली आहे. त्याचा सर्वांगीण विकास करीत असताना त्यांची सुरक्षितता हा महत्त्वाचा भाग आहे. याचा विचार करून शिक्षण विकास मंचाने २५ एप्रिल २०१५ रोजी 'विद्यार्थ्यांची सुरक्षितता' या विषयावर विचारमंथन, चर्चा, संवाद घडविण्यासाठी 'शिक्षण कट्टा' आयोजित केला होता.

'विद्यार्थ्यांची सुरक्षितता' याबाबतीत विचार करीत

असताना ही सुरक्षितता जशी कौटुंबिक वातावरणाशी निगडीत आहे, तशीच ती शालेय वातावरणाशी निगडीत आहे. कौटुंबिक सुरक्षितता तिची जबाबदारी विद्यार्थ्यांच्या कुटुंबाची असली तरी शालेय सुरक्षिततेची जबाबदारी शाळेची आहे. विद्यार्थी घरून शाळेत येत असतांना ज्या बसने येत असतो, रस्ता ओलांडत असतो तेथून तो शाळेत येईपर्यंतची बाब सुरक्षिततेशी निगडीत आहे.

विद्यार्थ्यांचे शोषण कुटुंबात, धार्मिकस्थळी, शाळेत, कामाच्या ठिकाणी होत असते. अशावेळेस हे विद्यार्थी कितपत सुरक्षित आहेत, याचा विचार मनात डोकावून जातो. ज्या कौटुंबिक परिसरात विद्यार्थी राहतात त्याचाही विचार करावा असा सल्ला या ठिकाणी महात्मा गांधी विद्यालयाचे संचालक मिलिंद चिंदरकर यांनी मांडला. प्रा. गवळी सर यांनी विद्यार्थ्यांचे शोषण नुसतेच शाळेत होत नसते, तर धार्मिक स्थळांच्या परिसरात ही बऱ्याच वेळा होत असते याकडे सगळ्यांचे लक्ष वेधले.

शालेय स्तरावर विद्यार्थ्यांचे शोषण प्रामुख्याने ज्या ठिकाणी होते, त्यावर काय उपाययोजना केल्या आहेत त्या संदर्भात काही मुद्दे 'कट्ट्या'वर सहभागी झालेल्या सदस्यांनी मांडले तो पुढीलप्रमाणे :-

- १) विद्यार्थ्यांची वाहतूक होत असताना ज्या बसमधून ते प्रवास करतात. त्यात पुरुष आणि महिला सहाय्यकांची आता नियुक्ती करण्यात आली आहे.
- २) बसमध्ये कॅमेरे बसविण्यात आले आहेत.
- ३) शालेय परिसरातसुद्धा अनेक ठिकाणी विद्यार्थ्यांवर नजर ठेवणारे कॅमेरे लावण्यात आले आहेत.
- ४) विद्यार्थ्यांसाठी शाळेत प्रथमोपचाराची सोय करण्यात आली आहे.

- ५) बऱ्याच शाळांनी डॉक्टर, नर्स, मानसोपचार तज्ञांची नियुक्ती शाळेत केली आहे.
- ६) मधल्या सुट्टीत मुले भांडण, मारामारी करत असतात, त्यावर देखरेखीची व्यवस्था करण्यात आली आहे.
- ७) शाळेच्या खिडक्या, गॅलरीला लोखंडाची ग्रील लावण्यात आली आहे.
- ८) शिक्षक, शिपायांपासून विद्यार्थी सुरक्षित रहावेत म्हणून RTE मध्ये ज्या तरतुदी सांगितल्या आहेत, त्याची अंमलबजावणी मुख्याध्याकांच्या माध्यमातून सुरु आहे.
- ९) अचानक शाळेत एखादी दुर्घटना घडली तर त्याला तोंड देण्याची योजना शाळेने अंमलात आणायची. उदा. आग लागली तर अग्निरोधक बाबींची पुरेशी साधने शाळेत आहेत का? अग्निशामक दल, पोलीस स्टेशन, वाहतूक व्यवस्था आदी बाबतीत गंभीरपणे

विचार करून नियोजन केलेले असावे. शिवाय शाळेची आपत्कालीन व्यवस्था नेहमी कार्यान्वित असावी.

- १०) विद्यार्थी वर्षातून दोन वेळा शैक्षणिक सहलीसाठी जात असतात. तेव्हा त्यांची योग्य ती खबरदारी शाळेने घ्यावी. त्यात वाहतूक, निवास, भोजन आदी व्यवस्था काटेकोरपणे पहाव्यात.

या विषयावरील शिक्षण कट्ट्यास तज्ञ शाळांचे मुख्याध्यापक, शिक्षक, पत्रकार, आदींची उपस्थिती होती. फादर ज्यूड, डॉ. समीर दलवाई, श्रेया भंडारी, पूजा पेडणेकर, विनम्रता बोरवणकर, रेश्मा शिवडेकर, मनिषा पाटील आदी मान्यवर पत्रकारांनी सहभाग घेतला. या 'शिक्षण कट्ट्या'चे संचालन शिक्षण विकास मंचच्या मुख्य सल्लागार बसंती राँय यांनी केले. हा कट्टा यशस्वी होण्यासाठी माधव सूर्यवंशी, रमेश मोरे, मिनल सावंत यांनी मदत केली.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई
शिक्षण विकास मंच
उत्कृष्ट ई-लर्निंग पुरस्कार २०१५
गौरवपत्र

• जिल्हा परिषद प्राथमिक शाळा, परिते, ता. माढा, जिल्हा सोलापूर येथील शिक्षक रणजित डिसले यांनी QR CODE चा वापर करून एक अत्यंत सोपी आणि उपयुक्त प्रणाली या ठिकाणी वापरली आहे. मुलांना अभ्यासात उपयुक्त ठरेल, तसेच आशय असलेल्या संकेत स्थळाकडे त्यांना सहज जाता येईल, अशी त्याची रचना असल्यामुळे लहान वयोगटातील मुलांनाही ती वापरताना अडचण येणार नाही. ही प्रणाली ज्ञानार्जनासाठी मोबाईल उपकरणाच्या सहाय्याने अत्यंत प्रभावीपणे मदत करते. ज्यांच्याकडे इंटरनेट सुविधा नाही त्यांना offline उपयुक्ततेची सोय यात असल्यामुळे सर्व आर्थिक गटातील विद्यार्थी-पालकांना याचा लाभ घेत येईल हे याचे वैशिष्ट्य म्हणता येईल. पालक आणि शिक्षक यांना विद्यार्थ्यांच्या प्रगतीचा तसेच अडचणींचाही मागोवा या प्रणालीतून घेता येऊ शकतो. उपलब्ध प्रणालीचा उपयोग अध्ययन अध्यापनात सृजनशीलपद्धतीने करण्याचा श्री. डिसले यांचा हा उपक्रम निश्चितच अभिनंदनीय आहे.

उत्कृष्ट-लर्निंग पुरस्कार निवड समितीने एकमताने घेतलेल्या निर्णयानुसार आज बुधवार, दिनांक २५ नोव्हेंबर २०१५ रोजी राष्ट्रीय शिक्षण दिनाच्या निमित्ताने आयोजित केलेल्या शिक्षण परिषदेत रणजितसिंह डिसले यांना त्यांच्या या उपक्रमासाठी उत्कृष्ट ई-लर्निंग पुरस्कार प्रदान करण्यात येत आहे.

डॉ. केशव साठये
निमंत्रक, उत्कृष्ट शैक्षणिक
ग्रंथ पुरस्कार निवड समिती

डॉ. वसंत काळपांडे
मुख्य संयोजक,
शिक्षण विकास मंच

सुप्रिया सुळे
निमंत्रक,
शिक्षण विकास मंच

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई

शिक्षण विकास मंच

डॉ. कुमुद बन्सल उत्कृष्ट शैक्षणिक ग्रंथ पुरस्कार २०१५
गौरवपत्र

अभियांत्रिकी आणि वैद्यकीय क्षेत्राकडे प्रचंड ओढ असणाऱ्या आपल्या देशात विज्ञान- संशोधनाकडे विद्यार्थी क्वचितच वळतात. परंतु ज्या विद्यार्थ्यांनी हे क्षेत्र आपले करीअर म्हणून निवडण्याचा निर्णय घेतला आहे, त्यांनी या करिअरची निवड का करायची, त्यांच्या वाटेत कोणते आनंद आणि निराशा येऊ शकतात, या क्षेत्रात यश मिळवायला काय करायला हवे या आणि इतर संबंधित विषयांबाबत जगद्विख्यात शास्त्रज्ञ डॉ. एडवर्ड ओ. विल्सन यांनी तरुणाईशी साधलेला हा संवाद. या मूळ इंग्रजी पुस्तकाचे मराठी भाषांतर डॉ. माधुरी शानभाग यांनी केले असून हे पुस्तक राजहंस प्रकाशन, पुणे यांनी प्रकाशित केले आहे.

‘उत्कृष्ट शैक्षणिक ग्रंथ पुरस्कार निवड समिती’ने एकमताने घेतलेल्या निर्णयानुसार आज बुधवार, दि. २५ नोव्हेंबर २०१४ रोजी राष्ट्रीय शिक्षण दिनाच्या निमित्ताने आयोजित केलेल्या शिक्षण परिषदेत डॉ. शानभाग यांना त्यांच्या ‘लेटर्स टु अ सायन्टिस्ट’ या अनुवादित पुस्तकासाठी २०१५ चा डॉ. कुमुद बन्सल उत्कृष्ट शैक्षणिक ग्रंथ पुरस्कार प्रदान करण्यात येत आहे.

बसंती रॉय

निमंत्रक, उत्कृष्ट शैक्षणिक
ग्रंथ पुरस्कार

डॉ. वसंत काळपांडे

मुख्य संयोजक,
निवड समिती, शिक्षण विकास मंच

सुप्रिया सुळे

निमंत्रक,
शिक्षण विकास मंच

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई

शिक्षण विकास मंच

डॉ. कुमुद बन्सल उत्कृष्ट शैक्षणिक ग्रंथ पुरस्कार २०१५
गौरवपत्र

२००९ च्या शिक्षण हक्क कायद्यात ६ ते १४ वर्षे वयोगटातील एकही मूल शाळेबाहेर राहणार नाही, शाळेत न गेलेल्या किंवा शाळा मध्येच सोडलेल्या मुलांना वयानुरूप प्रवेश देण्यात येतील आणि इयत्ता आठवीपर्यंत कोणत्याही मुलाला त्याच इयत्तेत ठेवण्यात येणार नाही, अशा महत्त्वपूर्ण तरतुदी आहेत. असे असूनही बालमजूर, रस्त्यावरची मुले, साखर कारखान्यात आणि वीटभट्ट्यांत काम करणाऱ्या पालकांची मुले, आदिवासी क्षेत्रांतली आणि इतरही मुले मोठ्या संख्येने शाळेबाहेरच आहेत. त्यांचा हेरंब कुलकर्णी यांनी विदर्भ, मराठवाडा आणि पश्चिम महाराष्ट्राच्या वीस जिल्ह्यांमध्ये फिरून आणि अभ्यास करून घेतलेला हा आढावा:

उत्कृष्ट शैक्षणिक ग्रंथ पुरस्कार निवड समितीने एकमताने घेतलेल्या निर्णयानुसार आज बुधवार, दिनांक २५ नोव्हेंबर २०१४ रोजी राष्ट्रीय शिक्षण दिनाच्या निमित्ताने आयोजित केलेल्या शिक्षण परिषदेत यांना त्यांच्या २८आमच्या शिक्षणाचं काय ?' या मनोविकास प्रकाशन, पुणे यांनी प्रकाशित केलेल्या पुस्तकासाठी २०१५ चा डॉ. कुमुद बन्सल उत्कृष्ट शैक्षणिक ग्रंथ पुरस्कार प्रदान करण्यात येत आहे.

विलास कांबळे

निमंत्रक, उत्कृष्ट शैक्षणिक
ग्रंथ पुरस्कार निवड समिती

डॉ. वसंत काळपांडे

मुख्य संयोजक,
शिक्षण विकास मंच

सुप्रिया सुळे

निमंत्रक,
शिक्षण विकासमंच

सृजन कार्यवृत्त

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबईच्या 'सृजन' विभागामार्फत शालेय विद्यार्थ्यांचा व्यक्तिमत्त्व विकास आणि विविध कलांची तोंडओळख करून घ्यायचे विद्यार्थी जीवन समृद्ध व्हावे या करिता कार्यक्रम घेतले जातात. विद्यार्थ्यांसोबत सर्जनशीलतेचा अविष्कार घडवून त्यांच्यामधील सुप्त कलागुणांना वाव देण्याचा हा प्रयत्न आहे.

सृजनची संकल्पे व संयोजन सौ. सुप्रियाताई सुळे यांचे असून यामध्ये सुप्रसिद्ध चित्रकार श्री. डग्लस जॉन आणि सुलेखनकार श्री. शुभानंद जोग सन्माननीय सल्लागार म्हणून काम पाहतात. श्री. विद्याधर खंडे या कार्यशाळेचे समन्वयक म्हणून काम करत आहेत.

७ फेब्रुवारी रोजी श्रीमती श्रुती दामले आणि श्रीमती श्वेता यांनी 'तंत्र अभ्यासाचे' या विषयावर कार्यशाळा घेतली. या कार्यशाळेत अभ्यास करण्याचे तंत्र, पद्धती या विषयाची माहिती दिली. विद्यार्थ्यांनी परिक्षेकरता अभ्यास कसा करावा, अवघड आणि सोप्या वाटणाऱ्या विषयांची तयारी कशी करावी याबाबत माहिती दिली.

२१ जून रोजी श्री. विवेक टेटविलकर, प्राध्यापक रचना संसद यांनी पारंपारिक पद्धतीने पुस्तके/वह्यांना कव्हर घालण्यापेक्षा विविध पद्धतीने मुलांना वह्या-पुस्तकांना कव्हर घालण्यास शिकविले. वह्या-पुस्तके खराब होणार नाहीत, याकरीता वह्या पुस्तकांची काळजी कशी घ्यावी याची माहिती दिली.

१ जुलै २०१५ रोजी 'व्हर्टिकल' गार्डन या विषयावर कार्यशाळा आयोजित करण्यात आली होती. सृष्टीज्ञान संस्थेच्या कार्यकर्त्या सौ. संगीता खरात आणि

प्रशांत शिंदे यांनी या कार्यशाळेत दैनंदिन जीवनातील वनस्पतीचे महत्त्व, वृक्षरोपणाकरिता शहरामध्ये असलेली जागेची कमतरता यावर उपाय म्हणून कोल्डीकच्या रिकाम्या प्लास्टीकच्या बाटल्यांचा उपयोग करून जागा न व्यापणारा बगीचा कसा तयार करावा, याचे प्रात्यक्षिक दिले. मुलांनी आणलेल्या रिकाम्या बाटल्यांमध्ये माती खत व कोकोपीट मिश्रण करून पाले-भाज्यांच्या बिया पेरल्या. आणि मुलांना पाण्याचे व्यवस्थापन कसे करावे, खत आणि किटकनाशक कोणते वापरावे यांचे मार्गदर्शन केले.

२ ऑगस्ट २०१५ रोजी न्यू होरीजन होरायझन व रिसर्च फाऊंडेशन यांच्या सहकार्याने विद्यार्थ्यांचे आरोग्य शिबीर आयोजित करण्यात आले. या आरोग्य शिबीरात विद्यार्थ्यांची उंची, वजन, डोळे आणि संपूर्ण आरोग्याची तपासणी करण्यात आली. आवश्यकतेनुसार विद्यार्थ्यांना काही औषधे/शक्तीवर्धक देण्यात आली. मुलांमध्ये आरोग्याची जाणीव निर्माण व्हावी याकरीता आरोग्यविषयक काही फिल्म दाखविण्यात आल्या. आरोग्य शिबीराकरिता चव्हाण सेंटरचे विश्वस्त डॉ. समीर दलवाई यांचे महत्त्वाचे सहकार्य लाभले.

मार्च ते मे या महिन्यात मुलांच्या वार्षिक परीक्षा आणि उन्हाळ्याची सुट्टी यामुळे तीन महिने सृजन कार्यशाळा आयोजित करण्यात येत नाही. सृजनच्या कार्यशाळेत प्रत्येक सत्रात १०० ते १५० च्या आसपास विद्यार्थ्यांचा सहभाग असतो.

वसुंधरा पर्यावरण संवर्धन अभियान कार्यवृत्त

यशवंत औषधी वनस्पती संवर्धन प्रकल्प २०१४-१५
समारोप समारंभ दिनांक २० फेब्रुवारी २०१५

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबईचा पर्यावरण विभाग वसुंधरा पर्यावरण संवर्धन अभियान हवामान बदलाच्या समस्येवर गेली चार वर्षे सातत्याने शालेय विद्यार्थ्यांसाठी विविध उपक्रम राबवित आहे. पृथ्वीच्या वाढत्या तापमानामुळे हवामानात पराकोटीचे बदल होत आहेत. हवामान बदलाचे दुष्परिणाम वेळीच रोखले नाहीत तर महाराष्ट्राच्या ग्रामीण भागातील जनतेचे जगणे अधिकाधिक बिकट होत जाणार आहे. यावर सर्वात प्रभावी उपाय म्हणजे वृक्षसंवर्धन होय. महाराष्ट्राच्या मातीत वाढणाऱ्या आणि बदलत्या तापमानात टिकून राहणाऱ्या वृक्षवल्लींची लागवड करणे आणि गावा-गावात स्थानिक वनस्पतींच्या बियाणांचे जतन करणे हे वाढत्या तापमानाला आवर घालण्याचे थेट उत्तर आहे. या सर्व गोष्टींचा समग्र विचार करून पर्यावरण संवर्धन अभियानाने २०१४-१५ या शैक्षणिक वर्षात मुंबईतील १० शाळांमध्ये 'यशवंत औषधी वनस्पती संवर्धन प्रकल्प' राबविण्याचा संकल्प केला होता. महाराष्ट्राचे भवितव्य घडविणारी विद्यार्थी पिढी अशा बहुगुणी वृक्षांच्या सावलीत आणि निरोगी वातावरणात वाढावी हेच या प्रकल्पाचे अंतिम ध्येय आहे.

या प्रकल्पाअंतर्गत शाळांच्या परिसरात औषधी गुणधर्म असणाऱ्या वनस्पतींची लागवड करण्यात आली. मुंबईतील दहा शाळांमध्ये जागेची अडचण लक्षात घेऊन कुंड्यांमध्ये अडुळसा, तुळस व कोरफडी प्रत्येकी दहा याप्रमाणे तीस रोपांची लागवड करण्यात आली. या रोपांची काळजी कशी घ्यावी, पाणी कसे घालावे याबाबत मार्गदर्शन करण्यात आले. झाडांचे निरीक्षण कसे करायचे, त्यांच्या वाढीची नोंद कशी करावी याचे मार्गदर्शन विद्यार्थ्यांना करण्यात आले. विद्यार्थ्यांनी औषधी वनस्पतींचे शाळेच्या परिसरात संगोपन करण्याबरोबरच अडुळशाचा काढा,

कोरफडीचा रस यासारखी उत्पादने कशी तयार करावी याचेही मार्गदर्शन करण्यात आले. मुंबईत प्रथमच अशा प्रकारचा प्रकल्प राबविला गेला आणि त्याला शाळांचा खूपच चांगला प्रतिसाद लाभला.

या प्रकल्पाचा समारोप शुक्रवारी २० फेब्रुवारी २०१५ रोजी सकाळी ९ ते १२ या वेळेत पार पडला. विद्यार्थ्यांनी वर्षभर केलेल्या कामाचे अहवाल, नोंदवह्या, पोस्टर, रोपांच्या कुंड्या, औषधी वनस्पतींवर केलेल्या कविता, चित्रे या साऱ्यांची विद्यार्थ्यांनी मांडणी केली. सर्वप्रथम योगिता बासुतकर हिने वसुंधरा पर्यावरण संवर्धन अभियानाच्या उपक्रमाची माहिती दिली. त्यानंतर अस्मिता संचालित जमनाधर अग्रवाल माध्यमिक विद्यालयाच्या विद्यार्थ्यांनी फोटोंद्वारे आपल्या प्रकल्पाचे सादरीकरण केले. या शाळेत गांडूळ खताचा प्रकल्पही मोठ्या प्रमाणावर केला गेला आहे. शाळेतील प्रत्येक शिक्षक, विद्यार्थ्यांकडे छोटा गांडूळखत बनविण्याचा डबा असावा असा त्यांचा आग्रह आहे.

सरस्वती इंग्लीश स्कूल, अंधेरीच्या विद्यार्थ्यांनी औषधी वनस्पतींवर 'आजीबाईचा बटवा' हे नाटक सादर केले. त्यानंतर चिकित्सक समूह शिरोळकर हायस्कूल, गिरगाव या शाळेच्या विद्यार्थ्यांनी देखील 'सौंदर्यदायिनी कोरफड' हे नाटक सादर केले. विद्यार्थ्यांनीच लिहिलेल्या व बसविलेल्या या नाटकात विश्वसुंदरी बनलेल्या तरुणीने तिच्या सौंदर्याचे श्रेय कोरफडीस देताना दाखवले होते. समारंभाचे प्रमुख पाहुणे यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानचे कार्यक्रम संयोजक दत्ता बाळसराफ यांनी शाळांच्या प्रकल्प मांडणीस भेट दिली. अजय गुरव यांनी कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक केले. श्री. बाळसराफ यांच्या हस्ते यशवंत औषधी वनस्पती संवर्धन प्रकल्पातील सहभागी शाळांना पुस्तक संचाची भेट देऊन कौतुक करण्यात आले. या प्रकल्पातील सर्वोत्कृष्ट शाळा पुढीलप्रमाणे :

प्रथम क्रमांक - द नॉर्थ मुंबई वेल्फेअर सोसायटीज, घाटकोपर यांच्या शाळेच्या एका गच्चीवर जवळ जवळ ५० प्रकारच्या औषधी वनस्पतींची लागवड करण्यात आली आहे. त्याचबरोबर या औषधी वनस्पतींचा विपुल वापर ते कसा करीत आहेत याबाबतचा प्रकल्पही त्यांनी मांडलेला आहे. हुशार विद्यार्थी, समर्थ शिक्षक, सहकार्य करणाऱ्या मुख्याध्यापिका व त्याचबरोबर शाळेचे ट्रस्टी हे जेव्हा एखाद्या प्रकल्पात जीव ओतून काम करतात, तेव्हा ती शाळा जिंकतेच!

द्वितीय क्रमांक - सरस्वती इंग्लीश स्कूल, अंधेरी - मोजकेच विद्यार्थी असलेली ही शाळा, त्यांचे मित्र असलेले शिक्षक आणि सहकार्यास तयार मुख्याध्यापिका या सर्वांनी काळजी घेतल्याने या शाळेतील झाडे सर्वात उत्तम वाढलेली आहेत.

तृतीय क्रमांक - आमची शाळा, चेंबूर - उत्साही विद्यार्थी, मेहनती शिक्षक आणि पाठिंबा देणारे मुख्याध्यापक असतात तेव्हा शाळा खूप उत्तम कामगिरी करून जाते हे निश्चित.

विजेत्या शाळांचे अभिनंदन केल्यावर श्री. बाळसराफ यांनी आपल्या भाषणात हवामान बदलाची समस्या आपल्याला

रोजच्या आयुष्यात कशी भेडसावू लागली आहे आणि त्याचे दुष्परिणाम कसे भोगावे लागत आहेत याचे विवेचन केले. असे उपक्रम विद्यार्थ्यांपर्यंत हवामान बदलाची समस्या तर पोहचवतातच पण त्यातील एकाच घटकावर जसे की, औषधी वनस्पतींवर लक्ष केंद्रित केले तर त्याची परिणामकारकता वाढते. श्रीमती संगीता खरात यांनी आभार प्रदर्शन करून कार्यक्रमाचे समापन झाले.

कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन जागृती गुरव हिने केले. प्रोजेक्टरवरील सादरीकरणाची जबाबदारी श्रेयस खारकर याने पार पाडली. संपूर्ण प्रकल्पाच्या आयोजनामध्ये कुणाल अणेराव, संगीता खरात, ज्योती खोपकर आणि प्रशांत शिंदे यांचा महत्त्वपूर्ण सहभाग होता.

पुणे विभागातील शाळांच्या परिसरात सावली देणाऱ्या आणि औषधी गुणधर्म असणाऱ्या वृक्ष-वनस्पतींची लागवड करण्यात येणार आहे. या वनस्पती स्थानिक असून त्यांची विशेष काळजी घ्यावी लागणार नाही अशा प्रकारच्या वड, पिंपळ, उंबर, भोकर, करंज, कडुनींब, बेल, आवळा, हिरडा, बेहडा, आंबा फणस, जांभूळ, चिंच, लिंबू, पळस, पांगारा, मोह, बहावा, शेवगा वनस्पतींचा समावेश आहे. त्यासाठीची पूर्वतयारी सुरु झाली आहे.

कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला फोरम, मुंबई कार्यवृत्त

समाजातील गोरगरीब, दीनदुबळे व मागास वर्गाच्या लोकांना त्यांच्या आर्थिक दुर्बलतेमुळे किंवा मागासलेपणामुळे अन्याय सहन करण्याची पाळी येऊ नये, यासाठी उपाय योजावेत अशा प्रकारचे मार्गदर्शन आपल्या संविधानामध्ये करण्यात आले आहे. या तरतुदीला अनुसरून भारतीय संसदेने १९८७ मध्ये विधी सेवा प्राधिकरण अधिनियम पारित केला आहे. त्या अधिनियमानुसार संपूर्ण देशामध्ये गरीब व तळागाळातील लोकांना मोफत कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला पुरविला जातो.

१९८७ च्या विधी सेवा प्राधिकरण अधिनियमात अंतर्भूत असलेली मोफत कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला योजना राबविण्याचे काम यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानमार्फत केले जाते. या योजनेची अंमलबजावणी करण्यासाठी प्रतिष्ठानने 'यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला फोरम' या विभागाची निर्मिती केली आहे. या विभागामध्ये अंदाजे ३५ वकील व समाजसेवक काम करत असून ते आपली सेवा या योजनेसाठी देत आहेत.

फोरममार्फत सर्वसाधारणपणे खालील प्रकारची कामे केली जातात :-

१. समाजातील गोर-गरीब व तळागाळातील लोकांना कसल्याही प्रकारचा भेदभाव न करता मोफत तोंडी सल्ला देणे.
२. प्रसंगी गुंतागुंतीच्या प्रश्नांसंबंधी सखोल अभ्यास करून गरजू लोकांना कायदेविषयक सल्ला देणे.
३. काही वेळा पत्रव्यवहाराद्वारे गरजू लोकांना कायदेविषयी सल्ला देणे.
४. पक्षकारांच्या तंट्यामध्ये सामोपचाराने तडजोड घडवून आणणे.

५. विधी विषयामध्ये संशोधन करून प्रचलित कायद्यांमध्ये सुधारणा सुचविणे किंवा नवीन कायद्याचे प्रारूप तयार करून राज्य शासनाला किंवा केंद्र शासनाला वैधानिक प्रस्ताव पाठविणे.
६. कायद्यांची विशेष माहिती करून देण्यासाठी तज्ज्ञांची विशेष व्याख्याने आयोजित करणे.
७. सामान्य लोकांना कायद्याची माहिती करून देण्यासाठी राज्याच्या वेगवेगळ्या ठिकाणी वेळोवेळी विधी साक्षरता कार्यशाळांचे आयोजन करणे.
८. संबंधित न्यायालयाच्या किंवा न्यायाधिकरणाच्या सहकार्याने लोकन्यायालयाचे आयोजन करणे.
९. विधी शाखेच्या विद्यार्थ्यांची मूट कोर्ट स्पर्धा, निबंध स्पर्धा व वक्तृत्व स्पर्धा यांचे आयोजन करणे. तसेच अशा विद्यार्थ्यांसाठी वकिलांची व्यावसायिक नीतीमत्ता या विषयावर परिसंवादाचे आयोजन करणे. त्यानुसार गेल्या सात महिन्यांत म्हणजेच १ फेब्रुवारी २०१५ ते ३१ ऑगस्ट २०१५ या अवधीमध्ये फोरमकडून करण्यात आलेल्या कामांचा तपशिल खालीलप्रमाणे आहे:

फोरमच्या बैठका :

कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला योजनेच्या अंमलबजावणीबाबत विचार करून धोरणात्मक निर्णय घेण्यासाठी आणि कार्यकर्त्यांना मार्गदर्शन करण्यासाठी दरमहा दुसऱ्या शुक्रवारी फोरमच्या मासिक बैठका घेतल्या जातात. त्यानुसार गेल्या महिन्यांमध्ये दि. १३ फेब्रुवारी २०१५, १३ मार्च २०१५, १० एप्रिल २०१५, ८ मार्च २०१५, १२ जून २०१५, १० जुलै २०१५ व १४ ऑगस्ट २०१५ अशा एकूण सात बैठका झाल्या. सरासरी

७ सदस्य प्रत्येक बैठकीला उपस्थित होते. एकूण १२१ बाबीसंबंधी निर्णय घेण्यात आले. या बैठकांची एकूण उपस्थिती ६७ इतकी होती.

उपसमितीच्या बैठका :

एखाद्या विषयासंबंधी सखोल अभ्यास करून प्रस्ताव तयार करण्यासाठी वेळोवेळी फोरमच्या वेगवेगळ्या उपसमित्या नेमल्या जातात. आवश्यकतेनुसार त्यांच्या बैठका झाल्या.

१) विभागांची बैठक : १४ जुलै २०१५ रोजी सकाळी १.३० ते दुपारी १ वाजेपर्यंत चव्हाण केंद्राच्या पाचव्या मजल्यावरील बोर्ड रूममध्ये श्री. शरद काळे यांच्या अध्यक्षतेखाली ज्येष्ठ नागरिक आनंद मेळावा २०१५ च्या आयोजनासंबंधी विचार करण्यासाठी प्रतिष्ठानच्या सर्व विभागांची बैठक झाली. अंदाजे ४० बाबीसंबंधी विचार होऊन निर्णय घेण्यात आले. १५ प्रतिनिधी बैठकीला उपस्थित होते.

२) ज्येष्ठ नागरिक प्रतिनिधींची बैठक : ज्येष्ठ नागरिक आनंद मेळावा २०१५ च्या आयोजनासंबंधी विचार करण्यासाठी दिनांक २२ जुलै २०१५ रोजी नेहरू नगर, कुर्ला (पूर्व), मुंबई येथे कुर्ला ते मुलुंड व नवी मुंबई या क्षेत्रामध्ये कार्यरत असलेल्या ज्येष्ठ नागरिक संघाच्या प्रतिनिधींची बैठक झाली. अंदाजे ३५ प्रतिनिधी उपस्थित होते. ४० बाबीसंबंधी विचार होऊन निर्णय घेण्यात आले. बैठकीचे अध्यक्षपद विजय औंधे यांनी भूषविले होते.

कायदेविषयक सल्ला केंद्र :-

गोरगरीब व सामान्य लोकांना कायदेविषयक तोंडी सल्ला देण्यासाठी दर शुक्रवारी सायंकाळी ५.३० वा. चव्हाण केंद्राच्या दुसऱ्या मजल्यावर प्रतिष्ठानच्या ग्रंथालयामध्ये कायदेविषयक मोफत सल्ला केंद्र चालविले जाते. गेल्या सात महिन्यांमध्ये या केंद्राच्या २९ बैठका

झाल्या. अंदाजे ४१ लोकांनी या केंद्रामध्ये येऊन मोफत सल्ल्याचा लाभ घेतला आहे. या केंद्राचे काम सर्वश्री म. बा. पवार, भूपेश सामंत व श्रीमती प्रितंदर सिंग आदी वकीलांनी पाहिले.

मोफत समुपदेशन व तडजोड केंद्र : दर मंगळवारी सायंकाळी ५.०० ते ७.०० या वेळेस समुपदेशन व तडजोड केंद्राचे आयोजन करण्यात येते.

आपल्या कायद्याची माहिती करून घ्या (Know your Law Lecture Series) :- या व्याख्यानमालेत अंतर्गत दरमहा किंवा तीन महिन्यातून एकदा कायदेपंडितांच्या विशेष व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात येते.

विधी साक्षरता कार्यशाळा :-

लोकांना सामाजिक किंवा त्यांच्या दैनंदिन जीवनाशी संबंधित असलेल्या कायद्यांची माहिती करून देण्यासाठी विविध प्रकारच्या विधी साक्षरता कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात येते. यासाठी समाजाच्या वेगवेगळ्या घटकांसाठी वेगवेगळे प्रकल्प तयार करण्यात आले आहेत. उदाहरणार्थ- पौगंडावस्थेतील मुले व मुली, महाविद्यालयीन विद्यार्थी, ज्येष्ठ नागरिक, महिला, सहकारी गृहनिर्माण संस्थांचे सदस्य, सार्वजनिक न्यासाचे विश्वस्त, सार्वजनिक संस्थांचे सदस्य आणि सर्वसामान्य जनता इत्यादी घटकांसाठी विधी साक्षरता कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात येते. गेल्या सात महिन्यांमध्ये आयोजिलेल्या अशा कार्यक्रमांमध्ये खालील कार्यक्रमांचा समावेश आहे:

१. फोरम व मैत्र संस्था, मुंबई यांच्या संयुक्त विद्यमाने रविवारी ८ फेब्रुवारी २०१५ रोजी गांधी बुक सेंटर, ग्रँट रोड, मुंबई येथे महिला व पुरुषांसाठी एका विधी साक्षरता कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. १०० पेक्षा जास्त स्त्री-पुरुष कार्यक्रमांमाला उपस्थित होते. या कार्यशाळेत सात व्याख्याने झाली.

२. फोरम व मुस्लिम युवा मंच, विरार यांच्या संयुक्त विद्यमाने मुस्लिम महिला व पुरुषांसाठी रविवारी २२ फेब्रुवारी २०१५ रोजी उर्दू शाळा, विरार येथे एका विधी साक्षरता कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. १०० पेक्षा जास्त मुस्लिम तरुण-तरुणी कार्यक्रमांला उपस्थित होते. कार्यक्रम सर्वाना अतिशय आवडला.

३. फोरम व अनुराधा समाज विकास संस्था, मुंबई यांच्या संयुक्त विद्यमाने खास महिलांसाठी रविवारी १५ मार्च २०१५ रोजी महानगरपालिका शाळा, मस्जिद बंदर (पश्चिम), मुंबई येथे एका विधी साक्षरता कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. १४० पेक्षा जास्त महिला कार्यक्रमांला उपस्थित होत्या.

४. फोरम व हिमगिरी को-ऑप. हौसिंग सोसायटी, सानपाडा, नवी मुंबई यांच्या संयुक्त विद्यमाने महिला व पुरुषांसाठी रविवार दि. १९ एप्रिल २०१५ रोजी समाज मंदिर सभागृह, सानपाडा, नवी मुंबई येथे एका विधी साक्षरता कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. १०० पेक्षा जास्त महिला व पुरुष कार्यक्रमांला उपस्थित होते. व्याख्यानाचे माध्यम मराठी होते.

५. फोरम व मैत्री संस्था, मुंबई यांच्या संयुक्त विद्यमाने महिला व पुरुषांसाठी रविवार दि. १५ जून २०१५ रोजी सी.के.टी. हायस्कूल, नवीन पनवेल येथे एका विधी साक्षरता कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. १०० पेक्षा जास्त स्त्री-पुरुष कार्यक्रमांला उपस्थित होते. व्याख्यानाचे माध्यम मराठी होते.

६. फोरम व ज्येष्ठ नागरिक संघ (सानपाडा, नवी मुंबई) यांच्या संयुक्त विद्यमाने ज्येष्ठ नागरिकांसाठी रविवारी २ ऑगस्ट २०१५ रोजी विरंगुळा केंद्र, सीताराम मास्टर उद्यान, सानपाडा (पूर्व), नवी मुंबई येथे एका विधी साक्षरता कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. १०० पेक्षा जास्त ज्येष्ठ नागरिक या कार्यक्रमांला उपस्थित होते. व्याख्यानाचे माध्यम मराठी होते.

शपथ कार्यक्रम : सर्व विधी साक्षरता कार्यशाळांमध्ये संविधानाच्या प्रास्ताविकेचे सांघिक वाचन करण्यात येते. तसेच संविधानातील मुलभूत कर्तव्य पालनासंबंधी शपथा घेण्यात येतात. त्याचप्रमाणे अविवाहित मुले व मुली यांच्याकडून हुंडाबंदीसंबंधी शपथा घेण्यात येतात.

कार्यशाळेमध्ये शिकविलेले कायदे :-

विधी साक्षरता कार्यशाळेमध्ये अंदाजे ५० ते ६० कायद्यासंबंधी माहिती करून देण्यात येते. त्यामध्ये प्रामुख्याने पुढील कायद्यांचा समावेश असतो : भारतीय संविधान, विधी सेवा प्राधिकरण अधिनियम १९८७, हुंडाबंदी अधिनियम १९६१, भारतीय दंड संहिता १८६०, ग्राहक संरक्षण कायदा १९८६, फौजदारी प्रक्रिया संहिता १९७३, हिंदू वारसा हक्क कायदा १९५६ व इच्छा पत्र कायदा, गुंतवणूकीसंबंधीचे नियम, कौटुंबिक हिंसाचारापासून स्त्रियांचे संरक्षण कायदा २००५, माहितीचा अधिकार कायदा २००५, हिंदू विवाह कायदा १९५५, मुस्लिम कायदा, पोटगी संबंधीचे कायदे, महाराष्ट्र मालकी हक्काच्या सदनिकाबाबत (त्या बांधण्यास प्रोत्साहन देणे, त्यांची विक्री, व्यवस्थापन व हस्तांतरण यांचे नियमन करण्याबाबत) अधिनियम १९६३, हिंदू अज्ञानत्व व पालकत्व अधिनियम १९५६, हिंदू दत्तक व निर्वाह अधिनियम १९५६, संपत्ती हस्तांतरण अधिनियम १८८२, विशेष विवाह अधिनियम १९५४, बाल विवाह बंदी अधिनियम २००५, महाराष्ट्र विवाह मंडळ नियमन व विवाह नोंदणी अधिनियम १९८८, न्यायालयांची बहुस्तरीय व्यवस्था (तालुका न्यायालयापासून सर्वोच्च न्यायालयापर्यंतची माहिती), स्त्रियांचे असभ्य प्रतिरूपण (प्रतिबंध) अधिनियम १९८६, विकलांग व्यक्तीसाठी (समान संधी, हक्कांचे संरक्षण आणि पूर्ण सहभाग) अधिनियम १९९५, The Persons with Disabilities (Equal opportunities, Protection of Rights and Full Participation) Act. 1995, स्वमग्न असलेल्या, मस्तिष्क घात झालेल्या, मतिमंद व बहुविध विकलांगता असलेल्या व्यक्तींच्या कल्याणाकरिता राष्ट्रीय

न्यास अधिनियम १९९९, (The National Trust for Welfare of Persons with Sutism, Cerebral Palsy, Mental Retardation and Multiple Disabilities Act. 1999), अनैतिक व्यापार (प्रतिबंध) अधिनियम, १९५६ (The Immoral Traffic (Prevention) Act. 1956), राष्ट्रप्रतिष्ठा अवमान प्रतिबंध अधिनियम १९७१, महाराष्ट्र विद्यापीठ अधिनियम १९९४, महाराष्ट्र शैक्षणिक संस्था (कॉपिटेशन फी घेण्यास प्रतिबंध) अधिनियम १९८७, महाराष्ट्र रैगिंग प्रतिबंध अधिनियम १९९९, महाराष्ट्र विद्यापीठाच्या, मंडळाच्या व इतर विनिर्दिष्ट परीक्षांमध्ये होणाऱ्या गैरप्रकारास प्रतिबंध करण्याबाबत अधिनियम १९८२, मुंबई विद्यापीठाचे अध्यादेश क्रमांक २२० (अनुचित प्रथा प्रतिबंध), मुस्लिम स्त्रिया घटस्फोटानंतर अधिकार संरक्षण) अधिनियम १९८६, महाराष्ट्र झोपडपट्टी (सुधारणा, निर्मूलन आणि पुर्नविकास) अधिनियम १९७१, मुंबई मुद्रांक कायदा १९५८, गृहनिर्माण संस्थांचे विनियम,

अनुसूचित जाती आणि जमाती (अत्याचार प्रतिबंध) अधिनियम १९८९, मुस्लिम व्यक्ती विषयक विधी (शरियत) प्रयुक्ती अधिनियम १९३७, नागरी हक्क संरक्षण अधिनियम १९५५, भारतीय मुद्रांक कायदा १८९९, भ्रष्टाचार प्रतिबंध अधिनियम १९८८, प्रसूती विषयक लाभ अधिनियम १९६१, सोसायटी नोंदणी अधिनियम १८६०, अत्यावश्यक वस्तू अधिनियम १९५५, मोटर वाहन अधिनियम १९८८, जन्म व मृत्यू नोंदणी अधिनियम १९६९, मानवी हक्क संरक्षण अधिनियम १९९३, महाराष्ट्र भाडे नियंत्रण अधिनियम १९९९, महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगररचना अधिनियम १९६६, माता पिता व ज्येष्ठ नागरिक यांची पोटगी व कल्याण अधिनियम २००७, मुंबई पोलीस अधिनियम, १९५० व कामाच्या ठिकाणी महिलांवर होणारे लैंगिक छळ (प्रतिबंध, मनाई व निवारण) कायदा २०१४.

महाराष्ट्र महिला व्यासपीठ कार्यवृत्त

महाराष्ट्र महिला व्यासपीठातर्फे महिलांची शारिरीक, मानसिक, आर्थिक, सामाजिक दृष्टीने सक्षमता वाढावी यासाठी विविध उपक्रम, कार्यक्रम योजनांच्या माध्यमांतून कृतीशील प्रयत्न केले जातात. त्याकरता निरनिराळ्या कार्यशाळा व प्रशिक्षण आयोजित केले जाते.

सहकारी गृहनिर्माण संस्था व्यवस्थापन प्रशिक्षण

सहकारी गृहनिर्माण संस्थाकडून त्यांच्या कामकाजाकरता प्रशिक्षित व्यवस्थापकांची मागणी वाढू लागली आहे. त्यामुळे पूर्णवेळ, अर्धवेळ व्यवस्थापन तसेच सल्लागार म्हणून या क्षेत्रामध्ये रोजगाराच्या अनेक संधी शिक्षित लोकांसाठी उपलब्ध आहेत. स्त्रियांचा, त्याचबरोबर समाजाचा सर्वांगीण विकास हेच उद्दिष्ट सामोरे ठेवून आम्ही समाजाला अत्यंत उपयुक्त असा 'सहकारी गृहनिर्माण संस्था व्यवस्थापन प्रशिक्षण' सुरु केला. आजपर्यंत या प्रशिक्षणाचे सोळा वर्ग झाले. साधारणतः वय वर्ष ३५ नंतर स्त्रिया संसारात स्थिरावत असतात. मुलं व पती आपआपल्या कामात मग्न असतात. अशावेळी तिने काय करावे? असा यक्षप्रश्न तिच्यापुढे असतो. तिचे शिक्षणहि झालेले असेल, तर आता या वयात नक्की काय करावे, अश्या दोलायमान अवस्थेत असते. आमच्या सहकारी गृहनिर्माण व्यवस्थापन प्रशिक्षणामुळे तिला उत्कृष्ट अर्थाजनाची दिशा मिळाली. आमच्याकडून प्रशिक्षण घेतलेल्या स्त्रिया आज अनेक गृहनिर्माण संस्थेत व्यवस्थापक म्हणून काम पाहत आहेत. संस्थेचे हिशोब व इतर महत्वाच्या जबाबदाऱ्याही पार पाडत आहेत. आमच्या काही महिलांनी स्वतःची सल्लेविषयक संस्थाहि सुरु केली आहे. स्त्रियांसाठी सुरु केलेले हे प्रशिक्षण पुरुषांनाहि मोलाचे ठरले. आतापर्यंत पाचशे लोकांनी या प्रशिक्षणाचा लाभ घेतला. प्रशिक्षणानंतर परीक्षा घेतली जाते व यशस्वी विद्यार्थ्यांना प्रमाणपत्र दिले जाते. तसेच इमारतीतील विजेची मीटर्स रुम व लिफ्ट संबंधित होणारे अपघात व त्याविषयीचे

कायदे, नियम तसेच कचरा व्यवस्थापन अशा अनेक विषयावर चर्चासत्रे होत असतात.

आजपर्यंत या प्रशिक्षणाचे नियमित २७ दिवसाचे वर्ग घेतले जात होते. परंतु, खास आग्रहास्तव आता लोकांचे शनिवार/रविवारचे प्रशिक्षण सुरु केले. ७ फेब्रुवारी ते १५ मार्च म्हणजे सात शनिवार व सात रविवार असे ४० प्रशिक्षणार्थींनी हे प्रशिक्षण यशस्वीपणे पूर्ण केले.

सहकारी गृहनिर्माण संस्था व्यवस्थापन वर्ग क्र १३ व १४ चा प्रमाणपत्र वितरण सोहळा १८ एप्रिल २०१५ रोजी अप्पर मुख्य सचिव (कृषी व पणन) मा. डॉ. सुधीर गोयल यांच्या हस्ते संपन्न झाला. या कार्यक्रमाचे औचित्य साधून मा. मिलिंद मुंगळे यांचे "मृत्यूपत्र सहज व सुलभ" या विषयावर मार्गदर्शनपर व्याख्यान ठेवले. लोकांच्या मृत्युपत्राविषयीच्या बऱ्याच शंकांचे निरसन झाले.

सहकारी गृहनिर्माण संस्था व्यवस्थापन वर्ग क्र. १५ चा शनिवार/रविवार (दुसरा वर्ग) १३ जून २०१५ ते २ ऑगस्ट २०१५ या दरम्यान पूर्ण झाला व १६ वा वर्ग ३ ऑगस्ट २०१५ ते ९ सप्टेंबर २०१५ या दरम्यान पूर्ण झाला.

स्त्रियांच्या छंद, आवडीनिवडी लक्षात घेऊन त्यातूनच तिला अर्थाजनासाठी साह्य कसे मिळेल, यासाठी व्यासपीठातर्फे विविध प्रशिक्षण व कार्यशाळेचे आयोजन केले जाते.

३१ जानेवारी २०१५ च्या विनामूल्य बोन्साय व्याख्यानानंतर पाच दिवसीय बोन्साय प्रशिक्षण घेण्यात आले. १३ प्रशिक्षणार्थींनी त्याचा लाभ घेतला. ३ मार्च ते ७ एप्रिल या कालावधीत दोन दिवस व्याख्यान व तीन दिवस कार्यशाळा असे प्रशिक्षणाचे स्वरूप होते.

८ मार्च च्या जागतिक महिला दिनाचे औचित्य साधून ५ मार्च २०१५ रोजी महिलांसाठी पाककला स्पर्धा आयोजित करण्यात आली. ३५ महिलांनी या स्पर्धेत भाग

घेतला. स्पर्धेचा विषय 'धान्य व डाळी मिश्रित गोड किंवा तिखट पदार्थ' असा होता. महिलांचे पाककलेतील कौशल्य व पदार्थाची रंगसंगती यांचा सुंदर मिलाप पाहण्यात आला. तीन यशस्वी स्पर्धकांना पारितोषिक देण्यात आले. स्पर्धेनंतर "आहार हाच आरोग्याचा आरसा" या विषयावर डॉ. वीणा यार्दी व श्रीमती अनुराधा मिश्रा यांचे मार्गदर्शनपर व्याख्यान झाले.

११ मार्च २०१५ रोजी देशीविदेशी व पार्टी सॅन्डविच चे प्रात्यक्षिक ठेवण्यात आले होते. १० वेगवेगळ्या प्रकारची सॅन्डविचेसची कृती व चव पहाता आली. त्यामुळे, मुलांना रोज नवीन डबा काय द्यायचा याचे उत्तर मिळाले. ५० महिलांनी या प्रात्यक्षिकाचा लाभ घेतला.

रांगोळी म्हणजे प्रसन्नता, सकारात्मकता व भारतीय संस्कृतीचे कलात्मक प्रतिबिंब म्हणूनच यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई महाराष्ट्र महिला व्यासपीठातर्फे 'मंजिरीच्या झटपट रांगोळ्या व रांगोळी काढायच्या सोप्या व विविध पध्दती' या कार्यशाळेच्या सततच्या वर्गांना मिळालेल्या भरघोस प्रतिसादामुळे व खास आग्रहास्तव पुन्हा एकदा एक दिवसीय कार्यशाळा २० मे २०१५ रोजी आयोजित करण्यात आली.

छत्रीवरील रंगकाम

छत्रीवर अक्रेलिक रंग वापरून स्वतः रंगकाम केलेल्या छत्रीची पावसात मजा काही औरच असते याचा अनुभव या

प्रशिक्षणातल्या सहभागींनी घेतला. २५ जून २०१५ रोजी ही कार्यशाळा घेण्यात आली.

श्री गणेश चतुर्थीच्या निमित्ताने वर्तमानपत्रापासून तयार केलेली बास्केट, टेराकोटा दागिने व पेपर क्विलिंग कला या माध्यमाने गणेशाचे स्वागत आणि आरास कशी करावी, या आगळ्या वेगळ्या प्रात्यक्षिकाचे आयोजन २४ ऑगस्ट २०१५ रोजी करण्यात आले. ४६ महिलांनी या प्रात्यक्षिकाचा लाभ घेतला.

वर नमूद केलेली प्रशिक्षणे अत्यंत माफक शुल्कात 'ना नफा ना तोटा' या तत्वावर सुरु आहेत. त्यासाठी वेळोवेळी नामांकित संस्था उदा. इकेनाबासाठी 'बॉम्बे चॅप्टर स्कूल ऑफ ओहरा' व बोन्सायसाठी 'इंडो जपान असोसिएशन' यांची मदत घेतली आहे.

आम्ही सतत लोकांना काय उपयुक्त देऊ शकतो, हाच विचार करत असतो. खूप मोठ्याप्रमाणात नाही, पण ज्या समाजात आपण वावरतो व ज्याच्याकडून आम्हालाही खूप काही शिकायला मिळते, त्या समाजाचे देणे परत करणे, हा आमचा खारीचा नाही; पण मुंगीचा वाटा नक्की आहे. आजही आमच्या प्रत्येक प्रशिक्षणार्थीकडून आम्हाला आमच्या कामाची मिळालेली दाद व भविष्यासाठीच्या शुभेच्छा हेच आमचे उद्दिष्ट सफल करते. हाच विचार घेऊन आम्ही भविष्यातहि स्त्रियांसाठी व समाजासाठी खूप काही करत राहणार आहोत...

यशवंतराव चव्हाण राष्ट्रीय ग्रंथालय कार्यवृत्त

ग्रंथालयाचे संगणकीकरण

इ. स. १९५० पासून ग्रंथालयात संगणकाचा उपयोग सुरु झाला. त्यामुळे ग्रंथालयाची रचना, त्याच्या कामाचे स्वरूप बदलून गेले. संगणकाच्या उपयोगापूर्वी ग्रंथालयीन कामकाजासाठी वेगळी यंत्रे वापली जात असत. त्यासाठी मानवी देखरेख करावी लागे. पण, आता संगणकामुळे हीच कामे सुलभ व गतीने होऊ शकतात. माहिती केंद्रात, ग्रंथालयात माहितीचा संग्रह करणे, तिचे विश्लेषण करणे व मागणीनुसार प्रसारण करणे हे सर्व संगणकामुळे सुलभ होते. ग्रंथालये ही समाजाभिमुख असतात. त्यामुळे, लोकांच्या ज्ञानाच्या माहितीच्या गरजा भागविणे हे ग्रंथालयाचे प्रमुख कार्य बनले आहे. त्यामुळे, ग्रंथालये ही आजच्या काळात माहिती केंद्र बनली आहेत. आजच्या या गतिमान युगात उपयोजकांच्या मागण्यामुळे ग्रंथालये किंवा माहितीकेंद्रात संगणक ही काळाची गरज बनलेली आहे. ग्रंथालयात ग्रंथालीन कामकाज व्यवस्थापन, माहिती तंत्रज्ञान, ग्रंथालयातील तंत्रज्ञानावर आधारित नवनवीन सेवा, यासाठी संगणकाचा वापर होतो. ग्रंथालयात वारंवार करावे लागणारे काम, लिपिकाचे काम, ग्रंथालयातून मिळणाऱ्या विविध सेवा यासाठीही संगणक गरजेचा बनला आहे. ग्रंथालयात संगणकाचा वापर करताना ग्रंथोपार्जन, वर्गीकरण, तालिकीकरण, देवघेव, निर्देश प्रलेखन ग्रंथ पडताळणी, प्रचलित जागरूकता सेवा, निवडक माहितीचे प्रसारण, माहिती हाताळणी पुनरावलोकन शोध पद्धती इत्यादी गोष्टींचा अंतर्भाव होतो.

ग्रंथालयाचे संगणकीकरण करताना खालील गोष्टींचा विचार करावा लागेल: गरजा, त्यांचे विशेषीकरण पद्धती, उपयोग, प्रत्यक्ष कामकाज, तपासणी, आराखडा. वरील सर्व कामामध्ये ग्रंथालयीन कर्मचाऱ्यांचा सहभागही तितकाच महत्त्वाचा आहे. संगणकामुळे ग्रंथालयीन कामकाज आणि

मिळणाऱ्या सेवेत वाढ होते आणि अचूकताही येते. ग्रंथालयीन साहित्याचा योग्य व जास्त वापर करता येतो. इतर ग्रंथालयातील साधन वाटणीमध्ये सहकार्य करता येते. त्यामुळे पैशांची बचत होते. उपलब्ध माहितीचे वाचन सहज होते. ग्रंथालयीन सेवा व्यापक प्रमाणावर देता येतात. ग्रंथालयीन सेवक व उपयोजक यांचा माहितीच्या प्रति प्राप्तीसाठी लागणारा वेळही वाचतो. कामाची गुणवत्ता वाढते आणि गतीही वाढते. अर्थात या सर्व गोष्टींसाठी प्रशिक्षणाची आवश्यकता असते.

ग्रंथालयांच्या संगणकीकरणासाठी काही प्रणाली विकसित केलेल्या आहेत. उदा. सोल, सीडीएस, आयएसआयएस, लायब्ररीयन, स्लीम, लिबसिस, संजय इ. आधुनिक काळात ग्रंथालये ही माहितीकेंद्रे बनल्यामुळे ग्रंथालयाचे संगणकीकरण गरजेचे झाले आहे. माहितीच्या वेगामुळे संप्रेषणाचाही वेग वाढलेला आहे. म्हणून संगणक ही काळाची गरज आहे.

डिजीटल ग्रंथालय : (डिजीटायझेशन)

डिजीटल ग्रंथालयाच्या निर्मितीतील एक महत्त्वाचा टप्पा म्हणजे ग्रंथालयातील उपलब्ध; पण आवश्यक छपील साहित्याचे डिजीटल माध्यमात परिवर्तन होय. त्यासाठी डिजीटायझेशन प्रक्रिया करणे महत्त्वाचे आहे. डिजीटायझेशन प्रक्रियेत पारंपारिक परिवर्तन करून ते संगणकात साठवणे व संगणकाच्या आधारे त्यावर प्रक्रिया करून देणे होय. डिजीटायझेशन प्रक्रियेत दोन मुख्य पायऱ्या आहेत. पहिल्या पायरीस स्कॅनिंग असे म्हणतात. त्यायोगे चापील मजकुराची पानाची डिजिटलाईज्ड प्रतिमा बनविणे होय. त्यानंतरच पायरी म्हणजे ओ.सी.आर. ज्यायोगे छपील पानाचे खऱ्या अर्थाने डिजिटलाईज्ड स्वरूपात परिवर्तन होते. बऱ्याचदा ग्रंथालयातील छपील पानांच्या डिजिटल प्रतिमा

वारसा आणि वाटचाल...

“ स्व. चव्हाण साहेबांच्या अनेक गुणांचा संस्कार माझ्यावर झाला. लोकांबरोबर कशा पद्धतीने वागावे, संघटना कशी उभी करावी, दोष असले तरी समजून घेऊन ते दुरुस्त करण्याचा प्रयत्न करत संबंधित माणसाला, कार्यकर्त्याला कसे आपल्यासोबत घ्यावे, सामाजिकदृष्ट्या सर्वसमावेशक संघटना उभी राहील, याची काळजी कशी घ्यावी ? सामाजिकदृष्ट्या दुबळ्या माणसांच्या पाठीशी आपली शक्ती उभी करण्याची जबाबदारी का आणि कशी घ्यावी, विधिमंडळाचे कामकाज गंभीरपणेच घेतले पाहिजे - यांसारख्या असंख्य गोष्टी त्यांच्याकडून शिकता आल्या.

साहेबांनी आम्हांला सगळ्या गोष्टींकडे व्यापक दृष्टिकोनातून पाहायला शिकवलं. त्यांच्या सहवासाचा, संपर्काचा मला फायदा झाला. त्यांनी आमच्यावर दाखवलेला विश्वास, दाखवलेला मार्ग, यामुळे अनेक गोष्टी आमच्यात रुजल्या. ”

Sh. J. P. १९८८

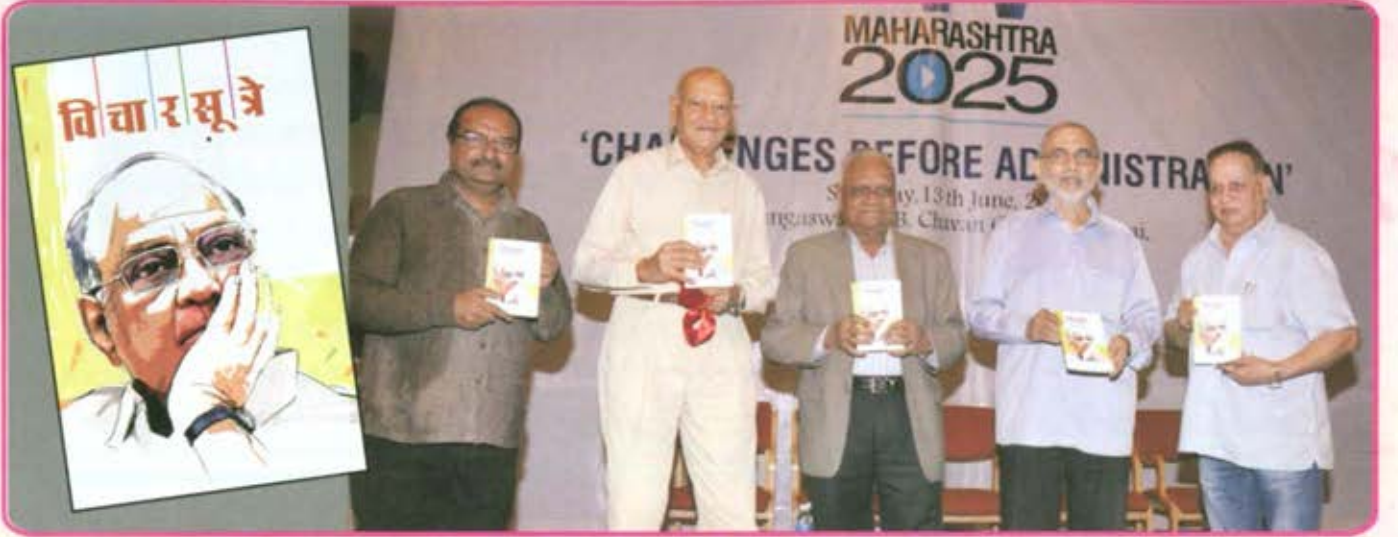
यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई चे अध्यक्ष व देशाचे नेते

आदरणीय शरद पवार साहेबांचे

अमृत महोत्सवी वर्षानिमित्त

मनःपूर्वक अभिष्टचिंतन....

पुस्तक प्रकाशन प्रसंगी संपादक व मान्यवर

प्रशासना पुढील आव्हाने - १३ जून २०१५ यशवंतराव चव्हाण सेंटर, मुंबई

स्त्री प्रश्न : स्वरूप आणि आव्हाने - २७ जून २०१५ एस.एम. जोशी फाउंडेशन, पुणे

शेती पाणी आणि आधुनिक तंत्रज्ञान - ११ जुलै २०१५, जैन हिल्स, जळगांव

सामाजिक न्याय - २५ जुलै २०१५, जे.एन.ई.सी. महाविद्यालय, औरंगाबाद

सर्वकष ग्रामविकास - १६ ऑगस्ट २०१५, राजाराम बापू इन्स्टिट्यूट ऑफ टेक्नॉलॉजी, इस्लामपूर (सांगली)

देवस्थान न्यासांची सामाजिक जबाबदारी - २० सप्टेंबर २०१५, श्री संत गजानन महाराज कॉलेज ऑफ इंजि. शेगांव (बुलढाणा)

क्षणचित्रे

विभागीय केंद्र, पुणे - गुणवंत विद्यार्थी
बक्षिस वितरण समारंभ

विभागीय केंद्र, पुणे - स्व. यशवंतराव चव्हाण जन्मदिवस
'मी पाहिलेले यशवंतराव' या विषयावर व्याख्यान

विभागीय केंद्र, रत्नागिरी - गीतारहस्य ग्रंथशताब्दी
निमित्त चर्चासत्र

विभागीय केंद्र, रत्नागिरी - कृषी दिनानिमित्त
वृक्षारोपण

विभागीय केंद्र, औरंगाबाद - बोल महामानवाचे व प्रज्ञा महामानवाची
या ग्रंथांचे वितरण

विभागीय केंद्र, औरंगाबाद - तिसरा संगीत महोत्सव

क्षणचित्रे

विभागीय केंद्र, नागपूर - कवीसंमेलन व पुस्तक प्रकाशन समारंभ

विभागीय केंद्र नागपूर - ज्येष्ठ महिला कृतज्ञता सोहळा

विभागीय केंद्र, नाशिक - 'साद' पुस्तक प्रकाशन सोहळा

विभागीय केंद्र, नाशिक - चित्रपट निर्मिती कार्यशाळा

विभागीय केंद्र, लातूर - व्याख्यान व सत्कार सोहळा

विभागीय केंद्र, कराड - आदरणीय पवार साहेबांची केंद्रास भेट

क्षणचित्रे

नवमहाराष्ट्र युवा अभियान - 'आकलन महाराष्ट्राचे' राज्यस्तरीय प्रबोधन शिबीर

माहिती व तंत्रज्ञान प्रबोधिनी -
संगणक प्रशिक्षण वर्ग

शेगांव येथे अपंग हक्क विकास मंच तर्फे
कृत्रिम अवयव वाटप

वसुंधरा पर्यावरण संवर्धन अभियान -
शिक्षक व विद्यार्थी कार्यशाळा

महाराष्ट्र महिला व्यासपीठ -
छत्रीवर रंगकाम

क्षणचित्रे

शिक्षण विकास मंच - मराठी शाळांचे सक्षमीकरण
एकदिवशीय कार्यशाळा

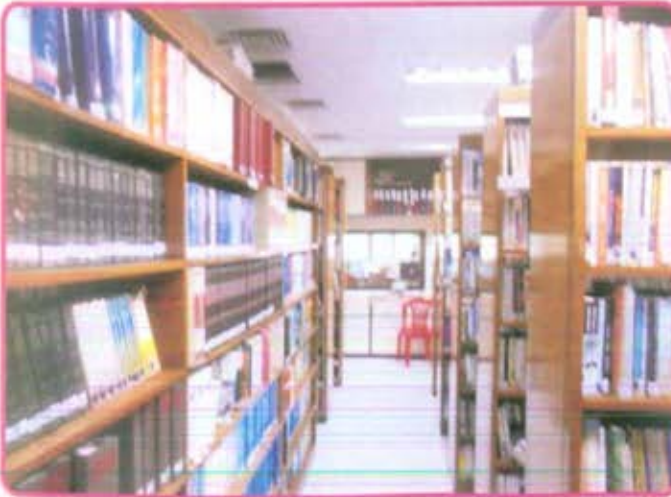
शिक्षण विकास मंच -
शिक्षण कट्टा

देवराष्ट्रे या चव्हाण साहेबांच्या जन्मगावी आयोजित
करण्यात आलेले योग शिबीर

देवराष्ट्रे या चव्हाण साहेबांच्या जन्मगावी आयोजित
करण्यात आलेले कवि संमेलन

यशवंतराव चव्हाण राष्ट्रीय ग्रंथालय, मुंबई

सृजन कार्यशाळा

क्षणचित्रे

तंबाखू विरोधी रॅली, औरंगाबाद

तंबाखू विरोधी रॅली, नाशिक

तंबाखू विरोधी रॅली, तासगांव, जि. सांगली

युवा स्वातंत्र्य ज्योत रॅली - मुंबई...

युवा स्वातंत्र्य ज्योत रॅली - नाशिक

महाराष्ट्रात २३ ठिकाणी युवा स्वातंत्र्यज्योत संपन्न

संगणकात साठवून त्या वाचकांना उपलब्ध केल्या जातात व अशा संग्रहास डिजिटल लायब्ररी म्हणून संबोधले जाते. परंतु ते खरे नाही. छापील पानाचे खऱ्या अर्थाने डिजिटल पानामध्ये रूपांतर करावयाच्या मजकुराचे इंडेक्सिंग करून त्यातील कुठलाही शब्द वा शब्दसमूह शोधायची सोय उपलब्ध करणे अत्यंत गरजेचे आहे. पानांचे डिजिटलाईज्ड स्वरूपात दर्जात्मक रूपांतर झाले आहे की नाही, हे ओ.सी.आर. प्रक्रियेत मजकूर किती प्रमाणात परावर्तित झाला आहे यावर अवलंबून असते.

ओ.सी.आर. मजकुराचे पानाचे खऱ्या अर्थाने डिजिटल स्वरूपात रूपांतर करताना स्कॅन करून तयार झालेल्या पानाचे ओ.सी.आर. यशस्वीरित्या करावे लागते. ओसीआर म्हणजे Optical Character Recognition होय. हे करत असताना अक्षरअक्षर लक्षात घेतले जाते ना की पिक्सेल न् पिक्सेल स्कॅन केलेल्या पानाचे ओसीआर हे प्रथम मशिनद्वारा केले जाते व नंतर प्रत्यक्षपणे ते पूर्ण करावे लागते. त्यामुळे ही प्रक्रिया वेळखाऊ असते. ओ.सी.आर. प्रक्रियेत प्रतिमेचे पूर्ण स्वरूपातील डिजिटल पानामध्ये रूपांतर केले जाते. दुसऱ्या अर्थाने इलेक्ट्रॉनिक मजकूर की ज्यामधून कुठल्याही शब्दाचा शोध घेणे शक्य होते असे म्हणता येईल.

डिजिटल ग्रंथालय आणि इंटरनेट www पासून वेगळे आहे.

१. www किंवा इंटरनेटमध्ये माहिती व्यवस्थापन नसते, या उलट डिजिटल ग्रंथालयात माहितीचे व्यवस्थापन योग्य पद्धतीने केले जाते.
२. बहुतेक सर्च इंजिन हे त्यांच्याकडील की-वर्डच्याच माध्यमातून माहिती पुरवितात. डिजिटल ग्रंथालयात वाचकांच्या मागणीनुसार माहिती पुरवली जाते.

डिजिटल ग्रंथालयाची गरज :

भविष्यकाळात ग्रंथालयांना व पर्यायाने ग्रंथांना डिजिटल स्वरूपात माहिती निर्मिती तसेच ग्रंथालयाकडे असलेल्या विविध छापील साहित्याचे डिजिटल स्वरूपात

परिवर्तन व डिजिटल स्वरूपातल्या माहितीस्रोताचे जतन व संरक्षण या बाबींकडे विशेष लक्ष देणे आवश्यक आहे. डिजिटल ग्रंथालयाची निर्मिती ही भविष्यकाळाची गरज आहे.

१. छापील माध्यमाची मर्यादा
२. ग्रंथालय तालिकेची व्याप्ती वाढविणे.
३. वेगवेगळ्या स्वरूपातील साहित्य जतन.
४. विविध भाषेतील माहिती वापरण्याची एकत्र सोय.
५. इंटरनेट माध्यमातील प्रसारित माहिती वापरण्यातील तांत्रिक अडचणी
६. स्थानिक बुध्दिसंपदेतून साहित्यनिर्मिती

डिजिटल ग्रंथालय आज्ञावली (Software)

1. D-Space
2. Greenstone
3. Dienst
4. E-print
5. Fedora
6. Invenio

यशवंतराव चव्हाण ग्रंथालयातील मा. यशवंतराव चव्हाण साहेबांच्या महत्त्वाच्या पुस्तकाचे डिजिटायझेशन करण्यात येत आहे. पुढील टप्पा हा डिजिटल ग्रंथालयाकडे वाटचाल करण्याचा आहे.

यशवंतराव चव्हाण ग्रंथालयामध्ये समाजशास्त्र, राज्यशास्त्र, शेती, सहकार, इतिहास, कायदा, संस्कृती इत्यादी विषयांवरील पुस्तके, चरित्रे व आत्मचरित्रे, धर्मकोष, विश्वकोष, मराठी विश्वकोष, गॅझेटियर अँटलॉस इअर बुक, डिक्शनरीज इत्यादी संदर्भ ग्रंथ उपलब्ध आहेत. संबंधित विषयाला अनुसरून वेळोवेळी नवीन पुस्तके ग्रंथालयासाठी घेण्यात येतात. ग्रंथालयामधील एकंदरीत २३ हजार ३३० आणि नव्याने खरेदी करण्यात येणारी पुस्तके सहज उपलब्ध व्हावी, याकरीता ओपॅक, कॅटलॉग सुरु केला आहे. यामध्ये लेखक, ग्रंथनाम, प्रकाशन, विषय, वर्गीक या संज्ञेच्या सहाय्याने वाचताना माहिती मिळविता येते आणि पाहिजे त्या ग्रंथाचा शोध घेता येतो. तसेच - डेलनेट ची सुविधा आहे.

माहिती व तंत्रज्ञान प्रबोधिनी कार्यवृत्त

- १) फेब्रु. २०१५ ते ऑगस्ट २०१४ दरम्यान झालेल्या प्रशिक्षणांची यादी खालीलप्रमाणे :
सी-डॅक-०९
खास प्रशिक्षणे-०९
औद्योगिक प्रशिक्षण - ०१
- २) फेब्रु. २०१४ च्या डॅक कोर्सच्या मुलांसाठी प्लेसमेंट प्रोग्राम सुरु करण्यात आला. त्या अंतर्गत मुलांच्या मुलाखती वेगवेगळ्या कंपन्यांमध्ये नियोजित केल्या गेल्या. काही मुलांना या प्रक्रियेआधारे नोकरी प्राप्त झाली. मागे राहिलेल्या विद्यार्थ्यांसाठीची प्रक्रिया सुरु ठेवण्यात आली आहे.
- ३) पुढे दिलेल्या कोर्सेससाठी खास उन्हाळी वर्ग आयोजित केले होते: DIT, DMC, TALLY व लहान मुलांसाठी काही प्रायोगिक वर्ग. त्यात लहान, माध्यमिक आणि उच्च माध्यमिक स्तरातील मुलांनी गर्दी केली.
- ४) डॅक कोर्समध्ये अॅडमिशन मिळविण्याकरीता प्रवेश परीक्षा देणे आवश्यक असते. ही प्रवेश परीक्षा उत्तीर्ण होता यावी म्हणून आपल्याकडे प्री-डॅक कोर्स चालविला जातो. या कोर्सची एक बॅच आपण जुलै २०१४ मध्ये सुरु केली व ती डिसेंबर २०१४ पर्यंत चालेल.
- ५) वरीलप्रमाणे अशीच सी-कॅट (डॅक प्रवेशपरीक्षा) आपल्या केंद्रात १५ जून २०१४ रोजी घेतली गेली. जवळजवळ १३० मुले या परीक्षेला आपल्याकडे होती. त्यातून उत्तीर्ण मुलांना डॅक ऑगस्ट २०१४ मध्ये प्रवेश मिळाला.
- ६) स्नातकोत्तर डॅक कोर्सची नवीन बॅच आपल्याकडे २० ऑगस्ट २०१४ ला सुरु झाली. ती फेब्रुवारी २०१५ पर्यंत चालेल.

औद्योगिक प्रशिक्षणे

- ७) ॲक्सिस बँक कर्मचाऱ्यांकरीता ३ एप्रिल २०१४ रोजी व्यावसायिक कार्यशाळा आयोजित केली.
- ८) टाटा कंपनीतर्फे घेतल्या जाणाऱ्या व्यावसायिक परीक्षा आपण आपल्या केंद्रात आयोजित केल्या.
- ९) 'वेलटेक' या दक्षिणी विद्यापीठाद्वारे एम.टेक. च्या अभ्यासक्रमाची प्रवेशपरीक्षा सी-डॅक तर्फे आपल्या केंद्रात दि. २५ जून २०१४ रोजी आयोजित केली.
a) JEE Assessment
b) MPSC
c) State Bank of India
d) Reserve Bank of India
e) IDBI Bank
- १०) महाराष्ट्र ज्ञान महामंडळ मर्यादितचे पक्षकार DIG (Prisons) याने आपल्या सहाय्याने दि. ९ ऑगस्ट २०१४ रोजी त्यांची व्यावसायिक परीक्षा आपल्या केंद्रात आयोजित केली.
- ११) C-DAC ने मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांसाठी मोफत अभ्यासक्रमाची व्यवस्था केली आहे. अकॅडमीने ती विद्यार्थ्यांपर्यंत पोहोचवली. ह्या विद्यार्थ्यांसाठी या योजनेअंतर्गत PG - DAC : Post Graduate Diploma In Advanced Computing हा कोर्स चालविला जातो. C-DAC तर्फे या कोर्समध्ये सहभागी झालेल्या विद्यार्थ्यांना AIT ने ट्रेनिंग दिले. या कोर्सचे वैशिष्ट्य म्हणजे, हा कोर्स डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर रिसर्च आणि ट्रेनिंग इन्स्टिट्यूटकडून प्रायोजित केला गेला. C-DAC आणि BARTI यांच्या संयुक्त विद्यमाने या कोर्ससाठी आलेल्या सर्व विद्यार्थ्यांना अकॅडमीने उत्तमरित्या प्रशिक्षण दिले. उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांना नोकऱ्या मिळवून देण्याचा उपक्रम अकॅडमीने चालविला. हा कोर्स मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांसाठी मोफत उपलब्ध आहे व BARTI तर्फे शिक्षण भत्ताही दिला जातो.

Course	Fee	Stipend
PG Diploma In Advanced Computing (PG DAC)	रु. ८९,०००/- (निःशुल्क १००% फी सवलत)	रु. ६,०००/- X ६ महिने

- १२) प्रतिष्ठान तर्फे चालविण्यात येणाऱ्या 'महाराष्ट्र ज्ञान महामंडळ मर्यादित'चा खालील अभ्यासक्रम यशस्वी करण्यासाठी अकादमीने संपूर्ण सहाय्य केले.
a) MS-CIT-06
b) WAVE-01
- १३) MS-CIT कोर्स प्रचलित असून १२० विद्यार्थ्यांना आजवर आपल्या केंद्रात त्याचे प्रशिक्षण घेतले.
- १४) मे २०१४ मध्ये CCACA कोर्स प्रतिष्ठानच्या अंमलाखाली सुरु झाला. AIT ने हा कोर्स एक वर्षे चालविणार असे जाहीर केले. H.S.C. उत्तीर्ण झालेले विद्यार्थी हा कोर्स करून ग्राफिक्स आणि ऑनमेशन मध्ये कारकीर्द करू शकतात.
- १५) CCAC फेब्रु. २०१४ ला सुरु होऊन ऑगस्ट २०१४ ला संपला. हा कोर्स AIT ने ६ महिने चालविला. हा कोर्स पदवीधरांसाठी अनुरूप असून माध्यमातून विद्यार्थी Software Engineer म्हणून कारकीर्द करू शकतात.
- १६) S.S.C व H.S.C च्या परीक्षेला बसलेल्या विद्यार्थ्यांसाठी त्यांच्या पुढील कारकिर्दीसाठी मोफत सल्ला व व्याख्यान आयोजित केली होती. वाघे हायस्कूल, सेंट जोसेफ हायस्कूल, बीएमसी माध्यमिक हायस्कूल या शाळांमधील मुलांनी या व्याख्यानाना उपस्थिती लावली. PGDAC व ARTS कोर्ससाठी कार्यशाळा आयोजित केल्या गेल्या. या कार्यशाळा २३ जून २०१४ व १६ जुलै २०१४ रोजी झाल्या.
- १७) एप्रिल २०१४ ला AIP प्रतिष्ठान, Rotary Club च्या संयुक्त विद्यमाने महानगरपालिकेच्या शाळांमध्ये

शिकणाऱ्या मुलींना प्रशिक्षण दिले.

- १८) अशा प्रकारच्या प्रशिक्षणासाठी AIT ची लायन्स क्लब बरोबर बोलणी सुरु आहेत.
- १९) PGDAC फेब्रु. २०१४ कोर्सचे विद्यार्थी एस्सेल वर्ल्डला सहलीसाठी गेले होते. सर्वांनी त्या सहलीचा आनंद घेतला.
- २०) डॅकची फेब्रु. २०१४ ची बॅच ऑगस्ट महिन्यात संपली. त्यांना पुढील यशस्वी वाटचालीसाठी शुभेच्छा म्हणून एक निरोप समारंभ व स्नेहभोजन ठेवण्यात आले होते.

पुढील कार्यक्रमाचा आराखडा

- ए) डॅक बॅचच्या विद्यार्थ्यांसाठी सहलीचे आयोजन.
बी) नवीन आर्ट्स बॅचची घोषणा व अंमलबजावणी
सी) इंजिनिअरींग कॉलेजांमध्ये निःशुल्क कार्यशाळा व भाषणे
डी) MKCL चा KLIC कोर्स मोठ्या प्रमाणावर प्रचलित करणे व चालविणे. हा पार्ट-टाईम कोर्स विद्यार्थ्यांना अतिशय उपयुक्त कारकीर्द देऊ शकतो.
- २१) गरजू आणि अपंग विद्यार्थ्यांना माफक दरामध्ये शिक्षण उपलब्ध करून देण्याची संधी AIT ने दिली. अनेक कोर्समध्ये अशा प्रकारच्या विद्यार्थ्यांना पडताळणी नंतर माफक दरात प्रवेश देण्यात येतो. AIT (YCP) तर्फे लष्कर आणि पोलिसखात्यातील व्यक्ती आणि त्यांचे कुटुंबिय यांसाठी फी मध्ये सवलत दिली जाते. इच्छुक आणि शैक्षणिक पात्रता असणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी हप्त्याने फी भरण्याची सुविधा देण्यात येते. रोटरी क्लबच्या संयुक्त विद्यमाने खास पालिका शाळेच्या मुलींसाठी संगणकीय वर्ग घेण्यात येतात.
- उद्देश : वेगवेगळ्या मार्गाने व कार्यक्रमाद्वारे तसेच इतर संस्थांच्या सहाय्याने अधिकाधिक संगणकीय प्रशिक्षणे चालविणे.

कृषी व सहकारी व्यासपीठ कार्यवृत्त

९७ व्या घटना दुरुस्तीचे परिणाम

महाराष्ट्रात भाजप, शिवसेनेचे सरकार आल्यावर ९७ व्या घटना दुरुस्तीचे परिणामांच्या अनुषंगाने नव्या सरकारमध्ये सहकारी कायद्यांत काही दुरुस्तीचा विचार सुरू असल्याच्या अनुषंगाने दिनांक २२ फेब्रुवारी २०१५ रोजी निवडक सहकारी अधिकारी, पदाधिकारी, कार्यकर्ते यांची एक बैठक मा. नामदार चंद्रकांतजी पाटील यांनी बोलाविली असल्याने त्या अनुषंगाने विचार करण्यासाठी ९ फेब्रुवारी रोजी कृषी व सहकार व्यासपीठाची सभा आयोजिली होती. त्यामध्ये माजी अप्पर आयुक्त शेळके, अतिरिक्त निबंधक साबळे, सहनिबंधक भिडे, कोकरे, कुलकर्णी, राज्य संघाचे भगत ऑडीटर वाणी, चार्टर्ड अकौंटंट टास्क फोर्सचे माजी संयोजक बी. बी. माने इत्यादी तज्ज्ञांनी विचारविनिमय केला.

सहकारी संस्था सभासदत्वाबाबत, चर्चासत्र

नवी दिल्ली उच्च न्यायालयाने सहकारी संस्था सभासदत्वाबाबत रीट पिटीशन क्र. ३६६८ दिनांक २६/०७/२०१२ चे पुनरावलोकन याचा निकाल ५ डिसेंबर २०१२ रोजी दिला. या निकालावर शुक्रवार दिनांक २० मार्च २०१५ रोजी कृषी व सहकार व्यासपीठाचे सभेत चर्चा आयोजित करण्यात आली. हे सहकारी सभासदत्वाबाबतचे एक लँडमार्क जजमेंट आहे. त्यामध्ये झोरेंस्ट्रीन को.हौ.सो.चे सुप्रीम कोर्टाचे २००५ चे निकालावरील काही मुद्द्यांबाबतही विवेचन असून सहकारी तत्वे व त्यांतही खुले सभासदत्व याबाबत स्पष्ट विवेचन आले आहे. उपविधी व कायदा तरतुदीमधील विसंगतीवर भाष्य करण्यात आले असून, जमिन हा नैसर्गिक संसाधन स्रोत असून त्यास असणाऱ्या मर्यादा लक्षांत घेता अनैसर्गिक बंधने, वारसा हक्क, नागरिकांचे अधिकार इत्यादींचा या निकालामध्ये सखोल विचार करण्यात आला. त्यावर चर्चासत्रांत विवेचन करण्यात आले.

‘शाहू महाराज’ या विषयावरील निबंध स्पर्धेचा बक्षिस समारंभ संपन्न -

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, वनराई व भिडे परिवार (मंगेशी) यांचे संयुक्त विद्यमाने २४ शाळांतील इयत्ता ८ वी व ९वीच्या सुमारे १५०० विद्यार्थ्यांमधील निवडक ६८ गुणवान विद्यार्थ्यांची शाहू महाराज या विषयावरील निबंध स्पर्धा १४/०३/२०१५ रोजी आयोजिली होती.

सदर स्पर्धेचा बक्षिस समारंभ डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या (१४ एप्रिल २०१५) रोजी जयंतीचे निमित्ताने, डॉ. वसंतदादा पाटील माध्यमिक विद्यानिकेतन या शाळेत आयोजिला होता. त्यावेळी “आदर्श व्यक्ती आणि व्यक्तीपूजा” या विषयावरील, न्यायमूर्ती रानडे, महात्मा गांधी व कायदे आझम जिन्हा या व्यक्तींचे अनुषंगाने डॉ. बाबासाहेबांचे बुद्धी प्रामाण्यवादी विचार श्री. शं. त्रिं. भिडे यांनी कथन केले.

मनशक्तीचे प्रतिनिधी व उद्योजक आशिष गावडे यांचे पालक/शिक्षकांचा, पाल्यांचे/विद्यार्थ्यांचे उन्नतीसाठी सहभाग यावर दिनांक १४/०४/२०१५ चे शिबिरांत भाषण झाले. श्रीमती प्राध्यापिका अपर्णा यांनी बुद्धीसंवर्धनाबाबत विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. अध्यक्ष मा. अजित निंबाळकर यांचे हस्ते १६ विद्यार्थ्यांना बक्षिसे देण्यांत आली.

भिडे परिवार (मंगेशी) यांचे तर्फे अन्य गुणवान ८ विद्यार्थ्यांना रु. २०००/- ची साने गुरूजी, लक्ष्मीबाई टिळक, गिरीजा कीर, चंद्रकुमार नलगे इत्यादींचे ग्रंथ कै. उमाबाई त्रिंबक भिडे स्मरणार्थ ग्रंथभेट म्हणून वाटण्यात आले.

ऑडीट फी वाढ व गृहनिर्माण संस्थांचे अन्य प्रश्न यावर चर्चासत्र -

शनिवार दिनांक १६ मे २०१५ रोजी गृहनिर्माण संस्थांची ऑडीट फी मधील २५०% ते ३३३% पर्यंत झालेली वाढ व अन्य प्रश्न यावर कृषी व सहकार व्यासपीठाचे

चर्चासत्र आयोजिले होते. सदर चर्चासत्रांत ऑडीट फी वाढ अहवाल समितीचे अध्यक्ष श्री. डी. ए. चौगुले विभागीय सहनिबंधक (कोल्हापूर), संचालक कॉसमॉस बँक श्री. कोकरे, अॅडव्होकेट कुलकर्णी, नवी मुंबई गृहनिर्माण फेडरेशनचे अध्यक्ष, श्री. भट्टाचार्य, सचिव श्री. सोमकुमार, सौ. छाया आजगांवकर अध्यक्ष मुंबई जिल्हा गृहनिर्माण सह. महासंघ प्रा. पंडित, श्री. भिडे, वर्तक, वाणी, पराजपे, क्षेत्रमाडे इत्यादी हजर होते. या संबंधाने एक सविस्तर प्रस्ताव दिनांक १६ जुलै २०१५ रोजी मा. अंकुश काकडे यांच्या सहीने ना. चंद्रकांतजी पाटील यांना सादर केला आणि फक्त गृहनिर्माण संस्थांवरील भरमसाठ अंदाजे सरासरी ३००% वाढ कमी करावी अशी विनंती केली. अन्य जिल्हा गृहनिर्माण सहकारी संस्था संघांना त्याच्या प्रति पाठवून त्यांनीही अशाचप्रकारे पाठपुरावा करावा अशी विनंती केली आहे. त्यास सातारा, पुणे, मुंबई, नवी मुंबई, ठाणे, इत्यादी संघांकडून भरघोस प्रतिसाद मिळाला. भासन मात्र अंदाजे १५ कोटींचा गृहनिर्माण संस्थांवरील वाढीव बोजा कमी करावयास तयार नाही. असे सहकारी आयुक्तांचे गृहनिर्माण प्रतिनिधींनी घेतलेल्या भेटीचेवेळी दिसून आले. या सर्व खटपटीतून एकमात्र फायदा असा झाला की आमची जुनी मागणी लेखापरिक्षण शूल्काव्यतिरिक्त अन्य कोणतेही चार्जेस लावण्यांत येवू नयेत याऐवजी आउट ऑफ पॉकेट खर्च म्हणून एकूण लेखापरिक्षण शूल्काचे कमाल ५% रक्कम एवढीच प्रत्यक्ष खर्चासाठी मंजूर करण्यात आली. पूर्वी यावर कांहीच बंधन नव्हते.

कथा जोतिबा सावित्रीची

शैक्षणिक वर्ष २०१५-१६ साठी महात्मा जोतिबा फुले व सावित्रीबाई फुले यांचे स्त्रीशिक्षण विषयक व अन्य कार्याचा परिचय विद्यार्थ्यांना व्हावा व सदर विषयांवर शिक्षक व विद्यार्थ्यांसाठी निबंध स्पर्धा तसेच इयत्ता ८वी व ९वीच्या विद्यार्थ्यांसाठी प्रश्नमंजूषा, वक्तृत्व, एकांकिका सहभाग इत्यादी स्पर्धांमध्ये भाग घेण्यास प्रोत्साहन देवून जोतिबा-सावित्री यांचे विचार विद्यार्थी आणि शिक्षक यांनी चांगल्या प्रकारे आत्मसात करावे म्हणून माजी प्राचार्य डॉ. दिलीप

गरुड यांना सदर विषयावर एक ८० पानी, विद्यार्थ्यांना उपयुक्त पुस्तक लिहीण्यास प्रोत्साहन दिले. त्यासाठी भिडे परिवार (मंगेशी) यांनी व प्रतिष्ठानने विद्यार्थ्यांना सदर पुस्तकाच्या वाटपासाठी अनुक्रमे दोनशे व तिनशे प्रती सवलतीमध्ये खरेदी करण्याचे आश्वासन देवून त्या खरेदी करण्यात आल्या. त्यांचे शिक्षक व विद्यार्थ्यांना वाटप करण्यात आले.

प्रश्नमंजूषा स्पर्धा

जून २०१५ मध्ये शाळा सुरू होताच शाळांना इयत्ता ८ वी व ९वी च्या विद्यार्थ्यांना कथा जोतिबा सावित्रीची या पुस्तकावर श्री. भिडे यांनी तयार केलेली प्रश्नपत्रिका तसेच सदर स्पर्धेबाबतचे परिपत्रक पाठवून देण्यांत आले. वनराईच्या सहकार्याने जूनच्या २६ तारखेस, सभेसाठी आलेल्या शिक्षकांना भिडे परिवार (मंगेशी) तर्फे कथा जोतिबा सावित्रीची या पुस्तकांचे ८२ शिक्षकांना वाटप करून त्या शाळांतून प्रश्नमंजूषा स्पर्धेत विद्यार्थ्यांना भाग घेण्यासाठी प्रोत्साहित करण्यात आले. त्यानुसार एकूण ४३ शाळा व २८७३ विद्यार्थ्यांनी सदर स्पर्धेत सहभाग घेऊन प्रश्नपत्रिका उत्तरासहित भरून प्रतिष्ठानकडे सादर केल्या. त्यातून श्री. भिडे यांनी गुणवान १८० विद्यार्थ्यांची निवड करून त्यांची सदर विषयावर दिनांक १२ सप्टेंबर २०१५ रोजी परिक्षा आयोजित केली. त्यासाठी परिक्षक म्हणून डॉ. गरुड, माजी प्राचार्य श्री. डांगे, शिक्षक हांडे व कुलकर्णी यांनी काम पाहिले.

त्यातून एकूण पंधरा शाळांतील २० विद्यार्थ्यांना रु. ४२००/- रकमेची बक्षिसे वाटण्यांत आली. इयत्ता ८वीतील विद्यार्थ्यांमध्ये कु. धनश्री विनोद जोशी, गेनबा सोपानराव मोझे विद्यालय ही पहिली आली. ९वीचे विद्यार्थ्यांमध्ये कु. सायली बापू ननावरे, नूतन माध्यमिक विद्यालय केशवनगर पुणे ही पहिली आली. पहिले, दूसरे व तिसरे आणि उत्तेजनार्थ सात बक्षिसे अनुक्रमे रक्कम रु. ५००/-, ४००/-, ३००/- व २००/- याप्रमाणे सर्वांना वाटण्यात आली. त्याशिवाय सौ. चव्हाण मुख्याध्यापिका डॉ. वसंतदादा पाटील माध्यमिक विद्यानिकेतन यांचे शिफारशीप्रमाणे प्रतिष्ठानने हसुरे व्याकरणमाला हे पुस्तक सर्व सहभागी विद्यार्थ्यांना

दिले. भिडे परिवार (मंगेशी) यांचेतर्फे शिवाजी कोण होता ? ही डॉ. गोविंदराव पानसरे यांची शिवाजी महाराजांवरील विचार परिपूर्ण अशी रू. ३०/- ची पुस्तिका सर्व पारितोषिक विजेत्या विद्यार्थ्यांना देण्यात आली.

प्रसिध्दी

श्री. शंकर त्रिंबक भिडे यांचे खालील लेख प्रसिध्द झाले.

१. सहकारी निवडणूक नियम महत्वाच्या तरतूदी, महा. को-ऑप. क्रेडीट न्यूज - फेब्रू १५
२. सहकारी संस्थांतील बंधपत्रे व वैचारिक गोंधळ, बँकींग आशय अभिप्राय - एप्रिल १५
३. सहकारी पतसंस्था आणि क्रियाशील सभासद, महा. को-ऑप. क्रेडीट न्यूज - जून १५
४. बावीस वर्षांनी पतसंस्थांवरील अन्याय दूर, महा. को-ऑप. क्रेडीट न्यूज - ऑगस्ट १५
५. गृहनिर्माण संस्थांना ऑडीट फी चा दणका, सहकारी महाराष्ट्र - ऑगस्ट २०१५
६. आक्रोश अन्नदात्याचा (पुस्तकपरिचय), वनराई - सप्टेंबर २०१५

कृषी व्याख्याने व चर्चा

बळीराजा शेतकरी मंडळ आणि यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान (कृषी व सहकार व्यासपीठ) यांच्या संयुक्त विद्यमाने दर महिन्याच्या पहिल्या शनिवारी कृषी संबंधित विषयांवर मान्यवर व्याख्यात्यांचे व्याख्यान, प्रतिष्ठानचे कार्यालयात आयोजण्यात येते. त्याचा तपशिल खालील प्रमाणे :-

क्र.	दिनांक	वक्ते	विषय
१.	७/२/१५	श्री. वसुधा सरदार	सेंद्रिय शेती काळाजी गरज
२.	७/३/१५	श्री. शं. त्रि. भिडे	केंद्राचा भूमी अधिग्रहण नवा कायदा सदर कार्यक्रम महर्षी वाल्मिकी मंदिर वाल्हे येथे झाला व त्यात श्री. भिडे यांचा लेख वाचून दाखविण्यात आला.
३.	४/४/१५	श्री. चौधरी	टिशू कल्चर केळी
४.	२/५/१५	श्री. बी. एच. श्रीकांत	हरीत रसायन शास्त्र/देशाचे शेती क्षेत्र
५.	६/६/१५	प्रा. देशपांडे	भाताच्या लागवडीचे गुणवत्तेसह तंत्रज्ञान
६.	४/७/१५	डॉ. सुर्वे	कृषी प्रक्रिया योजना
७.	१/८/१५	श्री. कापरे	सेंद्रिय शेती

गोदावली खोरे जलसंपत्ती प्रारूप आराखडा या विषयावर सभा -

वरील विषयावर कृषी व सहकार व्यासपीठाची एक सभा ५ सप्टेंबर १५ रोजी आयोजित केली असून त्यांतील विचारमंथनानुसार व्यासपीठाचे विचार शासनास कळविण्यांत येतील. सदर विषयावर डॉ. दि. मा. मोरे माजी मुख्य अभियंता जलसंपदा विभाग तसेच गोदावली खोरे प्रारूप आराखडाचे माजी प्रमुख यांचे व्याख्यानही आयोजित केले आहे.

गृहनिर्माण संस्था मानीव हस्तांतरण

वरील विषयावर कृषी व सहकार व्यासपीठाचे सभेत चर्चा केल्यानंतर जिल्हा हौसिंग फेडरेशन प्रतिनिधी संयोजक कृषी व सहकार व्यासपीठ व प्रतिनिधी सहकार वर्धनी यांनी दिनांक २७/७/२०१५ रोजी मा. चंद्रकांत दळवी, सहकार आयुक्त यांची भेट घेउन सहकार आयुक्तांनी नेमलेल्या वरील विषयावरील समितीत गृहनिर्माण संस्थेचे प्रतिनिधी घ्यावेत ही विनंती केली. तसेच आयुक्त सहकार यांना बिनविरोध झालेल्या सहकारी गृहनिर्माण संस्था निवडणूकांची फी कमी करणेस विनंती केली. त्यांनी त्याबाबत लक्ष घालणेचे मान्य केले आहे.

विभागीय केंद्र, पुणे कार्यवृत्त

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान पुणे केंद्राचे काम, श्री. अजित निंबाळकर यांच्या अध्यक्षतेखाली, सचिव अंकुश काकडे आणि खजिनदार शांतीलाल सुरतवाला यांच्या मार्गदर्शनाखाली चालते.

नामदार गोपाळकृष्ण गोखले स्मृति शताब्दी कार्यक्रम

नामदार गोखले यांच्या निधनास शंभर वर्षे पूर्ण होत आहेत, त्यानिमित्ताने त्यांच्या स्मृतीस आदरांजली अर्पण करण्याचा कार्यक्रम गुरुवार, १९ फेब्रुवारी २०१५ रोजी सकाळी १०.३० वाजता प्रतिष्ठान आणि महाराष्ट्र सहकारी मुद्रणालयाच्या संयुक्त विद्यमाने आर्यभूषण भवन येथे आयोजित करण्यात आला. कार्यक्रमासाठी जेष्ठ पत्रकार एस. के. कुलकर्णी यांनी अध्यक्ष म्हणून काम पाहिले. ८८ व्या अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलन चे अध्यक्ष यांनी प्रमुख वक्ते म्हणून आपले विचार मांडले. प्रास्ताविक अंकुश काकडे यांनी केले. सूत्रसंचालन जयराम देसाई यांनी केले.

‘सह्याद्रीचा सुपुत्र’ पुस्तकाचे गुणवान विद्यार्थ्यांसाठी मोफत वितरण

दिनांक १२ मार्च २०१५ रोजी महाराष्ट्राचे पहिले मुख्यमंत्री कै. यशवंतराव चव्हाण यांच्या जयंतीनिमित्त गुरुवर्य डॉ. न. म. जोशी यांचे ‘मी पाहिलेले यशवंतराव’ या

विषयावर व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते. कार्यक्रम भारत इतिहास संशोधन मंडळात अजित निंबाळकर यांच्या अध्यक्षतेखाली संपन्न झाला. प्रास्ताविक अंकुश काकडे यांनी केले श्री. शांतीलाल सुरतवाला यांनी आभार मानले. प्रमुख वक्त्यांचा परिचय डॉ. दिलीप गरूड यांनी केला. सूत्रसंचालन शं. त्रिं. भिडे यांनी केले.

कार्यक्रमाच्यावेळी श्रोत्यांना ‘सह्याद्रीचा सुपुत्र’ या पुस्तकाची तसेच शाळांच्या विनंतीनुसार शाळा प्रतिनिधींकडे गुणवान विद्यार्थ्यांना वाटपासाठी प्रतींचे वितरण करण्यात आले.

ग्रंथ प्रकाशन

‘संरक्षण सिध्दता’ या संरक्षण विषयक १६ व्याख्यानांच्या ग्रंथाचे प्रकाशन विमलाबाई गरवारे शाळेच्या सभागृहात १८ एप्रिल २०१५ रोजी सायंकाळी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान व मराठी विज्ञान परिषदेच्या वतीने झाले. निंबाळकर यांनी प्रतिष्ठानच्या कार्याची माहिती सांगितली. अध्यक्षस्थानी निवृत्त एअर मार्शल भूषण गोखले होते. मेजर जनरल शशिकांत पित्रे यांनी ‘युध्दामुळे तंत्रज्ञानाचा विकास’ या विषयावर सविस्तर व्याख्यान दिले. आभार प्रतिष्ठानच्या वतीने श्री. काकडे यांनी मानल्यानंतर ग्रंथ प्रकाशनाचा कार्यक्रम संपन्न झाला.

विभागीय केंद्र, रत्नागिरी कार्यवृत्त

शालेय विद्यार्थ्यांची लोकनृत्य स्पर्धा -

सोनोपंत दांडेकर कला क्रीडा अकादमी, पालघर व कोकण विभागीय केंद्र, जिल्हा समिती, पालघर यांच्या संयुक्त विद्यमाने शालेय विद्यार्थ्यांची लोकनृत्य स्पर्धा दि. १४ फेब्रुवारी २०१५ रोजी लायन्स क्लब ऑफ पालघरच्या सभागृहात आयोजित करण्यात आली. ही स्पर्धा प्राथमिक व माध्यमिक अशा दोन गटात घेण्यात आली. कोकण विभागीय समितीचे अध्यक्ष श्री. राजाभाऊ लिमये, सोनोपंत दांडेकर कला क्रीडा अकादमी पालघरचे अध्यक्ष श्री. प्रकाश पाटील, विभागीय समितीचे सदस्य श्री. प्रल्हाद कदम व श्रीमती फाल्गुनी राजपूत आदी मान्यवर यावेळी उपस्थित होते.

कार्यक्रमास मार्गदर्शन करताना श्री. लिमये यांनी सोनोपंत दांडेकर कला क्रीडा मंडळाला हा कार्यक्रम आयोजित केल्याबद्दल धन्यवाद देवून विद्यार्थ्यांना विविध नृत्य सादर करण्याची संधी दिली आणि एक विधायक कार्य हाती घेतले, याबद्दल अभिनंदन केले. सोनोपंत दांडेकर हे ख्यातनाम प्राध्यापक, उत्कृष्ट किर्तनकार अशी ख्याती मिळविलेले पालघरचे सुपुत्र. त्यांच्या नावे आपण अकादमी सुरु केली आहे. याचाही मला आनंद आहे, आणि या कार्यक्रमात देशाचे द्रष्टे नेते असलेले यशवंतराव यांच्या नावाच्या प्रतिष्ठानचाही सहभाग दिलात त्याबद्दलही आनंद व्यक्त करून श्री. लिमये यांनी लोकनृत्य ही काही मनोरंजन व करमणूक नाही तर तो एक अभ्यास व साधना आहे आणि यातूनच आपल्या जीवनात चांगल्या संस्कृतीची जोपासना होते असे सांगून सर्वांना शुभेच्छा दिल्या.

यावेळी दोनही गटातील पहिल्या चार विजेत्यांना रोख रकमांच्या पारितोषिकांचे वितरण सर्वश्री राजाभाऊ लिमये, सोनोपंत दांडेकर कला क्रीडा संस्थेचे अध्यक्ष प्रकाश पाटील,

श्री. प्रल्हाद कदम व सौ. फाल्गुनी राजपूत यांचे हस्ते करण्यात आले. यावेळी अनेक संस्थांच्या पदाधिकाऱ्यांनी लोकनृत्याचा आस्वाद घेतला.

छायाचित्र प्रदर्शन -

कोकण विभागीय केंद्राच्यावतीने पालघर जिल्ह्यातील वसई येथे दि. ११ मार्च २०१५ रोजी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर कॉलेज ऑफ सायन्स आणि अँड. गुरुनाथ कुलकर्णी कॉलेज, वसईच्या आवारामध्ये स्व. यशवंतराव चव्हाण साहेब यांच्या रेखाचित्रांचे प्रदर्शन संपन्न झाले. या कार्यक्रमाचे उद्घाटन श्री. राजाभाऊ लिमये यांचे हस्ते करण्यात आले. पालघरच्या विभागीय समिती सदस्या सौ. फाल्गुनी राजपूत यांनी आयोजित केलेल्या या कार्यक्रमांमध्ये माजी शिक्षण सभापती नगरसेवक राजाराम मुळीक, महाविद्यालयाचे संस्थापक विनोद गायकवाड, ज्युनिअर कॉलेज असोसिएशनचे जनरल सेक्रेटरी अनिल देशमुख, पुर्णपात्रे सर आदी मान्यवर उपस्थित होते.

देशाचे संरक्षण, गृह, परराष्ट्र मंत्रीपद सांभाळत उपपंतप्रधानपदापर्यंत पोहोचलेला यशवंतराव चव्हाणांसारखे एक आदर्श आणि सुसंस्कृत दुसरे नाही. भारताची राजनीती आणि राजकीय चातुर्य प्रस्थापित करणारा जाणता नेता सर्वांनाच अनुकरणीय आहे. त्यांचे हे कार्य आजच्या तरुणांपर्यंत पोहोचले पाहिजे. म्हणून सर्वांनीच एकदिलाने प्रयत्न करावेत, असे मत लिमये यांनी व्यक्त केले.

यावेळी महापालिकेचे माजी शिक्षण सभापती श्री. रामभाऊ मुळीक यांनी चव्हाण साहेब यांचे 'महाराष्ट्राच्या कार्यकुशल कारभाराचे शिल्पकार' अशा शब्दात गौरव करून त्यांच्या लोकहिताचा दृष्टीकोन सदैव आचरणात आणून देशाची सेवा बजावली आहे असे सांगितले. महाराष्ट्र शिक्षक

महासंघाचे सरचिटणीस मा. श्री. अनिल देशमुख यांनी महाराष्ट्राचे शिल्पकार असलेल्या चव्हाण यांनी देशाच्या सीमेवरील हिमालयावर संकट आले असता सहाय्यीच्या या सुपुत्राला पंडीतजींनी बोलावून घेऊन संरक्षण मंत्री पद संभाळण्याची सोपवलेली कामगिरी मोठ्या धडाडीने कर्तव्य भावनेने पार पाडून विश्वास संपादन केला आणि देश बांधवांना आपल्या कार्याने आपलेसे केले. प्रतिष्ठानच्या कार्यक्रमातून त्यांचे कार्य आजच्या तरुणांसमोर ठेवण्याचे आवश्यक कार्य घडत आहे असे सांगितले.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर कॉलेजचे डॉ. विनोद गायकवाड यांनी प्रतिष्ठानच्या उपक्रमांना सहकार्य होत आहे, म्हणून आनंद व्यक्त केला. ते म्हणाले, स्व. यशवंतराव चव्हाण हे राजकारणापेक्षा सर्वसामान्यांचे प्रश्न मार्गी लावण्यात अग्रेसर होते. यशवंतरावांचे कर्तृत्व, आदर्श कारभाराचा पट निरनिराळ्या उपक्रमांच्या माध्यमातून आजच्या तरुणांसमोर ठेऊन त्यांचे अनुकरण कसे होईल हे पहावे.

प्रारंभी विभागीय समिती सदस्या सौ. फाल्गुनी राजपूत यांनी उपस्थित मान्यवरांचे स्वागत केले. स्व. यशवंतराव चव्हाण यांनी महाराष्ट्राचा मंगल कलश आणून विधीवत केलेली पूजा, स्व. यशवंतरावांच्या उपस्थितीत पंतप्रधान पं. जवाहरलाल नेहरूंची झालेली सभा, महाराष्ट्र राज्याचे पहिले मुख्यमंत्री म्हणून चव्हाण यांनी घेतलेली शपथ अशा अनेक महाराष्ट्र राज्याच्या स्थापनेच्या काळातील ठळक घटनांची आठवण व्हावी अशी छायचित्रे या प्रदर्शनात लावण्यात आली होती. संपूर्ण दिवसभरात झालेल्या या चित्र प्रदर्शनासाठी सुमारे ३५० मुलांनी उपस्थिती दर्शवली.

स्व यशवंतराव जयंती कार्यक्रम -

विभागीय केंद्र, रत्नागिरी व समन्वय प्रतिष्ठान तसेच यशवंतराव चव्हाण स्मृती सेवा संस्था, ठाणे यांचे संयुक्त विद्यमाने दि. १२ मार्च स्व. यशवंतराव चव्हाण यांची १०२ वी जयंती ठाणे येथे साजरी करण्यात आली. यादिवशी सकाळी ९.०० वा. विद्याप्रसारक शिक्षण संस्था, बाळकूम,

ठाणे या शाळेतील विद्यार्थ्यांनी ढोल लेझीम पथकासह प्रभातफेरी काढली. या प्रभातफेरीदरम्यान मिरवणूकीने बाळकूम नाक्यावरील स्व. यशवंतराव चव्हाण साहेबांच्या भव्य पूर्णाकृती पुतळ्याला मान्यवरांच्या हस्ते पुष्पहार अर्पण करण्यात आला. विभागीय समितीचे अध्यक्ष राजाभाऊ लिमये, आ. निरंजन डावखरे, ठाण्याचे विभागीय समिती सदस्य विलास निकम व इतर मान्यवर उपस्थित होते.

ठाणे महापालिका हद्दीतील ८ वी व ९ वीच्या विद्यार्थ्यांसाठी 'यशवंतराव चव्हाण आज असते तर' या विषयावर निबंध स्पर्धा आयोजित करण्यात आली होती. या स्पर्धेमध्ये ८० शाळांतील ४०० हून अधिक विद्यार्थ्यांनी घेतला. पहिल्या क्रमांकाने विजयी झालेल्या प्रत्येक शाळेतील विद्यार्थ्याला रोख रु. २५०/- चे बक्षिस मान्यवरांच्या हस्ते देण्यात आले. यावेळी शाळेतील विद्यार्थी व शिक्षक उपस्थित होते.

जागतिक महिला दिन कार्यक्रम -

महिलांनी बनविलेल्या मालाचे प्रदर्शन व विक्री कार्यक्रम.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई, कोकण विभागीय केंद्र जिल्हा समिती रत्नागिरी व फिनोलेक्स इंडस्ट्रीज लि. रनपार, रत्नागिरी यांच्या संयुक्त विद्यमाने ८ मार्च जागतिक महिला दिनाचे औचित्य साधून बचत गटातील व इतर उद्योगिनी महिलांनी उत्पादित केलेल्या वस्तूंचे विक्री व प्रदर्शन दि. १३ ते १६ मार्च २०१५ या कालावधीत साई मंगल कार्यालय, जे. के. फाइल्स, रत्नागिरी येथे आयोजित करण्यात आला. या कार्यक्रमाचे उद्घाटन विभागीय समितीचे उपाध्यक्ष डॉ. श्रीरंग कद्रेकर यांच्या हस्ते करण्यात आले. यावेळी जिल्हा समितीचे अध्यक्ष श्री. प्रकाश काणे, जिल्हा समिती सदस्य श्री. कृ. आ. पाटील, श्री. अविनाश काळे, सौ. युगंधरा राजेशिर्के, श्रीमती प्राची शिंदे, श्रीमती दिलनाज शेख, श्री. राहुल सुर्वे, श्री. सुचयअण्णा रेडिज, सहाय्यी शिक्षण संस्थेचे कार्याध्यक्ष मा. श्री. शेखर निकम आदी मान्यवर उपस्थित होते.

बचतगट, स्टॉलधारक सौ. देशपांडे यांचे हस्ते दीपप्रज्वलन करून कार्यक्रमाची सुरुवात करण्यात आली. डॉ. कद्रेकर यांच्या हस्ते नवनिर्वाचित जिल्हाध्यक्ष प्रकाश काणे यांचा तसेच प्राईड वुमन पुरस्कार विजेत्या सौ. युगंधरा राजेशिर्के यांचा पुष्पगुच्छ, श्रीफळ देवून सत्कार करण्यात आला. विभागीय समिती उपाध्यक्ष डॉ. कद्रेकर यांनी महिला बचत गटांनी शेतीकडे वळले पाहिजे, असे सांगितले. कारण शहरामध्ये वाढत्या अपार्टमेंट संस्कृतीमुळे ताजा व सकस भाजीपाला मिळत नसल्याने बचतगटांनी एकत्र येऊन भाजीपाला विक्रीसाठी प्रयत्न करावा, अशी अपेक्षा त्यांनी व्यक्त केली.

आज मोठमोठ्या दुकानांमधून वस्तूला चांगला भाव मिळतो. पण, बचत गटांच्या उत्पादनासाठी भाव घ्यायला ग्राहक तयार होत नाहीत. त्यासाठीच चव्हाण प्रतिष्ठानचा ब्रॅन्ड तयार करण्यावर भर देऊ, असे सांगून चार दिवस चालणाऱ्या महोत्सवाला जिल्हाध्यक्ष प्रकाश काणे यांनी शुभेच्छा दिल्या.

सह्याद्री शिक्षण संस्थेचे कार्याध्यक्ष शेखर निकम यांनी चव्हाण प्रतिष्ठानच्या सर्व उपक्रमांना लागेल ते सहकार्य करू, असे आश्वासन दिले. माजी जिल्हाध्यक्ष प्राची शिंदे यांनी कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक केले.

दि. १३ ते १६ मार्च २०१५ या चार दिवसांमध्ये महिलांसाठी विविध कार्यक्रम आयोजित करण्यात आले. यामध्ये १३ मार्च रोजी दुपारी महिलांसाठी पारंपारिक वेशभूषा स्पर्धा व लायन्स क्लबच्या वतीने महिलांची आरोग्य तपासणी करण्यात आली. १४ मार्च रोजी टाकाऊ साहित्यापासून कलाकृती निर्माण करणे व पाककला स्पर्धा घेण्यात आल्या. १६ मार्च रोजी 'ग्राहक हक्क व संरक्षण' या विषयावर अँड. विनय परांजपे यांचे मार्गदर्शन व प्रश्नोत्तरांचा कार्यक्रम घेण्यात आला. तसेच मुकुल माधव फाउंडेशनच्या सौ. राधा करमरकर यांनी 'लहान मुलांचे लैंगिक शोषण' या विषयावर महिलांशी चर्चा केली. यावेळी महिलांनी चर्चेत सहभाग घेवून आपल्या शंकांचे निरासन केले. यानंतर महिलांसाठी खेळ

घेण्यात आले. दि. १६ मार्च रोजी 'सह्याद्रीचा सुपुत्र' या पुस्तकावर आधारित २५ गुणांची लेखी परिक्षा घेण्यात आली. या स्पर्धेतून तीन विजयी क्रमांक काढण्यात आले.

सायंकाळी ४.०० वाजता सर्व स्पर्धांचा बक्षिस वितरण व समारोप कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला. यावेळी राजाभाऊ लिमये, फिनोलेक्स इंडस्ट्रीजचे जनसंपर्क अधिकारी डॉ. आशुतोष मुळये, मुकुल माधव फाउंडेशनच्या मेरी बेंजामीन, जिल्हा समिती सदस्या सौ. युगंधरा राजेशिर्के, प्राची शिंदे, दिलनाज शेख, श्री. अविनाश काळे आदी मान्यवरांच्या हस्ते विजयी स्पर्धाकांना बक्षिसे देण्यात आली. महिला आर्थिक, शारिरीक, मानसिकदृष्ट्या सक्षम झाल्या तरच देशाची खऱ्या अर्थाने प्रगती होईल, असे स्वप्न काही वर्षांपूर्वी यशवंतराव चव्हाण यांनी पाहिले होते. प्रतिष्ठानच्या माध्यमातून जास्तीत जास्त महिलांना सक्षम करण्याचे काम सुरु असल्याचे मत व्यक्त करून महिलांनी प्रक्रिया उद्योग सुरु करण्याच्या दृष्टीने संकल्प केले पाहिजे. त्यासाठी सर्वप्रकारचे मार्गदर्शन, सहकार्य चव्हाण प्रतिष्ठानकडून दिले जाईल, असे लिमये यांनी यावेळी बोलताना सांगितले.

महिला गृहिणी असली तरीही तिचे काम उल्लेखनीय आहे. याच कामाला घराबाहेर गेल्यास व्यावसायिक मूल्य द्यावे लागते. भारताची कुटुंब व्यवस्था महिलांवर अवलंबून आहे. महिला आर्थिकदृष्ट्या सक्षम होण्यासाठी या प्रदर्शनाचा उपयोग होईल, असे मत डॉ. मुळये यांनी व्यक्त केले.

यानंतर चिपळूण तालुक्यातील सावर्डे येथील सह्याद्री ग्रुपच्या महिलांचा सांस्कृतिक कार्यक्रम संपन्न झाला. यावेळी त्यांनी महिला संतांच्या रचना, गीते व स्त्रीभूषण हत्या रोखण्यासाठी महिला काय करू शकते, हा संदेश नाटिकेतून दिला. तसेच पोटच्या बाळाला पाठीशी बांधून इंग्रजांशी झुंज देणाऱ्या झाशीच्या राणीचे सुरेख सादरीकरण केले.

प्रदर्शनाच्या उद्घाटन व समारोप कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन सौ. अनघा निकम - मगदूम यांनी केले. चार दिवसांच्या सर्व कार्यक्रमांना महिलांचा उत्स्फूर्त प्रतिसाद मिळाला. 'सह्याद्री ग्रुप'ने सादर केलेल्या कार्यक्रमाचे

प्रतिष्ठानच्या वतीने विशेष कौतुक केले गेले. बचतगटातील महिलांनीही यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानला धन्यवाद दिले.

वसई येथील महिला दिन कार्यक्रम -

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई, कोकण विभागीय केंद्र व वुमन्स नीड गीव्हन सर्पोर्ट (WINGS) फाऊंडेशनच्या वतीने महिला दिनाचे औचित्य साधून १५ मार्च २०१५ रोजी महिलांसाठी एक दिवसाचे मार्गदर्शन शिबीर आयोजित करण्यात आले. यावेळी सुप्रसिद्ध व्याख्याते मार्गदर्शक अभय कमलाकर बाग यांनी महिलांमधील सुप्त गुणांचा, शक्तीचा विकास होण्याकरिता विविध विषयावर सर्वंकष मार्गदर्शन केले. महिलांचा व्यक्तिमत्व विकास, सकारात्मक विचार, मेंदूची प्रगल्भता वाढविणे, संवाद कौशल्य, सांघिक कार्य, संभाषण चातुर्य, वेळेचे महत्त्व, तणावमुक्ती, व्यासपीठ गाजविणे याबाबत मार्गदर्शन केले.

साताऱ्याचे सुप्रसिद्ध डॉ. नांदोस्कर यांचे सहकारी आशुतोष गोखले यांनी आरोग्याची काळजी घेणे व आपले उपाय स्वतः करून आपण कसे सतेज व आनंददायी राहू शकतो, याबाबत बहुमोल मार्गदर्शन केले.

कार्यक्रमाच्या शेवटी सुप्रसिद्ध सूचना शेड्डी यांचा 'झुम्मा डान्स' सादर करण्यात आला. या सर्व कार्यक्रमाचे आयोजन पालघरच्या विभागीय समिती सदस्या सौ. फाल्गुनी राजपूत यांनी केले.

वसुंधरा दिन :-

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई, कोकण विभागीय केंद्र व महाराष्ट्र शासन कृषी विभाग तालुका कृषि अधिकारी, मंडणगड यांच्या संयुक्त विद्यमाने मंडणगड येथील कुणबी भवन येथे २८ एप्रिल २०१५ रोजी 'वसुंधरा दिन' संपन्न झाला. यावेळी 'जागतिक तापमान वाढीचे परिणाम व उपाय' या विषयावर डॉ. बाळासाहेब सावंत कोकण कृषी विद्यापीठ (दापोली) चे माजी शिक्षण संचालक डॉ. जी.डी. जोशी यांच्या मार्गदर्शन तसेच महिलांकरिता फळप्रक्रिया प्रशिक्षण

शिबीर घेण्यात आले.

यावेळी कोकण विभागीय समितीचे अध्यक्ष श्री. राजाभाऊ लिमये, उपाध्यक्ष डॉ. श्रीरंग कद्रेकर, विभागीय समिती सदस्या सौ. जानकी बेलोसे, रत्नागिरी जिल्हा समिती अध्यक्ष, श्री. प्रकाश काणे, सदस्य, श्री विश्वंभर कमळकर, श्री. सदाशिव चव्हाण, श्री दिनेश सापटे, प्रशिक्षिका सौ. गितांजली जोशी, कोकण कृषी विद्यापीठाचे माजी शिक्षण संचालक डॉ. जी.डी. जोशी, पंचायत समितीचे माजी सभापती श्री. दौलतराव पोस्टुरे, विविध वर्तमानपत्रांचे प्रतिनिधी व ग्रामस्थ आदी मान्यवर उपस्थित होते. उपस्थित मान्यवरांच्या हस्ते दीपप्रज्वलन करून व स्व. यशवंतराव चव्हाण यांच्या प्रतिमेला पुष्पहार अर्पण करून कार्यक्रमाला सुरुवात करण्यात आली.

कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक जिल्हा समिती सदस्य सदाशिव चव्हाण यांनी केले. यावेळी त्यांनी प्रतिष्ठानमार्फत केल्या जाणाऱ्या कार्यक्रमांची माहिती दिली.

पर्यावरण संरक्षण संघटक प्रशांत परांजपे, (जलगाव, दोपाली) यांचा चव्हाण प्रतिष्ठानच्या वतीने शाल, श्रीफळ, स्मृतिचिन्ह व गुलाबपुष्प देऊन सत्कार करण्यात आला. यावेळी त्यांनी भूमीला वंदन करून दिवसाची सुरुवात केली पाहिजे, असे सांगून प्रत्येक ऋतूमध्ये निसर्ग आपल्याला काहीना काही देत असतो त्याची ओळख नवीन पिढीला करून दिली पाहिजे, असे सांगितले. तसेच कचऱ्याची विल्हेवाट कशी लावता येईल याविषयी सविस्तर माहिती दिली. त्याकरता लोकांची मानसिकता बदलणे किती गरजेचे आहे, हेही सांगितले.

श्री. परांजपे यांना रत्नागिरी जिल्हा समिती सभेचे वेळी सदस्यांसोबत चर्चा करण्याकरीता बोलावण्यात येईल, असे जिल्हाध्यक्ष काणे यांनी सांगितले.

यानंतर 'जागतिक तापमान वाढीचे परिणाम व उपाय' या विषयावर कोकण कृषी विद्यापीठाचे माजी शिक्षण संचालक जी. डी. जोशी यांनी उपस्थितांना मार्गदर्शन केले. जमिनीची उष्णता वाढते म्हणजे तापमान वाढते व हे तापमान का वाढते

याची कारणे सांगून त्यांनी त्यावर काय उपाय करता येतील, ते सांगितले.

वृक्षतोड व ठिकठिकाणी असलेली सिमेंटची बांधकामे यामुळे आज पृथ्वीचे तापमान वाढत आहे. शेती करणे हे अत्यंत कमी दर्जाचे काम आहे असे समजल्याने शेतकऱ्यांच्या मुलाला आज नांगरही धरता येत नाही. शेतीला दुय्यम स्थान न देता शेती हा प्रतिष्ठेचा व्यवसाय समजून केला पाहिजे. कारण आपल्या ९० टक्के गरजा शेती भागवत असते. अन्न, वस्त्र, निवारा या सर्वांमध्ये शेतीचा मोठा वाटा आहे.

पुढील पंधरा वर्षांतील जागतिक तापमान वाढीचे दुष्परिणाम सांगून त्यांनी त्यावर कोणते उपाय करता येतील हे ही सांगितले.

१. वृक्षारोपण करणे.
२. विजेचा वापर जपून करणे.
३. पदार्थाचा पुनर्वापर करणे.
४. शेतीसाठी सेंद्रीय खतांचा वापर करणे.
५. वाहनांचा वापर कमी करणे.
६. कारखानदारीतील कंपन्यांमधील नको असलेले वायू जमिनीत सोडणे.
७. इंधन पर्यावरणस्नेही वापरणे.

या साध्या साध्या बाबींचा आपण वापर केल्यास तापमान कमी होण्यास मदत होईल असे त्यांनी सांगितले.

विभागीय समितीचे उपाध्यक्ष डॉ. श्रीरंग कद्रेकर यांनी सांगितले की, जागतिक तापमान वाढीला काही अंशी शेतकरी मदत करत असतात. शेतीच्या मशागतीसाठी होणाऱ्या अयोग्य पध्दतीमुळे (जमिनीची भाजावळ करणे) तापमान वाढ होत असते. असे न करता शेतीचे उत्पन्न वाढवायचे असल्यास शेतकऱ्यांनी सुधारीत पध्दतीचा वापर केला पाहिजे. तसेच शेतकऱ्यांनी नाचणीचे पीक घेतले पाहिजे. कारण, पौष्टीकतेच्या दृष्टीने अन्नामध्ये नाचणीचा समावेश असणे अत्यंत महत्वाचे आहे. त्याचप्रमाणे वृक्षतोड न करता वृक्षारोपण केले पाहिजे असेही त्यांनी सांगितले.

विभागीय समितीचे अध्यक्ष राजाभाऊ लिमये यांनी

सांगितले की, आज सिमेंटच्या जंगलात अनेक संकटांना सामोरे जावे लागत आहे. याच्याकडे गांभिर्याने पाहिले पाहिजे. पृथ्वीवरील सर्वांनी एकदिलाने वृक्षलागवडीचा कार्यक्रम राबवणे, ही सर्वांची जबाबदारी आहे. लागवड केलेल वृक्ष जगवून चांगल्या बागा तयार केल्या तरच 'वसुंधरा दिन' साजरा केल्याचे समाधान लाभेल. तसेच येथे महिलांना दिल्या जाणाऱ्या फळप्रक्रिया प्रशिक्षणाचा महिलांनी चांगला उपयोग केला पाहिजे. त्याचप्रमाणे महिलांच्या अभ्यास सहली काढून दापोली कोकण कृषी विद्यापीठातील प्रक्रिया उद्योग दाखवले पाहिजेत असेही सांगितले.

मंडणगडचे कृषी अधिकारी श्री. पी. आर. गांधी यांनी सर्वांचे आभार मानले. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचलन श्री. होळेकर सर यांनी केले.

बाळासाहेब खेर कृषी उद्योग व प्रशिक्षण केंद्र दापोलीच्या कार्याध्यक्षा सौ. गीतांजली जोशी यांनी उपस्थित महिलांना काजू सिरप, काजू खजूर, कच्च्या करवंदाचे सिरप, कच्च्या आंब्याचे पन्हे, कैरीचा छुंदा, करवंद लोणचं, फणस पोळी, तळलेले गरे इ. पदार्थांचे प्रात्यक्षिकासह प्रशिक्षण दिले. शंभरपेक्षा अधिक महिलांनी प्रशिक्षणामध्ये उत्स्फूर्त सहभाग घेऊन प्रतिसाद दिला. मंडणगड येथील कुणबी भवन येथे पंध्यांची व्यवस्था नसल्याने जिल्हा समितीच्या चिपळूणच्या सदस्यांनी कुणबी भवनाला चार पंखे भेट दिली.

कृषी दिन कार्यक्रम -

कोकण विभागीय केंद्र-जिल्हा समिती रत्नागिरी, तालुका कुक्कुटपालन व्यवसाय सहकारी संस्था, शिवाजीराव सावंत शेतीमाल उत्पादक प्रक्रिया संघ यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'कृषीदिन' १ जुलै २०१५ रोजी लांजा येथील कुक्कुटपालन व्यवसायिक सहकारी संस्थेच्या सभागृहात संपन्न झाला.

कोकण विभागीय समिती सदस्य अध्यक्ष राजाभाऊ लिमये, उपाध्यक्ष डॉ. श्रीरंग कद्रेकर, जिल्हा परिषद अध्यक्ष जगदीश राजापकर, जिल्हाध्यक्ष श्री. प्रकाश काणे कृषीभूषण पुरस्कार विजेते श्री. रणजितराव खानविलकर, कुक्कुटपालन

संस्था अध्यक्ष श्री. विवेक सावंत आदी मान्यवर उपस्थित होते.

प्रथम मान्यवरांच्या हस्ते दिपप्रज्वलन करून स्व. वसंतराव नाईक व स्व. यशवंतराव चव्हाण यांच्या प्रतिमेला पुष्पहार अर्पण करण्यात आला.

शेतकऱ्यांच्या हितासाठी कुक्कुटपालन संस्थेने विविध उपक्रम राबविण्यास सुरुवात केली आहे. कृषी चळवळीच्या वाढीसाठी ही संस्था केंद्रबिंदू ठरणार आहे. आर्थिक संकटातील शेतकऱ्यांच्या मदतीसाठी कृषी चळवळ अधिक प्रमाणात वाढविण्यासाठी अन्य संस्थानीही पुढाकार घ्यावा. असा सल्ला यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानचे विभागीय अध्यक्ष राजाभाऊ लिमये यांनी दिला. विभागीय समितीचे उपाध्यक्ष डॉ. श्रीरंग कद्रेकर म्हणाले की, सुशिक्षित बेरोजगार तरुणांनी बारमाही सामुदायिक शेतीकडे वळणे गरजेचे आहे. यासाठी जलसिंचनाच्यदृष्टीने सर्वच स्तरावर प्रयत्न होणे गरजेचे आहे.

या कार्यक्रमात वैविध्यपूर्ण शेती करणाऱ्या तालुक्यातील प्रगतशील अशा निवडक शेतकऱ्यांचा सत्कार करण्यात आला. यामध्ये वाडीलिंगू येथील संजय चव्हाण, संतोष दळी-खेरवसे, अतुल पळसुलेदेसाई-व्हेळ, आदित्य चव्हाण-वाटूळ, मारुती मुगुटराव-प्रभानवल्ली, भालचंद्र लाड-भांबेड, मनोज साळवी-पुनस या शेतकऱ्यांचा शाल, श्रीफळ, प्रशस्तीपत्र व सुवर्णरेखा जातीच्या आम्रवृक्षाचे कलम देऊन मान्यवरांच्या हस्ते गौरव करण्यात आला. यानंतर कुक्कुटपालन सहकारी संस्थेच्या आवारात उपस्थित मान्यवरांचे हस्ते वृक्षारोपण करण्यात आले. यावेळी जिल्हा समिती सदस्य श्री. जयवंत विचारे, डॉ. अनिल जोशी, श्री. संदिप लवेकर, श्रीमती प्राची शिंदे, स्वप्ना सावंत, कुक्कुटपालन सहकारी संस्थेचे पदाधिकारी व बहुसंख्य शेतकरी उपस्थित होते.

गीतारहस्य चर्चासत्र -

लोकमान्य टिळकांच्या 'गीतारहस्य' या बृहद् ग्रंथाच्या शताब्दीनिमित्त त्या ग्रंथाचा परिचय व्हावा या हेतूने 'गीतारहस्य

एक सांगोपांग परिचय' हे चर्चासत्र १ व २ ऑगस्ट २०१५ रोजी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई, कोकण विभागीय केंद्र-रत्नागिरी व गीतामंडळ, रत्नागिरी यांचे संयुक्त विद्यमाने गीताभवन येथे संपन्न झाले. चर्चासत्रामुळे कार्यक्रमाच्या सुरुवातीला सकाळी ९.०० वा. टिळक आळी, रत्नागिरी येथील लोकमान्य टिळकांच्या पूर्णावृत्ती पुतळ्याला मान्यवरांच्या हस्ते पुष्पहार अर्पण करण्यात आला व टिळक स्मारकाला भेट देण्यात आली. कार्यक्रमाची सुरुवात ज्येष्ठ विचारवंत आणि साहित्य संमेलनाध्यक्ष डॉ. सदानंद मोरे यांच्या शुभहस्ते दिपप्रज्वलन करून करण्यात आली. उपस्थित मान्यवरांच्या हस्ते 'गीतारहस्य' या ग्रंथाचे पुजन करण्यात आले. तसेच स्व. यशवंतराव चव्हाण व लोकमान्य टिळक यांच्या प्रतिमेला पुष्पहार अर्पण करण्यात आला. यावेळी कोकण विभागीय समितीचे अध्यक्ष राजाभाऊ लिमये, जिल्हाध्यक्ष प्रकाश काणे, प्रा. डॉ. सुरेश जोशी, गीता मंडळाचे अॅड्. मिलिंद पिलणकर, चर्चासत्र कार्यक्रमातील निबंधवाचक डॉ. शं. रा. तळघटी, डॉ. कल्याण काळे, श्री. श्रीराम शिधये, डॉ. धनंजय चितळे, डॉ. विद्याधर करंदीकर, श्रीमती प्रतिमा बिबलकर आदी मान्यवर उपस्थित होते.

कोकण विभागीय समितीचे अध्यक्ष राजाभाऊ लिमये यांनी कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक केले. यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानतर्फे विविध कार्यक्रम आणि उपक्रम राबविले जातात. टिळकांच्या जन्मभूमीत त्यांच्या गीतारहस्य ग्रंथाच्या शताब्दी सोहळ्यात चर्चासत्राचे आयोजन गीता मंडळात होत आहे हा त्रिवेणी संगम आहे. दोन दिवस होणाऱ्या या चर्चासत्र कार्यक्रमात विविध मान्यवर अभ्यासक आपले निबंध सादर करणार आहेत. लोकमान्य टिळकांचे राजकारण आणि समाजकारण याविषयी चर्चा घडविणारे अनेक कार्यक्रम ठिकठिकाणी झाले. मात्र, त्यांनी लिहिलेल्या 'गीतारहस्य' ग्रंथावर कोठेही चर्चा झाली नसल्याने प्रा. सुरेश जोशी यांच्याशी चर्चा झाल्यानंतर पुढे आले. यशवंतराव चव्हाण यांना टिळकांबद्दल आदर होता, म्हणूनच त्यांच्या नावाच्या प्रतिष्ठानमार्फत चर्चासत्राचे आयोजन करण्यासाठी पुढाकार

घेतला. या चर्चासत्राबाबत ज्यांच्या ज्यांच्याशी चर्चा झाली त्या सर्वांनी सकारात्मक प्रतिसाद दिल्याचे सांगितले.

लिमये यांचे डॉ. सदानंद मोरे यांचा शाल, श्रीफळ, स्मृतिचिन्ह, पुष्पगुच्छ व पगडी देवून सत्कार करण्यात आला.

लोकमान्य टिळकांच्या जन्मभूमीत त्यांनी लिहिलेल्या 'गीतारहस्य' या ग्रंथाविषयीचे चर्चासत्र आयोजित करणे खरोखरीच औचित्याचे आहे. पारंतत्र्यातील मराठी समाजाला कार्यप्रवण करण्यासाठी लोकमान्य टिळकांनी 'गीतारहस्य' चे लेखन केले. यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानने टिळकांच्या जन्मभूमीत हे चर्चासत्र आयोजित करून मोठे औचित्य साधले आहे, असे 'लोकमान्य ते महात्मा' या ग्रंथाचे लेखक डॉ. सदानंद मोरे यांनी सुरुवातीलाच सांगितले.

गीतारहस्य हा महाराष्ट्राच्या वैचारिक विकासातला फार मोठा टप्पा असून मराठी भाषा घडवण्यातसुद्धा या ग्रंथाचा मोठा वाटा आहे. कारण गीतारहस्य हा मराठीतील पहिला गद्य ग्रंथ आहे. सर्वाधिक वाङ्मय गीतेवरच लिहिले गेले आहे. विशेष म्हणजे, मराठीतील सर्वात पहिला मोठा ज्ञानेश्वरी हा पद्यात्मक ग्रंथ भगवद्गीतेवर आधारित होता तर मोठा 'गीतारहस्य' हा गद्यग्रंथही गीतेवरच आधारित आहे. लोकमान्य टिळकांनी गीतारहस्याच्या रूपाने मराठी गद्याला आधुनिक बनविले. 'भगवद्गीता' हा लोकमान्य टिळकांच्या चिंतन मननाचाच एक भाग होता.

ब्रिटिशांनी टिळकांना १९०८ साली सहा वर्षांची काळ्या पाण्याची शिक्षा सुनावली. त्याची मंडालेल्या कारागृहात रवानगी झाली. वीस वर्षे केलेल्या चिंतनातून त्यांनी या ग्रंथाची मांडणी तिथे केली. एकांतात आणि समचित्ततेने त्यांनी लेखन केले. मोठ्या चिंतनातून त्यांनी हा ग्रंथ साकार केला. तुरुंगात असताना केवळ पेन्सिलने त्यांनी हा ग्रंथ लिहिला. त्यामुळे त्यांना गीतेचे भाष्यकार म्हणून मान्यता मिळाली. आगरकरांसारखे विद्वान, जॉन स्टुअमिल, स्पेन्सरसारख्या पाश्चात्य तत्त्ववेत्त्यांचे सुखदायी नीतिशास्त्र मांडत असताना टिळकांनी मात्र गीतेच्या आधारे भारतीय नीतिशास्त्र श्रेष्ठ असल्याचे वारंवार ठामपणे सांगितले. गीता

म्हणजे निवृत्ती सांगणारा नव्हे; तर कर्म करा असे सांगणारा ग्रंथ आहे, हेच त्यांनी गीतारहस्यातून पटवून दिले, असे चर्चासत्राचे उद्घाटक डॉ. मोरे यांनी आपल्या बीजभाषणामध्ये सांगितले.

१ ऑगस्ट रोजी श्री. शिधये यांनी 'लोकमान्य टिळक आणि गीता' याविषयावर, डॉ. तळघट्टी यांनी 'आद्य शंकराचार्य आणि लो. टिळक', व डॉ. काळे यांनी 'कर्मविपाक आणि कर्मयोगसिद्धांत' या विषयावर अभ्यासपूर्ण निबंध सादर केले. सादर केलेल्या निबंधावर उपस्थितांनी चर्चा घडवून आणली.

२ ऑगस्ट रोजी डॉ. चितळे यांनी 'गीतारहस्यातून दिसणारे अभ्यासक टिळक', श्रीमती प्रतिभा बिबलकर यांनी 'गीतारहस्य एक कर्मयोगशास्त्र', व डॉ. करंदीकर यांनी 'वर्णाश्रम व्यवस्था आणि पुरुषार्थ विचार' या विषयांवर अभ्यासपूर्ण निबंध सादर केले. त्यानंतर समारोपाचे प्रमुख अतिथी श्री. दा. कृ. सोमण व समारोप सत्राचे अध्यक्ष श्री. मधुमंगेश कर्णिक यांची व्याख्याने झाली.

'टिळकांनी २ नोव्हेंबर १९१० रोजी 'गीतारहस्य' ग्रंथ लिहायला सुरुवात केली आणि २ मार्च १९११ रोजी ग्रंथ लिहून पूर्ण झाला. निद्रिस्त समाजाला जागृत करण्यासाठी लोकमान्यांनी 'गीतारहस्य' ग्रंथ लिहिला. प्रत्येकाने मृत्यूपर्यंत कार्यरत राहिले पाहिजे, असा संदेश या ग्रंथातून मिळतो. निवृत्तांच्या नव्हे; तर तरुणांच्या हाती देण्याचा आणि त्यांनी वाचायचा हा ग्रंथ आहे. गीतेवर अभ्यास करून टिळकांनी निवृत्तीचा नव्हे तर प्रवृत्तीचा संदेश देणारा हा ग्रंथ असल्याचे पटवून दिले आहे. आसक्ती हेच दुःखाचे मूळ आहे. त्यामुळे फळाची आसक्ती न ठेवता कर्म करत रहा, असा उपदेश श्रीकृष्णाने गीतेत केला आहे हेच गीतारहस्यातून टिळकांनी सांगितले आहे.' असे श्री. सोमण यांनी सांगितले.

'लोकमान्य टिळक आणि त्यांनी लिहिलेले गीतारहस्य लोकोत्तर आहेच. पण, या ग्रंथाविषयीच्या चर्चासत्राचे आयोजन म्हणजे राष्ट्रीय भावना आहे. या चर्चासत्रातून जिज्ञासा जागृत होते आणि जिज्ञासा ज्ञानापोटी जन्माला येते. गीता

आणि तुरंग यांचा काहीतरी संबंध दिसतो. गीतेचे तत्त्वज्ञान सांगणारा श्रीकृष्ण तुरंगात जन्माला आला आणि गीतेवर भाष्य करणाऱ्या गीतारहस्याचे लेखनही लोकमान्यांनी मंडालेच्या तुरंगात केले. त्यामुळे त्यांना झालेला तुरंगवास ही इष्टापत्तीच होती असे म्हणावे लागेल. परदेशी तत्त्वज्ञानाचा अभ्यास करून त्यांनी गीतेवरचे भाष्य लिहिले आणि स्वतःचे तत्त्वज्ञान निर्माण केले. इतरांपेक्षा भारतीय तत्त्वज्ञान श्रेष्ठ होते हेच त्यांनी सिद्ध केले' असे कर्णिक यांनी समारोप सत्राच्या अध्यक्षपदावरून सांगितले.

गीतारहस्यावरची चर्चा हा बौद्धिक पातळीवरचा कार्यक्रम आहे. अशा बौद्धिक स्तरावरील गंभीर विषयावरच्या चर्चासत्राला कितपत प्रतिसाद मिळेल, अशी शंका होती.

मात्र, चर्चासत्राला असलेली उपस्थिती पाहिल्यानंतर औचित्य साधले गेल्याचे कार्यक्रमाचे समन्वय प्रा. डॉ. जोशी यांनी सांगितले.

उपस्थित प्रेक्षकांनीही उत्स्फूर्तपणे आपल्या प्रतिक्रिया व्यक्त केल्या. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचलन श्रीमती निशा काळे यांनी केले. कार्यक्रम यशस्वी करण्याकरता प्रतिष्ठानच्या सदस्यांव्यतिरिक्त ज्या सदस्यांनी सहकार्य केले आहे ते सर्व श्री. विनायक हातखंबकर, चंद्रमोहन देसाई, विजय पुरोहित, सुभाष पाटील, सर्व श्रीमती अनघा मगदूम, जयश्री बर्वे, पत्रकार व उपस्थित श्रोते, देणगीदार या सर्वांचे जिल्हाध्यक्ष श्री. काणे यांनी आभार मानून चर्चासत्र संपल्याचे जाहिर केले.

विभागीय केंद्र, औरंगाबाद कार्यवृत्त

चित्रपट चावडी 'अ सेपरेशन'

२०११ साली प्रदर्शित झालेला हा चित्रपट सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक असघर फर्हादी यांनी निर्मित व दिग्दर्शित केला आहे. पर्शियन भाषेतील या चित्रपटाची कथा इराणमधील तेहरान शहरात राहणाऱ्या मध्यमवर्गीय नादिर व सिमीन हे जोडपे व त्यांची ११ वर्षांची मुलगी तेरामेह यांच्याभोवती फिरते. या कुटुंबाच्या विभक्त होण्याचे वास्तववादी चित्रण चित्रपटात आहे. या चित्रपटाला २०१२ सालचा परदेशी भाषा विभागातील उत्कृष्ट चित्रपट, ऑस्कर तसेच विविध फिल्म फेस्टिव्हलमध्ये पुरस्कार मिळाले आहेत.

या चित्रपट प्रदर्शनाला मा. भालचंद्र कानगो, मा. प्राचार्य प्रतापराव बोराडे, मा. अॅड. उदय बोपशेट्टी आदी मान्यवर आवर्जून उपस्थित होते. चित्रपटानंतर प्रेक्षकांनी इराणच्या संस्कृतीविषयी तसेच तेथील चित्रपटांविषयी आपली मते प्रदर्शित केली. यावेळी प्रतिष्ठानचे सुबोध जाधव, त्रिशूल कुलकर्णी, उमेश राऊत, सत्यजित जाधव, रेखा शेळके, किशोर नरवडे, प्रथमेश सामंत आदींची उपस्थिती होती.

'इन्व्हेंशन ऑफ लाईग'

सुप्रसिद्ध चित्रपट दिग्दर्शकद्वयी रिकी ग्रीव्हीअस आणि मॅथ्यु रॉबिन्सन यांचा २००९ साली प्रदर्शित झालेला 'इन्व्हेंशन ऑफ लाईग' हा चित्रपट दाखविण्यात आला.

रोमँटीक कॉमेडी असलेला हा चित्रपट म्हणजे एका काल्पनिक जगाचे चित्रण आहे. त्यात कुठलाही धर्म नाही व कोणालाही खोटे बोलता येत नाही. चित्रपटाची कथा मार्क बेलीसन या सामान्य माणसाच्या सभोवताली फिरते. या जगात फक्त त्यालाच खोटे बोलता येते; त्यानंतर त्या जगात घडणाऱ्या गमती-जमतींचे चित्रण दिग्दर्शकाने अत्यंत वास्तववादी पद्धतीने केले आहे. चित्रपटात जेनिफर गार्नर,

लुईस सी.के., रिकी ग्रीव्हीअस आदी सुप्रसिद्ध कलाकार आहेत. उपस्थित प्रेक्षकांनी चित्रपटाविषयी आपली मते प्रदर्शित केली. यावेळी प्रतिष्ठानचे सुबोध जाधव, त्रिशूल कुलकर्णी, किशोर नरवडे, प्रथमेश सामंत आदींची उपस्थिती होती.

डॉ. नरेंद्र जाधव यांचे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या भाषणावर आधारीत पुस्तक संचाचे महाविद्यालयांना वाटप.

ख्यातनाम अर्थतज्ञ, भारतीय रिझर्व्ह बँकेचे माजी प्रधान आर्थिक सल्लागार, आंतरराष्ट्रीय नाणे निधीचे सल्लागार डॉ. नरेंद्र जाधव यांनी परिश्रमपूर्वक साकारलेले भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची संपादित निवडक गाजलेली भाषणे ग्रंथरूपात उपलब्ध केली आहेत. भारतीय राज्य घटनेचे शिल्पकार एवढीच बाबासाहेबांची ओळख नव्हे तर चतुरस्त्र बाबासाहेबांचे आर्थिक विचार, धर्मशास्त्रीय विचार, समाजशास्त्रीय विचार, मानववंश शास्त्र यावर भाष्य करणाऱ्या ५ पुस्तकांच्या संचाची मुळ किंमत रु. ३,५००/- इतकी आहे. सदर ग्रंथ विद्यार्थ्यांना व शिक्षकांना वाचता आणि अभ्यासता यावेत तसेच डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे विचार त्यांच्या पर्यंत पोहोचवावेत हेतूने हे ग्रंथसंच औरंगाबाद, परभणी व बीड या जिल्ह्यांतील ७० महाविद्यालयांस दि. १, २ एप्रिल व १६ एप्रिलच्या कार्यक्रमांत भेट देण्यात आले.

तुकाराम जाधव यांचे व्याख्यान

युनिक अकादमीचे संचालक मा. तुकाराम जाधव यांचे 'स्पर्धा परिक्षांची तयारी' या विषयावर व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते. मा. तुकाराम जाधव यांनी सुरू केलेली 'युनिक अकादमी' ही संस्था आज महाराष्ट्रातील

स्पर्धा परिक्षांचे प्रशिक्षण देणारी अग्रगण्य संस्था आहे. त्यांच्या संस्थेतील विद्यार्थी आज मोठ्या प्रमाणावर प्रशासकीय सेवेत आहेत.

यावेळी बोलतांना त्यांनी उपस्थित विद्यार्थ्यांना स्पर्धा परिक्षांच्या तयारीबाबत मार्गदर्शन केले. एम.जी.एम.चे मा.प्रा. प्रतापराव बोराडे, मा. रेखा बोराडे, मा. रेखा शेळके, मा. सुहास तेंडूलकर, सुबोध जाधव, दिपक जाधव आदींची यावेळी प्रमुख उपस्थिती होती.

सुप्रसिद्ध पत्रकार संजय आवटे यांचे व्याख्यान

विभागीय केंद्र औरंगाबाद यांच्या वतीने हा कार्यक्रम परभणी व आंबेजोगाई अशा दोन ठिकाणी आयोजित करण्यात आला. सुप्रसिद्ध पत्रकार संजय आवटे यांनी 'माध्यमांतील करीअर' या विषयावर उपस्थित विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. यावेळी बोलताना त्यांनी आजच्या परिस्थितीनुसार बदलणारे माध्यमांचे स्वरूप उलगडून सांगितले व त्या माध्यमांचा सकारात्मक वापर करावा, असे मत व्यक्त केले. याप्रसंगी परभणी येथे मा. दत्ता बाळसराफ, मा. विजय कान्हेकर, सुबोध जाधव, दिपक जाधव आदी मान्यवरांची उपस्थिती होती. आंबेजोगाई येथील कार्यक्रम डॉ. द्वारकादास लोहिया यांच्या अध्यक्षतेखाली पार पडला. यासोबतच मा. दीपाताई क्षीरसागर, मा. रचना मोदी (नगराध्यक्ष, आंबेजोगाई), मा. अमर हबीब, दगडू लोमटे, मनोज लोहिया यांची प्रमुख उपस्थिती होती. विभागीय केंद्र बीडच्या वतीने या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यासाठी डॉ. नरेंद्र काळे यांनी परिश्रम घेतले.

चित्रपट चावडीत 'नागरिक'ची टिम प्रेक्षकांच्या भेटीला आणि अकिरा कुरुसावा दिग्दर्शित 'राशोमॉन' चित्रपटाचे प्रदर्शन

विभागीय केंद्र औरंगाबाद व एम.जी.एम. जनसंवाद व वृत्तपत्रविद्या विभागाच्या वतीने दरमहा राबविण्यात येणाऱ्या चित्रपट चावडी उपक्रमात बुधवार, दि. १३ मे रोजी सायं. ४ वा. एम.जी.एम.च्या आइन्स्टाइन सभागृहात प्रसिद्ध

चित्रपट अभिनेते सचिन खेडेकर, शाहीर संभाजी भगत, अभिनेत्री देविका दफ्तरदार, लेखक महेश केळुस्कर व दिग्दर्शक जयप्रद देसाई यांनी त्यांच्या आगामी 'नागरिक' या चित्रपटाविषयी चित्रपट चावडीच्या प्रेक्षकांशी संवाद साधला. महाराष्ट्र शासनाचा यंदाचा 'सर्वोत्कृष्ट सामाजिक चित्रपट' या पुरस्कारासह ४ पुरस्कार या चित्रपटाला मिळाले आहेत. यावेळी बोलतांना नागरिक चित्रपटामागची भूमिका दिग्दर्शक जयप्रद देसाई यांनी विषद केली. 'कुठलीही भूमिका पार पाडतांना त्या भूमिकेशी एकरूप होऊन ती भूमिका साकारावी लागते. तरच ती यशस्वी होते, मग क्षेत्र कुठलेही असो. मराठी चित्रपट आवर्जून चित्रपटगृहात जाऊन पहावा', असे आवाहन यावेळी अभिनेते सचिन खेडेकर यांनी केले. या चित्रपटातील गाणे सादर करून शाहीर संभाजी भगत यांनी उपस्थितांना मंत्रमुग्ध केले.

तसेच चावडीत या महिन्यात सुप्रसिद्ध चित्रपट दिग्दर्शक अकिरा कुरुसावा यांचा १९५० साली प्रदर्शित झालेला 'राशोमॉन' हा चित्रपट दाखविण्यात आला. एका सामुराईचा खून व त्याच्या बायकोवर झालेला बलात्कार या घटनेभोवती चित्रपटाची कथा फिरते. या घटनेचे सर्व साक्षीदार त्यांनी ज्या पद्धतीने घटना पाहिली, त्यापद्धतीने त्यादिवशीचा घटनाक्रम विषद करतात. या वेगवेगळ्या घटनाक्रमाचे अत्यंत सफाईदारपणे केलेले चित्रण हे या चित्रपटाचे वैशिष्ट्य आहे. या चित्रपटाची शतकातील सर्वोत्कृष्ट 'चित्रपट कलाकृती' असलेल्या चित्रपटांत गणना होते. या चित्रपटाला १९५१ सालच्या व्हेनिस आंतरराष्ट्रीय चित्रपट महोत्सवात सर्वोत्कृष्ट चित्रपट पुरस्कार, १९५२ चा परदेशी भाषा विभागातील सर्वोत्कृष्ट ऑस्कर पुरस्कार मिळाला आहे.

विभागीय केंद्राचे अध्यक्ष नंदकिशोर कागलीवाल, कोषाध्यक्ष सचिन मुळे, सचिव मुकुंद भोगले, नीलेश राऊत, अपर्णा कक्कड, रेखा शेळके, सुबोध जाधव, उमेश राऊत, सत्यजीत शोभा श्रीराम, दिपक जाधव, त्रिशूल कुलकर्णी, मंगेश निरंतर, राजेंद्र वाळके आदींची यावेळी उपस्थिती होती.

चित्रपट चावडीत

‘बशर नवाज... ख्वाब, जिंदगी और मैं’ या लघुपटाचे प्रदर्शन.

विभागीय केंद्र औरंगाबाद, महात्मा गांधी मिशन व बशर नवाज गजल मंच यांच्या वतीने शुक्रवार दि. ११ जुलै २०१५ रोजी महात्मा गांधी मिशनच्या आईन्स्टाईन सभागृहात सायंकाळी ६ वाजता चित्रपट चावडी उपक्रमांतर्गत बशर नवाज यांच्यावरील ‘बशर नवाज... ख्वाब, जिंदगी और मैं’ या लघुपटाचे प्रदर्शन करण्यात आले. यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबईची निर्मिती असलेला हा लघुपट सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक जयप्रद देसाई यांनी दिग्दर्शित केला आहे. केरळ आंतरराष्ट्रीय चित्रपट महोत्सव व लेह आंतरराष्ट्रीय चित्रपट महोत्सव या नावाजलेल्या चित्रपट महोत्सवांत हा लघुपट प्रदर्शित झाला आहे. या लघुपटाचे देशपातळीवर मोठ्या प्रमाणात कौतुक झाले आहे.

यानिमित्ताने बशर नवाज यांच्या आठवणींना उजाळा देऊन मान्यवरांच्या उपस्थितीत बशर नवाज यांना आदरांजली वाहण्यात आली. यावेळी त्यांच्या चाहत्यांनी व रसिकांनी कार्यक्रमास मोठ्या संख्येने गर्दी केली होती. यावेळी एम.जी.एम.चे विश्वस्त प्रा. प्रतापराव बोराडे, औरंगाबाद महानगरपालिकेचे आयुक्त प्रकाश महाजन, बशर नवाज यांचे सहकारी शमीम खान, त्यांचे सुपुत्र याह्या खान, जावई प्रा. सोहेल खान, प्रा. रेखा शेळके, सुबोध जाधव, बशर नवाज, ‘गझल मंच’चे संदीप शिसोदे, त्रिशूल कुलकर्णी, मंगेश निरंतर आदींची प्रमुख उपस्थिती होती.

‘रिंगण’ची चर्चा, चर्चेचं ‘रिंगण’

संत जनाबाई विशेषांकावर वार्षिक ‘रिंगण’ च्या संपादकांशी

संतपरंपरेचा सामाजिक सांस्कृतिक मागोवा घेणाऱ्या ‘रिंगण’ वार्षिकाचा यावर्षीचा संत जनाबाई विशेषांक राज्यभरातल्या सांस्कृतिक विश्वात चर्चेचा विषय ठरला आहे. या अंकाच्या निमित्ताने ‘रिंगण’ आणि श्रीरंग गायकवाड

यांच्याशी लोकसंवाद उपक्रमांतर्गत चर्चेचे आयोजन यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई विभागीय केंद्र, औरंगाबाद, वृत्तपत्रविद्या व जनसंवाद महाविद्यालय यांच्या वतीने जे.एन.ई.सी. महाविद्यालयाच्या ‘आईन्स्टाईन’ सभागृहात करण्यात आले होते. प्राचार्य प्रतापराव बोराडे, प्रतिष्ठानचे विजय कान्हेकर, नीलेश राऊत, वृत्तपत्रविद्या व जनसंवाद महाविद्यालयाच्या प्राचार्या रेखा शेळके आदींची प्रमुख उपस्थिती होती.

कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक नीलेश राऊत यांनी केले, त्यांनी लोकसंवाद कार्यक्रम आयोजित करण्यामागची प्रतिष्ठानची भूमिका विषद केली. प्रतिष्ठानच्या वतीने राबविण्यात येणाऱ्या विविध उपक्रमांचा आढावा त्यांनी घेतला. यावर्षीचा ‘रिंगणचा विशेषांक’ हा संत जनाबाई यांच्यावर आहे आणि संत जनाबाई या मराठवाड्यातील असल्यामुळे या रिंगणच्या चर्चेला विशेष महत्त्व आहे, असे ते म्हणाले. श्रीरंग गायकवाड म्हणाले, “महात्मा गांधी यांनी देशात निःशस्त्र क्रांती केली. सत्याग्रह, उपोषण असे प्रभावी अस्त्र वापरून ते इंग्रजांविरुद्ध लढले. त्यांच्या या क्रांतीचे मूळ संत तुकारामांच्या चळवळीत सापडते. प्रस्थापितांनी तुकारामांची गाथा इंद्रायणीत बुडवली, त्यावेळी संत तुकाराम यांनी न्यायासाठी उपोषण सुरू केले. या उपोषणामुळेच लोकसहभाग वाढून त्याला चळवळीचे स्वरूप आले. त्यामुळे आजच्या चळवळीची, परिवर्तनाची बीजे संत साहित्यात सापडतात.”

सचिन परब रिंगण उपक्रमाच्या प्रेरणेबाबत बोलले. सुरुवातीला अगदी वैयक्तिक आवड म्हणून सुरू झालेल्या ह्या उपक्रमाचे रिंगण उत्तरोत्तर कसे वाढत गेले हे त्यांनी नमूद केले. या प्रवासात आलेल्या अनेक अनुभवांचे कथन त्यांनी केले. आजच्या तरुणांनादेखील संत साहित्य आवडते व ते वाचतात, हे त्यांनी आवर्जून सांगितले. संत जनाबाई यांच्यावर आधारित रिंगण हा विशेषांक सर्वांनी आवर्जून वाचावा व वाचक म्हणून आवश्यक त्या सूचना निर्भीडपणे कळवाव्यात, अशी विनंती परब यांनी केली.

अभ्युदय प्रबोधिनीचे श्रीराम पोतदार यांनी संत जनाबाई यांचा अभंग गाऊन कार्यक्रमाचा समारोप केला.

विं. दा. करंदीकर यांच्या कवितेवर आधारित 'विंदांची त्रिपदी' कार्यक्रमाचे आयोजन.

बशर नवाज गझल मंच, एम.जी.एम. वृत्तपत्रविद्या व जनसंवाद महाविद्यालय, अभ्युदय कामगार साहित्य मंडळ व पसायदान प्रतिष्ठान यांच्या संयुक्त विद्यमाने ज्ञानपीठ पुरस्कार विजेते विं.दा. करंदीकर यांच्या कवितेवर आधारित आनंद करंदीकर व सरीता आवाड यांच्या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते.

ज्येष्ठ विचारवंत व विंदांचे सुपुत्र आनंद करंदीकर व सरीता आवाड यांनी हा कार्यक्रम दृक्श्राव्य माध्यमांचा वापर करून अत्यंत प्रभावीपणे सादर केला. त्यामध्ये विंदांच्या कविता, त्यांचा कवितेकडे बघण्याचा दृष्टीकोन, कवितेबद्दलची त्यांची भावना अत्यंत उत्कटपणे मांडली. विंदांची 'त्रिपदी' म्हणजे कवितांतील तत्त्वचिंतन, जीवनदृष्टी आणि कवितांचे रसग्रहण अशी हि त्रिपदी होती. औरंगाबादच्या रसिकांना विंदांची कविता अनुभवण्याची सुवर्णसंधी यानिमित्ताने मिळाली.

जीवनासक्ती असलेल्या आणि क्रांतीकारी सामाजिक जाणिवा प्रगल्भ करणाऱ्या विंदांच्या कवितांचे वाचन औरंगाबादकर रसिकांना जगण्याचे बळ देऊन गेले. बालकविता व प्रेमकवितांसह जगण्याच्या संघर्षातील अनेक सुंदर स्थान टिपणाऱ्या कविता दाद मिळवून गेल्या. 'सारे तिचेच होते, सारे तिच्याचसाठी, हे चंद्र सुर्य सारे तिच्याच पाठी, आम्हीही त्यातच होतो कपाळी त्याचीच आठी' यासह अनेक धीरगंभीर, निखळ विनोदाने खुलवणाऱ्या अन् विज्ञाननिष्ठ कवितांचे वाचन करण्यात आले. आवाड यांनी 'कोकणातील आजी देशावर आली' ही, तर 'उजाडताना ओठ उगवतीला थरथरला' या कवितांतून बालविश्वातील विंदा सर्वापुढे खुले केले. दिपचंदी तालावर आधारित कविता वाचताना आवाडांनी विंदांची संगीताच्या ज्ञानावरील हुकूमत

श्रोत्यांना उलगडून सांगितली. समर्पण आणि प्रेम मांडताना रचलेली 'घेऊन जा तू सर्व काही, काहीही ठेवू नको दुःखः माझे एकटीचे तेवढे नेऊ नको' ही कविता दाद घेऊन गेली. पिढ्यानपिढ्या मनात घर करणाऱ्या विंदांच्या कविता नव्याने जग सांगणाऱ्या होत्या. विशेष म्हणजे प्रेमकवितांमध्ये वाऱ्यावर स्वार होणारे विंदा, सामाजिक जाणिवांनी हळवे होणारे विंदा उपस्थितांनी भरभरून अनुभवले.

युवा स्वातंत्र्य ज्योत रॅली

नवमहाराष्ट्र युवा अभियानातर्फे दरवर्षी युवकांमध्ये राष्ट्रभावना जागृत होण्यासाठी 'युवा स्वातंत्र्य ज्योत रॅली'चे आयोजन करण्यात येते. यावर्षी औरंगाबादेतील रोटारॅट क्लब या संस्थेसोबत मिळून स्वातंत्र्य दिनाच्या पूर्वसंध्येला म्हणजेच १४ ऑगस्ट २०१५ रोजी ही रॅली आयोजित करण्यात आली. या रॅलीचा मार्ग क्रांतीचौक ते पैठणगेट असा होता. रॅलीमध्ये औरंगाबाद शहरातील महाविद्यालयीन युवक - युवती, स्थानिक संस्था, संघटना, राजकीय पक्ष, ज्येष्ठ स्वातंत्र्य सैनिक, प्रशासकीय अधिकारी तसेच सर्वसामान्य नागरिकांचा समावेश होता. नवमहाराष्ट्र युवा अभियानाचे राज्य संघटक नीलेश राऊत यांच्या हस्ते मशाल पेटवून रॅलीचे उद्घाटन करण्यात आले. यावेळी नगरसेवक अंकीता विधाते, अभिषेक देशमुख, सुबोध जाधव, मंगेश निरंतर, राहुल तायडे यांची प्रमुख उपस्थिती होती. सहभागी युवक - युवतींनी यावेळी जोरदार घोषणा दिल्या. पैठणगेट येथे भारतीय घटनेच्या सरनाम्याच्या वाचनाने रॅलीचा समारोप करण्यात आला.

भारतरत्न उस्ताद बिस्मिल्ला खाँ शहनाई संगीत महोत्सव

विभागीय केंद्र, औरंगाबादच्या वतीने गतवर्षीप्रमाणे प्रसिध्द शहनाईवादक भारतरत्न बिस्मिल्ला खाँ यांच्या पुण्यतिथीनिमित्त शनिवार दि. २२ व रविवार दि. २३ ऑगस्ट २०१५ असे दोन दिवसीय 'शहनाई संगीत महोत्सवा'चे आयोजन करण्यात आले होते. निराला बाजार

येथील तापडीया नाट्यगृहात संपन्न झालेल्या महोत्सवाचे उद्घाटन ज्येष्ठ बासरीवादक श्रीपादराव कुलकर्णी व संजीव शेलार यांच्या हस्ते दिप प्रज्वलन करून करण्यात आले. यावेळी औरंगाबाद विमानतळाचे संचालक मा. अलोक वाष्णीय, विभागीय केंद्राचे कोषाध्यक्ष सचिन मुळे, नीलेश राऊत, सुहास तेंडूलकर, कल्याण अपार, सुबोध जाधव आदींची प्रमुख उपस्थिती होती. प्रतिष्ठानच्या वतीने औरंगाबादचे ज्येष्ठ गायक पं. नाथराव नेरळकर व अखिल भारतीय गांधर्व मंडळ, मुंबईचे अध्यक्ष मा. प्रभाकरराव भांडारे यांचा सत्कार करण्यात आला.

संगीत महोत्सवाच्या पहिल्या दिवसाची (शनिवार, दि. २२ ऑगस्ट २०१५) सुरुवात सायंकाळी ७ वाजता शहनाई संगीत संस्थेचे अनिल तोडकर व संस्थेच्या विद्यार्थ्यांच्या शहनाई वादनाने झाली. यात त्यांनी यमन रागात मध्य तीन तालात शहनाईचे वादन केले. त्यानंतर पुणे येथील प्रसिध्द बासरीवादक दीपक भानुसे यांनी बासरीवादन केले. त्यांनी राग पुरीया कल्याण मध्ये झप तालातील रचना सादर केली. त्यानंतर 'अबीर गुलाल उधळीत रंग' हा अभंग मोठ्या नजाकतीने सादर करीत रसिकांनी मने जिंकली. पुणे येथील प्रसिध्द गायक पं. संजय गरुड यांच्या गायनाने पहिल्या दिवसाचा शेवट झाला.

संगीत महोत्सवाच्या दुसऱ्या दिवसाची (रविवार, दि.

२३ ऑगस्ट २०१५) सुरुवात सायं. ६ वा. औरंगाबादच्या प्रसिध्द गायिका कु. मेधा लखपती यांच्या गायनाने झाली. राग भीमपलासमध्ये त्यांनी 'जा जा रे मंदिरवा' ही बंदिश सादर केली. त्यानंतर संत ज्ञानेश्वर यांनी रचलेल्या 'रुप पाहता लोचनी' या अभंगाचे सादरीकरण केले. त्यानंतर भारतरत्न उस्ताद बिस्मिल्ला खाँ यांचे शिष्य मा. कल्याण अपार यांचे शहनाई वादन झाले. त्यांनी राज जोगच्या स्वराने सुरुवात करत पाठोपाठ वाजवलेल्या पहाडी धूनमुळे वातावरण तरुण झाले होते. त्यानंतर पुण्याचे प्रसिध्द गायक उस्ताद रईस खाँ बाले खाँ यांचे सतार वादन झाले. त्यांनी राग सरस्वतीने सतारीची तार छेडत रसिकांशी संवाद साधला. सतारीच्या प्रत्येक तारेवरची हुकूमत त्यांनी यावेळी दाखवून दिली. त्यानंतर औरंगाबादचे ज्येष्ठ गायक पं. नाथराव नेरळकर यांच्या गायनाने शहनाई संगीत महोत्सवाचा समारोप झाला. त्यांनी स्वरांची बरसात करत रसिकांना स्वररूपी पावसात चिंब भिजविले. यावेळी विभागीय केंद्राचे अध्यक्ष नंदकिशोर कागलीवाल यांची उपस्थिती होती.

भारतरत्न उस्ताद बिस्मिल्ला खाँ शहनाई संगीत महोत्सवास रसिकांची मोठ्या प्रमाणावर उपस्थिती होती. कार्यक्रमाच्या यशस्वीतेसाठी सुबोध जाधव, रेणूका कड, मंगेश निरंतर, गणेश धुले, दिपक जाधव, उमेश राऊत यांनी परिश्रम घेतले.

विभागीय केंद्र, नागपूर कार्यवृत्त

मराठी भाषाविषयक धोरणावरील चर्चासत्र

मराठी भाषा विभाग व भाषा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन स्नातकोत्तर मराठी विभाग, राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ, नागपूर व विभागीय केंद्र, नागपूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने महाराष्ट्र शासनाच्या भाषा सल्लागार समितीने राज्य शासनास सादर केलेल्या मराठी भाषाविषयक धोरणाच्या मसुद्यावर “मराठी भाषाविषयक धोरण” या चर्चासत्राचे आयोजन बुधवार, दि. ११ फेब्रुवारी, २०१५ रोजी दुपारी ३.०० वाजता कॉन्फरन्स हॉल, राष्ट्रभाषा संकुल, शंकरनगर, नागपूर येथे करण्यात आले.

मराठी राज्यात मराठी भाषेची स्थिती असून त्यासाठी शासनाचे ठोस धोरण असावे, भाषाविषयक समस्या का निर्माण झाली, यासाठी जबाबदार कोण, मराठी भाषा सर्व व्यवहाराचे माध्यम कशी होईल, सल्लागार समितीने वेगवेगळ्या क्षेत्रात काय केले पाहिजे इत्यादी बाबींचा ऊहापोह चर्चासत्रात करण्यात आला.

अध्यक्षस्थानी ज्येष्ठ समीक्षक डॉ. वि. स. जोग होते. प्रमुख पाहुणे म्हणून विद्यापीठाचे मराठी विभाग प्रमुख डॉ. अक्षयकुमार काळे, प्रतिष्ठानच्या विभागीय केंद्राचे अध्यक्ष डॉ. गिरीश गांधी उपस्थित होते. चर्चासत्रात १९६१ पासूनच्या डॉ. वि. भि. कोलते यांच्या सल्लागार मंडळापासून २०१० पर्यंत विविध धोरणांचा आढावा घेण्यात आला.

चर्चासत्रात प्रथामिक वर्गापासूनच मराठी भाषा अनिवार्य करण्याची सूचना प्रा. डॉ. संध्या अमृते यांनी केली. कायदा असूनही औषधांच्या वेष्टनावर मराठी सूचना नोंदविल्या जात नसल्याकडे परिवहन मंत्री दिवाकर रावते यांनी लक्ष वेधले. प्रास्ताविक प्रतिष्ठानचे सदस्य डॉ. मुनघाटे यांनी केले.

साहित्यिक चर्चा व काव्य प्रस्तुती

विभागीय केंद्र, नागपूरच्या वतीने बुधवार दि. २५ फेब्रुवारी, २०१५ रोजी दुपारी ३.०० वाजता राष्ट्रभाषा संकुलातील कॉन्फरन्स हॉल, शंकरनगर चौक, नागपूर येथे दिल्ली येथील प्रसिद्ध कवी व अखिल भारतीय सर्वभाषा संस्कृती समन्वय समितीचे राष्ट्रीय अध्यक्ष मा. पंडित सुरेश नीरव यांच्या उपस्थितीत “वर्तमान हिंदी साहित्यावर चर्चा व काव्य-प्रस्तुती” या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. याप्रसंगी कार्यक्रमाचे संयोजक व प्रतिष्ठानचे सदस्य डॉ. सागर खादीवाला उपस्थित होते.

समकालीन मराठी वास्तव

२७ फेब्रुवारी हा कविवर्य कुसुमाग्रजांचा जन्मदिन ‘मराठी भाषा गौरव दिन’ म्हणून साजरा केला जातो. या दिनाचे औचित्य साधून स्नातकोत्तर मराठी विभाग राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ, नागपूर आणि यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, विभागीय केंद्र, नागपूर ह्यांच्या संयुक्त विद्यमाने “समकालीन मराठी वास्तव” या राष्ट्रीय चर्चासत्राचे आयोजन श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, राष्ट्रभाषा संकुल, शंकरनगर चौक, नागपूर येथे करण्यात आले.

दि. २७ फेब्रुवारी, २०१५ रोजी सकाळी ९.३० वाजता राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठाचे प्रभारी कुलगुरू मा. डॉ. विनायक देशपांडे यांच्या उपस्थितीत उद्घाटन झाले. याप्रसंगी मराठी विभाग, शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर येथील प्राध्यापक मा. डॉ. राजन गवस हे अध्यक्षस्थानी होते तर मा. डॉ. शिरीष गोपाळ देशपांडे हे प्रमुख वक्ते होते.

“बृहन्महाराष्ट्रातील समकालीन मराठी वास्तव” या विषयावरील चर्चासत्राच्या अध्यक्षस्थानी प्राध्यापक व

माजी मराठी विभाग प्रमुख विक्रम विश्वविद्यालय उज्जैन (म.प्र.) चे मा. डॉ. शशिकांत सावंत होते. याप्रसंगी महाराज सयाजीराव गायकवाड विद्यापीठ (बडोदा, गुजरात) येथील प्राध्यापिका डॉ. वनिता ठाकूर (प्राध्यापक मराठी विभाग), गुलबर्गा विद्यापीठ (गुलबर्गा कर्नाटक) येथील मा. डॉ. विजया तेलंग मराठी विभाग महाराज सयाजीराव गायकवाड विद्यापीठ (बडोदा, गुजरात) येथील डॉ. संजयकुमार करंदीकर यांचा सहभाग होता.

चर्चासत्राचा समारोप “समकालीन मराठी मानस : भाषा-वाङ्मय, कला व संस्कृती” या विषयावरील चर्चेने झाला. अध्यक्षस्थानी संत गाडगेबाबा महाविद्यालय, (मूर्तिजापूर, जि. अकोला) येथील प्राचार्य मा. डॉ. श्रीकांत तिडके (मराठी विभाग), महिला महाविद्यालय (अमरावती), डॉ. अशोक राणा, शिवाजी विद्यापीठ (कोल्हापूर), डॉ. नंदकुमार मोरे, राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठातील स्नातकोत्तर विभाग डॉ. शैलेंद्र लेंडे, एम. बी. पटेल महाविद्यालयातील (साकोली, जि. भंडारा), मा. डॉ. अनिल नितनवरे यांचा सहभाग होता.

ज्येष्ठ रंगकर्मी श्री. गणेश नायडू

अमृतमहोत्सवारंभ

ज्येष्ठ रंगकर्मी श्री. गणेश नायडू यांच्या पंच्याहत्तरीतील पदार्पणानिमित्ताने त्यांचा सत्कार सोहळा शनिवार दि. २८ फेब्रुवारी, २०१५ रोजी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, विभागीय केंद्र, नागपूरच्या वतीने श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, राष्ट्रभाषा संकुल, शंकरनगर चौक, नागपूर येथे आयोजित करण्यात आला.

हा सत्कार सोहळा माजी खासदार श्री. दत्ताभाऊ मेघे यांच्या शुभहस्ते, माजी मंत्री श्री. अनिलबाबू देशमुख यांच्या प्रमुख उपस्थितीत व यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान विभागीय केंद्र, नागपूरचे अध्यक्ष डॉ. गिरीश गांधी यांच्या अध्यक्षतेखाली संपन्न झाला.

याप्रसंगी विदर्भ साहित्य संघ, नागपूरचे अध्यक्ष श्री.

मनोहर म्हैसाळकर हे विशेष अतिथी म्हणून उपस्थित होते. सत्कार प्रसंगी सर्वश्री रमेश अंभईकर, प्रमोद भुसारी, डॉ. विलास चिंतामण देशपांडे, यांनी श्री. नायडूंच्या कर्तृत्वाचा आलेख मांडला.

स्व. यशवंतराव चव्हाण यांची १०२ वी जयंती

आधुनिक महाराष्ट्राचे शिल्पकार व संयुक्त महाराष्ट्राचे पहिले मुख्यमंत्री स्व. यशवंतराव चव्हाण यांच्या १०२ व्या जयंतीदिनानिमित्त नागपूर शहरातील विविध क्षेत्रांत ज्या मान्यवर महिलांनी सामाजिक बांधिलकी स्वीकारून देदीप्यमान कार्य केले, अशा ज्येष्ठ महिलांच्या प्रति कृतज्ञता व्यक्त करता यावी यासाठी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान विभागीय केंद्र, नागपूरच्या वतीने काही मान्यवर महिलांचा सत्कार सोहळा, दि. १२ मार्च, २०१५ रोजी श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, राष्ट्रभाषा संकुल, शंकरनगर चौक, नागपूर येथे करण्यात आला. हा सत्कार सोहळा ज्येष्ठ साहित्यिक व विचारवंत मा. डॉ. यशवंत मनोहर यांच्या शुभहस्ते आणि मा. डॉ. श्रीकांत तिडके ह्यांच्या अध्यक्षतेखाली व यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान विभागीय केंद्र, नागपूरचे अध्यक्ष डॉ. गिरीश गांधी यांच्या उपस्थितीत संपन्न झाला.

याप्रसंगी डॉ. श्रीमती सीमाताई साखरे, डॉ. श्रीमती रूपाताई कुलकर्णी, श्रीमती नलिनीताई लडके, डॉ. श्रीमती कविताताई शनवारे, श्रीमती आशाताई सावदेकर, श्रीमती आशाताई बगे, डॉ. श्रीमती सुहासिनीताई वंजारी, श्रीमती रझिया हसीब सिद्दीकी, श्रीमती आईशा बेगम, श्रीमती व्हिक्टोरिया सायमन, श्रीमती कुंदाताई विजयकर, प्रा. श्रीमती शाहिना खतीब, श्रीमती झेबुन्नीसा शेख, श्रीमती शांताबाई गवई, श्रीमती वासंतीताई सरदार अशा ज्येष्ठ महिलांचा सत्कार करण्यात आला.

गजलसम्राट सुरेश भट स्मृतीदिनानिमित्त मराठी गजल दिवस

विभागीय केंद्र नागपूर, वनराई, प्ले बँक म्युझिकल

प्रॉडक्शन, गंधर्व संगीत महाविद्यालय, नागपूर व सम्यक साहित्य मंच, नागपूरच्या संयुक्त विद्यमाने गजलसम्राट सुरेश भट स्मृती दिनानिमित्त रविवार दि. १५ मार्च, २०१५ रोजी 'मराठी गजल दिवस'चे आयोजन श्री साई सभागृह, शंकरनगर चौक, नागपूर येथे करण्यात आले.

विभागीय केंद्र, नागपूर व वनराई फाऊंडेशनचे अध्यक्ष डॉ. गिरीश गांधी यांच्या अध्यक्षतेखाली व डॉ. यशवंत मनोहर यांच्या शुभहस्ते डॉ. निलकांत कुलसंगे यांच्या प्रमुख उपस्थितीत कार्यक्रमाचा उद्घाटन सोहळा संपन्न झाला.

चर्चासत्र -

अनुराधा पाटील ह्यांच्या कविता -

लक्ष दीपांच्या झगझगाटापासून अलिप्त राहून मंद दिव्यांच्या वातीप्रमाणे जळताना अवघा आसमंत उजळणाऱ्या अनुराधा पाटलांची आत्मलक्ष्यी कविता समकालीन कवितेत आपले लक्ष वेधून घेते. परंपरा स्वीकारून सहजपणे परंपरेच्या पलीकडे जाणारी, दुःसह एकाकीपण सोसून ते प्रत्ययाच्या पातळीवर नेणारी विलक्षण भावगर्भ कविता अनुराधाबाईंनी लिहिली. स्त्रीचे सोशिकपण, तिची संवेदनशीलता, तिचा अखंड आत्मशोध प्रकट करताना मानवी जीवनाचा एक समग्र दुःखाकार त्यांच्या कवितेने साकार केला.

या कवितेने ग्रामीण संस्कृतीचा वसा घेतला असला तरी तिचे स्वरूप ग्रामीण किंवा शहरी अशा प्रदेशविशिष्टतेने किंवा वर्गविशिष्टतेने विभागले गेले नाही किंवा कोणत्याही वाद प्रवाहाचा जाणीवपूर्वक स्वीकार करणारे नाही. तिच्या स्वतंत्र, अभिजात व आशयसंपृक्त वृत्तविशेषांनी आणि अनोख्या प्रतिमासृष्टीमुळे ती रसिकांना कलात्मक आनंदाचा प्रत्यय देते आणि समीक्षेसमोर नवी आव्हाने उभी करते. तिचे बहुआयामी अंतरंग सहृदयपणे समजून घेण्याकरीता हे चर्चासत्र दि. २५ मार्च, २०१५ रोजी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान विभागीय केंद्र, नागपूर व स्नातकोत्तर मराठी विभाग राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ, नागपूर ह्यांच्या संयुक्त विद्यमाने श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, राष्ट्रभाषा संकुल, शंकरनगर चौक, नागपूर येथे 'अनुराधा पाटील ह्यांच्या

कविता' या एकदिवसीय चर्चासत्राचे आयोजन करण्यात आले.

'दीर्घकथा : संकल्पना आणि स्वरूप' -

ग्रंथा लोकार्पण सोहळा

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान विभागीय केंद्र, नागपूर व विजय प्रकाशन आणि मराठी प्राध्यापक सन्मित्र मंडळ, यांच्या संयुक्त विद्यमाने डॉ. मदन कुलकर्णी लिखित 'दीर्घकथा : संकल्पना आणि स्वरूप' या संशोधन समीक्षा ग्रंथाचा 'लोकार्पण सोहळा' दि. २५ मार्च, २०१५ श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, राष्ट्रभाषा संकुल, शंकरनगर चौक, नागपूर येथे आयोजित करण्यात आला.

याप्रसंगी प्रसिद्ध कथा-कादंबरीकार आशाताई बगे अध्यक्षस्थानी होत्या. प्रसिद्ध कथाकार, कादंबरीकार, नाटककार आणि बाल साहित्यिक भारत सासणे (पुणे), यांनी ग्रंथानुषंगाने आपले विचार व्यक्त केले.

नाट्य प्रशिक्षण कार्यशाळा -

श्री. गोविंदराव मुनघाटे कला व विज्ञान महाविद्यालयाच्या रौप्यमहोत्सवी वर्षानिमित्त यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, नागपूर विभाग यांच्या विद्यमाने आयोजित तीन दिवसीय 'नाट्य प्रशिक्षण कार्यशाळेचे' कुरखेडा (जि. गडचिरोली) येथे आयोजन करण्यात आले.

कार्यक्रमाला प्राचार्य डॉ. राजाभाऊ मुनघाटे, उपप्राचार्य पी. एस. खोपे, कार्यशाळेचे प्रशिक्षक लघुनाटिका दिग्दर्शक, अभिनेते धनंजय मांडवकर व कार्यशाळेचे संयोजक सांस्कृतिक विभाग प्रमुख प्रा. नरेंद्र आरेकर उपस्थित होते. डॉ. मुनघाटे म्हणाले, या परिसरातील विद्यार्थ्यांना परिस्थितीने अभिनय शिकविला असला तरी प्रत्येक कलेचे शास्त्र असते. स्वयंपाक करता येत असला तरी पाकशास्त्र शिकल्यास त्याला वेगळेपण प्राप्त होते. अभिनयाचेही तसेच आहे. झाडीपट्टी रंगभूमीच्या विविधांगाचा अभ्यास करण्यासाठी अनेक अभ्यासक भारतातून इथे येतात. परंतु

जवळच्या लोकांना त्याचे अप्रूप वाटत नाही हा व्यासंगाचा अभाव असल्याचे द्योतक असल्याचे ते म्हणाले. प्रास्ताविकातून प्रा. आरेकर यांनी रौप्यमहोत्सवी उपक्रमांची माहिती दिली. आभार प्रा. अजय मेश्राम यांनी मानले. नाट्य प्रशिक्षण कार्यशाळेत ३४ कलावंत विद्यार्थी सहभागी झाले आहेत. महाविद्यालयातील सर्व कर्मचारी यावेळी उपस्थित होते.

भक्ती भाव -

विभागीय केंद्र, नागपूर व मो. रफी फॅन्स कल्चरल ऑर्गनायझेशन यांच्या संयुक्त विद्यमाने भक्तिगीत व भावगीतांच्या बहारदार मैफलीचे आयोजन २० जून, २०१५ रोजी श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, राष्ट्रभाषा संकुल, शंकरनगर चौक, नागपूर येथे आयोजित करण्यात आले.

याप्रसंगी श्री. कुमार काळे, डॉ. पिनाक दंदे, श्री. दीपक निलावार, श्री. अजय पाटील हे प्रमुख अतिथी म्हणून उपस्थित होते. श्री. विनोद दुबे, प्रा. विलास डांगे व मो. सलीम हे प्रमुख गायक कार्यक्रमात सहभागी झाले.

ग्रंथ प्रकाशन सोहळा -

विभागीय केंद्र, नागपूर व पवन प्रकाशन, परभणी यांच्या संयुक्त विद्यमाने डॉ. प्रेक्षंजय लिपटे लिखित 'साक्षेपी समीक्षक : डॉ. मदन कुलकर्णी' या ग्रंथाच्या प्रकाशन सोहळ्याचे आयोजन २६ जून, २०१५ रोजी श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, राष्ट्रभाषा संकुल, शंकरनगर चौक, नागपूर येथे करण्यात आले.

मा. प्रा. डॉ. निशिकांत मिरजकर, निवृत्त प्राध्यापक, भाषा व वाङ्मय विभाग, दिल्ली विद्यापीठ, दिल्ली हे कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी होते. याप्रसंगी मा. डॉ. सौ. सारिका ठोसर, झाँशी राणी विद्यापीठ, जबलपूर या वक्त्या म्हणून तसेच डॉ. प्रमोद मुनघाटे, प्रतिष्ठानचे सचिव, सहयोगी प्राध्यापक रा. तु. म. नागपूर विद्यापीठ हे प्रमुख अतिथी

म्हणून उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे संचालन मा. डॉ. मनीषा नागपुरे, नागपूर यांनी केले.

प्रकाशन समारंभ -

विभागीय केंद्र, नागपूरच्या वतीने कवयित्री शशी डंभारे यांच्या 'रिमझिम' या कवितासंग्रहाचा प्रकाशन समारंभ आणि पाऊस कवितांच्या विशेष कविसंमेलनाचे आयोजन ११ जुलै, २०१५ रोजी श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, राष्ट्रभाषा संकुल, शंकरनगर चौक, नागपूर येथे करण्यात आले.

हा प्रकाशन समारंभ प्रसिध्द कवी श्री. वसंत वाहोकार यांच्या शुभहस्ते व डॉ. प्रमोद मुनघाटे यांच्या अध्यक्षतेखाली संपन्न झाला. याप्रसंगी मा. सुमती वानखेडे, तुषार जोशी, तीर्थराज कापगते, माधवी भट, प्रसन्न शेंबेकर हे कवी सहभागी झाले. कार्यक्रमाचे संचालन ज्योती भगत यांनी केले.

'डॉ. सुलभा हेल्लेकर स्मृती पुरस्कार सोहळा - २०१५'

विभागीय केंद्र, नागपूरच्या वतीने प्रसिध्द कवयित्री डॉ. सुलभा हेल्लेकर यांच्या स्मृती निमित्त 'डॉ. सुलभा हेल्लेकर स्मृती पुरस्कार सोहळ्याचे' आयोजन दि. २४ जुलै २०१५ रोजी श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, राष्ट्रभाषा संकुल, शंकरनगर चौक, नागपूर येथे डॉ. काळे यांच्या शुभहस्ते सुशांत बाळकृष्ण खुरसाले, औरंगाबाद व संघमित्रा ज्ञानेश्वर खंडारे, अमरावती यांना डॉ. सुलभा हेल्लेकर स्मृती पुरस्कार प्रदान करण्यात आला. कार्यक्रमाचे प्रमुख अतिथी म्हणून कवि प्रशांत असनारे व मनीषा साधू होत्या तसेच संचालन - सौ. शुभदा फडणवीस यांनी केले.

प्रकाशन समारंभ - मंगळवार दि. १८ ऑगस्ट, २०१५

विभागीय केंद्र, नागपूरच्या वतीने लेखक डॉ. अरुण गजभिये यांच्या 'रमाईकार प्रभाकर दुपारे यांची नाट्यसृष्टी' या पुस्तकाच्या प्रकाशन समारंभाचे आयोजन दि. १८ ऑगस्ट २०१५ रोजी श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह,

राष्ट्रभाषा संकुल, शंकरनगर चौक, नागपूर येथे करण्यात आले.

हा प्रकाशन समारंभ ज्येष्ठ नाटककार श्री. राम जाधव यांच्या शुभहस्ते व नागपूर विद्यापीठ, नागपूरचे कुलसचिव श्री. पुरण मेश्राम यांच्या अध्यक्षतेखाली संपन्न झाला. याप्रसंगी ज्येष्ठ साहित्यिक डॉ. धनराज डाहाट व डॉ. प्रकाश खरात हे वक्ते उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे संचालन श्री. दादाकांत धनविजय यांनी केले.

समकालीन लैंगिकता आणि समाजस्वास्थ्य - खुले चर्चासत्र

विभागीय केंद्र, नागपूरच्या वतीने दि. २२ ऑगस्ट २०१५ रोजी श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, महाराष्ट्र राष्ट्रभाषा संकुल, शंकरनगर, नागपूर येथे “समकालीन लैंगिकता आणि समाजस्वास्थ्य” या विषयावर खुल्या चर्चासत्राचे आयोजन करण्यात आले होते. अध्यक्षस्थानी ज्येष्ठ विचारवंत डॉ. श्रीपाद भालचंद्र जोशी होते.

मध्यंतरी केंद्र शासनाने इंटरनेटवरील पोर्न साईट्सवर

बंदी घातली होती. नंतर ती काही प्रमाणात उठवली. त्या संदर्भात सामाजिक व सांस्कृतिक क्षेत्रातील विचारवंत आणि कार्यकर्ते यांच्यात बरेच विचारमंथन झाले. बदलत्या समाजव्यवस्थेत तरुणांच्या गरजा बदललेल्या आहेत का? विवाहसंस्था आणि कुटुंबव्यवस्था यातही आमूलाग्र बदल झाले आहेत. संगणक आणि उपग्रह आधारित दळणवळण या सोयींमुळे तरुणांची जीवनशैली आमूलाग्र बदललेली आहे. लैंगिक गरजांच्या स्वरूपात बदल झाले आहेत. त्यामुळे अनेक समस्याही निर्माण झाल्या आहेत. अशा परिस्थितीत सध्याची बदलेली जीवनशैली, विवाहसंस्था आणि कुटुंबव्यवस्था यांना लाव्हिंग इन रिलेशनशिपसारख्या नव्या संकल्पनांनी दिलेली आव्हाने या पार्श्वभूमीवर समकालीन लैंगिक गरजा व समस्या या संदर्भात अनुकूल-प्रतिकूल प्रतिक्रिया सातत्याने सोशल साईटवर येतात. त्यातून वातावरण ढवळून निघते, म्हणूनच उपरोक्त विषयावरील खुल्या चर्चेचे आयोजन करण्यात आले. प्रेक्षक, विचारवंतांनी या कार्यक्रमास उत्तम प्रतिसाद दिला.

विभागीय केंद्र, कऱ्हाड कार्यवृत्त

प्रजासत्ताक दिन (२६ जानेवारी)

स्वतंत्र भारताच्या प्रजासत्ताक दिनानिमित्त स्व. यशवंतरावजींचे निवासस्थान 'विरंगुळा' या ठिकाणी प्रतिष्ठान (कराड केंद्र) चे सचिव मोहनराव डकरे यांच्या हस्ते राष्ट्रध्वज फडकविण्यात आला. सौ. वेणूताई चव्हाण पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट च्या सौ. वेणूताई स्मारक या ठिकाणीही ध्वजवंदन करण्यात आले.

झेंडा वंदनाच्या कार्यक्रमानंतर प्रीतिसंगमावर असणाऱ्या यशवंतरावजींच्या समाधीवर पुष्पहार व फुले वाहण्यात आली. स्व. पी. डी. पाटील प्रतिष्ठान, कराडच्यावतीने राष्ट्रीतांच्या स्पर्धा प्रीतिसंगम बागेत - यशवंतराव चव्हाण यांच्या समाधी स्थळावर घेण्यात आल्या.

स्व. सौ. वेणूताई चव्हाण जयंती -

सौ. वेणूताई यांच्या जयंती निमित्त सौ. वेणूताई स्मारक व भवनातील त्यांच्या पुतळ्यास पुष्पहार घालण्यात आले. महिला मंडळाचा हळदी कुंकू कार्यक्रम झाला.

'अपंग शिबीर व यशवंतराव चव्हाण'

प्रतिष्ठान मिटिंग ६ फेब्रुवारी २०१५

विभागीय केंद्र, कऱ्हाडची मिटिंग सौ. सुप्रियाताई सुळे, कार्याध्यक्ष यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई व सौ. वेणूताई चव्हाण पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्टच्या विश्वस्त यांच्या अध्यक्षतेखाली झाली. विविध विषयावर चर्चा झाली. कराड विभागीय केंद्राचे अध्यक्ष आमदार बाळासाहेब पाटील आवर्जून उपस्थित होते. सौ. वेणूताई व स्व. यशवंतरावजी यांच्या पुतळ्यासमोरील हॉलमध्ये अपंगांना व कर्णबधीरांना मोफत साधने दिली. त्यांच्या तपासणीचा कार्यक्रम १२ डिसेंबर २०१४ रोजी पवारसाहेबांच्या वाढदिवसादिवशी याच ठिकाणी झाला होता. कराड परिसरातल्या बऱ्याच अपंगांना त्याचा फायदा झाला.

यशवंतरावजी चव्हाण साहेब जयंती (१०२)

स्व. यशवंतराव चव्हाण साहेब यांच्या १०२ व्या जयंतीनिमित्त विभागीय केंद्राच्यावतीने अनेक नवीन उपक्रम राबविण्यात आले. यशवंतराव चव्हाण कॉलेज ऑफ सायन्स, सौ. वेणूताई चव्हाण कला वाणिज्य महाविद्यालय कराड, श्री. शिवाजी शिक्षण संस्थेच्या श्री. शिवाजी विद्यालय, विठामाता विद्यालय, महाराष्ट्र हायस्कूल कराड सर्व शिक्षक बंधूभगिनी प्राचार्य याशिवाय शिक्षण मंडळ कराडची सर्व विद्यालये महाविद्यालये यातील प्राचार्य व शिक्षक बंधू भगिनी या सर्वांनी मिळून सौ. वेणूताई चव्हाण स्मारक मंदिरापासून यशवंतरावजी चव्हाण साहेबांच्या प्रीतिसंगमावरील समाधी स्थळापर्यंत कराड शहरातील प्रमुख रस्त्यावरून पदयात्रा काढली. सर्वांनी स्व. यशवंतराव चव्हाण साहेब यांना आदरांजली वाहिली. कराड शहरातील प्रमुख नागरिक, नगराध्यक्षा विद्याराणी साळुंखे, नगरसेवक, नगरसेविका त्याचप्रमाणे आमदार बाळासाहेब पाटील व सद्माद्री सहकारी साखर कारखान्याचे संचालक या पदयात्रेत सामील झाले होते.

आदरणीय स्व. पी. डी. पाटीलसाहेब यांच्या नावे असलेल्या पी. डी. पाटील प्रतिष्ठानच्या वतीने कराड शहरातील माध्यमिक शाळेतील बारा हजार विद्यार्थ्यांनी गीत सुमनांची आदरांजली वाहिली.

'यशवंतराव चव्हाण : बखर एका वादळाची' हा सिनेमा अनेक ठिकाणी नागरीकांनी पाहिला. डॉ. जब्बार पटेलांची या सिनेमातील कामगिरी यशवंतरावना अजरामर करून गेली. कराड शहर व तालुक्यातील सर्व माध्यमिक शाळा व महाविद्यालयात यशवंतराव चव्हाण जयंती मोठ्या आदराने साजरी करण्यात आली.

महाराष्ट्र दिन व कामगार दिन -

स्व. यशवंतरावजी चव्हाण संयुक्त महाराष्ट्राचे पहिले

मुख्यमंत्री, त्यांचा शपथविधी आजच मुंबईत स्व. पंतप्रधान पंडित जवाहरलाल नेहरू यांच्या प्रमुख उपस्थितीत पार पडला होता. फार मोठ्या आणि प्रदीर्घकाळ चाललेल्या जनआंदोलनातून संयुक्त महाराष्ट्राचा मंगल कलश स्व. यशवंतरावांनी १ मे १९६० रोजी आणला. स्व. यशवंतराव यांच्या निवासस्थानी 'विरंगुळा' आणि सौ. वेणूताई चव्हाण पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्टच्या सौ. वेणूताई स्मारकावर मुंबईच्या कराड केंद्राच्या इमारतीवर सचिव (कराड केंद्र) मोहनराव डकरे यांनी मान्यवरांच्या उपस्थितीत राष्ट्रध्वज फडकविला. सर्व उपस्थितांनी मानवंदना दिली.

सौ. वेणूताई चव्हाण यांची पुण्यतिथी -

सौ. वेणूताई चव्हाण स्मारक पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट, कराड यांच्या वतीने प्रत्येक वर्षी १ जूनला सौ. वेणूताईची पुण्यतिथी भावपूर्ण वातावरणात साजरी केली जाते. सन्माननीय शरदचंद्रजी पवार साहेब यांच्या प्रेरणेने यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई आयोजित आणि बालगंधर्व संगीत रसिक मंडळ पुणे प्रस्तुत "संत कान्होपात्रा" या संगीत नाटकाचे आयोजन सौ. वेणूताई चव्हाण स्मारक मंदिरात दिनांक १ जून २०१५ रोजी करण्यात आले. याप्रसंगी मा. श्रीनिवासजी पाटील, कराड नगरीच्या नगराध्यक्षा अॅड. विद्याराणी साळुंखे, कराड उत्तरचे आमदार बाळासाहेब पाटील आवर्जून उपस्थित होते. सर्व प्रमुख पाहुण्यांच्यासह मा. मुकुंदराव कुलकर्णी, मा. प्रकाशरावजी पाटील, डॉ. गुजर फाकार, मोहन कुलकर्णी, कराडातील व माध्यमिक उच्च माध्यमिक शाळांचे मुख्याध्यापक, सर्व कॉलेजचे प्राचार्य, प्राध्यापक व शिक्षक बंधूभगिनी, सहाद्री साखर कारखान्याचे संचालक, आजी माजी नगरसेवक, सौ. वेणूताई चव्हाण स्मारक ट्रस्टचे विश्वस्त अशोकरावजी चव्हाण, श्री. नंदकुमार बटाणे आदी सर्व जाणकार मंडळी कार्यक्रमाच्या वेळी उपस्थित होती. राज्यपाल श्रीनिवासजी पाटील, आमदार बाळासाहेब पाटील यांची पूर्णकाळ उपस्थिती लक्षणीय होती.

बालगंधर्व संगीत रसिक मंडळाचे सर्व सदस्य उपस्थित होते. या मंडळाचे अध्यक्ष सुरेश साखळकर, नाना कुलकर्णी

यांनी कार्यक्रमाच्या तयारीसाठी तीन बैठका कराडला घेतल्या. कराडकर रसिकांच्या मनातून 'कान्होपात्रा' जाणार नाही. संगीत शौकीनांचे कान तृप्त झाले. सौ. वेणूताई चव्हाण सभागृहाचा संपूर्ण हॉल पूर्ण क्षमतेने भरला होता. याशिवाय १५० खुर्च्या मांडाव्या लागल्या. संगीताच्या या आगळ्या वेगळ्या वातावरणात कराडकर मनोमन तृप्त झाले.

सर्व कर्मचारी मंडळींनी अगदी मनापासून सहकार्य केले. कुठलीही उणीव भासू दिली नाही.

बालगंधर्व संगीत मंडळाचे अध्यक्ष मा. साखळकर (चोखा मेळा) आणि कान्होपात्रा (सौ. चिंचालकर) या कराडकरांच्या मनातून कधीच जाणार नाही. सर्वच कलाकारांनी विशेषतः बालकलाकारांनी फारच चांगला अभिनय केला.

बालगंधर्व संगीत मंडळाचे 'संत कान्होपात्रा' या नाटकाचे १६ कार्यक्रम महाराष्ट्रात होणार आहेत. संगीत नाटकांची हरविलेली लय बाल गंधर्व संगीत मंडळाला सापडली आहे. संगीत नाटकाला पुन्हा चांगले दिवस येतील. "जे कराडात पिकते, ते महाराष्ट्रात विकते" अशी एक जुनी आठवण आहे.

आमदार बाळासाहेब पाटील, राज्यपाल श्रीनिवासजी पाटील, श्री. अशोकराव चव्हाण (विश्वस्त), नगराध्यक्षा अॅड. विद्याराणी साळुंखे, श्री. नंदकुमार बटाणे (विश्वस्त) आदी मान्यवरांनी स्व. यशवंतरावजी व सौ. वेणूताई यांच्या प्रतिमेस पुष्पहार घालून आदरांजली वाहिली.

स्वातंत्र्यदिन -

स्वातंत्र्यदिन. १५ ऑगस्ट २०१५ रोजी विभागीय केंद्र कराड 'विरंगुळा' या स्व. यशवंतरावजींच्या निवास स्थानी त्याचप्रमाणे सौ. वेणूताई चव्हाण प. चॅ. ट्रस्ट - सौ. वेणूताई चव्हाण स्मारक येथे राष्ट्रध्वज फडकविण्यात आला. या कार्यक्रमासाठी सर्व कर्मचारी आणि मोठ्या संख्येने वाचनालयाचा लाभ घेणारे वाचक हजर होते. झेंडावंदनानंतर चहापानाचा कार्यक्रम झाला.

ती. विठामाता पुण्यतिथी, १८ ऑगस्ट -

स्व. यशवंतरावजी चव्हाण यांच्या मातोश्री स्व. विठामाता यांच्या पुण्यतिथीनिमित्त यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई, विभागीय केंद्र, कराड व सौ. वेणूताई चव्हाण ट्रस्टच्या सौ. वेणूताई स्मारकात ती. विठामातांच्या फोटोचे-प्रतिमेचे पूजन करण्यात आले. त्यानंतर यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई विभागीय केंद्र, कराड येथील कर्मचाऱ्यांनी 'देवराष्ट्र' येथील ती. विठामातांच्या पुतळ्याच्या पुष्पहार अर्पण केले. स्व. यशवंतरावजी चव्हाण साहेबांच्या जन्मस्थानी (देवराष्ट्र) जाऊन विठामातांना श्रद्धांजली वाहण्यात आली.

सन्माननीय शरदचंद्रजी पवारसाहेब यांनी सपत्नीक 'विरंगुळा' येथे भेट दिली (७/७/२०१५) 'विरंगुळा' मधील स्व. यशवंतरावजींच्या फोटोची तथा रेकॉर्डची पहाणी केली होती. आमदार बाळासाहेब पाटील त्यांच्यासोबत होते. सन्माननीय पवारसाहेब यांनी एकंदरीत सर्व कामकाजाबद्दल

समाधान व्यक्त केले.

“भारतरत्न डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम”

श्रद्धांजली विशेष कार्यक्रम (६ सप्टेंबर) -

‘कलाम, आपको सलाम’ हा विशेष कार्यक्रम यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई, विभागीय केंद्र कराड आणि डॉ. कल्पना चावला विज्ञान केंद्र, कराड यांच्या संयुक्त विद्यमाने सौ. वेणूताई चव्हाण स्मारकात आयोजित करण्यात आला. कार्यक्रमाला कराडकर आवर्जून उपस्थित होते. हॉल पूर्णपणे भरला होता. प्रत्यक्ष स्व. कलाम साहेब यांच्या समवेत काम केलेले (जेष्ठ शास्त्रज्ञ) श्री. सुरेश नाईक प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित होते. मा. आमदार बाळासाहेब पाटील या कार्यक्रमासाठी आवर्जून उपस्थित होते. स्व. राष्ट्रपती कलाम साहेब यांचे अनेक फोटो पडद्यावर दाखविले गेले.

विभागीय केंद्र, नाशिक कार्यवृत्त

‘साद’ लघुनाटिका संग्रहाचे प्रकाशन
(सोमवार दि. ९-२-२०१५)

आजच्या गतिमान माहिती व तंत्रज्ञानाच्या युगात बालसंस्काराचा प्रयोग अत्यंत परिणामकारकपणे ‘साद’ या पुस्तकातून आला आहे. मुलांमधील अभिरूची घडविण्याची प्रक्रिया यातून आली आहे. लहान मुलांमध्ये भाषेच्या विविध अविष्कारांची जोपासना कशी करावी तसेच विज्ञानाची शिकण्याची वाट सोप्या पद्धतीने दाखविण्याची किमया प्रत्येक पानापानात आली आहे. वाढता चंगळवाद व भौतिक सुखाचे आकर्षण यासारख्या आव्हानातूनही वाचन संस्कृती टिकविण्याची जबाबदारी ‘साद’ सारख्या पुस्तकातून होत असते, असे प्रतिपादन दैनिक सकाळचे संपादक श्रीमंत माने यांनी केले.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई, विभागीय केंद्र नाशिक, विश्वास को-ऑप. बँक लि., विश्वास ज्ञानप्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट व विश्वास कम्युनिटी रेडिओ ९०.८ एफ.एम. यांच्या संयुक्त विद्यमाने सुरेखा अशोक बोन्हाडे (गायखे) यांच्या ‘साद’ या लघुनाटिका संग्रहाचा प्रकाशन समारंभ प्रतिष्ठानच्या सभागृहात आयोजित करण्यात आला होता. त्याप्रसंगी श्री. माने बोलत होते.

यावेळी बोलताना मराठी विद्या प्रसारक समाजाच्या सचिव निलिमाताई पवार म्हणाल्या समाज घडविण्याची कास घेऊन तळमळीने शिकविणाऱ्या शिक्षकांची आज समाजाला खरी गरज असून शिक्षणाच्या अनुभवातून निर्मितीची प्रेरणा समाजाला दिशादर्शक म्हणूनच उपयुक्त आहे. लेखनातून व शिक्षणातून येणारा विचार सर्वदूर व दीर्घकाळ परिणाम करणारा असतो.

नानासाहेब बोरस्ते म्हणाले संस्कारक्षम पिढी घडविण्याची जबाबदारी शिक्षकांसोबतच पालकांनीही स्वीकारायला हवी. अशा पुस्तकातून ही जबाबदारी पेलणे

सोपे जाईल.

प्रतिष्ठानचे कोषाध्यक्ष विश्वास ठाकूर म्हणाले, मुलांच्या घडणाऱ्या प्रक्रियेत आईचा मोलाचा सहभाग असतो. शिक्षण क्षेत्रातून मुलांच्या अनुभवाचे संचित ‘साद’ या पुस्तकातून प्रभावीपणे आले आहे.

प्रतिष्ठानचे विश्वस्त संजय नागरे यांनी स्वागत व प्रास्ताविक केले. प्रतिष्ठानच्या विविध उपक्रमांची माहिती पुस्तकाच्या लेखिका बोन्हाडे (गायखे) यांनी मनोगत व्यक्त केले. सूत्रसंचालन जयश्री बस्ते यांनी तर आभार योगेश बस्ते यांनी मानले.

चित्रपट चावडी

द लास्ट सपर (स्पॅनिश) भाषेतील चित्रपट :
(शनिवार दि. १४-२-२०१५)

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई, विभागीय केंद्र, नाशिक, दादासाहेब फाळके फिल्म सोसायटी, पवार पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट, मुंबई व विश्वास को-ऑप. बँक लि., नाशिक यांच्या संयुक्त विद्यमाने ‘चित्रपट चावडी’ उपक्रमांतर्गत चित्रपट रसिकांसाठी दर महिन्याला जागतिक व भारतीय भाषांतील अभिजात व कलात्मक चित्रपट दाखविण्यात येत आहेत. यावेळेस सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक तोमास अलीया यांचा ‘द लास्ट सपर’ हा स्पॅनिश भाषेतील चित्रपट दाखविण्यात आला. चित्रपट दाखविण्यासाठी विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट व रेडिओ विश्वास ९०.८ एफ.एम. यांचे सहकार्य लाभले.

‘मेमरीज ऑफ अंडरडेव्हलपमेंट’ नंतरचा तोमास अली यांचा हा रोमांचक, थेट, घणाघाती राजकीय चित्रपट आहे. ही कथा आहे अठराव्या शतकातील वसाहतवादी क्युबाची. त्यातील धार्मिक दांभिकता, सामंतशाही आणि त्याखाली पिचणाऱ्या गुलामांचे कथानक एका मोठ्या ऊसाच्या

मळ्यात व त्यातील साखर कारखान्याच्या परिसरात घडते. त्याचा मालक हवानास्थित काऊंट, त्याच्या मळ्यातील अत्याचारी व्यवस्थापक डॉन मॅन्युअल, 'चर्च'चा फादर व अनेक गुलामांची कथा गुड फ्रायडेच्या पवित्र आठवड्यात घडते. अनेक पदरी, अनेक पात्रांच्या संघर्षातून उलगडणारे नाट्य, गुलामी, सत्ता, धर्म, सामाजिक व्यवस्था अशा अनेक विषयांवर भेदक व विदारक भाष्य करते. १९७६ मध्ये प्रदर्शित झालेल्या या रंगीत चित्रपटाचा कालावधी १२० मिनिटांचा आहे.

‘सृजन’ उपक्रमांतर्गत सृजन बालचित्रपट महोत्सव -
(सोमवार दि. १६ फेब्रुवारी ते
शनिवार दि. २१ फेब्रुवारी २०१५)

सिनेमातून आपल्या मनातील भावनांचे प्रतिबिंब उमटत असते. आजूबाजूचे रोजचे विषय चित्रपटाच्या माध्यमातून आपल्या जगण्याशी समांतर नातं सांगत असतात. त्यातून प्रबोधन होतेच पण मनोरंजनातून सकारात्मक संदेशही मिळत असतो. तोच संदेश, विचार जीवनाची अभिरूची वाढवत असतो, असे प्रतिपादन यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई, विभागीय केंद्र, नाशिकचे अध्यक्ष विनायकदादा पाटील यांनी केले.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई, विभागीय केंद्र, नाशिक, विश्वास को-ऑप. बँक लि., पवार पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट, चिल्ड्रन फिल्म सोसायटी ऑफ इंडिया, विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी ॲण्ड रिसर्च इन्स्टिट्यूट व विश्वास कम्युनिटी रेडिओ ९०.८ एफ.एम. यांच्या संयुक्त विद्यमाने ‘सृजन’ उपक्रमांतर्गत ‘सृजन बालचित्रपट महोत्सवा’चे उद्घाटन विजयानंद थिएटर (भद्रकाली रोड, गाडगे महाराज पुतळ्याजवळ, नाशिक) येथे झाले. त्याप्रसंगी ते बोलत होते.

याप्रसंगी अभिनेते, दिग्दर्शक सचिन शिंदे, प्रतिष्ठानचे कोषाध्यक्ष विश्वास ठाकूर, अखिल भारतीय नाट्यपरिषद नाशिक शाखेचे अध्यक्ष प्रा. रवींद्र कदम, वाय.डी. बितको

गर्ल्स हायस्कूलचे उपमुख्याध्यापक बाळकृष्ण रायजादे व पर्यवेक्षिका मेघना गायधनी आदी मान्यवर उपस्थित होते. महोत्सवाचे उद्घाटन विद्यार्थीनींच्या हस्ते क्लॅप दाबून झाले. शुभारंभ क्रांती कानडे दिग्दर्शित ‘महक मिर्झा’ या बालचित्रपटाने करण्यात आला.

शिंदे म्हणाले, मुलांच्या सृजनशीलतेला, कल्पकतेला व्यासपीठ देण्यासाठी चित्रपट माध्यम प्रभावीपणे काम करते. यातील आविष्कार नवे ‘जर’ पण, ‘तर’ दाखवतोच. त्याचबरोबर चित्रपटाची भाषा प्रत्येकाला आपलीशी वाटते हे या माध्यमाचे यश आहे. विविध चॅनेल्सने मुलांसाठी दर्जेदार कार्यक्रमांची निर्मिती करावी, असेही ते म्हणाले.

ठाकूर म्हणाले, प्रतिष्ठानतर्फे मुलांमधील अंगभूत गुणांना, कलाकौशल्याला निश्चित दिशा देण्यासाठी अभिरूची संपन्न पिढी घडविण्यासाठी प्रबोधनपर बालचित्रपट महोत्सवाचे आयोजन करण्यात आले आहे. माहिती व तंत्रज्ञानाला कला माध्यमाची जोड देणे म्हणजे सृजनशीलतेला नवी दिशा देणारे आहे.

महोत्सवात मंगळवारी १७ फेब्रुवारी २०१५ रोजी अपूर्व किशोर बीर दिग्दर्शित ‘बाजा’ (माऊथ ऑर्गन), बुधवार १८ फेब्रुवारी २०१५ रोजी अजय कार्तिक दिग्दर्शित ‘करामती कोट’, गुरुवार १९ फेब्रुवारी २०१५ रोजी अरूण खोपकर दिग्दर्शित ‘हाथी का अंडा’, शुक्रवार दि. २० फेब्रुवारी २०१५ रोजी श्रीधर रंगायन दिग्दर्शित ‘ये है यकूड बकूड बंब बो’ व शनिवार २१ फेब्रुवारी २०१५ रोजी जयश्री कनाल दिग्दर्शित ‘कट्टू कट्टू कड कट्टू’ हे चित्रपट दाखविण्यात आले.

सृजन बालचित्रपट महोत्सव

‘सिनेमाची भाषा’ या विषयावर कार्यशाळा
व्याख्याते - सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक सुधीर कुलकर्णी
(बुधवार दि. १८-२-२०१५)

अनुभवातून प्रसंगाचे बीज रोवते व त्याचे कथेत रुपांतर होते. कल्पनाशक्तीच्या आधारे दृश्य माध्यमाची निर्मिती

होते. त्यानंतर सिनेमाची भाषा तयार होते. ती भाषा रसिकाला आपलीशी वाटते. चित्रपट ही लोकाभिमुख कला असून चित्र, शिल्प, संगीत, नाट्य यांचे प्रतिबिंब सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक सुधीर कुलकर्णी यांनी केले.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई, विभागीय केंद्र, नाशिक, विश्वास को-ऑप. बँक लि., पवार पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट, चिल्ड्रन फिल्म सोसायटी ऑफ इंडिया, विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी ॲण्ड रिसर्च इन्स्टिट्यूट व विश्वास कम्युनिटी रेडिओ ९०.८ एफ.एम. यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'सृजन' उपक्रमांतर्गत सृजन बालचित्रपट महोत्सवात 'सिनेमाची भाषा' या विषयावरील कार्यशाळेत ते बोलेत होते. मॉडर्न एज्युकेशन सोसायटी (जुने सिडको, नाशिक) येथे ही कार्यशाळा आयोजित करण्यात आली होती.

चित्रपट कलेत आरंभ, मध्यम व शेवट या तीन महत्वाच्या घटना असून कोणाची गोष्ट, कुठे घडली, काय, केव्हा, कसं घडलं या सूत्राशी निगडित चित्रपटाचे कथानक असते.

अवलोकन, निरीक्षण, अनुभव मांडण्याची कलात्मक शैली हे दिग्दर्शकाचे यश असते. आजच्या माहिती तंत्रज्ञानाच्या युगात चित्रमाध्यमात अनेक बदल झाले असून मनातील घटना पडद्यावर जशीच्या तशी मांडता येते, असेही श्री. कुलकर्णी म्हणाले. यावेळी त्यांनी कथा, पटकथा, प्रसंग शूटींग याविषयी प्रात्याक्षिकांसह मार्गदर्शन केले. त्याला विद्यार्थ्यांनी उत्स्फूर्त प्रतिसाद दिला.

कॅमेरामन ज्ञानेश्वर गांगुर्डे यांनी कॅमेरा व छायाचित्रण याविषयी माहिती दिली. स्वागत व प्रास्ताविक मुख्याध्यापिका निर्मला शेलार यांनी केले. दर्शन उशिरे यांनी कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन केले. परिचय अनिल माळी यांनी करून दिला. आभार ऋषभ निकम यांनी मानले.

सृजन बालचित्रपट महोत्सव

'सिनेमाचे तंत्र व छायाचित्रण' या विषयावर कार्यशाळा
व्याख्याते - सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक व कॅमेरामन प्रवीण पगारे

(शुक्रवार, दि. २०-२-२०१५)

सिनेमाचे तंत्र हे चित्रपटाच्या आशयाला पूरक अशी प्रक्रिया असून त्या माध्यमातून सिनेमाचा विषय व त्यातील परिणामकारकता कथानकातून नवा विचार देते असे प्रतिपादन सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक व कॅमेरामन प्रवीण पगारे यांनी केले.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई, विभागीय केंद्र, नाशिक, विश्वास को-ऑप. बँक लि., पवार पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट, चिल्ड्रन फिल्म सोसायटी ऑफ इंडिया, विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी ॲण्ड रिसर्च इन्स्टिट्यूट व विश्वास कम्युनिटी रेडिओ ९०.८ एफ.एम. यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'सृजन' उपक्रमांतर्गत 'सृजन' बालचित्रपट महोत्सवात 'सिनेमाचे तंत्र व छायाचित्रण' या विषयावरील कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना केले. एकलव्य रेसीडेन्सीअल स्कूल (पेठ रोड, नाशिक) येथे कार्यशाळा संपन्न झाली. त्याप्रसंगी प्रवीण पगारे बोलत होते.

ते पुढे म्हणाले ही, कॅमेराच्या मागे दिग्दर्शकाचा विचार असतो आणि तो पडद्यावर आणण्यासाठी प्रसंगानुरूप स्थळे, दृश्ये यांची सांगड घालणे गरजेचे असते. सभोवतालच्या घडणाऱ्या घटनांची जाणीव छायाचित्रणातून व्यक्त होण्यास मदत होत असते. कॅमेरातून चित्रपटाचा आशय गडद होण्यास अधिक मदत होत असते. यावेळी त्यांनी भारतीय व जागतिक चित्रपटातील छायाचित्रणांच्या वेगळेपणाचा वेध घेतला. त्यांनी विद्यार्थ्यांना विषय देऊन त्यावर छोटीशी फिल्म तयार केली व त्यातील साऊंड, एडिटिंग या तांत्रिक विषयांची माहिती दिली.

कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक सदाशिव गावीत यांनी केले. संचालन प्राचार्य अशोक बच्छाव यांनी केले. कार्यक्रम यशस्वीतेसाठी भालचंद्र नंदन व शिक्षकवर्गाने परिश्रम घेतले.

'जाणीव सामाजिकतेची' उपक्रमांतर्गत विदेशी विद्यार्थ्यांत परिसंवाद

(शनिवार दि. २१-२-२०१५)

'आयसेक' या आंतरराष्ट्रीय संस्थेमार्फत चीनमधील

एप्रिल, डॉन व व्यंग, इटलीची एलेना, तुर्कमेनिस्तान येथील डोरॉन, मंगोलिया देशातील उद्रख व इजिप्तमधील ऍन्टॉन या विदेशी विद्यार्थीनींनी (इंटर्नस २) उपस्थितांना त्यांनी अनुभवलेली भारतीय संस्कृती व त्यांच्या देशातील संस्कृती या संदर्भाची माहिती तसेच नाशिकमधील विविध समुदायांसमवेत काम करीत असतांना त्यांना आलेले अनुभव या विषयावर संवाद साधला. प्रतिष्ठानच्या सभागृहात विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट व रेडिओ विश्वास ९०.८ समुदाय नाशिक तर्फे 'जाणीव सामाजिकतेची' या विषयावर परिसंवादाचे आयोजन करण्यात आले होते.

'आयसेक' नाशिक विभागातील आयुष केडिया यांनी सर्वप्रथम 'आयसेक' विषयी माहिती स्पष्ट केली आणि अधिकाधिक भारतीय विद्यार्थ्यांनी त्यात सहभागी होऊन जगातील विविध देशांचा अभ्यास करण्यासाठी पुढाकार घ्यावा असे मत मांडले.

दिशा उपक्रमाच्या सुधा मेहता व नूतन प्राथमिक विद्यामंदिर येथील उषा कर्पे यांनी उपक्रमासंदर्भात आपले मनोगत व्यक्त केले. यावेळी उपस्थितांसाठी समुदायातर्फे सांस्कृतिक कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले. कार्यक्रमाची प्रस्तावना, सूत्रसंचालन व आभार प्रदर्शन संस्थेचे कार्यक्रम समन्वयक राजेश हिवरे यांनी केले.

सृजन बालचित्रपट महोत्सव

'सिनेमा कसा तयार होतो' या विषयावर कार्यशाळा व्याख्याते - सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक व कॅमेरामन प्रवीण पगारे (शनिवार, दि. २१-२-२०१५)

सिनेमा निर्मितीसाठी कथा, पटकथा, पात्रे यांबरोबरच प्रसंगनिष्ठता आणि दृश्यांना वास्तवाचा, समकालीन संदर्भाचा, घटनांचा स्पर्श होणे आवश्यक आहे. त्यातून सिनेमाचा आशय प्रभावी होतो व ती कलाकृती रसिकांना भावते, असे प्रतिपादन सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक व कॅमेरामन प्रवीण पगारे यांनी केले.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई, विभागीय केंद्र नाशिक, विश्वास को-ऑप. बँक लि., पवार पब्लिक चॅरिटेबल

ट्रस्ट, चिल्ड्रन फिल्म सोसायटी ऑफ इंडिया, विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट व विश्वास कम्युनिटी रेडिओ ९०.८ एफ.एम. यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'सृजन' उपक्रमांतर्गत 'सृजन' बालचित्रपट महोत्सवात 'सिनेमा कसा तयार होतो' या विषयावरील कार्यशाळेत मार्गदर्शन करतांना केले. मॉडर्न एज्युकेशन सोसायटी (अशोकनगर, सातपूर, नाशिक) येथे ही कार्यशाळा संपन्न झाली. त्यावेळी श्री. पगारे बोलत होते.

ते म्हणाले, वेगवेगळ्या घटनांना एका सूत्रात गुंफून अनुभवाचा परिणाम निर्माण करण्याबरोबरच घटनेची तीव्रताही सिनेमात महत्त्वाची असते. समाजातील बदलत्या जाणीवांच्या, भावभावनांचा अविष्कार माध्यमातून जबाबदारीने व्यक्त होतो. त्यातून रसिकांची अभिरूचीही घडत असते, असेही ते म्हणाले. यावेळी श्री. पगारे यांनी एडिटिंग, लो अँगल शॉट, लाँग शॉट, क्लोज शॉट, छायाचित्रण या विषयांवर प्रात्याक्षिकांसह मार्गदर्शन केले. त्यांनी विद्यार्थ्यांकडून एका प्रसंगावर आधारित शॉर्ट फिल्मची निर्मिती केली. त्यात विद्यार्थ्यांनी उत्स्फूर्त सहभाग घेतला.

कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक मुख्याध्यापिका स्मिता गायधनी यांनी केले. भगवान चोरमुले यांनी सूत्रसंचालन केले. कार्यक्रम यशस्वीतेसाठी शिक्षक वगनि परिश्रम घेतले.

चित्रपट चावडी

'सेंट्रल स्टेशन' (पोर्तुगीज) भाषेतील चित्रपट (शनिवार, दि. २८-२-२०१५)

सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक वॉल्टर सॅल्स (ब्राझील) यांचा 'सेंट्रल स्टेशन' हा पोर्तुगीज भाषेतील चित्रपट दाखविण्यात आला. हा चित्रपट दाखविण्यासाठी विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट व रेडिओ विश्वास ९०.८ एफ.एम. यांचे सहकार्य लाभले.

रिओ-दि-जानिरोच्या 'सेन्ट्रल स्टेशन'च्या बाहेर पत्र लेखनाचे काम करणारी डोरा आणि नऊ वर्षांच्या आईविना वाढणाऱ्या जोशुआची ही कथा आहे. खरेतर जोशुआला

त्याचा बाप कोण आहे हेच माहीत नाही व त्याची आई नवऱ्याला डोराईत पत्र पाठवित असते. जोशुआच्या आईचा अपघाती मृत्यु होतो आणि अस्वस्थ झालेला जोशुआ व वृद्ध डोरा त्याच्या अनामिक बापाच्या शोधात निघतात. ही गोष्ट आहे त्या दोघांच्या प्रवासाची, शोधाची, नियतीची आणि जीवनाच्या उद्देशाची.

१९८८ मध्ये प्रदर्शित झालेल्या या चित्रपटाचा कालावधी ११३ मिनिटांचा आहे.

लोकसंवाद उपक्रमांतर्गत

'आधुनिक तंत्रज्ञान- जग व भारत' या विषयावर व्याख्यान

व्याख्याते - सुप्रसिध्द पत्रकार व लेखक निळू दामले
(बुधवार, दि. ११/०३/२०१५)

जगभरात सर्वच क्षेत्रात तंत्रज्ञान वेगाने विकसित होत असून माहिती व ज्ञान यांच्या संयुगातून एक नवे जग निर्माण होत आहे. आर्थिक श्रीमंतीत वाढ होत असून जगातल्या सर्व संस्कृतीचा समन्वयाचा मार्गही माहिती तंत्रज्ञानाने साधला जात आहे. या आधुनिकतेच्या स्पर्धेत टिकण्यासाठी, आव्हान स्वीकारण्यासाठी भारतातील जनतेने आपली मानसिकता तयार करावी तसेच त्यासाठी सोशल इन्फ्रास्ट्रक्चर उभे करावे, असे प्रतिपादन सुप्रसिध्द पत्रकार व लेखक निळू दामले यांनी केले.

महाराष्ट्राचे थोर शिल्पकार यशवंतराव चव्हाण यांच्या १०२ व्या जयंतीच्या पूर्वसंध्येला यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई, विभागीय केंद्र नाशिक, विश्वास को-ऑप. बँक लि., विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट व रेडिओ विश्वास ९०.८ कम्युनिटी रेडिओ यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'लोकसंवाद' उपक्रमांतर्गत 'आधुनिक तंत्रज्ञान-जग व भारत' या विषयावर प्रतिष्ठानच्या सभागृहात आयोजित व्याख्यानात ते बोलत होते.

ते पुढे म्हणाले, भारतातील शिक्षण व्यवस्था व

विद्यापीठीय पातळीवरील शिक्षण यात अमूलाग्र बदल होण्याची गरज आहे. तंत्रज्ञानाचा विकास हा सर्वसामान्यांचा मुलभूत विकासाचा पर्याय म्हणून रुजवण्याची गरज आहे. औद्योगिकीकरणाने क्रांती झाली व त्यातून अर्थकारण बदलले, पण, कामगारांमध्ये कौशल्यपूर्णता किती आली याचेही मूल्यमापन होणे आवश्यक आहे. नजिकच्या काळात नॅनो टेक्नॉलॉजी क्षेत्रात मोठ्या प्रमाणावर क्रांती होणार असून आरोग्यविषयक संशोधनात अभूतपूर्व बदल घडणार आहेत. यावेळी श्री. दामले यांनी वैज्ञानिकांनी काही वर्षांपूर्वी वर्तवलेल्या संशोधनाच्या विकासाची दृकश्राव्य माध्यमाद्वारे माहिती दिली. रोजच्या जगण्यातील घटनांकडे जाणीवपूर्वक बघण्याची गरज असून पर्यावरण संतुलनाकडेही लक्ष पुरवण्याची गरज आहे, असेही ते म्हणाले. तंत्रज्ञानाचा वापर विधायक आणि सकारात्मकतेसाठी व्हावा. जागतिकीकरणामुळे उभ्या राहिलेल्या आव्हानांचा सामना करण्यासाठी सक्षम होण्यावरही त्यांनी भाष्य केले. कृषी विकासासाठी नवनवीन तंत्रज्ञानाचा स्विकार करून उत्पादनात वाढ करावी तसेच बदलत्या हवामानाची वेध घेणारी यंत्रणा उभी करावी. विविध पिके आणि त्यातून मिळणारी अर्थप्राप्ती याकडेही त्यांनी लक्ष वेधले. शेतीसाठी अवजारे, यंत्रे, बियाणे यावर संशोधनात्मक चिंतन होण्यावरही त्यांनी आपल्या भाषणात भर दिला. तंत्रज्ञानाच्या माध्यमातून आधुनिक शेतीचा प्रयोग करण्याचेही श्री. दामले यांनी आवाहन केले.

दामले यांचा सन्मान प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष विनायकदादा पाटील यांनी केला. कार्यक्रमाचे स्वागत व प्रास्ताविक कोषाध्यक्ष विश्वास ठाकूर यांनी केले. परिचय विश्वस्त संजय नागरे यांनी करून दिला तर सूत्रसंचालन रघुनाथ फडणवीस यांनी केले. कार्यक्रमास डॉ. यशवंत बर्वे, कर्नल आनंद देशपांडे, डॉ. सुधीर संकलेचा, डॉ. मनोज शिंपी, प्रा. एस. एस. काळे, प्रा. नानासाहेब दाते, प्रा. बाळासाहेब पवार, माधव पळशीकर, श्रीकांत वाबळे आदी मान्यवर उपस्थित होते.

चित्रपट चावडी

मारिया फुल ऑफ ग्रेस (स्पॅनिश) भाषेतील चित्रपट
(शनिवार, दि. १४-३-२०१५)

सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक जोशुआ मार्सटन (कोलंबिया) यांचा 'मारिया फुल ऑफ ग्रेस' हा स्पॅनिश भाषेतील चित्रपट दाखविण्यात आला. सदर चित्रपट दाखविण्यासाठी विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी ॲण्ड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व रेडिओ विश्वास ९०.८ एफ.एम. यांचे सहकार्य लाभले.

एका सतरा वर्षांच्या मारिया अल्वारेस ह्या धाडसी, निश्चयी तरुणीचा तिचे आयुष्यच बदलून टाकणारा कोलंबिया ते न्यूयार्क हा प्रवास या सिनेमात चित्रित केला आहे. हा प्रवास साधासुधा नाही तर काट्याकुट्यांनी भरलेला, संकटांनी भरलेला आहेच शिवाय मारियाची परीक्षा पाहणारा आहे. श्वास रोखून ठेवायला लावणारा हा प्रवास आहे. २००४ मध्ये प्रदर्शित झालेल्या या रंगीत चित्रपटाचा कालावधी १०० मिनिटांचा आहे.

चित्रपट चावडी

फाऊंड मेमरीज (स्पॅनिश) भाषेतील चित्रपट
(शनिवार, दि. २८-३-२०१५)

सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक ज्युलिया मुरात (अर्जेन्टिना) यांचा 'फाऊंड मेमरीज' हा स्पॅनिश भाषेतील चित्रपट दाखविण्यात आला. सदर चित्रपट दाखविण्यासाठी विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी ॲण्ड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व रेडिओ विश्वास ९०.८ एफ.एम. यांचे सहकार्य लाभले.

जोटुंबा हे अँडीज पर्वताच्या कुशीतले ब्राझीलमधील एक छोटेसे गाव. त्या गावचा पाद्री व त्याचे चर्च हा त्याचा केंद्रबिंदू. विस्मृतीमध्ये गेलेल्या या छोट्याशा गावाचे रहिवासी

वृद्ध आहेत. एक प्रकारचे सुन्न करणारे एकाकीपण व कंटाळवाण्या दिनचर्येत अडकलेली माणसे, एक रेल्वे मार्ग गावाला बाह्य जगाशी जोडतो खरा, पण तेवढाच. अचानक त्या गावात एक तरुण छायाचित्रकार येतो. त्याची ही कहाणी आहे. छायाप्रकाशाचा स्मृति-विस्मृतीचा, नव्या-जुन्याचा हरवलेपणाचा हा खेळ हूरहूर लावून जातो. २०११ मध्ये प्रदर्शित झालेल्या या रंगीत चित्रपटाचा कालावधी ९८ मिनिटांचा आहे.

चित्रपट चावडी

(दि. ११ व दि. २५-४-२०१५)

सदर दिवशी चित्रपट चावडी या उपक्रमांतर्गत उत्कृष्ट चित्रपट दाखविण्यात आले. प्रेक्षकांचा उत्तम प्रतिसाद लाभला.

अपंग व्यक्तींना कृत्रिम अवयव वाटप

(दि. २३-४-२०१५)

अपंग हक्क विकास मंच, महात्मा गांधी सेवा संघ, विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी ॲण्ड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, कुसुमाग्रज प्रतिष्ठान यांच्या संयुक्त विद्यमाने गुरुवार दि. २३ एप्रिल २०१५ रोजी कुसुमाग्रज स्मारक नाशिक या स्थळी सकाळी १० ते सायं. ५ या वेळेत अपंग व्यक्तींना मोफत कृत्रीम अवयव व साधने वाटप करण्यासाठी तपासणी शिबीराचे आयोजन करण्यात आले. सदर शिबीरासाठी सामाजिक न्याय व अधिकारीता, मंत्रालय भारत सरकार व समाज कल्याण विभाग, महाराष्ट्र शासन यांचे सहकार्य लाभले. या कार्यात अनेक तज्ञ डॉक्टर व त्यांचे सहकारी यांचा मोलाचा सहभाग होता.

विभागीय केंद्र, लातूर कार्यवृत्त

राजा शिवछत्रपती यांना विनम्र अभिवादन :-
(१९ फेब्रुवारी)

लातूर येथील शिवछत्रपती चौकातील शिवाजी महाराज यांच्या अश्वारूढ पुतळ्यास विनम्र अभिवादन करण्यात आले. याप्रसंगी विभागीय केंद्राचे अध्यक्ष जनार्दन वाघमारे, सचिव हरिभाऊ जवळगे, जेष्ठ संचालक मनोहरराव गोमारे, श्री. लक्ष्मीरमणजी लाहोटी तसेच श्री. अरविंद कांबळे, एस.टी. गायकवाड इ. शिवप्रेमी मंडळी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

नांदेड : 'छत्रपती शिवाजी महाराज सकल जनाचे व रयतेच्या मनाचे राजे होते. त्यांना दूरदृष्टी होती. २१ व्या शतकातही त्यांची दूरदृष्टी शासन व समाजाला उपयुक्त आहे', असे उद्गार डॉ. सुरेश सावंत यांनी शिवजयंतीनिमित्त यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई विभागीय केंद्र, लातूर आयोजित समारंभात काढले. अध्यक्षस्थानी प्रा. उत्तम सुर्यवंशी होते. आभार धनंजय शिंदे यांनी मानले.

स्व. यशवंतराव चव्हाण जयंती कार्यक्रम :-

दि. ११ मार्च २०१५, विभागीय केंद्र लातूरच्या वतीने स्व. यशवंतराव चव्हाण साहेब यांच्या १०२ व्या जयंतीनिमित्त ८८ व्या साहित्य संमेलनाचे अध्यक्ष सदानंद मोरे यांचा सत्कार व त्यांचे 'महात्मा फुले, टिळक यांच्या विचारामुळेच महाराष्ट्राची जडणघडण व यशवंतराव चव्हाण' या विषयावर व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक विभागीय सचिव हरिभाऊ जवळगे यांनी केले.

कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी माजी कुलगुरू डॉ. जनार्दन वाघमारे होते. यावेळी व्यासपीठावर माजी खासदार डॉ. गोपाळराव पाटील, जेष्ठ समाजवादी नेते अॅड. मनोहरराव गोमारे, प्रतिष्ठानचे सचिव हरिभाऊ जवळगे, शाहू महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. एस. बी. पाटील उपस्थित होते.

यावेळी बोलताना डॉ. मोरे म्हणाले की, स्वातंत्र्य चळवळीचा पाया लोकमान्य टिळकांनी रचला. स्वातंत्र्यपूर्व काळात त्यांनी रंगून ते लाहोर आणि कोलंबो ते अमृतसर असा प्रवास करून सारा देश ढवळून काढला होता.

माजी खासदार डॉ. गोपाळराव पाटील, अॅड. मनोहरराव गोमारे, हरिभाऊ जवळगे, डॉ. एस. बी. पाटील यांनी यावेळी मार्गदर्शन केले. नागरिक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

कोषाध्यक्ष प्राचार्य डॉ. रावसाहेब कांबळे यांनी मानले. सूत्रसंचलन प्रा. डॉ. राजेश्वर सोलापुरे याने केले.

यशवंतराव चव्हाण यांचे समाजकारण राष्ट्रीय एकात्मतेचा अतुट धागा आहे : प्राचार्य डॉ. गोपाळ कदम

दि. १२ मार्च २०१५, विभागीय केंद्र लातूरच्या वतीने शास्त्री सभागृहात यशवंतराव चव्हाण जयंती साजरी करण्यात आली. प्रमुख पाहुणे म्हणून माजी प्राचार्य डॉ. गोपाळ कदम होते. ते म्हणाले, यशवंतराव चव्हाण यांचे समाजकारण राष्ट्रीय एकात्मतेचा अतुट धागा आहे. तो विचार घराघरात पोहचला तरच समर्थ राष्ट्र निर्माण होईल. अध्यक्षस्थानी प्रा. उत्तम सुर्यवंशी हे होते. आभार प्रदर्शन प्रा. राम देशमुख यांनी मानले.

परिसंवाद - महात्मा फुले यांचे शिक्षणविषयक विचार व आजचे शिक्षण :-

११ एप्रिल २०१५ रोजी महात्मा ज्योतिबा फुले यांच्या जयंतीनिमित्त विभागीय केंद्राच्यावतीने परिसंवाद घेण्यात आला. या परिसंवादाच्या अध्यक्षस्थानी विभागीय केंद्राचे अध्यक्ष डॉ. जनार्दन वाघमारे होते. प्रमुख पाहुणे म्हणून प्रा. एस. टी. गायकवाड, प्रा. एन. एस. कुलकर्णी उपस्थित होते. महात्मा फुले यांचे अभ्यासक गोपाळराव कदम यांनी परिसंवादात आपले सविस्तर विचार मांडले. अध्यक्षीय

समारोप करताना डॉ. वाघमारे म्हणाले, आजच्या शिक्षण पध्दती आणि महात्मा फुले यांच्या शिक्षणविषयक विचारात फार मोठा फरक जाणवतो. कारण, महात्मा फुले यांच्या शिक्षणविषयक विचारांतून सर्व जातीपंथातील विशेषतः तळागाळातील गरीब माणसे आपल्या स्वतःच्या पायावर कशी उभे राहतील याचा ध्यास होता. या कार्यक्रमाच्या प्रास्ताविकेत विभागीय केंद्राचे सचिव जवळगे यांनी विभागीय केंद्रामार्फत १ एप्रिल २०१५ ते ३१ मार्च २०१६ पर्यंत विभागीय केंद्रामार्फत उस्मानाबाद, लातूर, नांदेड, हिंगोली या केंद्रांतर्गत येणाऱ्या जिल्ह्यात कोणकोणते कार्यक्रम राबविले जाणार आहेत याची सविस्तर माहिती सभागृहाला देऊन सर्व जिल्ह्यातून आमच्या विभागीय केंद्राला यशवंतप्रेमी श्रोतागणाकडून उत्तम प्रतिसाद मिळत असल्याबद्दल समाधान व्यक्त केलेले कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन विवेक सौताडैकर यांनी केले. सर्वांचे आभार अरविंद कांबळे यांनी मानले.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंती -

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंतीनिमित्त विभागीय केंद्र लातूरच्या वतीने त्यांना विनम्र अभिवादन करण्यात आले. याप्रसंगी विभागीय केंद्राचे अध्यक्ष डॉ. जनार्दन वाघमारे, सचिव हरिभाऊ जवळगे व इतर पदाधिकारी सदस्य मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

शेतीविषयक व्याख्यान -

शेतकऱ्यांनी आधुनिक पध्दतीने शेती व्यवसाय करावा - डॉ. शिवाजी शिंदे

१४ एप्रिल २०१५ : 'शेती हा आतबट्याचा व्यवहार आहे. कुणाही शेती व्यवसायात श्रीमंत झाला नाही हे सर्व विचार नकारार्थी मनाचे लक्षण आहे आधुनिक पध्दतीने शेती केल्यास शेतकरी आणि देश स्वावलंबी होईल. फळबागा मोठ्या प्रमाणात निर्माण व्हाव्यात. त्याची लागवड केल्यास पैसाही मिळेल व जमिनीची सुपीकता टिकून राहील' असे उद्गार शेतीतज्ञ डॉ. शिवाजी शिंदे यांनी काढले. विभागीय केंद्र लातूरच्या वतीने नांदेडजवळील वाडी (बु.) येथे

शेतीविषयक कार्यक्रम आयोजित केला होता.

महाराष्ट्र दिन कार्यक्रम -

महाराष्ट्र राज्य प्रगतीपथावर नेण्यासाठी तन, मन, धनाने समर्पणाची आवश्यकता - प्रा. डॉ. जगदीश कदम

नांदेड दि. १ मे २०१५, शास्त्री सभागृहात महाराष्ट्र दिन साजरा करण्यात आला. प्रमुख वक्ते सुप्रसिध्द साहित्यिक प्रा. डॉ. जगदीश कदम होते. त्यांनी महाराष्ट्राच्या प्रगतीत यशवंतराव चव्हाण यांच्या योगदानाचे महत्त्व विशद केले. आणि आपल्यातील समर्पण भावनाच महाराष्ट्र प्रगतीपथावर नेईल, असे सांगितले. अध्यक्षस्थानी मोहनराव पाटील होते.

साने गुरुजी स्मृतिदिन -

साने गुरुजी या महान माणसाचा आदर्श शिक्षक म्हणून वावरणाऱ्या समाजातील शिक्षक, प्राध्यापक, सर्व गुरुजनानी घ्यावा - मा. श्री. हरिभाऊ जवळगे

दि. ११ जून २०१५ रोजी शिवाजी महाविद्यालय, हिंगोली येथे परमपूज्य साने गुरुजी यांचा स्मृतिदिन साजरा करण्यात आला. विभागीय केंद्राच्या वतीने या स्मृतिदिनानिमित्त प्रमुख पाहुणे म्हणून विभागीय केंद्राचे सचिव हरिभाऊ जवळगे यांनी आपले विचार व्यक्त केले. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी विभागीय केंद्राचे हिंगोली जिल्ह्यातील ज्येष्ठ संचालक प्राचार्य गोपाळराव सोंडगे होते. या कार्यक्रमाला प्रमुख वक्ते प्रा. एस. जी. जोशी, प्रा. के. वाय. कुलकर्णी होते. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन जी. एस. कदम यांनी केले. शेवटी केशवराव भोसले यांनी सर्वांचे आभार मानले.

व्याख्यान - प्रा. डॉ. केशव पाटील -

अभिव्यक्ती स्वातंत्र्य हा मुलभूत हक्क - प्रा. डॉ. केशव पाटील

उस्मानाबाद दि. २१ जुन २०१५ - सध्या आपल्याकडे अस्वस्थ करणाऱ्या घटना घडत आहेत. नरेंद्र दाभोळकर, कॉ. गोविंद पानसरे यांच्या हत्येने अभिव्यक्ती

स्वातंत्र्य प्रभावित झाले आहे. तो आपला मुलभूत हक्क आहे, त्यासाठी साहित्यकांनी समाजाचे नेतृत्व स्वीकारावे व चळवळ उभी करावी, असे उद्गार डॉ. केशव पाटील यांनी येथे कार्यक्रमात काढले. विभागीय केंद्र लातूरच्या वतीने हा कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला होता. अध्यक्षस्थानी प्रकाशक निर्मलकुमार सुर्यवंशी हे होते. आभार डॉ. विकास भोसले यांनी मांडले.

व्याख्यान - प्रा. उत्तम सुर्यवंशी

मराठवाड्याला हक्काचे पाणी मिळावे यासाठी पायथा ते माथा धोरण उपयुक्त

अर्धापूर (जि. नांदेड) येथे १४ जुलै २०१५ रोजी विभागीय केंद्र लातूरच्या वतीने शंकरराव चव्हाण महाविद्यालय येथे कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला होता. प्रमुख वक्ते प्रा. उत्तम सुर्यवंशी तर अध्यक्षस्थानी प्राचार्य डॉ. रावसाहेब जाधव होते. प्रा. सुर्यवंशी म्हणाले, मराठवाडा भारताच्या नकाशावर आणला, पण मराठवाड्याला आज हक्काचे पाणी मिळत नाही. पायथा ते माथा हे धोरण शासनाने स्वीकारले तर जायकवाडीत हक्काचे पाणी येऊ शकेल. आभार डॉ. हनुमंत भोसले यांनी मानले.

राजर्षी शाहू महाराज जयंती -

राजर्षी शाहू महाराज हे दीनदुबळ्यांचे जाणते राजे - डॉ. जे. एम. वाघमारे

तळगाळातील लोकांसाठी आपले आयुष्य खर्च करणाऱ्या जागतिक किर्तीच्या राजांपैकी राजर्षी शाहू महाराज यांचे नांव अग्रक्रमाने येते. शाहू महाराजांनी दीनदुःखी, दलितांचे अश्रू पुसण्यासाठी आपले आयुष्य वेचले, असे विचार विभागीय केंद्राचे अध्यक्ष डॉ. जे. एम. वाघमारे यांनी

राजर्षी शाहू महाराज यांच्या जयंतीनिमित्त अध्यक्षस्थानी असताना काढले. प्रमुख पाहुणे म्हणून प्रसिध्द शेतीतज्ञ डी. एन. शेळके, माधवराव पाटील, अरविंदजी कांबळे इ. मान्यवर मंडळी उपस्थित. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक विभागीय केंद्राचे सचिव जवळगे यांनी केले तर आभार अॅड. गोमारे यांनी मानले.

क्रांतीदिन

९ ऑगस्ट २०१५ रोजी उस्मानाबाद येथे विभागीय केंद्र लातूरच्यावतीने क्रांतीदिनाबद्दल चर्चेचे आयोजन करण्यात आले होते. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी विभागीय केंद्राचे संचालक प्रा. रमेश दापके होते तर प्रमुख पाहुणे विभागीय केंद्राचे सचिव जवळगे होते. याप्रसंगी प्राचार्य रझवी, बी.एस. सालुंके यांनी आपले विचार मांडले. आजच्या तरुणांनी क्रांतीदिनाचा मनोमन अभ्यास करून देशप्रेमासाठी सदैव उद्युक्त व्हावे. शेवटी सर्वांचे आभार प्रा. बी. एस. पळसकर यांनी मानले.

स्वातंत्र्यदिन समारंभ -

सशक्त भारतासाठी विज्ञाननिष्ठेची आवश्यकता - प्रा. उत्तम सुर्यवंशी

दि. १५ ऑगस्ट २०१५ - भारताचा स्वातंत्र्यदिन विभागीय केंद्र लातूरच्या वतीने नांदेडच्या शास्त्री सभागृहात साजरा करण्यात आला. याप्रसंगी बोलताना प्रा. उत्तम सुर्यवंशी म्हणाले, सशक्त भारतासाठी विज्ञाननिष्ठेची आवश्यकता आहे. विज्ञान व तंत्रज्ञान अवकाशात भरारी मारण्यासाठी दोन प्रभावी पंख आहेत. अध्यक्षस्थानी रणजित होते. आभार प्रदर्शन मुक्ता शिंदे यांनी केले.

प्रतिष्ठानची विक्रीसाठी असलेली प्रकाशने

	किंमत रुपये
०१. यशवंतराव चव्हाण : विधिमंडळातील निवडक मराठी भाषणे - भाग १ - संकलन : डॉ. व्ही. जी. खोबरेकर	२५०.००
०२. वाय. बी. चव्हाण : सिलेक्टेड स्पीचेस - विधिमंडळ - भाग २ - संकलन : डॉ. व्ही. जी. खोबरेकर	२५०.००
०३. सिलेक्टेड स्पीचेस इन पार्लमेंट - वाय. बी. चव्हाण - खंड १ ते ४ संपादक : राम प्रधान	प्रत्येकी २५०.००
०४. यशवंतराव चव्हाण यांचे मौलिक विचार संकलन - ना. धों. महानोर	१०.००
०५. सद्वाद्रीचे वारे - यशवंतराव चव्हाण	२५०.००
०६. म. जोतिबा फुले यांचे निवडक विचार संकलन - प्रा. गजमल माळी	१२.००
०७. बेकारी निर्मूलनातून ग्रामीण विकास - संपादक - वि. स. पागे	३५.००
०८. महाराष्ट्रातील दुष्काळ आणि जलसंपत्तीचे नियोजन - संपादन : अण्णासाहेब शिंदे	२००.००
०९. महाराष्ट्र : एक दृष्टिकोन - शरदराव पवार - भाषणसंग्रह - संपादन : दादासाहेब रुपवते	७५.००
१०. पंचायत राज, जिल्हा नियोजन आणि ग्रामीण विकास - संपादन : पी. बी. पाटील	१००.००
११. नवभारत : परिवर्तनाची दिशा - संपादन : पी. बी. पाटील	१००.००
१२. विमुक्तायन : महाराष्ट्रातील विमुक्त जमाती : चिकित्सक अभ्यास संशोधक / लेखक - लक्ष्मण माने	२५०.००
१३. महिलांसंबंधीचे धोरण : स्वयंसिद्धतेकडे वाटचाल - डॉ. नीलम गोन्हे	१५.००
१४. यशवंतराव चव्हाण - चरित्र - लेखक - अनंतराव पाटील	८०.००
१५. शब्दाचे सामर्थ्य - संपादन : राम प्रधान	३७५.००
१६. महाराष्ट्राची चार दशकांतील वाटचाल : एक आढावा (इंग्रजी) (यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई व महाराष्ट्र आर्थिक विकास मंडळ यांचे संयुक्त प्रकाशन)	२५०.००
१७. बाउंटीफुल बनियान - डॉ. कर्मवीर भाऊराव पाटील चरित्र - खंड ४ (इंग्रजी) बॅ. पी. जी. पाटील	८००.००
१८. ज्येष्ठ नागरिकांसाठी पुस्तिका	३५.००
१९. अजिंठा - (काव्यसंग्रह) लेखक : ना. धों. महानोर (इंग्रजी)	१५०.००
२०. 'ई'बुक (मराठी/इंग्रजी) (यशवंत साहित्य / फोटो)	१५०.००
२१. न्यायालयीन व्यवहार आणि मराठी भाषा	४००.००
२२. शैक्षणिक गुणवत्ता : आव्हान आणि आवाहन - डॉ. वसंत काळपांडे	२००.००
२३. हवामान बदल आणि महाराष्ट्र	५०.००
२४. उपक्रम : वेचक-वेधक - डॉ. वसंत काळपांडे	१००.००
२५. स्त्रीरत्न सावित्रीबाई फुले - श्रीनिवास भालेराव	२०.००

२६.	स्त्रियांचे कायदे, आरोग्य आणि योजना – सुप्रिया सुळे	२०.००
२७.	‘संवादिनी’ – सुप्रिया सुळे	२०.००
२८.	Appraising Schools – डॉ. वसंत काळपांडे, बसंती रॉय, शुभदा चौकर	२००.००
२९.	‘शाळांचे प्रगतिपुस्तक’ – डॉ. वसंत काळपांडे, बसंती रॉय, शुभदा चौकर	२००.००
३०.	Yashwantrao Chavhan : an Autobiography	३९५.००
३१.	यशवंतराव चव्हाण आत्मचरित्र – कृष्णाकाठ	३००.००
३२.	यशवंतराव चव्हाण व्यक्तिमत्व आणि कर्तृत्व	५००.००
३३.	शिक्षणव्रती – डॉ. कुमुद बन्सल	२००.००
३४.	शिक्षणकट्टा – बसंती रॉय	२००.००
३५.	वाटचाल ई-शिक्षणाची – बसंती रॉय	२००.००
३६.	हवामान बदलास आमचे उत्तर	१००.००
३७.	विचारसूत्रे – संपादन : पद्मभूषण देशपांडे	२००.००

डीव्हीडी व व्हिडिओ कॅसेट्स

- मी एस. एम. : एस. एम. जोशी यांचा जीवनपट
- तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी : तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी यांचा जीवनपट
- प्रवासी पक्षी : सुप्रसिध्द साहित्यिक कुसुमाग्रज यांचा जीवनपट
- पु. ल. वृत्तान्त : पु. ल. देशपांडे यांचा जीवनपट
- वरील चारही व्हिडिओ कॅसेट्सची निर्मिती दिग्दर्शक डॉ. जब्बार पटेल यांची
- काँ. केशवराव जेधे : काँ. केशवराव जेधे यांचा जीवनपट, दिग्दर्शक – श्री. राम गबाले
- येस आय अँम कम्युनिस्ट : काँ. श्रीपाद अमृत डांगे यांच्या जीवनावरील अनुबोधपट, दिग्दर्शक : विनय नेवाळकर
- ‘बशर नवाज : ख्वाब, जिंदगी और मै’ माहितीपट, दिग्दर्शक – जयप्रद देसाई
- ‘जागर हा जाणिवांचा.....’ लघुपट, दिग्दर्शक – चंद्रकांत कुलकर्णी

चित्रपट

- यशवंतराव चव्हाण.. बखर एका वादळाची : दिग्दर्शक – जब्बार पटेल

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई निर्मित संकेतस्थळे

- यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानचे संकेतस्थळ – <http://yachavanpratishtan.org/>
- यशवंतराव चव्हाण यांचे समग्र संदर्भ साहित्य – <http://yachavan.in>
- धर्मानंद कोसंबी यांचे समग्र साहित्य – <http://dharmanandkosambi.com/>
- केतकरकृत महाराष्ट्रीय ज्ञानकोश – <http://ketkardnyankosh.com/>
- महर्षि विठ्ठल रामजी शिंदे समग्र साहित्य – <http://virashinde.com/>

पुढचं पाऊल...

स्व. चव्हाण साहेबांनी महाराष्ट्राचा पुढचा विचार करून सर्वांगीण विकासासाठी, समृद्धीसाठी पावलं टाकली होती. साहित्य, कला, संगीत, उद्योग क्षेत्रातील संस्थांचा पाया त्यांनी घातला. आम्ही लोकांनी तेच सूत्र घेऊन आणखी पुढे जाण्याचा प्रयत्न केला. उद्याचा, २५ वर्षांचा महाराष्ट्र नजरेसमोर ठेवत मी पावलं टाकली. त्या पद्धतीनेच मी काम केलं.

पडिक जमिनीमध्ये फळबाग लागवडीचा कार्यक्रम मी मोठ्या प्रमाणावर राबवला. पर्यावरणाचा समतोल राखण्याचा प्रयत्न त्यामुळे झाला. कारखानदारीच्या आणि उद्योगाच्या क्षेत्रात मी विकेंद्रीकरणाचा जाणीवपूर्वक प्रयत्न केला. पुढच्या ५० वर्षांत महाराष्ट्र कसा घडेल, या दृष्टीने अनेक क्षेत्रांत आम्ही पावलं टाकली आहेत. या सगळ्यांची मूळ प्रेरणा यशवंतरावजी होते.

— शरद पवार
(सन १९९२)

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई

यशवंत युवा आंतरराष्ट्रीय
महोत्सवा अंतर्गत

बदलता महाराष्ट्र

शॉर्ट फिल्म स्पर्धा

२२ ते २८ जाने. २०१६

शॉर्ट फिल्म पाठविण्याची अंतिम तारीख : ३१ डिसे. २०१५

अधिक माहितीकरीता भेट द्या

www.ybchavanpratishthan.org

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई

नवमहाराष्ट्र युवा अभियान

महाविद्यालयीन नियतकालिक स्पर्धा २०१६

अधिक माहितीकरिता www.ybchavanpratishthan.org

नियतकालिक पाठविण्याची अंतिम तारीख : १५ डिसेंबर २०१५

नियतकालिक पाठविण्याकरिता पत्ता : संघटक, नवमहाराष्ट्र युवा अभियान, यशवंतराव चव्हाण केंद्र,
मंत्रालयासमोर, मुंबई ४०००२१

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई
नवमहाराष्ट्र युवा अभियान
यांचा उपक्रम

यशवंतराव चव्हाण राज्यस्तरीय सामाजिक व क्रीडा युवा पुरस्कार

नवमहाराष्ट्र युवा अभियानाच्यावतीने प्रतिवर्षी राज्यस्तरीय सामाजिक व क्रीडा पुरस्कार दिले जातात. सामाजिक व क्रीडा विभागात एक युवक व एका युवतीला विशेष कामगिरीसाठी हा पुरस्कार दिला जातो. 'यशवंतराव चव्हाण राज्यस्तरीय युवा क्रीडा पुरस्कार' (युवक व युवती) व 'यशवंतराव चव्हाण राज्यस्तरीय युवा सामाजिक पुरस्कार' (युवक व युवती) असे एकूण चार पुरस्कार दिले जातात. क्रीडा व सामाजिक क्षेत्रात भरीव कामगिरी करून इतर युवांसमोर प्रेरणादायी आदर्श ठेवणाऱ्या युवा वर्गाच्या कर्तुत्वाची दखल घेऊन त्यांना सन्मानित करण्याचा यामागे उद्देश आहे.

प्रस्ताव पाठविण्यासंबंधी...

व्यक्तीचे वय ३१ डिसेंबर २०१५ अखेरीस ३५ वर्षांच्या आत असले पाहिजे. पुरस्कारासंबंधीची संपूर्ण माहिती व फॉर्म www.ybchavanpratishthan.org या वेबसाईटवरून डाऊनलोड करावे.

आपले प्रस्ताव व अर्ज संपूर्ण माहितीनिशी दिलेल्या फॉर्मवर भरून दि. १० डिसेंबर २०१५ च्या पूर्वी

संघटक, नवमहाराष्ट्र युवा अभियान, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, जनरल जगन्नाथराव भोसले मार्ग, मंत्रालयसमोर, मुंबई-२१ या पत्त्यावर अथवा

navmaharashtra@gmail.com या मेल आयडीवर पाठवावेत.

या पुरस्कारासंबंधी अधिक माहिती कार्यालयात

022-22028508 या दूरध्वनी क्रमांकावर किंवा

श्री. प्रथमेश सावंत 9890869312 वा श्री. रमेश मोरे 9004652262

यांच्याशी संपर्क साधल्यास मिळेल.